

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

2

ROČNÍK 17 (49)

Divoké karty v budoucím vývoji světové bezpečnosti

(Trendy do roku 2040)

Katastrofické či varovné scénáře a tzv. divoké karty patří k základní prognostické výbavě, k jejímu instrumentáři, zvláště v bezpečnostní oblasti. Největší chybou je k nim přistupovat z ideologických hledisek, že představují názor autorů na budoucnost, který preferují nebo by si takový dokonce přáli. Je tomu a vždy bylo právě naopak, měly varovat, vzbudit aktivity, aby se děj směřující k nim přibrzdil a zastavil, aby k nim nedošlo, vyhnuli jsme se jim. Tak je tomu i s prezentovanými divokými kartami.

Obecným metodologickým východiskem tvorby prognostických scénářů je *problémový přístup*. (Veselý, A.: Problémový přístup k prognostické práci a jeho možná aplikace. Pracovní podklad pro diskuzi Centra pro sociální a ekonomické strategie, 2007). Vychází z myšlenky, že jakémukoli veřejněpolitickému opatření (např. přijetí zákona, alokaci veřejných zdrojů atd.) musí předcházet co nejpřesnější vymezení problému, které má toto opatření řešit. Jedním z hlavních cílů je tak mimo jiné formulace otázek, problémů a tzv. výzev, před kterými Česká republika stojí nebo pravděpodobně bude stát v příštích dvaceti letech. Jejich hlavním smyslem je stimulovat přemýšlení a diskuzi o možných budoucnostech České republiky. Specifickým přínosem je snaha odhalovat hlubší kořeny současných a budoucích společenských problémů, které označujeme jako „metaproblémy“ či jako tzv. „výzvy“. V oblasti bezpečnosti jsou vnitřní problémy silně podmíněny vývojem v Evropě a ve světě.

Divoké karty mají v souladu s tímto přístupem vhodně doplnit prognostické scénáře; ukázat, že se může přihodit i to, co nemá žádnou nebo jen malou oporu v současných trendech. Ale navzdory malé statistické pravděpodobnosti se pro neodpovídající strategické řízení a občanskou aktivitu mohou udát a také se stávají. Někdy nenadále, jindy postupně z těžko předem poznatelných příčin. Význam mají nejen pro bezpečnostní a vojenskou oblast, ale i oblasti jiné, které v souladu s rozšiřujícím se pojetím bezpečnosti o sociální, ekonomické, environmentální a jiné příčiny jako primární, se stávají jeho součástí jako sekundární důsledek. Divoké karty nemusejí být vždy negativistické, katastrofické, ale naopak také přehnaně pozitivní, optimistické.

Prognostická činnost tedy umožňuje identifikovat i budoucí bezpečnostní ohrožení, přicházet s podněty pro rozhodovací procesy v bezpečnostní politice a aktivizovat občanskou veřejnost proti ohrožením. Ačkoli jsou problémem již krátkodobé bezpečnostní předpovědi na pět let, praxe potřebuje nejen střednědobé na deset patnáct let, ale i dlouhodobější, např. jako podklad pro rozhodování o nákupu letadel či jiných nákladnějších zbraní. Bezpečnostní prognózy mají přitom jeden vážný handicap, že ve větší míře než prognózy jiných oborů nejsou prognózami bez překvapení, a to nejen pokud jde o jejich vysokou míru utajenosti a těžko předvídatelné teroristické akce, ale i zásadní vědecké objevy a s nimi spojené inovace, které mají vliv na kvalitativní změny zbraňových systémů. To je i důvod, proč mají takový význam prognózy varovné. Soustřeďují se na nežádoucí až katastrofické možnosti extrapolace nežá-

doucích bezpečnostních jevů. Tím plní diagnostickou a aktivizační funkci. Jejich potřeba se ukázala zvláště po 11. září 2001.

Centrum pro sociální a ekonomické strategie se tvorbou prognostických scénářů zabývalo ve své historii již dvakrát. V publikaci Víze rozvoje České republiky do roku 2015 (Gutenberg, Praha 2001) byly zařazeny tři scénáře: Vítězné trhy aneb Česká republika jako premiant liberalismu; Institucionální přizpůsobení aneb Česká republika – štika v evropském rybníce; Mírný pokrok v mezích dosaženého konsenzu (aneb co je doma, to se počítá). Po dvou letech (Potůček, M. a kol.: Putování českou budoucností, Gutenberg, Praha 2003) to byly také tři scénáře: Prežít v klidu a pohodě, nebo jít do toho?; Česká republika středoevropským tygrem; Čechy a Morava – zahrada Evropy.

Divoké karty se v publikacích CESES objevily jen jednou, hned napoprvé, v publikaci v roce 2001. Byly co nejstručněji charakterizovány takto: „Jde o dramatické expozice událostí, které – i když nejsou pravděpodobné – nejde zcela vyloučit ze spektra úvah o možných budoucnostech.“

Ukázalo, že realita je složitější nebo přesnější v uvedeném kontextu dramatictější. Ačkoli se CESES k divokým kartám již nevrátil, ani je v publikaci z roku 2003 ve srovnání se scénáři nekomentoval, přesto stojí za to je po více než šesti letech alespoň uvést a stručně kriticky analyzovat. Šlo o čtyři divoké karty: Globální klimatické změny; Romská domobrana; Vítězství Pokrokové strany ve volbách; Nenadálý útok.

1. Divoké karty z roku 2001

1.1 Globální klimatické změny

Globální klimatické změny se staly realitou, kterou již nelze odvrátit. Překvapením je však rychlost a intenzita tohoto procesu. Emise hlavního skleníkového plynu, oxidu uhličitého, se nepodařilo výrazněji omezit, kromě jiného i kvůli industrializujícím se rozvojovým zemím používajícím zastaralé technologie. Na severní polokouli začaly v nebyvalé míře tát ledovce, v Severním moři byl narušen přirozený koloběh mořských proudů, které vedly k rychlejšímu tání v Arktidě. Není dosud jasné, do jaké míry jde o synergické působení přirozených klimatických fluktuací a působení člověka vypouštěním skleníkových plynů. V důsledku nebyvale rychlého tání ledovců dochází na severní polokouli v letních měsících k většímu výparu vody ze Severního ledového oceánu, což umocňuje skleníkový efekt, protože vodní páry jsou také skleníkovým plynem (jedná se tedy o pozitivní zpětnou vazbu). Paradoxně ale toto tání může způsobit v severních částech Kanady a Ruska ochlazení, protože vydatnější sněhové srážky nestačí přes krátké léto roztát, sníh odráží více slunečního záření než tmavá půda a každý rok tak narůstá plocha sněhové pokrývky. V Evropě dochází k ochlazení až o 6 stupňů Celsia vlivem změny směru Golfského proudu (odklonil se směrem ke Grónsku a dříve ze zanořuje do hlubin), která je způsobena změnou salinity Severního ledového oceánu (tající ledovce snižují obsah soli ve vodě).

Postupně se zvedá hladina světového oceánu. To bude dlouhodobý proces (v řádu desetiletí, možná i staletí), ale při vzrůstu hladiny asi o půl metru začínají vážné problémy spojené s migrací lidí z tichomořských a karibských ostrovů, z velkých měst ležících na pobřeží a z nízko položených a hustě osídlených oblastí (např. Bangladéš, kde v úrodné deltě žijí desítky milionů lidí). Bohaté země (Holandsko) se snaží změně čelit technickými opatřeními, chudé země se dostávají

do neřešitelných sociálních, ekonomických a politických konfliktů, objevují se ozbrojené konflikty a hrozí nové stěhování národů.

Globální klimatický systém je narušen a projevuje se to řadou nečekaných důsledků, které pro složitost klimatického systému nedokážeme předvídat. Jedná se o četný výskyt tornád, povodní, jinde naopak období sucha a požárů v místech, kde se tyto jevy dříve nevyskytovaly.

V České republice vzroste průměrná teplota o 3 až 5 stupňů Celsia v průběhu příštích padesátí let. Přechod k subtropickému klimatu nebude mít dopad jenom na charakter zemědělství, ale i na výskyt některých nemocí subtropické a tropické oblastí.

V zemi lze očekávat zemědělskou nadprodukcí teplotomilných rostlin, vzroste ekonomický a politický tlak zemědělských podnikatelů na vládní subvence podporující export nadprodukce a kompenzující odvětví zemědělské výroby zanikající z důvodu klimatických změn. Českou republiku zasáhne nová vlna imigrace ze zemí ohrožených zaplavením a suchem. Vzroste nárok na tranzitní a turistickou kapacitu země. Vytvoří se rovněž nová situace v relaci minorit a majoritní populace s růstem odpovídajících sociálních tenzí.

1.2 Romská domobrana

Kolem roku 2007 žilo v Chánově víc než 3500 obyvatel – většinou slovenských Romů bez práce, občanství a trvalého pobytu. Chánov se mezitím stal evropsky vyhlášeným ghettem. Po několika útocích proti romským rodinám v Ústí nad Labem, Rokycanech a v Ostravě se v Chánově objevili mladí muži – navrátilci z emigrace. Novináři, kteří chodili do Chánova pro exkluzivní materiály, si všimli, že tito mladí muži nějak nekorespondují s všeobecným designem obyvatele Chánova, a navíc se vyhýbají médiím.

13. května příštího roku – v den každoročních pietních aktů obětem romského holocaustu na místě bývalého koncentračního tábora v Letech u Písku, byl narušen obvyklý průběh ceremoniálu. V objektech velkovýkrmny vepřů, na místě bývalého koncentráku pro Romy, začali účastníci pietního aktu ničit soukromý majetek. Vyvěsili transparency s hesly: „Leží tady naši bratři!“ a „Máme už dost slibů!“

Při konfliktu s ostrahou objektu a místní policií padl výstřel a těžce zraněného aktivistu, známého svou autoritou mezi Romy, odvázejí do nemocnice. Na druhý den vyhlásují občané Chánova, že zřizují svou domobranu. Přidávají se Romové z Ústí nad Labem, Rokycan, Ostravy a Brna. V DNEŠ vychází rozhovor s mladým mužem, který se vrátil po pěti letech emigrace a hovoří o svém právu chránit životy blízkých. CNN vysílá rozhovor v hlavním zpravodajství – muž mluví plynou angličtinou. Nova přináší reportáž o výcviku mladých Romů. Mají zahalené tváře a cvičí se v asijských bojových uměních. Jejich trenéři jsou zjevně značně pokročilí.

V téže době byla Česká republika konečně přijata za plnoprávného člena Evropské unie. Fakt volného pohybu lidí překvapivě způsobil, že do České republiky začínají přicházet Romové ze zahraničí. Na prvním Sněmu českých a moravských Romů sjednocených v hnutí Romské fórum zazní volání po odškodnění za století trvající diskriminace. V sídle Vlastenecké ligy jednoho rána exploduje časovaná nálož. Čeští i zahraniční skinheads vyrazí v organizovaném zástupu na Chánov. Zvláštní jednotky ministerstva vnitra přispěchají na pomoc. V Chánově se setkávají s disciplinovanými obyvateli připravenými na střet. Vojáci mají po několika hodinách a konzultacích s představiteli místní samosprávy pocit, že chránit bude zapotřebí pochodující skinheady. Ti se mezitím utkali s oddíly mladých anarchistů z organizace ANTIFA.

Tiskové agentury přinesly na druhý den zprávy o vzniku romských domobran v dalších městech v Čechách a na Moravě.

1.3 Vítězství Pokrokové strany ve volbách

Nespokojenost občanů s vývojem hospodářství a životní úrovně vedla k růstu popularity Pokrokové strany, která ve svém programu označovala za viníka všech společenských problémů nespravedlivé společenské uspořádání v zemi a netajila se svou neloajlností k politickému režimu. Tyto formulace sice čas od času vyvolaly diskuzi o možnosti zákazu Pokrokové strany, ale nikdy k němu nedošlo. Jednou z příčin byla i obrovská obliba předsedy této strany.

Tento muž představoval pro řadu svých sympatizantů ztělesnění úspěchu. Postavou bývalého vrcholového sportovce a vždy velice upraveným vzhledem imponoval ženám. Muži na něm obdivovali podnikatelské úspěchy. Všechny okouzloval schopností pohotově a relevantně reagovat na jakékoli politické téma, což mu umožňovalo ekonomické a právníké vzdělání. Jeho volání po pořádku a bezpečí si získávalo významnou podporu v řadách příslušníků ozbrojených složek. Během krátké doby se mu podařilo vybudovat systém centralizované politické strany s propracovanými metodami práce s médii a veřejností, zvláště pak mládeží.

V předčasných volbách do Poslanecké sněmovny na začátku druhé poloviny prvního desetiletí se stala Pokroková strana jejich vítězem. Nepodařilo se jí sice získat nadpoloviční většinu mandátů, ale její představitelé uspěli při přesvědčování některých poslanců zvolených za jiné strany k podpoře vlády Pokrokové strany, která tak získala ve sněmovně potřebnou většinu. Řada poslanců jiných stran do Pokrokové strany během volebního období vstoupila a vláda tak získala reálnou oporu v dolní komoře parlamentu. Tento vývoj způsobil vlnu demonstrací, které nejprve žádaly izolaci Pokrokové strany a vytvoření vlády tvořené ostatními politickými stranami, později prosazovaly vypsání předčasných voleb. Zahraničí přijímalo vládu Pokrokové strany rezervovaně. Nedošlo však k žádným projevům odsouzení ani přijetí sankcí.

Pokroková strana ovšem narážela na zdoluhavý proces přijímání zákonů. Její návrhy na počátku volebního období byly totiž většinou odmítány jak Senátem, tak i prezidentem, a poslanci vládnoucí strany tak byli nuceni téměř o každém zákonu hlasovat třikrát. Po nástupu k moci se vláda ubírala cestou vypořádání se zbohatlíky vzešlými z ekonomické transformace. Vzhledem k tomu, že Pokroková strana nekontrolovala moc soudní, nebylo to možné touto cestou. Proto přistoupila k úpravě daňového systému, který výrazně znevýhodňoval osoby s velkým majetkem a vysokými příjmy, zvyšoval daňové zatížení podnikatelských subjektů a clo na dovážené zboží. Zde došlo k první vážné roztržce mezi Českou republikou a zahraničím. Ta byla přizívána i uvažovanou rezignací země na vstup do Evropské unie a možným vystoupením ze Severoatlantické aliance. Proces přičleňování země k Unii tak byl na několik let odložen. Zahraniční firmy byly svými vládami a nezávislými agenturami varovány před investicemi do České republiky. To způsobilo nejen zastavení přílivu zahraničních investic, ale i jejich odliv.

Ve vedení Pokrokové strany došlo v souvislosti s tímto vývojem k rozkolu. Jedna část hodlala pokračovat v nastoleném kurzu tvrdé ruky, druhá část pragmaticky chápala, že není schopna demokratickými prostředky změnit Ústavu České republiky a že musí pracovat v rámci daného politického režimu. To potvrdily i doplňovací volby do Senátu, kdy Pokroková strana ztratila téměř všechny obhajované mandáty a očekávání možného ovládnutí i horní komory parlamentu se tak rozplynula. Otázkou k vyřešení zůstávalo, ke které z obou skupin se připojí stále ještě velice populární předseda strany.

1.4 Nenadálý útok

Roku 2012 se náhle zhoršila bezpečnostní situace ve světě, jejímž zdrojem je oblast Středního východu. Bezprostřední záminkou je intenzivní příprava preventivního vojenského zásahu západních států v tomto prostoru, kde se nacházejí zásoby ropy ohrožené státy s autoritativními režimy.

Ačkoli situace se zhoršila náhle, podmínky pro možný ozbrojený konflikt se vytvářely dlouhodobě, a to proto, že do této oblasti i přes protesty demokratických zemí byly z některých východních a asijských států dováženy nejmodernější technologie, zvláště raketové, a také nejmodernější supersonická letadla, což zvýšilo sebevědomí představitelů nedemokratických režimů v této oblasti. Západní země naštěstí zajistily, aby se sem nedodávala technologie pro výrobu nejmodernějších jaderných zbraní, takže raketová technika nebyla dostatečně využitelná. Bezpečnostní a vojenští experti, ačkoli se s tím dalo počítat, podcenili, že raketová technika může využívat i jiné zbraně hromadného ničení.

Česká republika, v níž se dostalo k moci nacionální křídlo, zásah v této oblasti podpořila vysláním protichemického praporu, a to již i z jistých tradičních důvodů, protože zde byla nasazena před více než dvaceti lety podobná jednotka. I opoziční demokratické síly zásah začaly postupně podporovat, od podpory se distancovali jen komunisté vzhledem k jejich tradičně dobrým vztahům k této oblasti, a zvláště i proto, že se tu angažovaly některé východní státy s problematickými režimy.

Vzhledem k tomu, že přípravy preventivního útoku, i když vedené převážně vzdušnými silami, se nedaly utajit, jeden z autoritativních režimů využil raketový potenciál a zasáhl nejdříve jednu zemi v oblasti Středozemního moře jadernými zbraněmi na raketách středního doletu a s nižší účinností a později i některé evropské členské země NATO raketami s chemickými a bakteriologickými zbraněmi. Jedna z raket naplněná zárodky antraxu dopadla i na území České republiky a zasáhla prostor v rozsahu cca 80 kilometrů čtverečních. Jednotky tvořící komplexní záchranný systém nebyly v tu dobu na podobnou hrozbu dostatečně připraveny a musely improvizovat. Naštěstí poblíž zasaženého prostoru byla dislokována protichemická brigáda, i když jen o dvou praporech, třetí byl na cestě do ohroženého prostoru. Vláda se rozhodla prostor uzavřít. Bohužel rozhodnutí o tom přišlo pozdě, takže nekontrolovaná část lidí z tohoto prostoru unikla. Jen část jich však byla zasažena. V pouze částečně na podobný útok připravené zemi vypukla panika a aktivizovaly se jak pravicové, tak levicové extrémní síly. Vláda vyhlásila výjimečný stav a povolala do vojenské služby veškerý zdravotnický personál, který prošel vojenským výcvikem. Protože počet těchto lidí byl nedostatečný, povolala dále i všechny civilní hygieniky. V prvních dnech onemocněly řádově desítky lidí, později stovky. V místě zásahu byla zlikvidována zvířata a asanován prostor. Pod tlakem šířící se epidemie a hlavně paniky vláda musela podat demisi a byla doplněna odborníky, zvláště pro krizový management. Krize se projevila jak v psychickém stavu obyvatelstva, tak v prudkém poklesu ekonomiky. Začala se aktivizovat občanská společnost, zvláště ekologické a bezpečnostní neziskové organizace. Epidemii se podařilo po několika týdnech zlikvidovat za enormních finančních a materiálních nákladů. Zahynuly dvě desítky starších lidí a dětí, u kterých se k onemocnění přidaly zdravotní komplikace. Pod tlakem občanů a jejich organizací padla i přechodná vláda a byla vytvořena vláda úřednická složená z odborníků s lepšími schopnostmi v co nejkratší době zajistit přípravu země z hlediska dalšího možného útoku i jinými zbraněmi.

Komentář

Pokud jde o divokou kartu **Globální klimatické změny**, nemá již jejich obsah i přes krátké časové období zdaleka takový objevný a překvapivý prognostický charakter, ale jde o bezprostřední realitu s výrazněji zneklidňujícím a mnohdy až katastrofičtější charakterem. Složitější je, jak na tuto situaci reagujeme, a to i v případech, kde již tyto možnosti máme, jako je např. na jedné straně střídavé vedení diskuzí o klimatických změnách, na druhé tvorba energetické politiky, zadržování stále cennější vody na našem území, opatření vůči migraci druhů nemocí, živočišných druhů z jiných teritorií apod. Nejspíš prognostickým omylem jsou úvahy o zemědělské nadprodukci, spíše tomu je naopak, což má vliv na ceny potravin; nejspíš k tomu přispěla i ordináta na biopaliva.

Pro vytvoření **Romské domobran**y existuje v České republice i nadále subjektivní a objektivní negativní klima. Příčina spočívá v tom, že se tato problematika cílevědomě a s dlouhodobější perspektivou výrazněji neřeší a je otázkou, zda je v reálném čase vůbec řešitelná. Vsetínský přístup se sice u některých obyvatel setkal s kladným ohlasem, který však lze spíše nazvat fiktivním, a byl proto nejen politickou scénou, ale i občanskými organizacemi odmítnut, vedl k prohloubení k xenofobii. Ghettizace, soustřeďování romského etnika do izolovaných sídlišť dále pokračuje. Jak zjistil sociologický výzkum Ivana Gabala, existuje u nás kolem tří set romských ghatt a mnohdy až asociální a kriminální privatizací bytů romských rodin vykupováním se jejich počet dále rozšiřuje. Alespoň částečné řešení problematiky je nemyslitelné bez toho, aby odpovědnost byla jenom na většinové společnosti, ale především na Romech samotných, jak na to upozorňuje i řada Romů. Pro řešení problémů romského etnika je rozhodující zapojení dětí do vzdělávacího procesu a zařazení dospělých do procesu pracovního.

Divoká karta **Vítězství Pokrokové strany ve volbách** je dosud velmi vzdálená realitě, ale to ještě neznamená, že po reformě veřejných financí, která má být jen začátkem reformního úsilí současné koaliční vlády, se nemůže tendence k radikálnějšímu řešení stupňovat, zvláště také proto, že samotné koaliční strany od svého radikálnějšího přístupu samy ustupují, což narušuje jejich původní záměry. Podobně je tomu i pokud jde o reformu zdravotnictví. Nedořzování demokratických principů vládnutí a zákonnosti jsou patrné nejen v činnosti orgánů činných v trestním řízení (kauzy Kubice, Krejčíř, Čunek, Pitr a další), ale objevují se i v činnosti politických stran a veřejné správě, což radikalizuje občanskou veřejnost (petice proti placení poplatků ve zdravotnictví, demonstrace obyvatel v Třebíči, hromadné vzdávání se funkcí a rozvazování pracovního poměru v karlovarské nemocnici, průběh prezidentské volby, koická reakce na vyznamenání bratří Mašínů premiérem ad.). Lze předpokládat, že se společenský vývoj může právě v roce 2008 jako roku historických výročí výrazněji dynamizovat. Ale stejně tak je možné predikovat, že se nestane nic, ve společnosti převládá lhostejnost, většina lidí žije ve slušných podmínkách a na vyloučených jí nezáleží. Vše nasvědčuje tomu, že by nebyla na škodu zásadní diskuze o podobě naší demokracie, jako tomu bylo ve dvacátých letech minulého století za první republiky ve sporech o tzv. kvalitativní demokracii. Volání po takové diskuzi je stále častější, ale bez vážnějšího úspěchu, protože média nejsou nejen na podobné diskurzy připravena, ale nejsou pro ně atraktivní. Pokud k takové diskuzi dochází, např. v Literárních novinách ke 40. výročí Pražského jara, má jejich úroveň intelektuálně sestupný charakter.

Nejbližší realitě se právě v bezpečnostní oblasti ukázala divoká karta **Nenadálý útok**. Nemuselo se čekat ani na rok 2012, k útoku na New York a Washington došlo ještě v témže roce

11. září 2001. Nenadálý útok podstatně změnil bezpečnostní situaci ve světě. Následoval útok na Londýn, Madrid, Moskvu, Egypt a Beslan. Severoatlantická aliance zaútočila na Afghánistán a Spojené státy spolu se spojenci na Irák. Zhoršila se situace kolem Íránu a v Kosovu, zvláště po jednostranném vyhlášení samostatnosti. Svět začal být nebezpečnější.

Z metodologického hlediska je patrné, že velmi často se témata pro divoké karty postupně stávají tématy pro standardní prognostické scénáře. Tak je tomu i v tomto případě.

2. Divoké karty 2008

2.1 Rozpad Severoatlantické aliance

K 60. výročí vzniku NATO se v dubnu 2009 sešel v Berlíně výroční summit Aliance. Úsměvy na tvářích vedoucích představitelů členských zemí a početné stisky rukou ale pouze zakrývaly prohlubující se rozpory uvnitř nejsilnějšího bezpečnostního seskupení světa. Dvacet let po skončení studené války, ve které NATO zvítězilo bez jediného výstřelu, se Aliance ocitla tváří v tvář hluboké krizi. Důvodů bylo několik. Především to byla neúspěšná první pozemní válka NATO v Afghánistánu, kde se nepodařilo porazit Tálibán a zajistit alespoň elementární bezpečnostní stabilitu. Dále jeden z členských států NATO - Turecko, i přes nesouhlas ostatních členů, okupoval severní Irák, aby zabránil vzniku samostatného kurdského státu. Tento krok přispěl k další dezintegraci Iráku doprovázené politickým, bezpečnostním a ekonomickým chaosem. K podobné situaci došlo i na západním Balkáně, a to po vyhlášení nezávislosti Kosova, se kterou nesouhlasila řada členských států NATO. Spojeným státům se sice podařilo v posledních měsících administrativy prezidenta G. Bushe prosadit plán na rozmístění systémů protiraketové obrany v České republice a v Polsku, nicméně nová americká administrativa v čele s demokratem Barackem Obamou od tohoto plánu ustoupila. Samostatné jednání o protiraketové obraně, bez ohledu na mínění jeho aliančních spojenců v Evropě – především Německa, prohloubilo nedůvěru v Alianci.

Zmíněné rozpory přispěly k tomu, že se nepodařilo dosáhnout shody na nové strategické koncepci Aliance. Ta měla podle představ Německa vytyčit způsob naplnění dvou strategických priorit: přijetí komplexní politické, ekonomické a bezpečnostní strategie k řešení klíčových lokálních konfliktů, jež velmi zatěžovaly a vyčerpávaly kapacity NATO (Kosovo, Irák, Afghánistán), a posílení evropské role v rámci NATO, což signalizovalo přijetí nové evropské bezpečnostní strategie v prosinci 2008. Nová americká administrativa v průběhu roku 2009 dospěla k závěru, že není dále účelné pokračovat ve své angažovanosti v Iráku a Afghánistánu, která vojensky i ekonomicky Spojené státy oslabovala. Prezident Obama a Kongres rozhodly o stažení většiny vojsk do konce roku 2010. Evropa také přestala být pro Spojené státy prioritou, kterou se naopak stala východní a jihovýchodní Asie a Afrika. To vyplývalo z potřeby eliminovat vzrůstající čínský politický, vojenský a ekonomický vliv. Proto byla v roce 2011 podepsána nová Pacifická bezpečnostní smlouva, navazující na stejnojmennou smlouvu roku 1951, kterou vzniklo bezpečnostní uskupení ANZUS sdružující USA, Austrálii a Nový Zéland. K nim se v roce 2011 připojily Japonsko a Jižní Korea. USA se rozhodly přesunout větší část svých vojenských kapacit předurčených pro NATO ve prospěch nového uskupení.

Evropa musela za této situace uvažovat o rychlejším vytváření skutečně samostatných a akceschopných vojenských kapacit EU nezávislých na USA. Rámec jí k tomu poskytovala nová reformní smlouva, která v roce 2009 nahradila neúspěšnou evropskou ústavu. Francie

a Německo přišly s návrhem na ustavení tzv. evropských ozbrojených sil. Některé menší země EU a země orientující zahraniční politiku na USA se zapojením do evropských ozbrojených sil (EOS) zpočátku váhaly. Potřeba eliminovat dvě ohniska konfliktů, ohrožujících bezpečnost celé Unie – na západním Balkáně a v subsaharské Africe ale vedla k tomu, že do EOS vstoupily všechny členské země EU včetně Velké Británie vedené od roku 2009 „novými konzervativci“ Davida Camerona. Evropským ozbrojeným silám, budovaným na základě Solanovy Doktríny lidské bezpečnosti z roku 2004, jejichž jádro tvořily mobilní flexibilní vojenské síly a policie spolu s civilními kapacitami pro postkrizové situace, se tak s jistými potížemi podařilo v kombinaci s další masivní ekonomickou a humanitární pomocí vážnou situaci na západním Balkánu stabilizovat. EOS byly také nasazeny při zvládání další humanitární krize v soudánském Dárfúru a uprchlických vln ze severní a subsaharské Afriky a Blízkého východu do Evropy v letech 2010-2013.

NATO se na přelomu první a druhé dekády stalo fakticky pouze konzultativním politickým orgánem bez většího vlivu na evropskou a transatlantickou bezpečnostní politiku. Přispěl k tomu i neúspěch dalšího rozšíření NATO. Pro vnitřní politickou a ekonomickou nestabilitu se členy NATO nestaly na východě Ukrajina a Gruzie a na krizi zmínaném západním Balkáně Srbsko, Bosna a Hercegovina, Albánie a Makedonie. Dalším faktorem marginalizace NATO se stalo i uzavření nových smluv o strategickém partnerství mezi EU a Ruskem a EU a Tureckem v roce 2015. Jejich prioritním cílem bylo prohloubit spolupráci se dvěma velkými a vlivnými mocnostmi v bezprostředním sousedství unie, což pro ni mělo z hlediska bezpečnosti dodávek energetických surovin a zadržování radikálního islamismu klíčový význam. EU se těmito smlouvami snažila předejít politickému, bezpečnostnímu a ekonomickému sblížení Ruska a Turecka, které mohlo pro unii představovat vážný strategicko-bezpečnostní problém.

Za těchto okolností nebylo překvapením, když prezident Obama v projevu k 70. výročí ukončení druhé světové války v květnu 2015 vyzval k jednání o ukončení existence Severoatlantické aliance. S tímto návrhem členské státy NATO po širší politické diskuzi souhlasily a v květnu 2016 na summitu v Praze, shodou okolností 25 let po rozpuštění Varšavské smlouvy, o rozpuštění Aliance rozhodly. Tečkou za osudem NATO se pak stala ratifikace příslušné dohody americkým Kongresem v dubnu 2019.

2.2 Neúspěšná válka pod Hindúkušem

Když byl v roce 2001 spojenými silami Spojených států a afghánské opozice svržen talibánský režim, tak se zdálo, že Afghánistán má po téměř třiceti letech nestability a občanských válek šanci na rekonstrukci a obnovu země. Zprvu to tak vypadalo, došlo k návratu milionů uprchlíků, začalo se obnovovat téměř zničené hlavní město Kábul, stavět školy a cesty.... V roce 2003 tehdejší americký ministr obrany Donald Rumsfeld dokonce prohlásil, že bylo dosaženo v Afghánistánu vítězství. Ve druhé polovině první dekády 21. století se ale v zemi prudce zhoršila bezpečnostní situace. Především na jihu začaly jednotky Tálibánu a dalších radikálních skupin nesouhlasících s vládou afghánského prezidenta Karzájho proti rozmístěným mezinárodním jednotkám v Afghánistánu silněji útočit a „partyzánskou“ válkou, bombovými a sebevražednými útoky ovládat nebo kontrolovat velké části afghánského území. Ukázalo se, že domnělá porážka Tálibánu na podzim 2001 byla spíše než porážkou strategickým ústupem.

Západ, především Spojené státy a NATO, se snažil afghánské vládě pomoci tomuto tlaku čelit. V zemi bylo rozmístěno téměř padesát tisíc vojáků operujících v rámci misí NATO ISAF a Enduring Freedom. Tento počet se v podmínkách asymetrické války vedené Tálibánem ukázal nedostatečný. I masivnější nasazení ve dvojnásobném rozsahu by však v podmínkách hornatého Afghánistánu stačilo pouze dočasně omezit operační možnosti Tálibánu. Přesto se vysílání vojsk stalo dlouhodobým jablkem sváru v Alianci. Hlavní tíhu bojových operací na jihu Afghánistánu a též ztrát nesly jednotky americké armády a spolu s nimi Kanadané, Britové, Nizozemci a Australané. Někteří evropští spojenci, především Němci, se do operací v Afghánistánu zapojovaly váhavě a odmítaly působit na konfliktním jihu. Důvodem byl domácí nesouhlas s nasazením bojových jednotek a vědomí bezperspektivnosti afghánské operace, která vyplývala i ze slabosti afghánské vlády kontrolující pouze Kábul a okolí, dále neakceschopnosti armády a zkorumpované policie a nefunkující ekonomiky zcela závislé na mezinárodní pomoci. Nepodařilo se zlikvidovat či alespoň snížit pěstování opia, které se stalo hlavním příjmem pro financování Tálibánu a dalších povstaleckých skupin.

Americký požadavek zvýšit počet vojsk o sedm tisíc příslušníků z evropských zemí se stal spíše politickým požadavkem, jehož cílem bylo částečně zahladit spory uvnitř NATO, které se proměňovala na „dvojúrovňovou“ alianci – a sice těch zemí, které chtějí bojovat, a těch, které nechtěly. Východiskem z patové situace se pro NATO a Spojené státy mělo stát zvýšené úsilí o ekonomickou rekonstrukci země a obnovu místní infrastruktury. Od roku 2008 na ní měly ve zvýšené míře participovat EU a OSN. Žádoucího výsledku se však nepodařilo dosáhnout. Část mezinárodní pomoci v řádech miliard dolarů byla zpronevěřena afghánskou administrativou. Tzv. provinční rekonstrukční týmy, které měly být významnou částí civilní rekonstrukce země, byly relativně početně slabé a efektivnost jejich činnosti se projevila pouze na lokální úrovni a po omezenou dobu. Hlavním problémem byla stále bezpečnostní nestabilita, která se v letech 2008-2009 rozšířila na západ a sever země. Americké, britské a kanadské jednotky zaznamenaly v bojích s Tálibánem velké ztráty, došlo k četným ozbrojeným útokům na příslušníky provinčních rekonstrukčních týmů a byly spáchány pumové atentáty na úředníky EU a OSN v Kábulu s velkými oběťmi na životech. Americké veřejné mínění odmítlo další masivní vojenskou angažovanost v Afghánistánu, podobnou té v Iráku, a proto prezident Barack Obama rozhodl, že v roce 2011 dojde ke stažení amerického kontingentu ze země. Totéž učinily i ostatní země NATO. Ještě před tím proběhla v roce 2010 jednání mezi zástupci OSN a umírněnými představiteli Tálibánu o možnosti jejich účasti na správě země. Tato jednání byla ukončena dohodou o jejich vstupu do afghánské vlády, kterou podmínili odchodem afghánského prezidenta Karzajího do exilu. Deset let po pádu Tálibánu se tak v říjnu 2011 skutečně stalo. Poté došlo v Afghánistánu k uklidnění situace. V září 2011 došlo paralelně k šestistranným jednáním mezi USA, EU, NATO, Ruskem, Čínou a Šanghajskou organizací spolupráce (ŠOS) o možnosti vzájemné vojenské a zpravodajské spolupráce; cílem bylo eliminovat případné obnovení ohniska regionální nestability v Afghánistánu. Jedním z nástrojů jak takovému vývoji zabránit se stalo udělení statutu pozorovatele Afghánistánu v ŠOS.

2.3 Čínská cesta ke globálnímu prvenství

Koncem první dekády 21. století, třicet let po vyhlášení politiky tržních reforem Teng Siao-pchingem, pokračovala Čína v ekonomickém a politickém vzestupu, který měl výrazné globální důsledky. Reformy s posilujícím vlivem tržní ekonomiky vedly v Číně k dynamickému vývoji i při

zachování vedoucí úlohy komunistické strany. V roce 2006 čínská ekonomika vzrostla o 10,7 % a nadále posilovala o deset procent ročně. Předstihla Francii a Velkou Británii, v dalším roce Německo a stala se za USA a Japonskem třetí nejsilnější ekonomikou na světě. Devizové rezervy vzrostly v roce 2007 na 1,4 bilionu dolarů a byly největší na světě. Čína toho využila k nákupu technologií a surovin, zejména k investicím do cenných papírů vlády USA. Tím se USA a Čína dostaly do situace vzájemné závislosti.

Prudký čínský ekonomický růst byl doprovázen řadou vnitřních politických a ekonomických problémů. Čína modernizovala ekonomiku, ale zároveň docházelo k příkré sociální diferenciaci. I když 150 miliónů obyvatel, a podle některých pramenů i dvojnásobek, uniklo z pásma extrémní chudoby, desetině obyvatel musel stačit na den jeden dolar. S ekonomickým rozvojem sílila konzumní orientace lidí. To v nejlidnatější zemi světa vyžadovalo obrovské energetické a surovinové zdroje. Racionální omezování porodnosti vedlo k nežádoucímu vedlejšímu efektu, k převaze mužského pohlaví v populaci. V roce 2020 bylo již o sto třicet miliónů více mužů než žen, z čehož mělo obavy nejvíc sousední Rusko, kde stále i na Sibiři trvala převaha žen.

Vládnoucí komunistická strana měla situaci v zemi stále pod jistou kontrolou. Politika založená na kombinaci státní kontroly hospodářství s jeho částečnou liberalizací bez liberalizace politického systému měla pro zvyšující se životní úroveň podporu většiny obyvatel. Čína toho využila k mezinárodní expanzi: zdůrazňovala, že ekonomického růstu je možné dosáhnout i v neliberálních podmínkách, nepodřizujíc se Světové bance a Mezinárodnímu měnovému fondu. Tento tzv. „pekingský konsenzus“ se stal vzorem pro řadu zemí třetího světa a umožňoval Číně se v nich angažovat.

Prvotním čínským zájmem bylo zajistit dostatek surovin pro rostoucí ekonomiku. To bylo i v pozadí ekonomické expanze do Afriky a Latinské Ameriky. Do roku 2020 se Čína stala pro většinu afrických a latinskoamerických zemí největším obchodním partnerem. Maximálně tak využila „okna příležitosti“, které vzniklo tím, že USA a částečně EU byly zaujaty bojem proti terorismu a angažovaností v řešení iráckého, afghánského a kosovského konfliktu a neměly proto čas se víc věnovat právě těmto kontinentům. Obchodní výměna Číny s Afrikou dosáhla v roce 2010 výše 100 miliard a v roce 2015 již 180 miliard dolarů. Největší podíl v obchodě s Afrikou měly suroviny jako ropa, platina, měď, chrom a dřevo. Čína byla pro africké země vítaným partnerem i proto, že ekonomická spolupráce nebyla na rozdíl od Západu podmiňována demokratickými reformami západního stylu. Nicméně Čína začala na základě cíleně poskytované rozvojové pomoci výrazně ovlivňovat i vnitřní a zahraniční politiku řady zemí v subsaharské a jižní Africe, což se mj. projevilo výraznou podporou politiky Číny v OSN. Vzrostl i počet Číňanů trvale se usidlujících v afrických státech; v drtivé většině šlo o příslušníky inteligence – inženýry a lékaře. Podobnou „čínskou expanzi“ jako Afrika zažívala i Latinská Amerika. Čína využila „levicového obratu“ ve většině latinskoamerických zemích a navázala s nimi těsnější obchodní vztahy. Primárním cílem bylo zajistit import energetických surovin. Ten vzrostl v letech 2000–2020 patnáctinásobně. Čína začala těsněji mezinárodněpoliticky spolupracovat také s nejradikálnějšími levicovými režimy ve Venezuele a Bolívii, ve kterých se podařilo prosadit „čínský politický a ekonomický model“. Týkalo se to i Kuby, která na základě masivní ekonomické pomoci poskytnuté Čínou zvládla bez větších otřesů politickou a ekonomickou transformaci po smrti Fidela Castra v roce 2010.

Klíčovou pozornost Čína věnovala svému bezprostřednímu strategickému okolí. Politika „mírového rozvoje“ Číny s důrazem na důsledný multilateralismus v mezinárodních vztazích

se stala nástrojem jak čelit vlivu USA ve střední, jihovýchodní a východní Asii. Číně se podařilo stát se hegemonem ve dvou uskupeních. Prvním byla Šanghajská organizace spolupráce (ŠOS), která se v první dekádě století přeměnila z převážně regionální bezpečnostní organizace v organizaci se širšími politickými a ekonomickými cíli. Vyvažovala tak vliv USA ve střední Asii. V roce 2010 se ke stávajícím členům ŠOS – Rusku, Kazachstánu, Tádžikistánu, Uzbekistánu, Kyrgyzstánu přidaly Turkmenistán, Írán, Pákistán, Indie a Mongolsko. Čína prostřednictvím ŠOS pronikala i na trhy jejích členských států včetně využívání bohatých energetických zdrojů – především Ruska, Íránu, Kazachstánu a Turkmenistánu. Írán po čínské podpoře upevnil pozici regionální mocnosti na Blízkém východě. Spojeným státům zkomplikoval situaci, když již v roce 2007 přestal obchodovat v dolarech a přešel na euro.

Díky ekonomické výkonnosti a moci se Číně v roce 2015 podařilo iniciovat vznik druhého důležitého uskupení – Východoasijského společenství (EAC - East Asian Community). Stalo se tak poté, co se stala hlavním obchodním partnerem Japonska, Jižní Koreje a dalších asijských zemí místo USA. Do EAC, jehož osou byl po vzoru EU jednotný trh s volným tokem zboží, služeb a investic, vstoupily kromě Číny Japonsko, Indie, Jižní Korea, Austrálie, Nový Zéland a deset zemí Sdružení zemí jihovýchodní Asie (ASEAN). EAC se stalo největší ekonomickou organizací na světě; zahrnovalo dvě miliardy obyvatel a produkci předstihlo jak EU, tak Severoamerickou zónu volného obchodu (NAFTA). Vznik EAC mělo vliv i na osud Tchaj-wanu a Severní Koreje. Představitelé tchajwanských podnikatelských kruhů byli nespokojeni s politikou vlády odmítající jednat s Čínou o možném připojení ostrova k Číně v rámci politiky „jedna země-dva systémy“, která byla uplatněna v případě Hongkongu. Omezovalo to možnost jejich zapojení do EAC a tím i jejich zisky. Pod tlakem podnikatelských kruhů došlo na tchajwanské politické scéně k významným politickým posunům a v roce 2015 byly zahájeny čínsko-tchajwanské rozhovory o návratu Tchaj-wanu pod jurisdikci ČLR. K tomuto návratu posléze došlo v říjnu 2019, 70 let po založení ČLR.

Severní Korea se tak stala jediným izolovaným státem ve východní Asii, který nebyl integrován do EAC a navíc představoval pro celý region bezpečnostní hrozbu. Pro značně nepředvídatelnou politiku severokorejského vedení, které disponovalo početnou armádou vyzbrojenou raketovou technikou (i když velmi zastaralou a poruchovou), se Severní Korea stávala stále více hrozbou i pro samotnou Čínu. Situace se postupně stávala neúnosnou a Čína se nakonec rozhodla k radikálnímu kroku: uvalila na Severní Koreu v roce 2015 totální ekonomické embargo a severokorejský režim se po několika měsících zhroutil. Následovala čínská anexe severokorejského území, které bylo podle studie Čínské akademie společenských věd, zveřejněné již v roce 2006, ve starověku součástí Číny. Anexe byla verbálně odsouzena Jižní Koreou jako překážka sjednocení země. Ve skutečnosti to Jižní Korea přivítala, sama by nebyla schopna a ochotná nést jako Německo finanční náklady spojené se sjednocením země.

Větší angažovanost Číny v regionálním a globálním měřítku byla doprovázena vojenskou silou. Výdaje na obranu rostly od roku 2006 v průměru o 16 %. To bylo více než ekonomický růst země a v roce 2020 měla Čína druhý nejvyšší vojenský rozpočet po USA ve výši 150 miliard dolarů. Dařilo se plnit „Bílou knihu obranné politiky Číny“ z roku 2006, tj. budovat ozbrojené síly využívající nejmodernější technologie - moderní stíhací letouny a mezikontinentální balistické střely i mohutné námořní síly včetně výstavby několika letadlových lodí a jaderných ponorek. Čínské námořní síly se postupně stávaly konkurencí námořních sil Spojených států v Malackém průlivu, Jihočínském moři a Tchajwanské úžině. Potvrzením růstu vojenské síly Číny

byl čínský kosmický program, v jehož rámci na počest 75. výročí porážky Japonska ve druhé světové válce v září 2020 přistála čínská kosmická loď na Měsíci.

2.4 Pákistán svrhl atomovou pumu na Indii

Ačkoli se zdálo nemožné, aby po tragické zkušenosti s americkým bombardováním japonských měst Hirošimy a Nagasaki atomovými pumami na sklonku druhé světové války došlo ještě k něčemu podobnému, a lidské společenství respektovalo toto memento sedmdesát let, v polovině druhé dekády 21. století bylo dosavadní tabu porušeno. Klima pro takové neslýchané rozhodnutí se vytvářelo postupně, zvláště následně po kritické situaci, kdy pod tlakem Tálibánu a Al-Kajdy, které chtěly narušit stabilizující se politické a ekonomické poměry v Afghánistánu, byl svržen dosavadní polovojenský a zřetelně proamerický režim v Pákistánu. Nově etablovaná vláda se však záhy začala projevovat nadále militantně, a to logicky zvlášť proti Indii, s níž měl Pákistán dlouhodobé spory s častým narušováním hranic a s vážnějšími pohraničními vojenskými střetnutími. Za nového pákistánského režimu byly tyto konflikty provokovány stále častěji, zúčastňovalo se jich větší množství vojáků a bylo zřejmé, že indické ozbrojené síly v nich mají střetnutí od střetnutí viditelnější převahu a nenechávají si nic líbit včetně často nepřiměřených odvetných opatření. Pákistánská vláda v napjatých vztazích pokračovala, svého mocnějšího souseda provokovala, protože se jí tím dařilo do určité míry stabilizovat vlastní jinak málo prosperující režim, který měl vážnější a globálnější zahraničněpolitické problémy. Také indická vláda ztrácela s pákistánskými agresory trpělivost a pronikala po pákistánských útocích hlouběji a hlouběji do pákistánského území, což místní média stále senzacechtivěji líčila jako trestné výpravy spojené s loupením a znásilňováním žen.

K ještě dramatičtějšímu zlomu v dosavadních aktivitách pákistánské vlády došlo v situaci, kdy obdržela podvrženou zpravodajskou informaci, že Indie údajně připravuje proti zemi ofenzívu, již hodlá zahájit regulární válku. Vzhledem k tomu, že k jisté koncentraci indických vojenských jednotek v příhraniční oblasti skutečně došlo, ale jen v okamžiku výměny jednotek nasazovaných do pohraničních operací, pákistánská vláda pro jistotu vydala preventivně pokyn uvést do bojové pohotovosti část svých leteckých sil strategického určení vyzbrojených atomovými zbraněmi. V tomto kritickém momentě indická vojska po náhodném a nezáměrném incidentu skutečně zaútočila neúměrně silnějšími jednotkami, což u pákistánských vojenských činitelů vyvolalo nejen podezření, ale dokonce přesvědčení, že jde o signalizovanou ofenzívu, již vzhledem ke stavu pákistánských ozbrojených sil nebyli schopni čelit. Aniž čekal na rozhodnutí prezidenta a vrchního velitele, rozhodl náčelník generálního štábu pákistánské armády preventivně zastrašit údajně ofenzivně útočící indické jednotky vysláním dvou bombardovacích letadel s atomovými pumami s ochranou stíhacích letadel. V tu dobu již speciální součásti americké armády sledovaly pákistánské vojenské aktivity detailněji a byly ve spojení s indickou vládou a indickými ozbrojenými silami. Američanům se start dvou bombardérů podařilo včas identifikovat. Podali o tom informaci indické straně a byly aktivizovány vojenské jednotky dislokované v Afghánistánu a námořní síly v Indickém oceánu. Indům samotným se po upřesňujících amerických informacích podařilo jedno letadlo sestřelit a druhé v nastalém ohrožení svrhlo atomovou pumu na málo obydlené území, takže došlo jen k menším obětem na lidských životech, ale radioaktivně bylo zasaženo území rozsáhlé.

Použití atomových zbraní vyvolalo ve světě zděšenou reakci. Okamžitě byla svolána Rada bezpečnosti a bezprostředně i mimořádné Valné shromáždění OSN. Ještě před tím se sešli

přestavitelé G-8 a posléze G-20. Reagovala i Severoatlantická aliance a Východoasijské společenství. Zejména tlak světové veřejnosti a jejich občanských a mezinárodních organizací donutil představitele mocností, aby okamžitě řešili nastalou situaci, zvláště v ohrožené oblasti. Byla sem vyslána i česká protichemická jednotka. Světové velmoci pod hrozbou útoku donutily pákistánskou vládu odstoupit a byla ustavena nová vláda národní jednoty pod dozorem komisařů OSN. Po konsolidaci situace v oblasti začalo OSN jednat o opatřeních, které by s konečnou platností zabránilo podobným tragickým bezpečnostním incidentům.

2.5 USA se bez ropy staly druhořadou velmocí

Dost lidí ve Spojených státech i ve světě si uvědomovalo nebo intuitivně tušilo, že prezident a jeho vláda, která by nezajistila Američanům dostatek pohonných hmot pro jejich automobily a fungování vyspělé společnosti, nemají naději na dlouhodobější přežití. Málokdo však předvídal, že by tato země mohla přijít v souvislosti s ropou o status jediné světové supervelmoci. Bylo to v rozporu jak s přetrvávající preemptivní bezpečnostní strategií, tak potenciální možností návratu k multilaterální politice, které vylučovaly i jakýkoli náznak jakékoliv představy izolacionismu.

První etapa tohoto procesu nastala po nástupu nové administrativy, kdy se Američané museli stáhnout pro naprostý neúspěch a stupňující se občanskou válku a sílící emigraci Iráčanů z jejich země. Zároveň tím ztratili potenciální možnost jakkoli ovlivnit vývoj v Íránu. Záhy poté irácká vláda instalovaná za spojenecké okupace padla. Trestem za tuto neúspěšnou misi bylo, že Američané byli odříznuti nejen od irácké a iránské ropy, ale tyto země zaktivizovaly protiamerickou činnost. Vytvořivší se situace využila Čína a Indie, které okamžitě s těmito dvěma zeměmi rozšířily obchodní styky a zvláště uzavřely kontrakty na dovoz ropy z tohoto teritoria. Motivací k tomuto kroku bylo, aby nebyly příliš závislé na ruských energetických zdrojích. Aby nebylo všem špatným událostem konec, nadále se zhoršovaly vztahy USA s latinskoamerickými zeměmi, v nichž nadále vítězily levicové strany s autoritativními režimy nebo si uchovaly moc, i když častěji za cenu nástupu totalitních režimů, zvláště ve Venezuele. Tyto země měly podporu ve stále sílícím postavení Číny v tomto teritoriu. Čína komplikovala Američanům řešení ropné krize i na africkém kontinentě.

USA se tak v krátké době ocitly ve složité situaci, navíc ji řešila vláda s demokratickým prezidentem, který opouštěl bezpečnostní strategii preemptivního charakteru, takže Američané nemohli řešit tyto problémy silou, ale museli začít využívat jiné energetické zdroje a věnovat převážně vnitřním problémům. Inovační orientace se soustředila na atomovou energii, vodík a biomasu. Američanům se sice za dvě dekády let v podstatě podařilo tuto energetickou krizi vyřešit, dostali se opět do čela vědeckotechnického a ekonomického rozvoje, ale jejich postavení ve světě se stalo druhořadým. Předčila je nejen Čína, ale dále se integrující EU a na jejich úroveň se dostalo i Rusko.

2.6 Hispanizace Spojených států

Ačkoli americká veřejnost byla vědeckovýzkumnými ústavy včas informována o demografické prognóze, že v roce 2030 bude ve Spojených státech třetina populace hispánského původu a v roce 2050 polovina, což mohlo mít ambivalentní důsledky, politické elity na to nereagovaly dostatečně. I publicisté již na začátku nového tisíciletí upozorňovali, že navenek je ve Spoje-

ných státech stále patrná převaha civilizace bílé, konzervativní a vyšší vrstvy prezentované symbolicky Bushem, pod povrchem je stále sílí španělsky mluvící kultura. Vláda na to sice reagovala výstavbou hraničních zátarasů na mexické hranici, ale zároveň umožňovala za poměrně vysoké částky pobyt na území Spojených států legalizovat. To vyvolávalo největší naděje právě u latinskoamerických etnik, které tím spíše do USA emigrovaly.

Nejsilnějším motivem k emigraci bylo vítězství levicových sil v převážné části latinskoamerických zemí, zvláště tam, kde vedlo k nastolení autoritativních a totalitních režimů. Z dvanácti skutečně svobodných prezidentských voleb v roce 2006 zvítězila levice v Brazílii (Inácio Lula de Silva orientující se i na zahraniční investice), Venezuele (radikální Hugo Cháves), Chile (umírněná Michelle Bacheletová využívající moderní poznatky řízení země), Kostarice, Peru, Bolívii (radikální indiánský prezident Evo Morales, Ekvádoru (Rafael Correa), Nikaragui (dřívější vládce podporovaný Moskvou Daniel Ortega, který však zmírnil své radikální levicové názory) a na Haiti. Právce v Mexiku a Kolumbii. Liberálové v Hondurasu.

Nejvíce k totalitnímu režimu inklinovala levicová revoluce ve Venezuele. Její prezident Cháves v inauguračním projevu hovořil o možnosti uzákonit doživotní prezidentství, což se mu dařilo jen zčásti. Byla založena Jednotná socialistická strana Venezuely. Země navázala přátelské vztahy nejen s Kubou a Čínou, ale také s Íránem. Po návštěvě Mahmúda Ahmádinežáda uzavřeli oba představitelé dohodu o strategickém partnerství ve společném boji proti útlaku světové hegemonie, které mělo vést ke vzniku nového mocenského centra jako protiváhy USA. Cháves podporoval rozvoj nukleární technologie v Íránu. Došlo k hospodářské integraci Kuby, Venezuely, Nikaraguy a Bolívie do organizace ALBA a znárodněna energetika, telekomunikace, televize a rozhlas. Podobně se situace vyvíjela situace i v ostatních latinskoamerických zemích.

Představitelé části levice v Evropě i ve světě tento vývoj v Latinské podporovali. Charakteristický byl názor Egona Bondyho, který krátce před svou smrtí napsal: „Iberoamerika se naprosto evidentně stala samostatným kulturním regionem. To je obrovský úspěch. V tom je záruka toho, že sebevědomí lidí tam začíná být tak pevné, že si může zřejmě začít dovolovat i jiné zajímavé experimenty, než jen v oblasti nadstavbové činnosti.“ Brzy však jejich entuziasmus vyprchal.

Do Spojených států emigrovali zprvu představitelé demokratických sil a zámožní lidé. Po letech Chávezovy vlády a jiných levicových vůdců však chudoby příliš neubýlo. Docházelo k ještě hlubším sociálním rozdílům než za mnohých pravicových vlád. Mezi platy byly téměř tisícínásobné rozdíly. Vůdcové měli sice moc pevně v rukou, ovládali státní aparát, ale podstatnější změny nenastaly, takže brzy začaly na sever emigrovat chudší vrstvy, které zprvu v levicových vládách spatřovaly naději. Totalitní režimy dokonce emigraci začaly podporovat, aby snížily sociální náklady a zároveň zkomplikovaly situaci Spojeným státům.

Do USA směřovaly proudy uprchlíků a emigrantů i z jiných teritorií. Jejich počet stále výrazněji převyšoval počet přesídlivších Evropanů. Měníci se situaci si rychleji než představitelé bílé konzervativní vyšší vrstvy uvědomili, pravděpodobně s jistou zahraniční infiltrací, politicky se angažující emigranti nebo potomci emigrantů z latinskoamerických zemí, kteří poměrně rychle a snadno získali podporu i jiných nebílých etnik a tak již v prezidentských volbách v roce 2024 byl prezidentem zvolen politik latinskoamerického původu. Hispanizace Spojených států tak z etnického a jazykového charakteru dostala nový politický rozměr a mohla radikálněji pokračovat.

2.7 Islamizace Evropy

Evropa se rozhodla, podobně jako ve Spojených státech, udělovat tzv. modré karty umožňující legální pobyt v zemích Evropské unie. V České republice však požádalo v roce 2006 o azyl 3016 cizinců, nejméně od roku 1998. Od roku 1990 do roku 2006 hledalo tu azyl 84 367 lidí, uspělo 3085, tj. necelá 4 %. V ČR legálně pracovalo 185 075 cizinců, tedy zhruba o 13 tisíc víc než v prosinci 2005. Ze zemí EU, evropského hospodářského prostoru a Švýcarska 117 tisíc, z jiných evropských států mělo pracovní povolení 61 tisíc lidí. Přibývalo i sňatků s cizinci a bitev o děti. V roce 2002 jich bylo 4547, 2003 – 4647, 2004 – 4980, 2005 – 5400. Nejčastějšími partnery byli Slováci, Němci, Vietnamci, Ukrajinci a Američané. Odjezd s dítětem bez souhlasu partnera bylo podle Haagské úmluvy považován za únos. V Itálii 4 % imigrantů způsobovalo třetinu kriminálních činů. Řím chtěl Romy vystěhovat do čtyř nových satelitů za město.

V ČR žilo cca 3 % cizinců, v Evropě průměrně 5 % a stále jich přibývalo. Aby byla migrace přínosná, musela být legální. Migranti se leccemus naučili, což pomohlo původní zemi, když se do ní vrátili, nebo do ní investovali, předávali do ní zkušenosti atd. Prosazovala se integrace, ne asimilace. Integrace předpokládala znalost jazyka, zaměstnání a bydlení. Ve Francii k tomu napomáhali tutoři, tedy jacísi poradci migrantů. U nás jen 40 % lidí přistěhování cizinců vítalo. Politici téma migrace podceňovali. Migrace nemohla zabránit stárnutí evropské populace, ale mohla oživit její genovou výbavu. Byl znám počet usazených cizinců s trvalým nebo dlouhodobým pobytem, ale nebyl znám počet vydaných víz a nelegálně tu žijících cizinců. Odhadovalo se, že je jich zhruba stejný počet jako těch trvale usazených, ale jejich počet klesal, mohli se jiz také uplatnit doma.

Ve světě byla situace jiná. Ve zprávě Organizace pro hospodářskou spolupráci (OECD) se uvádělo, že zatímco v letech 1956-76 přicházelo do evropských zemí 790 tisíc lidí ročně, v letech 1977-1990 to již bylo 1,24 miliónu a v období 1991-2003 dvojnásobek, tj. 2,5 miliónu a v roce 2005 dosáhl počet 4,2 miliónu lidí. Česká republika a Slovensko v tom hrály malou roli, byly na konci žebříčku. V uvedeném roce 2005 k nám přišlo 58,6 tisíc lidí, z toho 30 tisíc Ukrajinců a 10 tisíc Slováků. Nejvíc lidí přišlo do Spojených států – 1,12 miliónu, do Španělska 683 tisíc lidí a do Velké Británie 362 tisíc. Bez imigrantů by se pro demografickou krizi v Evropě počet obyvatel snižoval. Přibýval počet kvalifikovaných lidí, kteří však pracovali na místech s nižší kvalifikací, zvláště ve stavebnictví a ve zdravotnictví. Mezi nezaměstnanými byl relativně dvojnásobek cizinců. Národní identita, evropská integrace, migrace, multikulturalismus byly tedy tématy, které nebylo možné podceňovat. To se však pro strategicky pozdní reakce stalo. Rok od roku přibývalo v Evropě cizinců, a to zvláště muslimského vyznání. První islamizovanou zemí se v roce 2040 stala Francie a po ní další západoevropské země. A to ještě s vážnějšími důsledky, než tomu bylo při hispanizaci Spojených států.

Práce vznikla v rámci výzkumného úkolu MSM 0021620841 – Rozvoj české společnosti v Evropské unii: rizika a výzvy.

Opravdu rozumíme současné epidemii sebevražedných teroristických útoků?

(Pokus o systematizaci pojmu terorismus)

Motto:

Ve školách se děti učí, že mučednictví je cosi, oč by měly usilovat. Zatímco děti v jiných společnostech chtějí být rockovými hvězdami nebo fotbalisty, mnohé palestinské děti, často předtím než jsou dostatečně staré na to, aby plně chápaly život a smrt, chtějí být v dospělosti mučedníky. /.../ Ať člověk pohlédne kamkoli, všude existují jasné signály, že mučednictví je tím, co společnost upřednostňuje a čeho si považuje nade všechno ostatní, což může silně působit na vnímavé děti a citlivou mládež, která je ještě ve formativních letech. Jak to vysvětlil ředitel jedné základní školy v Gaze: „Chtějí být mučedníky, dokonce i když neznají význam tohoto slova. Vidí obrazy v TV, plakáty na ulicích, úctu rodin mučedníků a žádají pro sebe i své rodiny stejnou úctu téhož druhu.“

Quintan Wictorowicz [1]

První desetiletí našeho století se nepochybně vyznačuje šířením epidemie sebevražedných teroristických útoků [2]. Neporozumění fenoménu sebevražedného terorismu, scestné představy o jeho základních příčinách, a tím, pochopitelně, i zavádějící protipatření, jakkoli jsou stále častěji podrobovány zdrcující kritice z realistických pozic, vytvářejí zrcadlový jev podobně epidemického rozsahu – růst strachu a výdajů na bezpečnostní opatření. Proč je sebevražedný terorismus tak typický právě pro islámské (či snad arabské) prostředí, neboť jinde je spíše výjimkou?

Vymezení pojmu sebevražedného terorismu

Vymezení pojmu sebevražedného terorismu v současnosti provází značný zmatek, který souvisí s vymezením pojmu terorismus, jenž sám však podléhá pestrým a protikladným výkladům. Mnoho autorů dokonce rezignovalo na vypracování obecněji platné definice a snaží se nesystematicky a bez vzájemných interakcí postihnout charakteristické rysy sebevražedného terorismu. A někteří zase spojují sebevražedné teroristické útoky pouze s aktivitami organizace al-Ká'ida. [3]

Dlužno dodat, že pojem sebevražedného terorismu tvoří podkategorii pojmu terorismus, jehož definice není zatím univerzálně akceptována. Jinak řečeno, definici pojmu sebevražedného terorismu nutně řídí definice pojmu terorismus. A nejen z tohoto důvodu je nutné, aby odborné úsilí o vymezení terorismu nepolevovalo a navíc mělo ambici ho postihnout co nejuniverzálněji.

Silnou námitkou proti konstruovatelnosti univerzální definice terorismu je skutečnost sebezpojetí, totiž že s jednoznačně pejorativním slovem terorismus většina organizací – takto označovaných – odmítá být spojována. A nadto: v určitých společnostech jsou aktéři útoků

označování jako „mučedníci“, „hrdinové“ nebo „bojovníci za svobodu“. Dále připomeňme, že aktivisté na obou stranách bojů v Belfastu sami sebe popisovali coby „příslušníky polovojskových organizací“. V Indii vůdce sikhského separatistického hnutí zase prohlásil, že dává přednost označení „militantní“ a označení „terorista“ prý nahradilo nálepku „čarodějnice“ a slouží dnes jako výmluva umožňující pronásledovat ty, kteří nejsou v oblibě.

Jeden z mužů spojených se sítí al-Ká'ídy prohlásil, že slovo „terorista“ je tak „zmatené“, že je nelze užívat bez mnoha upřesnění. Obdobný názor vyjádřil i jeden z nejvyšších vůdců hnutí Hamás.

Někteří autoři v tomto ohledu připomínají, že **terorismus** není sám o sobě politickým hnutím či ideologií, ale **taktikou** či **metodou**, která je politickými skupinami například na Blízkém východě používána k dosažení nejrůznějších cílů:

- a) ke svržení politických režimů, případně států (např. „okupačního“ izraelského režimu, resp. imperialistického či bezvěreckého režimu v muslimské zemi) a dosažení vlastních nacionalistických cílů (např. získání území pro vlastní stát – Palestina, Kurdistan atd.),
- b) k omezení či zastavení určité politiky (např. izraelsko-palestinského mírového procesu),
- c) k upozornění na určitý politický problém (např. na situaci Palestinců, Kurdů a bývá často spojen s požadavkem na propuštění vězněných příznivců radikálních hnutí),
- d) k dosažení teologických cílů (např. vybudování chalífátu nebo jiné formy teokracie),
- e) k mocenskému boji uvnitř radikálních hnutí samotných, nebo mezi radikálními hnutími navzájem, např. konflikt Fatah verus Hamás, [4]
- f) k podpoře spřízněných radikálních skupin (např. spolupráce německých a palestinských radikálů). [5]

Univerzální neakceptovanost definice a konceptualizace terorismu je potom vážnou praktickou překážkou: „Jakmile se potýkáme s terorismem a partyzánskou válkou, implikace formulací našich termínů směřují k překročení hranic teoretických diskuzí.“ [6] Pokud však nebude přesně vymezeno co je a co není terorismus, bude boj proti němu, nebo naopak ztotožnění se s ním, nadále podléhat subjektivnímu a emotivnímu chápání jednotlivými národy, státy, politickými skupinami.

Určitá politizace a nekonzistentnost při definování terorismu včetně používané terminologie se promítá i do seznamů teroristických organizací, které vypracovaly USA, Evropská unie a řada dalších zemí. V tomto ohledu vzpomeňme jenom na politický tlak USA a státu Izrael, než Evropská unie, a to v roce 2005, zařadila na svůj teroristický seznam i organizaci Hamás.

Minimální definice terorismu

Ganor navrhuje definovat terorismus jako „úmyslné užití nebo hrozbu užití násilí proti civilistům nebo civilním cílům (targets) za účelem dosáhnout politických záměrů (aims)“. Ganor systematizuje tři prvky:

- a) násilný aktivismus,
- b) s politickým záměrem,
- c) a zacílený na civilní cíle – osoby nebo objekty. [7]

Laquer na druhé straně považuje za nejlepší vymezení terorismu – definici Ministerstva obrany Spojených států (U.S. Department of Defense - DoD) z roku 1990: „Nezákonné použití nebo vyhrožování užitím síly či násilí proti jedincům nebo majetku za účelem přinutit a zastrašit vlády nebo společnosti, často se záměrem dosáhnout politických, náboženských nebo ideologických cílů (účelů - objectives).“ [8] Laquer s odvoláním na definici DoD rozšiřuje Ganorovu systematizaci na:

- a) nezákonný násilný aktivismus,
- b) s politickým, náboženským [9] či ideologickým záměrem,
- c) zacílený na civilní cíle – osoby nebo objekty.

A skepticky přitom namítá, že „snad jediná obecně odsouhlasená charakteristika terorismu spočívá v zahrnutí násilí nebo hrozby násilím.“ [10] Tento prvek – násilí nebo hrozbu násilím – však obsahuje jak organizovaný zločin, tak zákrok mírumilovného zubaře. A na základě takto širokého až vágního pojetí terorismu bychom mohli na seznam teroristů připsat i George Washingtona.

Pružná aplikace nálepky terorismu byla přesně tím, co mu dovolilo zůstat rezonantním indikátorem identity stále se vyvíjející americké společnosti a přizpůsobit se změnám v mezinárodním kontextu. Dříve totiž terorismus odkazoval k násilí spáchanému státem (tj. během Vlády teroru ve Francouzské revoluci). Současné výklady pojmu tento historický význam neopustily, jak dokládají prezidentovy odkazy ke státům podporujícím terorismus. [11] Avšak zároveň použilo národní vedení pojem v přesném protikladu k předešlému významu.

Nyní terorismus zahrnuje nejen politicky motivované násilí státní, ale i protistátní, jehož nositeli jsou jednotlivci nebo skupiny. Libovolný akt násilí uskutečněný libovolnou skupinou nebo jakýmkoli jedincem může být kvalifikovaně chápán jako akt terorismu. Je zajímavé, že někde dbají na terminologické odlišení státního (represivního) terorismu a substátního (subverzivního) terorismu, a pro *terorismus* vyhrazují útoky vůči státu, a pojem *terror* pro státní hrůzovládu. V anglosaském pojetí je zase pojem *terror* používán pro označení sociálně-psychologického efektu, tj. obecného strachu a paniky, který je vyvolán teroristickými aktivitami státní i substátní povahy.

Ganor však upozorňuje, že úsilí definovat terorismus i samotný koncept terorismu obsahují kulturní výpověď i sebevýpověď (identitu), což dokládá často opakovanou frází: Pro jednoho teroristu, pro druhého bojovník za svobodu. Definice terorismu, má-li být na ní dosaženo shody, musí vyloučit jak příliš pružné používání, tak i omezit významový rozsah. Pojem by měl získat jistou rigiditu. Terorismus se tedy prozatím jeví jako **nezákonný, násilný aktivismus, politicky, nábožensky, ideologicky či jinak zaměřený, zacílený na civilisty nebo civilní objekty**.

Hoffman definuje terorismus jako „promyšlené vytvoření a využití strachu z násilí nebo hrozby násilím ve snaze dosáhnout politickou změnu“. [12] Hoffman se dotýká původní latinské významové vrstvy (*terreō*, *ēre* – děsit, strašit), která dala terorismu jméno. Vykládá násilný aktivismus jako dobře uvážené, promyšlené (*deliberate*) jednání produkující a plodící strach. Rovněž nelze přehlédnout, že charakteristiku politického záměru chápe v dynamické perspektivě politické změny. Kushner formuluje shodu většiny definic velmi lapidárně. Většina definic terorismu závisí podle něj na třech faktorech:

1. na metodě (násilí),
2. na cíli (civilista nebo vláda)
3. a na úmyslu (*purpose*) (vštípit strach a vynutit politickou/sociální změnu) [13].

Hoffman i Kushner se tudíž shodují v tom, že terorismus představuje promyšlenou metodu/ promyšlený způsob produkce a fruktifikace strachu, které jsou aplikovány na civilních cílech a jejichž účelem je dosažení určitých změn. V úmyslech nositelů násilného aktivismu musí být vždy obsaženy prvky „vytvoření, maximalizace a trvalého střídání parametrů nejistoty, zmatku, nebezpečí a strachu, neboť jistota, pořádek, bezpečí a duševní komfort jsou parametry normality lidské osobní existence“.

Násilný aktivismus úmyslně destruuje legálně zajišťovanou formu společenského stavu: „Vztah mezi osobním pocitem a společenským stavem, jak tomu je v terorismu, vytváří důležité spojení mezi těmito oběma oblastmi. Vytváří fenomén Janusova obličeje se dvěma tvářemi – jednou osobní (intrapsychickou) a druhou neosobní (kolektivní).“ [14]

Brenner definuje terorismus krátkou tezí jako „užití nebo hrozbu užitím násilí pro dosažení určitých cílů (záměrů – goals) organizací“ . [15] Poziční předpoklad definice terorismu – užití nebo hrozba užitím násilí – násilný akt nebo zastrašování – v sobě nese determinanty:

- ❑ ilegality,
- ❑ intencionality,
- ❑ a organizovanosti.

Schmid v obsáhlé definici limitoval terorismus (klasickou) vraždou, přičemž formuloval – teoreticky i pragmaticky – jednu z rozhodných determinant násilného aktivismu: komunikační proces.

Terorismus definuje jako „úzkost vyvolávající metodu opakované násilné akce, použitou z idiosynkratických, kriminálních nebo politických důvodů (polo)utajovanými jednotlivci, skupinami nebo státními činiteli, pro něž – v protikladu k vraždě – přímé zacílení násilí není hlavním záměrem. Bezprostřední lidské oběti násilí jsou zpravidla vybrány náhodně (příležitostné cíle) nebo výběrově (reprezentativní nebo symbolické cíle) z cílové populace a slouží jako generátory poselství. Na hrozbě a násilí založené komunikační procesy mezi teroristou (organizací), (ohroženými) oběťmi a hlavními záměry jsou užívány k manipulaci tímto hlavním cílem (publikem /-y) obracíce je k záměru teroru, k ohnisku požadavků či k cíli pozornosti, v závislosti na tom, zda jsou primárně použity zastrašování, nátlak nebo propaganda“. [16]

Jenom poznamenejme, že oběti organizovaného zločinu nejsou generátory poselství pachatelů veřejnosti, neboť hierarchické a disciplinované struktury organizovaného zločinu produkují svá násilná poselství dovnitř organizace za účelem sebezpevnění, sebeužití nebo sebezpotvrzení. Pro případ terorismu platí, že množina cílů – občanů a civilní infrastruktury – se částečně překrývá s pojmem veřejnosti, i když i ten může být diferencován, př. v rámci procesu výběru cíle podle měřítka příležitostnosti, reprezentativnosti nebo symboličnosti, přičemž tuto selektivní logiku by bylo možno znázornit aplikací vztahu centra – periferie.

Hypotézu o centralitě symboličnosti a periferiilitě příležitostnosti jako maximální ohniskové vzdálenosti teroristy vybraných generátorů poselství lze ilustrovat odkazem na Wallersteinovu interpretaci newyorských Twin Towers jako perfektní metafor: věže „označovaly (signalled) neomezené aspirace; označovaly technologický úspěch, byly majákem světa“. [17] Twin Towers komunikovaly poselství, jemuž rozuměl každý, kdo cítil sounáležitost s pojmem americké veřejnosti, tím i ztělesňovaly ideje, které pojem této veřejnosti konstituovaly. Po útocích z 11. září 2001 se stal nulový stupeň poselství – Ground Zero – metaforou teroris-

tického útoku, která komunikuje absolutní událost, absolutní ránu, masový hrob a destrukci, jež nesou symbolický význam, byť by měla být oním způsobem oslovení katastrofa sama.

Jakýkoli model interpretace násilné akce, např. komuniké teroristů, neimplikuje komunikační proces teroristického aktu (nebo jeho fáze). Poselstvím je totiž teroristická akce sama. Násilný aktivismus je substancí tohoto komunikačního procesu. Akteři násilí nebo hrozby násilím produkují a zužitkovávají komunikaci vlastních záměrů, jejichž vehikulem je strach. Vyvolání strachu teroristickým aktem lze chápat jako spuštění pokusu o komunikaci záměrů mezi veřejností, množinou symbolických, reprezentativních nebo příležitostných cílů, a aktivistickou organizací. Zřetelným fyzickým počátkem pokusu o tuto komunikaci, jejím signálem, je spáchání útoku. [18]

Tato dílčí zpřesnění umožňují dosáhnout v oboru **minimální definice terorismu** jistého spekulativního pokroku. Diferenciace v pojmu násilného aktivismu umožňuje teroristický akt chápat jako akt protiprávní, intencionální, organizovaný a komunikační. Vzhledem k tomu, že aktéři násilí o svých záměrech (politických, ideologických, náboženských) tímto způsobem/touto metodou zpravují veřejnost jakožto oběť i adresáta poselství, **je nutné vztáhnout poznatky o násilném aktu zejména k otázce komunikační výměny podmiňované strachem**. Twin Towers představovaly symbol. Zaměstnanci kanceláří umístěných v Twin Towers, přestože se medializovalo prestižní umístění jejich kanceláří, byli pouze příležitostnými cíli/oběťmi – jako Iráčané na tržišti nebo hosté restaurace v Casablance (16. 5. 2003).

Lakoff velmi správně poukázal **na fyzické důsledky (symbolické) komunikace podmiňované strachem**, popsal způsob násilného aktu – atentátu na Twin Towers – jako způsob devastující, tím fyzicky účinné komunikace: „Středisko světového obchodu (WTC) bylo mocným symbolem, vevázaným nesčetnými způsoby do našeho porozumění naší zemi a nám samým. Vše, co víme, je fyzicky zakotveno v našich mozcích. Vtělení (začlenění) nového poznání vyžaduje fyzickou změnu v synapsích našich mozků, fyzické přebudování v našem nervovém systému. Fyzické násilí se nestalo jen v New Yorku a Washingtonu. Fyzické změny – násilné – se odehrály v mozcích všech Američanů.“ [19]

Moghaddam definuje terorismus v psychologické perspektivě, jako „politicky motivované násilí, páchané jednotlivci, skupinami nebo státy, s úmyslem roznítit v populaci pocity strachu a bezmoci za účelem ovlivnit procesy rozhodování a změnit chování“. [20] Ve shodě s Lakoffem si všímá „extrémně škodlivých psychologických důsledků“ a tvrdí, že cílem teroristických akcí je „navodit specifickou psychickou zkušenost, totiž zkušenost strachu a bezmoci“. [21] Teroristický útok komunikuje jako **čirý akt násilí devastujícím způsobem v psychosomatické struktuře adresátů. Vyvolává v této skupině fyzické změny, jimiž přizpůsobuje nebo se snaží přizpůsobit vnímání tak, aby mohl komunikovat záměry akterů násilí**. Komunikace teroristického aktu má vždy manipulativní, instrumentální charakter.

Zvláštnosti pojetí sebevražedného terorismu

Sebevražedný terorismus představuje, jak bylo výše naznačeno, subkategorii terorismu. Speklativní východisko definičního oboru terorismu vyžaduje zpětné ověření postupů, pomocí nichž byla případná definice konstruována, namnoze (vy)nalezena. Přesto může být interpretace sebevražedného terorismu prozatím ověřována na těchto konstrukcích:

- a) **terorismus** se jeví jako nezákonný násilný aktivismus, politicky, nábožensky, ideologicky či jinak zaměřený, zacílený na civilisty nebo civilní objekty,

- b) **terorismus** představuje promyšlenou metodu/promyšlený způsob produkce a fruktifikace strachu, které jsou aplikovány na civilních cílech a jejichž účelem je dosažení určitých změn,
- c) **teroristický útok** komunikuje jako čirý akt násilí devastujícím způsobem v psychosomatické struktuře adresátů. Vyvolává v této skupině fyzické změny, jimiž přizpůsobuje nebo se snaží přizpůsobit vnímání tak, aby mohl komunikovat záměry aktérů násilí.

Rovněž prvky **ilegality, intencionality, organizovanosti a komunikovanosti**, zejména jejich vzájemná propojení a výklady těchto propojení mohou přispět k přesnějšímu chápání sebevražděného terorismu.

V neposlední řadě existují celé soubory databází, v nichž jsou kvalitním způsobem zdokumentovány relevantní části procesu sebevražděných útoků jednak z perspektivy aktérů samých, jednak z hlediska jejich iniciátorů, inspirátorů, mentorů a instruktorů, jednak z hlediska jimi oslovených adresátů. Už v této souvislosti, tj. z hlediska druhé perspektivy, nenáhodně vyplývá otázka mučednické operace jakožto normativního (nebo normotvorného) jednání, otázka získávání společenské úcty apod. V té míře, do jaké jsou ceněny jistota, pořádek, bezpečí a duševní komfort, je garantována disfunkčnost aktivistického násilí. Univerzálně platná a přijímaná definice terorismu však citelně chybí. Pachatelé, jejich oběti, ale i odborníci a laici odpovídají tedy různě, z různých a různorodých pozic na otázky: Čím je teroristická akce/mučednická operace oprávněna? Kdo ji přikázal? Jaké záměry komunikují aktéři/organizátoři? Jakou reakci a jakou protiakci aktivistického násilí vyvolalo?

Dříve než odpovědi na zmíněné otázky, a snad i právě proto, musí být řešena pozice znaku sebevražděnosti v rámci historického diskurzu. V principu nyní nejde o hledání pojmového užití ve formě sebeoznačení *modu operandi* teroristy, nýbrž o zúžení pojetí sebevražděného násilného aktivismu (terorismu) na základě rozdělení vybraných historických poznatků o dějinných sebevražděných útocích jako takových.

- a) V souvislosti se současnou vlnou sebevražděných útočníků se v médiích často objevuje označení kamikaze (zejména ve francouzských médiích). V Izraeli se dokonce používá výraz **islamikaze**, [22] aby byla zdůrazněna skutečnost sebevražděného procesu, která se výslovně vztahuje k pachatelům pocházejícím z blízkovýchodních organizací Hamás a Hizballáh. Srovnání se opírá o neoddiskutovatelnou vědomou připravenost k sebezáhube jak japonských kamikaze, tak blízkovýchodních pachatelů teroristických útoků. Problém této analogie ovšem tkví v tom, že japonští kamikaze byli součástí pravidelné armády státu ve válečném stavu, jejich rekrutování, cvičení a nasazení podléhalo příslušnému vojenskému velení, přičemž se tento systém opíral, stručně řečeno, o silně ritualizované tradice rytířského válečnictví a rituální sebevraždy, a konečně, cíle akcí kamikaze byly vojenské. [23] Systém kamikaze a jeho začlenění v konvenční válce sice představoval krok *ultima ratio* japonského vojenského a politického vedení, krok vyrůstající z poznání zoufalé situace blížící se porážky, nelze jej však považovat za prototyp současného sebevražděného násilného aktivismu, jakkoli inspirativně určité aspekty systému kamikaze mohou působit.
- b) Třebaže aktéry systému kamikaze byli státní činitelé, vykonavatelé jednotlivých útoků pak vojáci v činné službě, operace se odehrávala v podmínkách válečného stavu, nelze množinu zbývajících sebevražděných útoků podřadit pod pojem sebevražděného terorismu automaticky nebo protože jeho pachatel použil zmíněný *modus operandi* a/nebo

absentoval stát jako činitel. Tuto skutečnost ilustruje případ příslušníka pákistánských speciálních služeb (SSG - Special Services Group), který se vyhodil do vzduchu 13. 7. 2007 při společné večeři příslušníků SSG ve městě Tarbela Ghazi, přičemž usmrtil 19 důstojníků. Ve městě byly soustředěny spolu s SSG i další protiteroristické a protipovstalecké složky pákistánských ozbrojených sil. Pachatel, paštúnský důstojník pocházející z jižního Wáziristánu, provedl svůj čin patrně na odplatu: jeho sestru usmrtili příslušníci SSG při červencovém útoku na komplex mešit Lal Masdžid a Džámi'a Hafsa v Islámábádu. [24] Sebevrahův útok byl veden nikoli proti civilistům nebo civilním objektům, nýbrž proti vojákům v činné službě. Sebevražedný atentátník jednal jako sebevražedný terorista, v kontextu událostí z Islámábádu a vzhledem k případnému zapojení rodinné příslušnice do násilných aktivistických islamistických struktur lze proto vyslovit různé domněnky, dokonce i podezření. Motivem mohla být msta, způsobem provedení sebevražedný útok. Anebo komunikoval tento útok poselství všudypřítomnosti teroristické hrozby? Večeřící příslušníci SSG nebyli atakováni gerilou nebo povstalci, ale příslušníkem téhož sboru. Přesto je nutné konstatovat, že ani tato pozice znaku sebevražednosti rozhodně nepostačuje pro vymezení sebevražedného terorismu, neboť se vymyká pracovnímu konsenzu o zacílení násilné aktivity.

Prvek organizovanosti musí být ovšem dokázán. **Použití kritéria statutu cíle – civilista/ příslušník ozbrojených složek (noncombatant/combatant) – dovoluje odmítnout hypertrofované pojetí, které tvrdí, že každý sebevražedný útok je sebevražedným teroristickým útokem.**

Paradoxně, s definicí terorismu, zúženou kritériem statutu cíle, se nejvíce potýkají teroristické organizace samy, neboť nemohou ponechat neospravedlněna a bez vysvětlení ta použití násilí, v nichž došlo k usmrcení civilistů: „Bráníme sami sebe a izraelský nepřítel by se měl zdržet od ubližování palestinským civilistům, a tehdy ani my neuděříme na jediného izraelského civilistu. – Ale, existují vůbec v Izraeli civilisté, když voják, který proti nám bojuje, je jeden den rezervistou a druhého dne je doma?“ [25]

- c) Schmitt u partyzánů zdůrazňuje „intenzivní politické angažmá“, „intenzivní politický charakter“, jímž se odlišují nejen od banditů nebo běžných násilníků, ale i od ostatních bojovníků. Také zacílení moderních partyzánů – vlastním terčem je nepřátelský voják v uniformě – odlišuje partyzány jedinečným způsobem. [26]

Partyzánův teritorialismus formuje defenzivní charakter i eskalovaných násilných akcí, jež v souhrnu tvoří občanskou nebo antikoloniální válku, v níž operační nepravidelnost partyzánských akcí odpovídá možnému využití místních organizačních forem, zejména však operační schopnosti regulérního protivníka – pravidelné armády (okupační, koloniální). Partyzánův teritoriální zápas determinuje mnohdy silné politické angažmá, které, což se podařilo Stalinovi, Titovi aj., integruje sebeobranný prvek vlastnictví s prvkem transteritoriální perspektivy politického projektu („světová komunistická revoluce“). Partyzán podobně jako terorista žádá zpravidla (politickou) změnu. Územní zájem partyzána se opírá o znalosti, jimiž může disponovat jen autochtonní obránce půdy vlasti. [27]

Jako zapálený patriot získává partyzán materiální podporu zejména od místních obyvatel – je totiž místním obyvatelem zvláštního charakteru, nezřídka však získává také podporu z blízkého či vzdáleného zahraničí, zpoza hranic teritoria. Logistické zajištění partyzánských skupin zpravidla bývá výrazem zájmů nositelů politického projektu. Odmítnutí politických poměrů umožnivších a umožňujících porobu, útlak, okupaci apod., je

obvykle logickým vyústěním poznání předchozích poměrů jako těch, které spoluzavinily stávající marasmus. Proto bývají na mušce partyzánů místní reprezentanti moci a jejich spolupracovníci.

Prvek teritoriálního pouta překonává však navíc mobilita partyzánské jednotky ve směru mobility regulérních ozbrojených sil nebo ústupu, tím i zvyšuje pravděpodobnost terorizování „jinde“ místního obyvatelstva. Pevná teritoriální ukotvenost naopak zvyšuje nebezpečí nerozlišujících, „plošných“, odvetných akcí ze strany regulérní ozbrojené složky. Regulérní ozbrojené složky vyčleňují protipartyzánské jednotky (např. jagdkommando – stíhací síly pořádkové policie), které jsou operačně-taktickou invariantou partyzánské organizační formy. Teror je všudypřítomný.

Kritériem vztahu partyzánů k místnímu obyvatelstvu a k civilní infrastruktuře je **prvek teritoriálního pouta**. Kritériem úspěšnosti protipartyzánských jednotek je **interpretace (rozкрыtí) tohoto pouta**. Teprve v této fázi výkladu, jenž záměrně zcela pomíjí právní otázky, lze formulovat problém sebevražedného jednání a sebevražedného násilí u partyzánů.

Pojem partyzána integruje přinejmenším dvě role, totiž roli teritoriálního obránce a roli politického bojovníka. Aplikací znaků této dvojrole do zjednodušené pojmové vojensko-operační konstrukce ofenzor-defenzor; Schmittův výklad takové pochopení umožňuje, lze získat čtyři situační aspekty: partyzán-obránce území – *ofenzor*, partyzán-obránce území – *defenzor*, partyzán- politický bojovník – *ofenzor*, partyzán-politický bojovník – *defenzor*.

Právě tehdy se **stává z partyzána terorista, když se jeho politická angažovanost snoubí se zacílením na civilisty nebo civilní objekty**. Přestože se partyzán odehrává ve zmíněné dvojroli, je fakticky výrazem volatility (přechodnosti, nestálosti) – partyzán těká mezi oběma pozicemi, mezi pozicí ardentního obránce vlasti a pozicí ofenzivního *parteigängera*, neméně bojovného vyhraněného zastánce politického projektu, straníka určitého projektu politické změny, jehož proponentem je. Násilí, které chápal pouze jako část dlouhodobého plánu osvobozovacích činností na teritoriu, se za jistých podmínek (ale ne vždy) partyzánovi stává způsobem prosazování politické změny. Tato volatility vyznačuje rovněž vztah k sebevražednému jednání a sebevražednému násilí. Na jedné straně lze bez další explanace poukázat na sebevražedný eskapismus, jenž představuje mezní taktickou formu defenzivy, v níž může nebo nemusí být užito násilí vůči útočníkovi, a která odvrací možnost zatčení, mučení, vyzrazení spolubojovníků či spolupracovníků ap.

- d) Na druhé straně se sebevražedný útok stal součástí gerilové války. Užití Schmittova kritéria zacílení partyzánské aktivity dovoluje formulovat základní rozdíl mezi partyzány a gerilovou skupinou /gerilovými bojovníky, přestože se obě pojetí – přinejmenším v pojetí radikální politické stranickosti – překrývají. Gerilová skupina, která namnoze operuje rovněž pojmem „bojovníků za svobodu,“ vychyluje partyzánské zaměření a zacíluje i na civilisty i civilní objekty. Zároveň dynamičtější než partyzánská, je tím gerilová skupina disponovanější k užití sebevražedných útoků.

Weinberg [28] v zevrubné analýze vzniku a vývoje vietnamského konfliktu líčí nejen postupnou transformaci protifrancouzské a protiamerické partyzánské války ve válku gerilovou, ale popisuje také příslušné typy sebevražedného útoku: „Dva typy jednotek vietcongu byly zapojeny do provádění aktů sebevražedného terorismu. Prvním byly „sebevražedné buňky“, vytvořené začátkem listopadu 1967 v souvislosti se všeobecnou ofenzivou a všeobecným

povstáním (ofenzivou Tet), jejímž cílem bylo oslabení vlády v Saigonu, která ovládala většinu území. /.../ Ve shodě s ukořistěnými dokumenty vietcongu vydali provinční lídři série direktiv vyzývajících k formování „sebevražedných buněk“. /.../ Instrukce zdůrazňovaly, že rekruti by měli být mladiství, rozhodně ve věku nad patnáct let. Zapojit by se měli chlapci stejně jako děvčata. Buňky měly sloužit v podstatě dvěma funkcím.

Dopis připisovaný vedení provincie Ban Me Thuot oba účely shrnuje: „... každá osada, kde působí naši činitelé, vybere dvě tři osoby, aby je aktivovala na úseku vzpoury v osadě, vytvoří dvě až tři sebevražedné buňky (vybrané mezi mladými muži a ženami), za účelem sledování a zničení hanebných tyranů v osadě. ... Nyní dozrály podmínky pro provedení plánu revoluce, nicméně lidé jsou kontrolováni tyrany a administrativou osad a vesnic. Jestliže jsme schopni usměrnit sebevražedné jednotky, aby zabily tyto hanebné tyrany, lidé z osad i z vesnic, ačkoli mezi nimi právě nemáme agenty, povstanou ke svržení nepřátelské vlády a podpoří revoluci a připojí se k ní.“ /.../ Ve skutečnosti se budou angažovat v „propagandě skutkem“ ve prospěch vietcongu. /.../

Druhým typem inscenátora sebevražedných útoků byla jednotka vietcongu a Severního Vietnamu, která nás konfrontuje s komplexnějším souborem okolností. Namísto sebevražedných buněk, zasvěcených téměř výlučně do vraždění místních hodnostářů, byly ženijní jednotky vietcongu a Severního Vietnamu částí pravidelných ozbrojených sil. A nadto: ženisté byli aktivní nejen ve vesnicích a v osadách, ale také v Saigonu a jiných městech, částečně během ofenzivy Tet. Rovněž sebevražedné operace jednoduše byly jedním z několika úkolů vykonávaných ženisty. Ti uskutečňovali rozličné vysoce riskantní útoky na americké síly, jakož i na síly jihovietnamské armády (ARVN). A zatímco mladí lidé, rekrutovaní pro sebevražedné buňky, byli v podstatě do nicoty vymršťovanými adolescenty (essentially adolescent throw-aways), ženisté byli ceněni jako vysoce disciplinovaná elita.“ [29]

Z Weinbergova rozlišení jistě vyplývá, že definiční zúžení oboru sebevražedného terorismu musí trvale problematizovat podřazení konkrétního sebevražedného útoku zkusmé definiční systematice terorismu. Avšak citovaná analýza také ukazuje pravý opak, neboť odhaluje mechanismus spolufungování struktur sebevražedného terorismu (sebevražedné buňky vesničanů, vesnická gerila?) a sebevražedných ženijních jednotek osvobozenécké armády na příkaz organizace, tj. politického vedení, které je generovalo.

Tento **paralelismus** – součinnost (sebevražedných) teroristů a vojenských jednotek – lze objasnit pouze na základě **interpretace záměrů politické organizace/politického vedení**. Je možné dovodit, že politické vedení speciálním pověřením ženijních jednotek sebevražednými útoky na vojenské cíle sledovalo přiznání legitimacy revoluci? A teroristické útoky byly pouhým poselstvím těm, kteří se k revoluci odmítali připojit nebo ještě váhali s podporou?

Sebevražedný teroristický útok a (politická) organizace

Předcházející poznámky odkryly jako základní problém otázku politické organizace příkazující sebevražedný útok. Neběží tu vůbec o diachronické zkoumání všech sebevražedných útoků od nepaměti dodnes, nýbrž o trasování v obtížném terénu. Ukazuje se totiž, že nezbytné definiční minimum sebevražedného terorismu není ohraničitelné samo o sobě, snad s výjimkou psychologické analýzy, která se však, má-li mít vypovídací hodnotu, se také musí vztahovat ke kontextuálním pozicím.

Užití sebevražedného útoku – jakožto operačně-taktické a suplementární metody, k níž se uchýlovala politicko-vojenské vedení císařského Japonska nebo komunistického vietcongu –, referují o mentalitě těchto vedení; jsou hodnotami souborů určitých idejí. Případ pákistánského důstojníka speciálních služeb SSG ilustruje absenci spojení, na jehož základě by bylo možno rébus sebevražedného útoku v Tarbela Ghazi vyřešit: bylo v pozadí rodově-rodinné pojetí cti, tudíž příkaz předáků rodově-rodinné struktury pomstít sestru, či příkaz politické či politicko-náboženské organizace, nebo dokonce obojí?

Domněnkami, pro jejichž objasnění zatím nebylo učiněno téměř nic, je opředeno chápání **role sebevražedného útoku v partyzánském boji**. S jistotou lze říci, že kritérium teritoriální působnosti partyzánů a trans/teritoriality politického projektu, výrazu politického zájmu, se způsob chápání gerily vymyká i přibližuje. Přesto v obou případech tvoří tvrdé jádro *partei-gänger*, člověk intenzivního politického charakteru: je obyvatelem vyhraněné politické jednostrannosti, a proto namnoze opouští teritorium, o které coby partyzán bojoval a které osvobodil. Nové teritorium, o něž bojuje, transcenduje často všechny předešlé osvoboditelské výkony i osvobozená teritoria.

Stává se teroristou, když prohlásí, že je nutné rozšířit poznání nutnosti „revoluce“ na ty z „osad a vesnic“, správným usměrněním explozivní síly sebevražedných útoků. Propaganda skutkem, v níž se skutek rovná sebevražednému útoku, komunikuje poselství o *terra nova* i těm, mezi kterými „právě nemáme agenty“. Partyzánův realismus a smysl pro územní fakticitu poráží *partei-gänger*, „kdo si demonstrující slepotu, zaujatost a neopodstatněnou oddanost“. [30]

Weinberg, opíraje se o interpretaci ukořistěných oblastních dokumentů z Ban Me Thuot, dotváří jisté pochopení, k němuž ukázal cestu Izraeli tím, že akcentoval neoddiskutovatelnou vědomou připravenost budoucích útočníků k sebezáhubě. Aniž prozatím padne otázka, zda této vědomé připravenosti k sebezáhubě bylo dosaženo určitými pedagogickými metodami, případně jakými, a/ nebo působením prostředí, a jakým působením konkrétně, dlužno chápat tuto připravenost jako ochotu zemřít (willingness to die) [31] neboli poslušnost (willingness) příkazu smrti (vraždění sebezáhubou), který vydá určitá organizace. Vlastností organizace je pochopitelně takový příkaz nejen vydat, ale především zajistit jeho splnění.

Přestože se tento text zatím soustředí na diferencující spekulace a nebyly zatím použity statistiky ani jiná zpřesňující měřítka, na základě toho, co bylo uvedeno, lze tvrdit:

1. **Neexistují dvě rozdílná myšlení** – jedno myšlení armádního velení nebo politického vedení a jiné myšlení teroristické organizace – **v případě příkazu sebevražedného útoku.**
2. **Myšlení organizace se nutně projevuje ve výslovném připuštění možnosti provedení sebevražedného útoku**, tj. jeho oprávněním.
3. **Zvláštní formou myšlení organizace** připravující sebevražedné útočníky musí být **vštípení poslušnosti příkazu smrti**, tj. ochoty sebezáhubně zabýjet.
4. **Sebevražedný útok** je vždy pouhou **částí strategického uvažování v organizaci**, která jeho realizaci strategii (záměr) potvrzuje, tím **i komunikuje.**

Existuje-li tedy pozoruhodná shoda mezi zákonným vojensko-politickým vedením, regulérním velením osvobozené vojensko-politické (partyzánské) formace a ilegální teroristickou organizací ve výslovném připuštění možnosti použít spoluobčany jako lidské bomby – dokonce existuje-li tato shoda za situací a okolností diametrálně rozdílných – **nemůže být k definování**

sebevražedného terorismu použito jiných znaků než jsou ty, jimiž je pracovní definován terorismus jako takový. Každý pokus o jakoukoli jinou definici sebevražedného terorismu ztroskotá na obecné, třebaže jen pracovní, definiční systematice terorismu.

Závěr

Autoři tímto textem hodlají zdůraznit, že přístup k sebevražednému terorismu by měl být **systémový**, neboť se jedná o subkategorii obecného pojmu – terorismus. A pokud bude absentovat univerzální definice tohoto fenoménu, lze jeho podkategorii, tj. sebevražedný terorismus, seriózně interpretovat pouze ověřováním postupů, které umožnily vytvořit zatím „minimální definici terorismu“. K upřesnění sebevražedného terorismu, jako násilné taktiky/metody sledující různorodé předdefinované cíle, je vhodné použít ve vzájemné interakci i prvky illegality, intencionality, organizovanosti a komunikovatelnosti. To je podle autorů cesta, jak lépe *porozumět* dnešní epidemii sebevražedných teroristických útoků, které narušují nejzákladnější právo člověka, právo na život, a to nejen na straně obětí těchto útoků, ale i na straně jejich vykonavatelů.

Na základě systémového přístupu bychom měli samozřejmě řešit i socio-kulturní kontext těchto sebevražedných útoků, tj. kdo všechno stojí za těmito násilnými akty, kdo je konkrétně nařizuje, kdo je financuje a komu přináší užitek. A vynořuje se poté řada otázek, zda všechny, kdož stojí v pozadí sebevražedného útoku je možné označit za teroristy, nebo pouze některé, kteří se přímo podílejí na sebevražedných útocích. Ovšem to je námět na další příspěvek.

Poznámky a literatura k textu:

- [1] WICTOROWICZ, Q. *Suicide Bombings: Do Beliefs Matter?*, 2004, at http://www.unc.edu/~kurzman/Soc3264/Wiktorowicz_EXPLAINING_SUICIDE_BOMBINGS.doc.
- [2] Sebevražedné útoky jsou nejkrvavější formou terorismu, v období 1980 až 2003 představovaly 3 % všech teroristických akcí a 48 % všech smrtelných obětí. Tyto způsoby útoků počaly stoupat z průměrně tří ročně v 80. letech, dosáhly až téměř padesáti v roce 2005. Přes 300 sebevražedných útoků v 16 zemích – v Afghánistánu, Čechensku (Rusko), Číně, Indonésii, Iráku, Kašmíru/Jammu (Indie), Keně, Maroku, Pákistánu, Palestině/Israeli, Saúdské Arábii, Sri Lance, Tunisku, Turecku, USA a v Jemenu – si vyžádalo životy více než 5300 osob a přes 10 000 zraněných osob. Známý antropolog Scott Atran a ostatní odborníci uvádějí, že 75 % všech známých sebevražedných akcí bylo uskutečněno po teroristickém útoku na USA dne 11. září 2001. Zpráva ze zasedání New Defence Agenda, Brusel, 27. června 2005 (www.forum-europe.com/publication/NDA_SOD_27June2005FORPRINT.pdf).
- [3] **al-Ká'ida** – Název patrně nejznámější a nejcitovanější současné teroristické organizace bývá v denním tisku přepisován mnoha způsoby: *Al-Kaida*, *Al Kaída*, *Al-Kajda*, *Al Kajda*, *Al-Káida*, *Al-Kaída*, *Al-kajdá*, *al-Kajdá*, *al-Kaidá*, *El Kaída* ap. Rozkolísané je užití spojovníku, velkého písmena, kvantity, střídání i–j. Přepis arabských jmen do češtiny není jednotný, nezřídka je ovlivněn přepisem anglickým. Podle arabistů z Orientálního ústavu AV by se jméno zmiňované teroristické skupiny mělo v češtině správně psát *al-Ká'ida* (tedy s apostrofem mezi á-i), popř. *al-Káida*. Malé počáteční písmeno v části *al* je proto, že jde o člen. Obecně však je název chápán jako celek, jehož začátek signalizuje velké počáteční písmeno v části *Al*. I tato podoba se považuje za přijatelnou. Obdobně nejednotný přepis vidáme i v dalších případech – např. v názvu jiné teroristické organizace – *Al Fatah*, *Al-Fatah*, *al-Fatáh*, *al-Fattáh*. Viz <http://www.ujc.cas.cz/poradna/porfaq.htm>.
- [4] Označení hnutí **Hamás** se na veřejnosti objevilo poprvé v komuniké, které se začalo šířit v únoru 1988. Samo slovo „hamás“ znamená „horlivost“ či „nadšení“, ovšem zároveň je i akronymem formálního názvu sunnitského islamistického hnutí – Harakat al-Muqáwama al-Islámíjja neboli Hnutí islámského odporu. Toto hnutí začalo působit koncem osmdesátých let dvacátého století, kdy městská a organizovaná strategie OOP (Organizace pro osvobození Palestiny) uvázla na mrtvém bodě. Nového typu „boje“ se účastnili lidé z obecně chudších, zejména venkovských vrstev palestinské společnosti (první intifáda 1987-1993). V deva-

desátých letech dvacátého století se Hamás jako organizace nesmírně rozrostla a vyvinula si propracovanou organizační strukturu rozdělenou na politické a vojenské křídlo. Navíc v rámci vojenského křídla existovala oddělená organizační struktura odpovědná za tajné „buňky“, které zajišťovaly rekrutování a náležitý výcvik mladých mužů, z nichž se poté stávali vykonavatelé „sebeobětavých“ misí. Šlo prý o „dopisy Izraelcům“, aby pochopili, že se nyní nacházejí uprostřed obrovského konfliktu a jejich bezpečnost jakožto národa je nulová. Kromě toho tyto „mise“ měly také ukázat, že bezpečnost Izraele nezáleží ani na Egyptu, ani na Libyi, ani na Arafátovi, nýbrž na Hamásu. Blíže viz JUERGENSMEYER, M. *Teror v myslí boží: Globální vzestup náboženského násilí*. Brno: CDK, 2007, s. 104–107.

Fatah je palestinská skupina, známá také pod názvem Palestinské národní osvobozenecké hnutí. Jejím původním cílem bylo získání úplné nezávislosti Palestiny a vytvoření palestinského státu, prostředkem k tomu byla přímá vojenská konfrontace s Izraelem. Podle internetových stránek specialista.info je skupina financována z mezinárodních ropných zdrojů, odhaduje se 2,4 milionu USD ročně. Rodina každého bojovníka, jenž při útoku na cíl zahyne, je raněn, případně uvězněn, dostane za každého zabitého Izraelce 300 USD, za každého mrtvého Izraelce 2000 USD. <http://www.specialista.info/view.php?cislocanku=2005110802>.

- [5] Srovnej ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister & Principal, 2007, s. 7.
- [6] GANOR, Boaz. *Defining Terrorism Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?*, ICT, IDC Herzliya, Izrael. Bez vrocení, in <http://www.instituteforcounterterrorism.org/>.
- [7] GANOR, Boaz tamtéž.
- [8] LAQUER, Walter. *The New Terrorism, Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford: University Press, New York, 1999, s. 5.
- [9] V posledním desetiletí dvacátého století došlo k vzestupu náboženského násilí po celém světě. Roku 1980 bylo na seznamu teroristických skupin uveřejňovaném Ministerstvem zahraničí Spojených států jen jedno opravdu náboženské uskupení, kdežto o dvacet let později, na přelomu dvacátého a jednadvacátého století, představovaly už náboženské organizace více než polovinu uvedených skupin. Srovnej např. JUERGENSMEYER, M. *Teror v myslí boží: Globální vzestup náboženského násilí*. Brno: CDK, 2007, s. 24.
- [10] LAQUER, Walter c. d., s. 6.
- [11] Ministerstvo zahraničních věcí USA svého času vypracovalo seznam zemí, které podporují terorismus (Kuba, Írán, Irák, Libye, Severní Korea, Súdán a Sýrie), jenž je neustále rozšiřován. Tyto země jsou buď přímo příznivci teroristů, nebo využívají jejich služeb, či jim poskytují podporu, to jest poskytují území k úkrytu nebo k vybudování výcvikových táborů. Připomeňme, že po 11. září 2001 Súdán projevil ochotu spolupracovat se západními bezpečnostními složkami v boji proti terorismu, rovněž země, jako Libye a Sýrie, přijaly řadu bezpečnostních opatření proti islámským radikálům na svém území, přesto nedošlo k tomu, že by byly z „černé listiny“ vyškrtány. V poslední době uvažuje o Severní Koreji.
- [12] HOFFMAN, Bruce. *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press, 1998, s. 13–44, cit. podle CRAGIN, Kim a CHALK, Peter. *Terrorism and development using social and economic development to inhibit a resurgence of terrorism*, RAND, 2003, s. 1–4.
- [13] KUSHNER, Harvey W. *Encyclopedia of Terrorism*. Sage Publications, Inc., USA, 2003, s. 359.
- [14] PAPADOPOULOS, Renos K. Terrorism and Panic. In *Psychotherapy and Politics*. International Psychother. Politics. Int. 4(2) 90–100, 2006.
- [15] BRENNER, John C. Forensic science. *An Illustrated Dictionary*. New York: CRC Press LLC, 2004, s. 253.
- [16] SCHMID podle Papadopoulos, c. d., s. 92.
- [17] WALLERSTEIN, I. *America and the World: The Twin Towers as Metaphor*, Social Science Research Council. In <http://www.ssrc.org/sept11/essays/wallerstein.htm>.
- [18] BAUDRILLARD, Jean. L'esprit du terrorisme, *Le Monde*, 2. 11. 2001.
- [19] LAKOFF, George. *Metaphors of Terror*, University of Chicago, 2001. Pro srovnání uvádíme i odkaz na studie SPECKHARD, Anne. Inoculating Resilience to Terrorism Acute and Posttraumatic Stress Responses. In U. S. Military, Foreign & Civilian Services Serving Overseas After September 11th. *Traumatology*, Vol. 8, No. 2 (June 2002), Traumatology Online Journal <http://tmt.sagepub.com/cgi/content/refs/8/2/103>; další publikace on line: Acute Stress Disorder in Diplomats, Military and Civilian Americans Living Abroad Following the September 11th Terrorist Attacks on America (2002). In <http://tmt.sagepub.com/>.
- [20] MOGHADDAM, Fathali. The Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist*, February–March 2005, s. 161–169.
- [21] c. d., s. 161.
- [22] Izraeli, Raphael Islamikaze and their Significance. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 9., No 3, 1997, London: Frank Cass, s. 96–121.
- [23] MOGHADAM, Assaf. Defining Suicide Terrorism. *Harrington Workshop, A Culture of Death: On Root Causes of Suicide Terrorism*. University of Texas, Austin, May 12–13, 2005, s. 1–19. O kamikaze podrobněji v češtině LAMONT-BROWN, Raymond. Kamikaze: Samurajové bez naděje na návrat. Praha: Beta-Dobrovský, 2004.

- [24] RAMAN, B. Pakistan's newest threat Army officer turns suicide bomber. In *Rediff NEWS* 14. 9. 2007; In <http://www.rediff.com/news/2007/sep/14raman.htm>.
- [25] Šejk Ahmad JÁSÍN [Sheikh Ahmed YASSIN] (Hamás), rozhovor. Hamas leader vows more suicide bombings. In *UPI-United Press International*, Gaza 24. 6. 2002, <http://www.unitedjerusalem.org/index2.asp?id=112920&Date=6/24/2002>.
- [26] SCHMITT, Carl. *Theorie des Partisanen Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen*. Berlín, SRN: Duncker a Humblot, 1975, 2. vydání, s. 15.
- [27] SCHMITT, Carl c. d., s. 17.
- [28] WEINBERG, Leonard. Suicide terrorism for secular causes. *Harrington Workshop, A Culture of Death: On Root Causes of Suicide Terrorism*, University of Texas, Austin, May 12-13, 2005, s. 13-15.
- [29] WEINBERG, c. d. 13-15.
- [30] *Merriam-Webster's Online Dictionary* k heslu Partisan.
- [31] MOGHADAM, Assaf. Defining Suicide Terrorism. *Harrington Workshop, A Culture of Death: On Root Causes of Suicide Terrorism*, University of Texas, Austin, May 12-13, 2005, s. 1-19.

„Jaký prospěch má ze sebevražedného útoku teroristická organizace? Jaký prospěch plyne pachateli sebevražedného útoku? (...) Třebaže jsou sebevražedné útoky organizované fenomény, a sebevražedné organizace jsou rozhodujícím faktorem pro objasnění racionality tohoto jevu, zůstává otázka, proč osoba, v mnoha případech mladá, se rozhoduje provést sebevražedný útok a během tohoto procesu se zabít?“

Boaz Ganor (2003)

„Jak mohou lidské bytosti ověšet výbušniny kolem vlastních těl, vejít do přečpaných veřejných míst a detonovat se se záměrem zavraždit ostatní? Proč organizace přijímají sebevražedné násilí jako taktiku v boji proti svým protivníkům? Proč určité společnosti uctívají „mučednické operace“ a přijímají jejich pachatele jako hrdiny?“

Mohammed M. Hafez (2006)

„Jaká kombinace faktorů a podmínek učinila tuto taktiku tak populární, že občané zemí, které nemají žádnou historii sebevražedného terorismu, jsou náhle ochotni jít, ba dokonce nechat se naverbovat jako lidské bomby...?“

Anne Speckhard (2006)

„Skutečně rozumíme příčinám dnešního sebevražedného terorismu? Vyvěřají sebevražedné útoky z politické příčiny, takové, jakou je vojenská okupace? Potřebují silnou organizaci, takovou, jako je al-Ká'ida? Co dalšího by mohlo být uděláno pro odvrácení rostoucího přílivu mučednictví?“

Scott Atran (2006)

The Moral Logic and Growth of Suicide Terrorism
http://sitemaker.umich.edu/satran/files/twq06spring_atran.pdf

Budoucí úkoly ozbrojených sil České republiky

Autor článku se zamýšlí nad možnými změnami v poslání a úkolech Armády České republiky, které dedukuje z dlouhodobých trendů vývoje bezpečnostního prostředí. Předkládané teze vycházejí z předpokladu dominující role USA ve světě, i když existují názory, že realizace tzv. preemptivní strategie Spojené státy oslabuje jak finančně, tak pokud jde o lidské zdroje, což by zpětně mohlo jejich vedoucí roli ve světě ohrozit. Funkčnost či nefunkčnost preemptivní strategie je tématem na samostatný článek, právě tak jako aktuální novinová témata, jako např. jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova. Kosovo je sice problém, ale v dlouhodobém výhledu je jeho význam marginální. Mimo rámec úvah o jsou i možné vnitřní komplikace, např. nesouhlas části obyvatelstva s expedičním charakterem čs. ozbrojených sil či nákupem nových zbraňových systémů. Rozbor této problematiky patří spíše do oblasti vnitropolitických analýz.

Úspěšné naplnění poslání ozbrojených sil České republiky (OS ČR) a úkolů z něho vyplývajících jsou ovlivněny podmínkami, ve kterých budou nasazeny. Hovoříme o tzv. **operačním prostředí**. V tomto smyslu je charakter předpokládaného použití OS ČR základem pro definování požadovaných schopností v dlouhodobé perspektivě. Tento přístup a uvedené informace byly využity jako jeden ze vstupních podkladových materiálů při tvorbě **dlouhodobé vize rezortu Ministerstva obrany**, která byla vypracována v první polovině roku 2008.

1. Trendy vývoje bezpečnostního prostředí

Bezpečnostní prostředí bude v horizontu příštích 20 let i nadále charakterizováno rostoucí komplexností, vysokou dynamikou probíhajících změn a vzájemnou provázaností různých faktorů. Jeho pozitivní i negativní projevy ve formě příležitostí a ohrožení pro zajišťování obrany a bezpečnosti České republiky budou jen velmi obtížně předvídatelné. Na základě současné úrovně znalostí o budoucích stavech je možné identifikovat následující vývojové trendy a důsledky pro Českou republiku.

a) **Prohlubování provázanosti a závislosti v mezinárodních vztazích.** Dominující postavení Spojených států v mezinárodních vztazích bude pokračovat i přes sílící vliv regionálních mocností (Brazílie, Číny, Ruska, Indie, Indonésie, Íránu a Japonska) a určitou stagnaci vlivu zemí Evropské unie.

Možnost vojenské konfrontace mezi mocnostmi bude i přes odlišnost řady jejich zájmů vzhledem ke stupni jejich vzájemné provázanosti a závislosti poměrně velmi nízká. Česká republika bude nedílnou součástí západního civilizačního okruhu a nebude s největší pravděpodobností konfrontována se státem, který by usiloval o přímé vojenské ohrožení její suverenity a integrity. Pokud se podaří udržet současné tempo evropské integrace je vznik rozsáhlého konvenčního vojenského konfliktu v Evropě s přímými důsledky pro Českou republiku a její spojence vysoce nepravděpodobný.

Případnou hrozbu tohoto druhu bude možné identifikovat s dostatečným časovým předstihem a pro zvládání méně pravděpodobných, ale z pohledu důsledků nejzá-

važnějších krizových situací v podobě regionálních a globálních válečných konfliktů ohrožujících životní, strategické a další významné bezpečnostní zájmy České republiky a jejích občanů bude k dispozici dostatečný časový prostor pro účinnou reakci.

- b) Rostoucí význam nestátních aktérů** v systému mezinárodních vztahů a to jak v podobě nevládních organizací poskytujících humanitární a rozvojovou pomoc, monitorujících dodržování lidských práv nebo poskytujících odborné zázemí státům i mezinárodním organizacím, tak i v podobě velkých nadnárodních korporací, jež budou nadále posilovat svůj vliv na rozhodování vlád a hospodářský vývoj v dané zemi. Lze též očekávat významné posilování role soukromých subjektů v bezpečnostní oblasti. Rozhodující význam pro bezpečnost České republiky a jejich spojenců budou představovat aktéři mezinárodního terorismu a mezinárodního organizovaného zločinu.

- c) Prohlubování ekonomické globalizace.** Globalizace bude stále intenzivněji probíhat mimo dosah instituční moci států. Vedle pozitivního působení na světovou ekonomiku bude prohlubovat rozdíly mezi těmi, kteří jsou do tohoto procesu zapojeni a profitují z něj, a těmi, kteří se z různých důvodů na tomto procesu nemohou nebo nechtějí podílet a nebo v celosvětové konkurenci neobstáli – a to jak v mezinárodním, tak i ve vnitrostátním měřítku. Informační technologie a média povedou intenzivněji ke změně vnímání celosvětových událostí z hlediska času a prostoru a mohou přispět k rychlému šíření ekonomické nestability.

Česká republika bude otevřenosti své ekonomiky využívat k posílení obchodních aktivit, prohlubování mezinárodní spolupráce a k zajištění potřebných strategických surovin a zdrojů, které potřebuje pro zajištění svého udržitelného rozvoje. K prosazení ekonomických zájmů mohou být v krajních situacích využity schopnosti ozbrojených sil České republiky ve spolupráci se spojenci.

- d) Pokračování nerovnoměrného demografického vývoje.** Většina přírůstku světové populace nastane v rozvojových zemích, kde bude doprovázena nekontrolovatelnou urbanizací. Naopak obyvatelstvo ve vyspělých zemích včetně České republiky bude stárnout. V zemích s populační explozí se mohou zhoršovat životní podmínky vedoucí k rozpadu politického, ekonomického a sociálního systému s následnou masovou imigrací, která může vyvolat řadu bezpečnostních problémů spojených s ekonomikou a sociální integrací přistěhovalců do přijímající společnosti. Rostoucí mobilita a koncentrace obyvatelstva usnadní rychlé šíření nakažlivých chorob, které mohou vést až k pandemiím. Česká republika nebude vzhledem ke svému geografickému umístění vystavena přímému ohrožení v případě vzniku migračních vln. Řízená imigrace bude mít pozitivní důsledky na ekonomiku země. Vzhledem k pokračujícímu hospodářskému růstu se z tranzitní země stane zemí cílovou s prohlubováním multikulturality společnosti.

- e) Pokračující devastace životního prostředí vyvolaná lidskou činností.** V některých oblastech ve světě může docházet ke katastrofálnímu úbytku zdrojů obživy, migračním tlakům a společenskému rozvratu. Podobné dopady může mít i změna klimatu vyvolaná přírodními změnami nebo lidskou činností. Obě skutečnosti pravděpodobně povedou k nárůstu přírodních katastrof jak ve světě, tak i na území České republiky (povodně, vichřice, sucha). Je nutné počítat s angažovaností České republiky včetně využití schopností OS ČR v rámci humanitární pomoci a záchranných akcí při odstraňování následků krizových situací.

- f) **Vznik slabých či zcela zhroutených států** bude představovat rozhodující zdroj nestability v mezinárodních vztazích a živnou půdu pro vznik vnitrostátních a regionálních konfliktů s celosvětovými důsledky. Chronickým problémem bude i nadále existence často historicky podmíněných **ohnisek napětí** v některých částech světa, jež může eskalovat až v občanskou či mezistátní válku a destabilizovat systém mezistátních hranic. Potenciál vzniku konfliktu bude umocňován působením politických a náboženských extrémistů, kteří budou v různé kombinaci zneužívat rozdíly v ekonomické vyspělosti, etnické a národnostní příslušnosti a v oblasti civilizace a kultury, náboženství a politického přesvědčení. Česká republika bude vzhledem ke svému mezinárodnímu postavení a ekonomickému významu přispívat v rámci svých možností na prevenci vzniku této nestability a bude se podílet jak nevojenskými, tak i vojenskými nástroji na posílení demokracie a právnosti ve světě.
- g) **Růst poptávky po strategických surovinách**, zejména po fosilních palivech, která budou i nadále hlavním zdrojem energie. Jejich těžba se bude odehrávat ve stále náročnějších podmínkách a nelze vyloučit občasně výpadky jejich dodávek na světový trh, ať již budou příčiny přírodní, technické, ekonomické či politické. Pro Českou republiku bude životně důležité udržet přístup k těmto surovinám.
- h) **Pokračující dynamický rozvoj vědy a technologií**. Tempo technologického rozvoje bude udáváno především civilním sektorem. Bude se zvyšovat dostupnost vyspělých vojenských i komerčních technologií využitelných ve vojenské oblasti, což bude představovat nové příležitosti i pro potenciální protivníky. Pro vojenské účely budou aplikovány poznatky z oblasti informačních technologií, nanotechnologií a biotechnologií. Věda a technologie umožní další rozvoj systému velení a řízení, shromažďování, vyhodnocování a přenos informací v reálném čase. Bude pokračovat rozvoj senzorů, družicové techniky, bezobslužných automatizovaných systémů. Zvyšována bude přesnost, dosah a letalita zbraní a zbraňových systémů. Nové materiály přispějí ke snížení logistické náročnosti systému (lehčí technika, menší spotřeba paliv a energie), jejich mobility a udržitelnosti. Zvyšována bude ochrana vlastních systémů a živé síly. Rozhodující význam pro udržení funkčnosti státu ve všech jeho doménách bude mít ochrana před narušením jeho kybernetických systémů (počítačových řídicích systémů).
- i) Jednou z nejzávažnějších hrozeb bude pokračující **šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, zejména balistických raket**. Lze předpokládat, že pro státy usilující o jejich získání budou i nadále v první řadě nástrojem prestiže, odstrašení nebo silové diplomacie. Existuje však možnost, že se zbraně hromadného ničení dostanou do rukou nestátních aktérů, vůči nimž lze jen obtížně uplatnit tradiční diplomatické nástroje či strategii odstrašení a budou reálně použity jak proti České republice, tak jejím spojencům.

Výše zmíněné trendy představují pro Českou republiku jak významné příležitosti pro zajištění své obrany a bezpečnosti, tak i potenciální ohrožení svých bezpečnostních zájmů. Hrozby a rizika se mohou za určitých podmínek stát příčinou široké škály krizových stavů ve světě, tak i na území České republiky se závažnými politickými, ekonomickými a sociálními důsledky nejen pro občany České republiky, ale i občany našich sousedů a spojenců.

Charakter budoucího bezpečnostního prostředí bude vyžadovat komplexní přístup mezinárodního společenství při řešení krizových situací a koordinované využívání všech dostupných

nástrojů, včetně vojenské síly. Vojenská síla zůstane důležitým faktorem a bude mnohdy nezbytná při řešení krizových situací. Nepůjde ovšem o jediný nástroj zajištění bezpečnosti. Význam ostatních, civilních aktérů při zajišťování bezpečnosti a řešení krizových situací poroste a spolu s tím bude vzrůstat důležitost vzájemné spolupráce.

Prevence hrozeb, včasné odhalování rizikových symptomů, jejich účinná eliminace případně rychlé odstraňování vzniklých následků bude vyžadovat i v budoucnosti existenci bezpečnostních nástrojů, mezi které budou patřit i ozbrojené síly České republiky. Ozbrojené síly si musí udržet relevantní schopnosti k eliminaci negativních projevů bezpečnostního prostředí na Českou republiku jak v krátkodobém, tak i dlouhodobém časovém výhledu při využití všech příležitostí, které jim jeho vývoj nabídne.

2. Pravděpodobná podoba operačního prostředí

Operační prostředí [1] je dáno vlastnostmi a charakteristikami jednotlivých domén, ve kterých budou OS ČR operovat, a vlastnostmi subjektů, se kterými budou vstupovat do interakcí při plnění úkolů. Mezi tyto domény patří vlastní bojiště, informace, komplexní terén, klimatické podmínky, protivník, vlastní síly a další subjekty. Pochopení operačního prostředí a jeho důsledků je kritickým elementem pro rozvoj schopností OS ČR v dlouhodobé perspektivě a úspěšnou přípravu, plánování a vedení budoucích operací.

Budoucí bojiště

Prostor bojiště bude trojdimenzionální (pozemní, vzdušný a vesmírný). V operacích bude velmi obtížné odlišit frontu se zázemím a civilní obyvatelstvo od nepřítele. Vymizí přímý kontakt mezi válčícími stranami. Síly a prostředky na bojišti budou stále více rozptýleny. Bude se zvyšovat význam nižších velitelů pro vedení války. Jejich rozhodnutí nebudou vycházet výhradně z rozkazu nadřízených, ale z pochopení jejich záměru, který budou pružně realizovat ve velmi dynamicky se měnící situaci. Masovost použití sil a prostředků bude nahrazována pohyblivostí menších skupin, rostoucím dosahem a zvyšující se přesností jejich působení.

S růstem ničivé síly zbraní bude postupně zanikat linearita bojiště, která byla v minulosti potřebná pro vytvoření potřebných účinků palby. Vzdušná nadvláda a vzdušná podpora s komplexním leteckým úderem vytvoří předpoklad agilní bojové podpory. Rozhodující bude přesné a včasné zasazení odpovídajících sil, komplexní mobilita a udržitelnost v operaci do doby splnění úkolu včetně jejich ochrany. OS ČR budou působit s celou řadou dalších organizací, se kterými budou koordinovat své aktivity. V operacích budou konfrontovány s vsudypřítomnými médii. Bude klesat význam centralizované logistiky, která nebude schopna zabezpečit jednotky na nelineárním bojišti. Úsilí bude zaměřeno na snížení závislosti vojsk na logistice.

Cílem vedení operací nebude výhradně vlastní fyzické zničení protivníka, ale pozornost se bude stále častěji zaměřovat na zničení jeho vnitřní morální síly (podpora veřejného mínění, kulturní bohatství a tradice – informační a psychologická válka). Boj bude přenášen do zastavěného prostoru s civilním obyvatelstvem. Omezení pro použití sil a prostředků budou dány rovněž ekologickými aspekty při vedení operací a nutnost ochrany kulturního dědictví s minimalizací kolaterálních škod. Pro úspěch v operacích bude boj o získání důvěry místní veřejnosti, která bude účastníkem konfliktu. Znovuobnovení míru a stabilizace státu nebo

regionu bude závislé jak na navedení fyzické bezpečnosti, tak i na obnovení politických, ekonomických a sociálních funkcí – dosažení komplexního výsledku a efektů podporujících naplnění konečného stavu dané operace.

Technologická a informační doména

Pro efektivní použití OS ČR bude nutné pokračovat v rozvoji interoperability a kompatibility se spojenci, a to na nejnižší možné úrovni systému velení a řízení. Úroveň vybavení ozbrojených sil moderní výzbrojí a ostatním materiálem a schopnost je účinně využívat bude i v budoucnosti hlavním předpokladem k dosažení úspěchu v operaci. Budoucí technologie budou podporovat procesy spojené ke zvládnutí informací, jejich včasné a přesné získávání, zpracování, předávání a ochranu v reálném čase. Ozbrojené síly budou vybaveny neletálními zbraněmi a samonaváděcí vysoce přesnou municí. Zbraně a zbraňové systémy budou multifunkční, odolné proti působení prostředků protivníka. Dojde k nárůstu bojové síly na nižším stupni. Voják se stane samostatným bojovým systémem. Budoucí konflikty nebudou pouze o technologické převaze. Komunikační technologie a internet budou dostupné všem. Umožní komunikaci a rozšíří spektrum zájmů a působení soupeřících stran nejen na určitý stát, ale i na regionální nebo i vyšší úroveň.

Vzhledem k přenosovým schopnostem informací komunikačními a informačními systémy v reálném čase budou operace plánovány a řízeny na velké vzdálenosti: *Network Centric Warfare, Reach Back Operations*. [2] Velitel nebude muset mít fyzický vizuální kontakt s bojištěm a bude realizovat velení z jakéhokoli místa v prostoru operace.

Sběr informací z různých zdrojů (senzory) umožní účinně lokalizovat, pozorovat, rozlišovat a sledovat objekty a cíle. V asymetrickém konfliktu s nekonvenčním protivníkem bude však tato schopnost významně snížena. Bude vytvářen společný přehled o vývoji situace (*Situational Awareness*) cestou systému C4IS a udržována informační převaha vycházející ze synergických účinků průzkumu. Informace budou zvyšovat dynamiku bojové činnosti – operačního tempa. Koncepte *ISTAR (Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance)* a projekt *AGS (Air Ground Surveillance)* umožní společné analýzy, vyhodnocování a integraci informací o bojišti (protivník, jeho zámysl a činnost, terén, klimatické podmínky).

Komplexní terén a klimatické podmínky

Kreativní využití klimatických podmínek a vlastností terénu pro dosažení úspěchu v operacích představovalo v historii vojenství vždy konkurenční výhodu nad protivníkem. OS ČR budou působit v podmínkách, které se zásadně odlišují od klimatických i terénních zvyklostí středoevropského prostoru. Pro budoucí prostředí (komplexní terén, vysoká vlhkost a teploty, vysoká nadmořská výška, vysoká prašnost či nízké teploty vzduchu) bude potřebné přizpůsobit výcvik, přípravu a operačně technické charakteristiky výzbroje, výstroje a dalšího materiálu.

Potenciální protivník

Tradiční protivník byl v minulosti jednoznačně identifikovatelný v souladu s mezinárodním právem válečným. V budoucnosti bude však jeho identifikace jen velmi obtížná. Jeho tech-

nologická a doktrinální úroveň bude pravděpodobně nižší, než budou schopnosti spojenců. Tato skutečnost povede k vedení asymetrických operací.

Asymetrický protivník nebude usilovat o „vítězství v přímé konvenční konfrontaci“, ale o prosazení vlastních pravidel hry. Bude se snažit vyhnout celkové porážce a bude prodlužovat trvání konfliktu nad dobu přijatelnou pro druhou stranu. Bude medializovat výsledky a k tomu bude využívat zranitelnost otevřených demokratických a svobodných států. Bude usilovat o přímé ohrožení našeho vlastního území s cílem maximalizovat škody na lidských životech nebo jeho infrastruktuře. Asymetrický protivník nebude usilovat o získání vzdušné převahy. Bude se vyhýbat otevřené konfrontaci ve volném terénu a přesune svoji činnost do horských oblastí a městských aglomeracích, kde jsou minimalizovány důsledky technologické asymetrie. Bude se orientovat na útoky proti civilnímu obyvatelstvu, na ničení prvků civilní i vojenské infrastruktury. Může použít ZHN. Vedle existence asymetrického protivníka je nutné počítat i s možností působení proti protivníkovi s obdobnými technologickými schopnostmi, tedy regulérním ozbrojeným silám jednoho nebo i více států.

Vlastní síly

Výstavba OS ČR bude orientována na rozvoj expedičních schopností schopných koordinovat aktivity s dalšími především civilními vládními i nevládními aktéry. Jednotlivé druhy sil budou působit společně v rámci úkolových uskupení. Úspěch v budoucích operacích bude dán schopností naplnit komplexně stanovené cíle využitím politického, ekonomického, vojenského potenciálu spojenců.

Protivník nebo krizová situace bude hodnocena v celém spektru politických, ekonomických a vojenských atributů. Budou hledána řešení vedoucí k vytvoření účinků, které budou snižovat operační schopnosti protivníka, budou neutralizovat jeho sílu a omezovat jeho odhodlání k boji nebo použití síly. Budou hledána rozhodující místa (*Centre of Gravity*), proti kterým se bude působit nejvhodnějšími prostředky. Hovoříme o operacích zaměřených na dosažení žádoucích účinků (*EBO - Effects Based Operations*). Operace budou vedeny menšími silami, vysokým tempem, s minimálními ztrátami a menšími vedlejšími účinky. Složení sil bude vytvářeno v souladu s potřebami operace. Síly budou vytvářet technologickou a informační převahu.

Doména času

Čas bude představovat zásadní kalkulační jednotku pro přípravu, plánování a vedení operací. Současné spektrum bezpečnostních hrozeb a rizik a zákonitosti jejich projevu budou vyžadovat síly s odlišnými úrovněmi jejich dostupnosti. Čím dříve bude konflikt řešen, tím menší úsilí si vyžádá jeho zvládnutí. Síly s vysokou pohotovostí budou určeny pro preemptivní charakter operací nebo budou vytvářet podmínky pro zasazení hlavních sil nižší pohotovostí. Řešení konfliktu či krize vojenskými nástroji v rámci operací na prosazení míru povede ke splnění vojenských cílů operace v relativně krátkém časovém úseku. Následná stabilizace regionu či země v rámci řešení politických cílů operace může vyžadovat velmi dlouhé časové úseky a schopnost dlouhodobého udržení stabilizačních sil (logistika, rotace).

Dlouhodobý charakter operací zaměřených na postkonfliktní stabilizaci bude představovat dlouhodobou zátěž pro ozbrojené síly s významnými zdrojovými důsledky. Pro globální konflikt vysoké intenzity nebudou vytvářeny reálně existující schopnosti (omezení zásob a mobili-

zace). Reakční čas umožní vytvářet pouze podmínky pro jejich výstavbu v případě zhoršení bezpečnostní situace a zvýšení pravděpodobnosti vzniku globální vojenské konfrontace.

Základním posláním OS ČR je a v budoucnosti i bude obrana vlastního teritoria státu a spojenců. Vzhledem k politicko-vojenským ambicím ČR a spojenců budou prosazovány politické, ekonomické a bezpečnostní zájmy mimo současné hranice a ozbrojené síly budou nasazovány ve strategických vzdálenostech, v odlišných geografických, klimatických a kulturních podmínkách. Použití sil a prostředků OS ČR bude realizováno v mnohonárodních společných operacích. Jejich samostatné nasazení k eliminaci hrozeb vojenského charakteru je jen málo pravděpodobné.

Použití OS ČR ve velkých vzdálenostech bude komplikovat jejich zasazení v potřebném čase a jejich udržení v operaci do okamžiku naplnění cílového stavu. Pouze síly přepravitelné strategickými prostředky vzdušné přepravy umožní včasnou reakci na krizové situace. V zemích s chybějící infrastrukturou a omezenými zdroji bude obtížné využít koncepci podpory hostitelskou zemí (HNS). Energie, pitná voda, potraviny a další logistické služby budou stále častěji zabezpečovány s využitím civilního sektoru (závislost na vnějších zdrojích). OS ČR se budou orientovat především na své základní operační funkce. Pro ČR bude stále obtížnější udržovat dostatečně silné a vyvážené konvenční síly v celém spektru schopností a současně zabezpečit jejich rozvoj pro potřeby expedičního vedení operací.

Závěr

Na základě zhodnocení dlouhodobých trendů vývoje bezpečnostního prostředí a jejich negativních důsledků pro Českou republiku a její spojence je zřejmé, že i v budoucnosti je potřebné disponovat relevantními vojenskými schopnostmi, které budou využitelné k ochraně životních, strategických a dalších bezpečnostních zájmů České republiky a jejich spojenců. OS ČR budou využívány k plnění následujících úkolů:

1. Ve spolupráci se spojenci zajistí postupným nárůstem sil a prostředků spolehlivou obranu teritoria státu, občanů a majetku proti jakémukoli vnějšímu ohrožení.
2. Věrohodným způsobem přispějí k zajištění kolektivní obrany teritoria spojenců.
3. Zajistí ochranu a evakuaci osob působících v zahraničí v krizových situacích.
4. Přispějí k udržení míru a stability ve světě a prosazení demokratických hodnot a lidských práv (upadající státy a terorismus, pozorovatelské mise).
5. Podpoří prosazení rozhodnutí mezinárodních bezpečnostních organizací (embarga).
6. Budou se podílet na zajištění potřebné humanitární a záchranné pomoci ve světě.
7. Přispějí k udržení pravidelného přísunu strategických surovin a dostupnosti zahraničních trhů.
8. Budou asistovat při eliminaci rozsáhlých hrozeb kriminální povahy včetně ohrožení kybernetického prostoru.
9. Budou se podílet při eliminaci rozsáhlých průmyslových a ekologických katastrof a jejich negativních sociálních projevů.
10. Zajistí činnost a podporu spojenců tranzitujících nebo působících na území státu.
11. Posílí složky záchranného systému při udržení pořádku, ochraně hranic (migrace) a významných prvků infrastruktury státu (terorismus).

Poznámky:

- [1] Operační prostředí je tvořeno souborem činitelů, podmínek, okolností a vlivů, určujících podmínky, ve kterých bude vojenská operace probíhat. Patří do něj protivník, terén, klimatické podmínky, místní obyvatelstvo se svou sociálně-politickou a kulturní strukturou a historií, ekologické prostředí, technologické faktory, informace, vlastní síly a další.
- [2] Network Centric Warfare – vedení bojové činnosti s využitím centrálních sítí (americká brigáda Stryker); Reach Back Operations – je to podpora velitelů v jejich rozhodovacím procesu: zašlou problém, který mají v operaci, na odpovídající instituci v zázemí, ta navrhne jeho řešení a s využitím simulačních technologií toto řešení také ověří.

Literatura:

- Transformace resortu Ministerstva obrany České republiky*. Usnesení vlády ČR č. 1194, 22. října 2007.
- Comprehensive Political Guidance*. Endorsed by NATO Heads of State and Government on 29 November 2006. <http://www.nato.int/docu/basicxt/b061129e.htm>.
- Long Term Vision EU*. Military Staff, 10150/06, Brusel 2006.
- RENARD, T. *Climate Change and International Security*. Understanding a complex relationship in order to forecast future conflicts (2007-2030). 2007.
- The Joint Operational Environment. *The World Through 2030 and Beyond*. United States Joint Forces Command. 2006.
- The DCDC Global Strategic Programme 2007-2036*. Development, Concepts and Doctrine Centre, MOD, United Kingdom. 2007. <http://www.dcdc-strategictrends.org.uk/>.
- Future World Scenario. *Supporting Paper to the Long Term Requirement Study*. Allied Command Transformation, 2006.
- Mapping the Globale Future. *Report of the National Intelligence Councils 2020 Project*. National Intelligence Council, 2004.
- Strategic Vision: The Military Challenge*. MC 324/1. Allied Command Transformation, 2004.
- JANOŠEC, J. a kol. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015-2025*. Praha: ÚSS, MO ČR- AVIS, 2005.

Náboženský fanatismus šířící se z Blízkého východu všechno změnil. Před terorismem, který islámští radikálové používají jako metodu boje, není v bezpečí žádná země. Pokud jim k tomu dáme prostor, mohou s velkou ničivou silou udeřit na libovolnou vzdálenost a cíl, pro který se rozhodnou. Mírumilovnost a sebevětší snaha do ničeho se nevměšovat nás před nimi nemůže ochránit. V očích radikálů jsme legitimním cílem už jenom proto, že kulturně patříme k západnímu světu a vyznáváme svobodu slova, jejíž součástí jsou i karikatury islámských symbolů nebo kritika islámu jako takového. Ať se nám to líbí nebo ne, jsme součástí konfliktu, který jsme si nevymysleli ani jej nevyvolali.

Afgánistán je teritorium, ze kterého byly naplánovány teroristické útoky z 11. září 2001 a dost možná i další teroristické akce. To byl důvod, proč jsme se společně s NATO rozhodli svrhnout režim, který zde islámské teroristy hostil a podporoval. Bez stabilizace a civilní rekonstrukce této země by však hrozba terorismu nezmizela. Se svými kmenovými územími a tradičně slabou centrální vládou je Afgánistán ideálním zázemím terorismu. Připustíme-li, aby si zde radikálové znovu vybudovali základny a mohli nerušeně spřádat plány na to, jak zabít co nejvíce lidí na Západě, pak bude v ohrožení nejen Amerika, ale stejně tak i Evropa – a my s ní.

**Vlasta Parkanová,
ministřyně obrany ČR
Uctili jsme hrdinu, boj pokračuje
Mladá fronta DNES, 28. 3. 2008**

Motto:

Protivník je tak chytrý jako my – ne-li chytřejší –
a všemožně usiluje o to
abychom nedosáhli svých cílů.

Vojenská operace EUFOR RD CONGO byla výrazem vysoké politické angažovanosti EU v Demokratické republice Kongo. Tato operace byla demonstrací evropského umu, znalostí, dovedností a schopností uplatněných v oblasti civilního a vojenského řešení krize a předvedením „technologického modelu“ pro Battle Groups EU. Operace EUFOR RD CONGO je po operaci Althea v Bosně a Hercegovině (6200 vojáků a důstojníků) druhou největší vojenskou operací podniknutou EU (zúčastnilo se jí téměř 3000 vojáků a důstojníků).

Dosažení úspěchu EUFOR RD CONGO bylo založeno na efektivním využití všech dostupných zdrojů. Jednotky EUFOR RD CONGO měly k dispozici dostatečnou vzdušnou podporu, speciální síly a síly rychlé reakce, jakož i prostředky elektronického sledování a schopnosti získávat a shromažďovat informace zpravodajské hodnoty včetně jednotky bezpilotních průzkumných prostředků Belgické armády, která byla vyzbrojena čtyřmi kusy těchto prostředků typu B-Hunter [1].

Síly EUFOR RD CONGO představovaly kompaktní a mohutný operační svazek, přesně takový, jak by měla vypadat každá Battle Group EU. Od samotného počátku měly relativně jasný mandát a jasně stanovenou strategii vyvedení sil a opuštění prostoru operace: Článek 15 odstavce 2 Společného usnesení 2006/319/CFSP jasně stanovil, že „vojenská operace EU skončí čtyři měsíce ode dne konání prvního kola prezidentských voleb v RDC“.

Intenzitou vedení a psychickým zatížením byla operace EUFOR RD CONGO nesmírně náročná a výjimečně obtížná nejen pro velitele a štáby, ale pro všechny příslušníky jednotek, a to od zahájení rozvinutí sil až po ukončení jejich vyvedení a opuštění prostoru operace. Tento fakt svědčí o tom, že expediční operace v současnosti je a pro nejbližší budoucnost stále bude nejnáročnější vojenskou akcí, kterou jsou členské státy EU schopny společně podniknout.

Co se na rozhodovacím procesu EU pro operaci EUFOR RD CONGO ukázalo jako problematické, bylo dosažení souhlasu o specifických podrobnostech provedení a fungování této vojenské operace EU. V důsledku toho zasazení vojenských sil EU v Demokratické republice Kongo nebylo operací Battle Group v pravém slova smyslu, ale *ad hoc* Německem vedených sil EU, a to navzdory skutečnosti, že belgicko-francouzsko-německá Battle Group EU se právě nacházela v pohotovosti.

Přesto, jak se ukázalo, bylo projevem politické prozíravosti a státnické moudrosti, že se EU rozhodla nepoužít Demokratickou republiku Kongo jako zkušební polygon pro realizaci konceptu Battle Group EU. Bylo tomu tak především proto, že měsíce před plánovaným zahájením

operace byly poznamenány politickou nerozhodností, a dále EU jako celek neměla v té době dostatek předpokladů potřebných k realizaci konceptu Battle Group EU (Battle Groups EU se nacházely ve stavu počátečních operačních schopností).

Obr. 1: Zámysl operačního velitele pro provedení operace EUFOR RD CONGO

Dosažení počátečního souhlasu o provedení mise v RDC zabralo tři měsíce, během této doby se velikost a geografický rozmach operace, spolu s mnoha dalšími otázkami, staly předmětem intenzivních politických diskuzí. Zkušenost získaná z operace EUFOR RD CONGO v RDC však jednoznačně ukazuje, že nasazení vojenských sil velikosti Battle Group je vysoce úspěšné, a že EU je schopna uskutečnit operaci rychlé reakce. Celková vize toho, čeho má být operací EU dosaženo (přesněji řečeno, kdy, kde a jak) však musí být jasně zformulována již v raném stadiu její přípravy.

1. Provedení mise EUFOR RD CONGO

1.1 Nasazení sil do operace

Přípravy pro nasazení sil do operace EUFOR RD CONGO se uskutečňovaly v těsné koordinaci mezi EU OHQ, FHQ a poskytovateli těchto sil. EU OHQ vypracováním operačních dokumentů a přijetím rozhodnutí o logistických aspektech operace vytvořilo půdu a základní předpoklady pro nasazení sil. Koordinační středisko přesunů EU (EUMCC) u EU OHQ organizovalo mnohonásobné přesuny uskutečňované po moři a vzduchem. Velitelství sil (FHQ) připravilo podrobné podklady a požadavky na přerozdělení vojenských schopností mezi prostorem Kinshasa a Libreville. Jinak provedení přesunů do prostoru operace a logistické zabezpečení zůstávaly v národní zodpovědnosti.

S cílem harmonizovat tato mnohostranná úsilí se u EU OHQ Postupim uskutečnily čtyři konference ke sladění nasazení sil do operace. V průběhu těchto konferencí byly státy poskytující síly a prostředky informovány o strategickém, operačním a do jisté míry i tak-

tickém uspořádání v prostoru operace, hlavním obsahu návrhu OPLAN včetně záměru operačního velitele, stavu vytváření sil a postupu v přípravě prováděcí fáze operace EUFOR RD CONGO.

Na základě daných informací byl v úzké součinnosti mezi EU OHQ, FHQ, státy poskytujícími síly a prostředky a ostatními zainteresovanými činiteli (Koordinační centrum vzdušné přepravy a Koordinační centrum námořní přepravy) vypracován záměr logistického zabezpečení operace.

V rámci konferencí probíhaly diskuze o:

- ❑ možnostech ubytování a zabezpečení běžného života vojsk,
- ❑ provedení strategické námořní a vzdušné přepravy,
- ❑ úrovni zabezpečení poskytovaného hostitelskou zemí.

Kdekoliv to bylo možné a přispívající státy s tím vyslovily souhlas, bylo uplatňováno mnohonárodní řešení logistického zabezpečení s cílem dosáhnout minimalizace národního úsilí. Nasazení sil se uskutečnilo s pouze nepodstatnými odchylkami od původního plánu a bylo ukončeno v souladu s harmonogramem a s dodržením stanovených termínů. Veškerá výzbroj a vojenský materiál se nacházel v prostoru operace, což bylo zárukou dosažení plných operačních schopností ke stanovenému datu.

K nasazení sil do operace bylo celkem provedeno **133 strategických vzdušných a námořních přeprav** mezi Evropou a letišti vyložení v RDC (Kinshasa – N'Dolo a N'Djili) a Gabunem (Libreville). Přístavy Matadi a Boma v RDC a přístav Owendo v Gabunu byly využity jako místa pro vylodění sil a prostředků.

Z výsledků analýzy zkušeností a poznatků získaných styčnými důstojníky a rekognoskačními skupinami v GABUNU a RD CONGO bylo zřejmé, že kritickým problémem se jevila velmi vysoká kriminalita a organizovaný zločin, který prorostl do státní správy, a neschopnost bezpečnostních orgánů čelit tomuto úkazu.

Problémem nadále zůstávala i velmi nízká bojeschopnost ozbrojených sil RD CONGO, které nebyly, hlavně ve východních oblastech, schopny se vyrovnat s destrukční činností polovojenských organizací a ozbrojených milicí. V hlavním městě Kinshasa se nacházel soukromé armády vlivných politických činitelů a významných představitelů veřejného života, které mohly kdykoliv zasáhnout do politického vývoje ve snaze ovlivnit výsledky voleb. Na základě těchto poznatků byl proto v průběhu nasazování sil EU do operace hlavní důraz položen na ochranu a bezpečnost sil a udržování úzké součinnosti s vojenskými jednotkami mise OSN-MONUC.

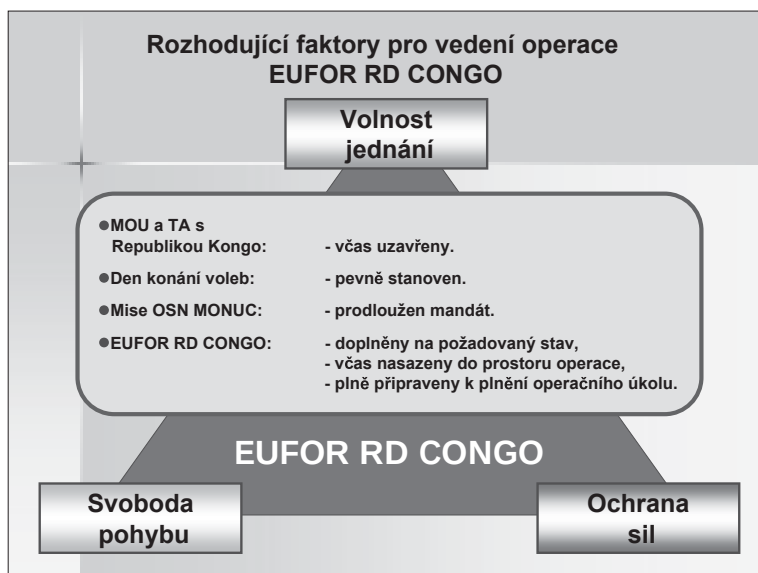
1.2 Hlavní operace EUFOR RD CONGO

Dne 30. července 2006 se za řízení mise OSN MONUC a konžské nezávislé volební komise (CEI) společně uskutečnily volby do parlamentu a první kolo prezidentských voleb. Přesně den před volbami dokončily EUFOR RD CONGO strategické rozvinutí v RDC a Gabunu.

Prvotní operační sestava EUFOR RD CONGO zahrnovala pohotovostní síly (OCF) v Gabunu a předsunuté prvky v RDC. Velitelství sil FHQ a předsunuté prvky byly dislokovány v Kinshase ve třech kempech (kempech N'Dolo 1 a N'Dolo 2 v prostoru vojenské letecké základny a kempu N'Djili v prostoru Mezinárodního letiště Kinshasa).

Hlavní uskupení operačních a taktických manévrových prvků bylo umístěno v Gabunu, dvě větší úkolová uskupení (TG1 a TG2) v Libreville a úkolové uskupení speciálních sil v přístavu Port Gentile. Tyto síly se nacházely ve vysokém stupni pohotovosti a byly na základě požadavku mise OSN MONUC a v souladu se schváleným mandátem připraveny k provedení vojenské akce v jakémkoliv místě operačního zásahu v prostoru operace.

Na začátku mise spočívalo hlavní úsilí EUFOR RD CONGO ve snaze dosáhnout zviditelnění a hodnověrnosti. Docházelo k navazování kontaktů s politickými a vojenskými představiteli stejně jako s obyvatelstvem.

Obr. 2: Rozhodující faktory pro vedení operace EUFOR RD CONGO

Prvotním cílem EUFOR RD CONGO bylo zajistit klidný průběh voleb a odradit případné narušitele od jejich záměrů. Na základě prognózy vycházející z hodnocení poměru politických sil se neočekávalo, že by některý z kandidátů, ucházejících se ve volbách o úřad prezidenta, získal více jak 50 % odevdaných hlasů a že by již v prvním kole prezidentských voleb padlo rozhodnutí, kdo se stane prezidentem. Vzhledem k tomu také nebylo očekáváno vypuknutí nějakých větších občanských nepokojů.

Za této situace EUFOR RD CONGO zastávaly vysoce viditelnou pozorovatelskou roli. Ta byla prezentována denní a noční přítomností sil okamžité reakce v ulicích Kinshasy, plněním zpravodajských, monitorovacích a průzkumných úkolů, vedením informačních a psychologických operací a poskytováním informací o činnosti EUFOR RD CONGO a činnosti prvků CIMIC masovým sdělovacím prostředkům.

Informační operace (Info Ops). Informační operace byly vedeny v souladu se směrnicí EU pro realizaci Informační strategie EU, s cíli stanovenými operačním velitelem a pravidly použití síly (ROE). Zviditelnění a hodnověrnost byly dvěma základními principy vedení informačních operací. Všechna poselství a zprávy vysílané v televizních a rozhlasových stanicích pro obyvatelstvo Konga se setkaly s příznivým ohlasem.

Tištěné produkty – a zvláště informační bulletin „LA PAILLOTTE“ [Lidový týdeník] – byly distribuovány v co nejširší síti. Obsah těchto produktů byl zcela hodnověrný.

Úkolem informační kampaně bylo poskytováním přesných informací vyvracet nepodložené zvěsti, fámy a dezinformace šířené o posílání EUFOR RD CONGO, popularizace jednotlivých jednotek a seznámení nejširší veřejnosti s jejich výzbrojí a vybavením a zdůrazňování nestrannosti.

Byly navázány kontakty se zástupci mezinárodních a místních hromadných sdělovacích prostředků s cílem zajistit náležitou informovanost o politických cílech EUFOR RD CONGO a o plánovaných vydáních tiskových prohlášení a době konání tiskových konferencí.

Dále byl navázán kontakt s mezinárodními, vládními a nevládními organizacemi působícími v Kinshase, představiteli vlády RDC, představiteli politických stran, potenciálními odpůrci a ostatními důležitými činiteli, kteří mají vliv na dění v zemi a na koordinaci činnosti informačních a psychologických operací.

V rámci psychologických operací byl navázán kontakt s místními tiskárnami a rozhlasovými stanicemi s cílem uzavřít příslušné kontrakty a získat vysílací čas.

Obr. 3: Tištěný produkt pro vedení psychologických operací

Na základě analýzy okruhu publika byla vyžádána dodávka produktů pro provádění psychologických operací a z místní populace byli najati tlumočníci, vydavatelé a technici tak, aby mohly být splněny všechny požadavky na vedení psychologických operací v prostoru operace, a to bez vytvoření konkurence pro celonárodní rozhlasovou stanici „Radio Okapi“.

Psychologické operace (PSYOPS). Hlavním cílem psychologických operací bylo získat a udržet podporu místního obyvatelstva pro působení EUFOR RD CONGO a ovlivnit veřejné mínění s cílem ukázat, že EUFOR RD CONGO jsou činitelem schopným vytvořit a zajistit bez-

pečné prostředí pro uskutečnění a hladký průběh prezidentských a parlamentních voleb. Celkem bylo odvysíláno 51 rádiových relací ve dvou jazycích – francouzštině a lingae [2].

Každá z těchto relací byla vysílána po dobu jednoho týdne osmkrát denně na šesti rozhlasových stanicích v Kinshase a dvou rozhlasových stanicích s celonárodním pokrytím.

Byly podepsány kontrakty s rozhlasovými stanicemi. Mezi obyvatelstvem byly taktéž šířeny i tištěné produkty (skládačky, plakáty a letáky) a reklamní předměty (trička s potiskem, čepice, nástěnné hodiny apod.). Navíc jednou týdně byl vydáván již zmiňovaný časopis EUFOR RD CONGO s názvem „LA PAILLOTTE“. Tento týdeník byl vydán v Kinshase celkem 17krát s nákladem 63 000 kusů v každém vydání. Dále byl tento časopis (s nákladem 25 000 výtisků v každém vydání) celkem 4krát vydán v předpokládaných prostorech operačních zásahů.

Mimo to bylo prováděno rozšiřování dalších tištěných a ostatních produktů psychologických operací v místech, kde působily jednotky EUFOR RD CONGO s cílem získat podporu místního obyvatelstva a hlavách představitelů společenského života.

Komunikační strategie a poskytování veřejných informací o EUFOR RD CONGO. Informování veřejnosti hrálo důležitou roli v prezentování, podpoře hodnověrnosti a zviditelnění operací EUFOR RD CONGO. Hromadné sdělovací prostředky projevovaly o tuto misi trvale obrovský zájem. Zvláště ve fázi nasazení činnost v této oblasti vytvářela podmínky a předpoklady pro dosažení celkového úspěchu operace.

Informace masmédií o průběhu operace měly podstatný vliv na získání podpory veřejnosti pro operaci. Veřejné informační kanály se staly od počátku prostředky EUFOR RD CONGO pro předávání informací o operaci, jejich úkolech a cílech. Zájem médií o operaci byl významný od samého počátku, přes zahájení operace až k jejímu ukončení. Ještě dnes rok po jejím ukončení zájem médií o tuto operaci neutichá.

Tiskové středisko EU OHQ a FHQ (PIC – Press Information Centre) kladlo důraz na následující hlavní poselství Rady EU:

- ❑ Podpora voleb a obyvatelstva RDC, které se ocitlo na křižovatce dějin.
- ❑ Odrazení odpůrců demokratického urovnání problémů od jejich záměrů.
- ❑ Podpora mise OSN MONUC, nikoliv však nahrazení její funkce; rozvoj spolupráce mezi OSN a EU.
- ❑ Příspěvek EU pro RDC a proces přechodu k demokracii.
- ❑ Komplexní přístup EU ke stabilizaci situace v RDC.

Co bylo nejdůležitějším: koordinace činnosti mezi informačními operacemi a informováním veřejnosti bylo dosaženo za pomoci stálého zástupce v Koordinační radě pro vedení informačních operací. Zde se rozhodovalo o obsahu tiskových prohlášení.

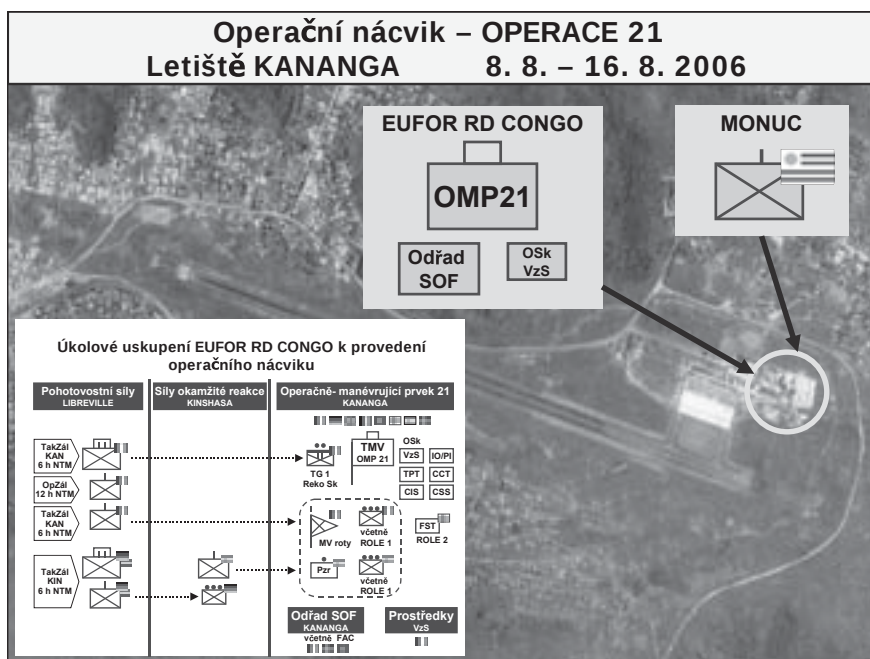
Monitorování dodržování lidských práv. Hlavním principem, promítajícím se do veškeré činnosti EUFOR RD CONGO, byla otázka dodržování lidských práv. Článek 6 Smlouvy o Evropské unii zdůrazňuje respekt uchovávaný k lidským právům, protože dodržování lidských práv je jedním ze základních principů, na kterých byla založena EU.

Článek 11 Smlouvy o Evropské unii zdůrazňuje, že jedním z cílů společné zahraniční a bezpečnostní politiky je dosáhnout a stabilizovat dodržování lidských práv. Dokumenty EU a další oficiální dokumenty obsahují opatření pro uskutečňování této politiky v konkrétních podmínkách. Ochrana lidských práv je řešena systematicky ve všech operacích EU.

Monitorování dodržování lidských práv vycházelo z OPLAN. Propracovaný a účinný systém hlášení umožňoval sledovat chování příslušníků EUFOR RD CONGO a hodnotit situaci v dodr-

žování lidských práv v prostoru operační činnosti. V přípravné fázi operace byla v koordinaci s představitelem EU pro lidská práva provedená na toto téma příprava příslušníků FHQ Creil.

Operační nácviky. První operační nácvik – operace 21 – se uskutečnil ve dnech 8. 8. – 16. 8. 2006. V tomto období EUFOR RD CONGO provedly první nasazení operačně manévrujícího prvku do hlavního města provincie. Operační nácvik byl proveden pod kódovým označením operace 21 (OP-21). Klíčovou činností bylo nasazení mnohonárodního rotního pěšího uskupení označeného jako OMP 21 (operačně manévrující prvek – 21) a odřadu speciálních sil (pod označením SOF DET) do prostoru města Kananga v provincii Kasai Occidental, 840 km východně hlavního města Kinshasa.

Obr. 4: Schéma záměru provedení operačního nácviku – operace 21

Hlavním cílem operačního nácviku bylo zviditelnit EUFOR RD CONGO v potenciálním prostoru operačního zásahu a demonstrovat vojenské schopnosti – okamžité nasazení hodnověrných vojenských sil do jakéhokoli místa ve vzdálených provinciích RDC.

Za pozornosti hromadných sdělovacích prostředků tento operační nácvik kladně zapůsobil na klíčové politické a vojenské představitele, ale také na obyvatelstvo a přesvědčil je, že jednotky EUFOR RD CONGO jsou připraveny a plně odhodlány splnit stanovený úkol. Operační nácvik vedl k posílení důvěry v EUFOR RD CONGO jako v nestrannou vojenskou sílu.

Významnou politickou a společenskou událostí byla účast zplnomocněného představitele EU pro oblast velkých afrických jezer Aldo Ajjela na tiskové konferenci uspořádané velitelem sil a tiskové konferenci uspořádané primátorem města Kananga. Z vojenského pohledu byla operace 21 první velkou příležitostí pro velitele a štáby k seznámení se s operačním prostředím v prostoru Kananga, provedení revize předběžných operačních plánů zpracovaných pro tuto

oblast a zkouškou interoperability jak v rámci EUFOR RD CONGO samotných, tak mezi EUFOR RD CONGO a misí OSN MONUC.

Operace 21 byla v původním pojetí zamýšlena a prováděna jako zkušební test pro sérii nasazení do předpokládaných prostorů operačních zásahů vytipovaných v rámci celého prostoru operace. Situace se však vyvíjela odlišně od původních předpokladů a hodnocení a těžiště úsilí EUFOR RD CONGO se v důsledku tohoto vývoje posunulo z provincií do hlavního města Kinshasa.

V důsledku tohoto posunu byl přijat odlišný operační přístup, pozornost byla soustředěna na oblast Kinshasa a plánované operace EUFOR RD CONGO v provinciích, s cílem ušetřit síly a prostředky (zvláště úzkoprofilové prostředky taktické vzdušné přepravy) byly nahrazeny činnostmi operačních styčných a průzkumných týmů namísto provádění operačních nácviků v plném měřítku.

Srpnové ozbrojené srážky v La Gombe (20. 8. – 22. 8. 2006). Dne 20. srpna 2006 v odpoledních hodinách obklíčil obrněný oddíl republikánské gardy (GR Det) sídlo viceprezidenta Jean-Piera Bemby ve vládní čtvrti La Gombe v Kinshase. Mezi bezpečnostními složkami viceprezidenta a příslušníky republikánské gardy došlo k pouličnímu boji. Uvnitř rezidence zůstalo obklíčeno několik vysokých diplomatů OSN a EU, kteří v té době vedli s viceprezidentem politická jednání týkající se volebního procesu.

Ve stejnou dobu byly obsazené televizní a rozhlasové stanice patřící Jean-Pierru Bembovi a zastaveno televizní a rozhlasové vysílání se zdůvodněním, že obě stanice vysílaly nepodložené zprávy o údajném vítězství viceprezidenta v prezidentských volbách.

Za podpory sil okamžité reakce EUFOR RD CONGO provedly jednotky síly rychlé reakce mise OSN MONUC zásah a osvobodily diplomaty z rezidence v La Gombe. Ozbrojené srážky mezi příslušníky republikánské gardy a ochranou viceprezidenta dále pokračovaly. Rozhovory o urovnání situace vedené pod patronací mise OSN MONUC a EUFOR RD CONGO nakonec vyústily v dohodu o zastavení palby a stažení sil.

V průběhu noci z 22. 8. na 23. 8. 2006 došlo k oddělení bojujících sil a jejich stažení do posádek (kempů a kasáren). Tento incident ukázal, že EUFOR RD CONGO, ke kterému v počátku byla z obou hlavních politických stran chována jakási nedůvěra, získal postavení uznávané nestranné vojenské síly od obou hlavních kandidátů na úřad prezidenta.

Na základě výsledků jednání vedených pod patronací mise OSN MONUC a EUFOR RD CONGO obě strany souhlasily s prováděním denních společných verifikačních patrol, které budou složeny z důstojníků republikánské gardy, Národní bezpečnosti, oddílu osobní ochrany viceprezidenta, mise OSN MONUC a EUFOR RD CONGO. Opatření přijatá k budování důvěry opět posílila důvěryhodnost EUFOR RD CONGO v očích znepřátelených stran, a především obyvatelstva.

Nasazení operačních styčných a průzkumných týmů (OLRTs) do potenciálních prostorů operačních zásahů (12. 9. – 30. 9. 2006) s cílem co nejlépe připravit operace EUFOR RD CONGO na podporu mise OSN MONUC.

Velitelství sil FHQ nasadilo tři operační styčné a průzkumné týmy do hlavních měst provincií [3], které byly považovány za operačně důležité v případě vzniku větších nepokojů v RDC. Operační styčné a průzkumné týmy byly vyslány ve dnech 12. 9. – 15. 9. 2006 do Lubumbashi a Kolwezi (provincie Katanga), 17. 9. – 18. 9. 2006 do Mbuji-Mayi (provincie Kasai Oriental) a 27. 9. – 30. 9. 2006 do Mbandaka (provincie Equateur). Hlavním cílem vyslání OLRT bylo navázání kontaktu s regionálními a místními orgány a šíření informací o poslání a úkolech EUFOR RD CONGO mezi klíčovými místními činiteli a obyvatelstvem.

Dalším úkolem ORLT bylo seznámení se s operačním prostředím a příprava provedení možných podpůrných operací ve prospěch mise OSN MONUC. Vcelku vyslání OLRT do zájmových oblastí nebylo jenom dobrou průpravou pro vedení možných operací, ale také vynikající příležitostí k naplňování mise EUFOR RD CONGO a příspěvkem ke stabilizaci bezpečnostní situace v provinciích.

Útok na televizní a rádiovou stanici (18. 9. 2006). Ve večerních hodinách 18. 9. 2006 došlo k vypálení televizních stanic Kongo kanál, Kin kanál a stanice pro rozhlasové vysílání rádia Liberté, jejichž vlastníkem byl úřadující viceprezident Jean-Pier Bemba. Toto vedlo k vyvolání občanských nepokojů v blízkosti těchto stanic. Úmyslně založený požár zničil technické zařízení a vedl k přerušení vysílání.

Zásahem jednotek mise OSN MONUC a přítomností EUFOR RD CONGO se podařilo dostat bezpečnostní situaci okolo vysílacích stanic pod kontrolu. Demonstrace přívrženců Jean-Piera Bemby, které probíhaly po několik následujících dnů, nevedly k eskalaci situace a tato se postupně dostávala do normálních kolejí.

S výjimkou tohoto incidentu bezpečnostní situace v Kinshase zůstala klidná až do konce září, přestože ve městě panovalo napjaté politické ovzduší. V průběhu měsíce září síly EUFOR RD CONGO rozšířily svoji přítomnost v Kinshase a nepřetržitou hlídkovou činností v ulicích rozhodně demonstrovaly svůj pevný postoj.

V tomto období se EUFOR RD CONGO připravovaly na rozhodující část operace, což bylo nadcházející druhé kolo prezidentských voleb. Bylo očekáváno, že druhý a třetí týden po volbách (29. 10. 2006 – den voleb), budou nejsložitějším a nejdůležitějším obdobím pro EUFOR RD CONGO, protože v tomto období budou vyhlášeny výsledky prezidentských voleb.

Druhé, rozhodující kolo prezidentských voleb (29. 10. 2006). Průběh druhého – rozhodujícího – kola prezidentských voleb byl monitorován několika stovkami pozorovatelů z EU a AU. Konžská nezávislá volební komise (CEI) a mise OSN MONUC společně řídily průběh tohoto kola voleb. Navzdory ojedinělým incidentům v několika krizových oblastech proběhly volby hladce a úspěšně. Jednotky EUFOR RD CONGO zůstávaly v průběhu voleb ve stavu vysoké pohotovosti soustředěny v Kinshase a plnily úkol monitorování situace.

Přeprava zkonfiskovaných zbraní z Gbadolite do Kinshasy (31. 10. 2006). Na konci října 2006 se bezpečnostní situace v Gbadolite začala vyostřovat. Několik stovek demobilizovaných vojáků z bývalých jednotek Hnutí za osvobození Konga (MLC - Mouvement pour la Libération du Congo) se radikalizovalo a začalo představovat vážnou hrozbu vůči pracovníkům OSN, CONADER (Commission Nationale de Désarmement, Démobilisation et Réinsertion) a týmu vojenských pozorovatelů OSN. Představitelé mise OSN MONUC se obávali, že sklad zkonfiskovaných zbraní a munice padne do rukou demonstrujícím davu demobilizovaných vojáků. Vzhledem k této napjaté situaci velení mise OSN MONUC požádalo EUFOR RD CONGO o provedení okamžitého transportu zkonfiskovaných zbraní a munice z Gbadolite do Kinshasy s cílem neutralizovat zbraňový potenciál v krizové oblasti a zabránit, aby nepadl do rukou nepovolaných osob.

Z vojenského hlediska byla koordinace činnosti mezi MONUC a EUFOR RD CONGO v provedení této operace vysoce efektivní a vedla ke snížení bezpečnostního rizika v oblasti Gbadolite.

Provedení vzdušného a pozemního průzkumu směrem k přístavům na západním pobřeží (2. 11. – 5. 11. 2006). Přestože situace v Kinshase zůstávala až do konce září poměrně klidná, u EUFOR RD CONGO začal proces plánování vyvedení sil z operace. S cílem napomoci tomuto procesu provedly vyčleněné síly EUFOR RD CONGO kombinovaný vzdušný a pozemní průzkum pozemních komunikací vedoucích k vybraným přístavům nalodění.

Průzkumný tým rozdělený na pozemní a vzdušný komponent vedl průzkum do hloubky 450 km směrem k přístavům Boma a Matadi, které se nacházejí v ústí řeky Kongo. Cílem průzkumu bylo zjistit stav pozemních komunikací, nebezpečná místa, rekognoskovat přistávací plochy pro vzdušné prostředky MEDEVAC a CASEVAC, dále zjistit stav prostorů shromaždišť a vyčkávacích prostorů pro jednotky a techniku a stav přístavních zařízení s cílem získat spolehlivé informace, které měly sloužit jako podklady pro zpracování Plánu vyvedení sil z prostoru operace.

Provedení vzdušného průzkumu a rekognoskace prostorů letiště a přístavů na západním pobřeží (8. 11. – 10. 11. 2006). Byl proveden průzkum a rekognoskace letiště Kitona a jeho okolí (pobřeží Atlantického oceánu). Cílem průzkumu a rekognoskace bylo shromáždit informace o možnostech využití tohoto letiště pro přepravu jednotek po splnění úkolu zabezpečení nalodění sil a prostředků pozemních sil EUFOR RD CONGO v přístavech Boma a Matadi.

Operace „RESOLUTE SENTRY“ [Bdělá stráž] (7. 11. – 30. 11. 2006). Předpokládalo se, že výsledky druhého kola voleb povedou k vypuknutí občanských nepokojů v období někde mezi 7.11. – 21. 11.2007, a to dokonce i kdyby nedošlo k oficiálnímu vyhlášení výsledků voleb. Oba kandidáti, ucházející se o úřad prezidenta, jejich političtí přívrženci a polovojenské gardy, vyčkávali v hlavním městě na vyhlášení výsledků tohoto rozhodujícího kola voleb. Celková situace v Kinshase byla klidná, ale napjatá.

Nikdo nemohl přesně předvídat, jaká reakce a hlavně v jakém rozsahu bude vyvolána vyhlášením výsledků voleb. Proto mise OSN MONUC a EUFOR RD CONGO soustředily své úsilí a všechny dostupné síly do strategického ohniska veškerého dění, kterým se stala Kinshasa. Obě mise byly dobře připravené na okamžitou a rozhodnou akci s cílem rychle stabilizovat situaci.

Pod vedením mise OSN MONUC byla zahájena operace s kódovým označením „Bdělá stráž“. Pohotovostní síly EUFOR RD CONGO byly nasazeny do Kinshasy. Takto byly všechny manévrové síly, pěší jednotky a většina speciálních sil, připraveny čelit vzniku všech pravděpodobných rizik. Všechno, co bylo nezbytné k podpoře mise OSN MONUC, bylo připraveno s časovým předstihem tak, aby byly vytvořeny podmínky k uklidnění občanských nepokojů a zamezení ozbrojených srážek mezi republikánskou gardou, ozbrojenými silami a Národní bezpečností na straně jedné a oddílem osobní ochrany a Hnutím za osvobození Konga Jeana-Piera Bemby na straně druhé.

S cílem zajistit flexibilitu v celém operačním prostoru byly jedna pěší rota a část speciálních sil ponechány v Gabunu jako operační záloha. Předpokládalo se, že tato operační záloha by mohla být nasazena buď k posílení hlavních sil EUFOR RD CONGO v Kinshase nebo do prostoru operačního zásahu v místě rodící se krizové situace v některé z provincií. V hlavním městě Kinshasa hlavní síly a prostředky ISTAR v úzké součinnosti s jednotkami mise OSN MONUC nepřetržitě monitorovaly situaci s důrazem na vládní a diplomatické čtvrti La Gombe.

Listopadové ozbrojené srážky v La Gombe (11. 11. 2006). Očekávané občanské nepokoje propukly dne 11. 11. 2006, když přívrženci Hnutí za osvobození Konga vyhlásili, že vítězem prezidentských voleb se stal úřadující viceprezident Jean-Pier Bemba.

Policejní jednotky rychlého zásahu Národní bezpečnosti se dopoledne pokusily rozehnat násilnou demonstraci na bulváru 30. června v blízkosti viceprezidentovy rezidence. Situace se vyostřila a vzniklá přestřelka se přeměnila v pouliční ozbrojené srážky mezi přívrženci Hnutí za osvobození Konga a příslušníky Národní bezpečnosti a ozbrojených sil, které trvaly tři hodiny. V odpoledních hodinách střelba ustala a násilně demonstrující dav, který se mezitím

shromáždil, byl rozeznán. Jednotky Národní bezpečnosti a ozbrojených sil úspěšně potlačily nepokoje a získaly kontrolu nad touto oblastí města. V průběhu nepokojů jednotky mise OSN MONUC a EUFOR RD CONGO zaujaly pozice v těsné blízkosti místa nepokojů s cílem monitorovat situaci a být připraveny zasáhnout v případě potřeby v souladu se svými mandáty.

Násilné demonstrace a srážky před Nejvyšším soudem (21. 11. 2006). Dne 21. 11. 2006 se okolo 200 agresivních přívrženců Národní jednoty (UPN – Union pour la Nation) shromáždilo a začalo demonstrovat před budovou Nejvyššího soudu ve čtvrti La Gombe v Kinshase. Ještě před vznikem této demonstrace předložilo Hnutí za osvobození Konga stížnost proti předběžným výsledkům druhého kola prezidentských voleb, která sestávala z osmi bodů obsahujících hlavní námitky vůči průběhu voleb. Když se policejní jednotky rychlého zásahu pokusily demonstrovat dav rozeznat, situace se vyostřila natolik, že došlo k vypuknutí pouličního boje mezi příslušníky policie a členy oddílu osobní ochrany Jeana-Piera Bemby.

Policejní jednotka rychlé reakce a síly mise OSN MONUC nezvládly situaci a nebyly schopny zabránit elementům z Národní jednoty a Hnutí pro osvobození Konga v proniknutí do komplexu Nejvyššího soudu, ve kterém následkem toho došlo k demolici vnitřního zařízení a zapálení dvou přilehlých budov. Situace se dostala plně pod kontrolu, až když síly rychlé reakce mise OSN MONUC dorazily na místo a rozehnaly násilně jednajícím dav.

Po počátečním neúspěchu při zabezpečování ochrany soudního komplexu síly rychlé reakce mise OSN MONUC stabilizovaly situaci. I když nebylo na EUFOR RD CONGO požadováno poskytnutí pomoci v průběhu zásahu, potřebné síly a prostředky jako taktická záloha byly v plné připravenosti viditelně soustředěny poblíž komplexu soudních budov s cílem poskytnout pomoc, kdykoliv to bude situace vyžadovat. EUFOR RD CONGO svojí přítomností podstatně přispěly k de-eskalaci situace a úsilí mise OSN MONUC nastolit bezpečnost a pořádek v ulicích Kinshasy.

Dohled nad stažením jednotek Jeana-Piera Bemby z Kinshasy (23. 11. – 30. 11. 2006). Před nastávajícím ukončením mandátu platným pro EUFOR RD CONGO zůstávalo vyřešit ještě jeden bezpečnostní problém v hlavním městě Kinshasa. Přítomnost jednotky oddílu osobní ochrany Jeana-Piera Bemby v síle praporu ve vládní čtvrti La Gombe vytvářela nesnesitelnou situaci pro orgány zajišťující bezpečnost města. Jednání příslušníků DPP bylo nepředvídatelné a nespolehlivé, což se ukázalo během právě skončeného období nepokojů a v rámci činnosti společných ověřovacích týmů.

Proto bylo na příslušníky oddílu osobní ochrany nahlíženo jako na zdroj trvalého rizika pro bezpečnostní situaci v Kinshase. Napětí v hlavním městě se snížilo a situace se uvolnila se zahájením odsunu bojovníků oddílu osobní ochrany a evakuace jejich rodinných příslušníků do kempu Maluku, vzdáleném 60 km východně od Kinshasy. Stahování sil oddílu osobní ochrany bylo koordinováno misí OSN MONUC a zabezpečováno přepravními prostředky ozbrojených sil RDC (FARDC) a pozorně monitorováno EUFOR RD CONGO.

Monitorování odsunu a evakuace bylo prováděno příslušníky pozemních jednotek a bezpilotními průzkumnými prostředky v těsné součinnosti s jednotkami mise OSN MONUC. Také tímto EUFOR RD CONGO přispěl k zajištění bezpečnosti v Kinshase. Masivní přítomnost EUFOR RD CONGO na místě a bedlivé sledování činnosti potenciálních narušitelů představovaly spolehlivou podporu nepopulárnímu opatření a činnosti jednotek mise OSN MONUC v citlivém místě, kterým byla vládní čtvrť v hlavním městě.

Vzdušné operace. V průběhu operace EUFOR RD CONGO se uskutečnilo široké spektrum vzdušných operací – taktická vzdušná přeprava, vedení vzdušného průzkumu, provádění dopl-

ňování paliva za letu apod. Velkou výhodou byla schopnost vedení vzdušných operací v noci a za snížené viditelnosti. Vzdušné prostředky zdravotnického zabezpečení byly v pohotovosti k provedení MEDEVAC a CASEVAC. Ve stavu vysoké připravenosti se nacházely i prostředky k poskytování přímé letecké podpory, která se jen procvičovala, ale nikdy neuskutečnila.

Obr. 5: Schéma prostorového rozmachu operace EUFOR RD CONGO

Schopnost provedení taktické vzdušné přepravy v prostoru operace představovalo celkem osm nákladních letounů C-130 H a tři nákladní helikoptéry CH-53, což bylo dostačující potřebám z pohledu malého množství sil (120-130 osob v rotě). Přímá letecká podpora byla poskytována letouny Mirage F-1CT francouzských vzdušných sil. Vrtulníky CH-53 (Německo) a Gazelle (Francie) byly vybaveny palebnými systémy.

Přeprava vojsk z Gabunu do RDC (v rámci prostoru operace) a poskytování logistického zabezpečení byly v případě potřeby uskutečňovány prostředky taktické vzdušné přepravy.

Prostředky taktické vzdušné přepravy byly dislokovány na letišti v Libreville v Gabunu, vrtulníky CH-53 a Gazelle byly umístěny na letištích N'Dolo a N'Djili (mezinárodní letiště Kinshasa) v Kinshase a prostředky přímé letecké podpory se nacházely na letištích v Gabunu a Čadu (N'Jamena). Celkem bylo prostředky taktické vzdušné přepravy v prostoru operace nalétáno 897 hodin, což přispělo k celkovému úspěchu mise. Vrtulníky CH-53 byly nasazovány do vzdušných operací především v prostoru Kinshasa.

Prostředky vzdušného průzkumu (Mirage F-1CR) provedly dvakrát průzkumné přelety s cílem shromáždit informace ze zájmových prostorů pro potřeby EUFOR RD CONGO. Přítomnost a přelety letounů EUFOR RD CONGO v RDC představovaly rozhodnost a připravenost vzdušných sil EUFOR RD CONGO splnit stanovené úkoly. Letoun KC-135 (cisterna) plnil úkol doplňování paliva za letu pro letouny Mirage F-1CR při plnění úkolů průzkumu.

Operace CIMIC. Cílem CIMIC pro operaci EUFOR RD CONGO bylo vytvoření koordinační a styčné struktury se všemi podstatnými činiteli, a tím vytvořit podmínky pro úspěšné plnění operačních úkolů hlavních sil EUFOR RD CONGO. Úkolem CIMIC bylo podílet se na projektech, které budou zdrojem užítku pro místní obyvatelstvo. Slabinou bylo, že pro projekty CIMIC nebyly zpočátku alokovány žádné finanční prostředky z rozpočtu na projekty rychlé realizace.

Po přehodnocení situace představiteli Evropské komise v Kinshase bylo vyčleněno 110 000 euro na opravu tří středních škol (St. Paul des Filles School, St. Rober School a St. Gabriels School Limete), opravu nástupiště Hlavního nádraží v Kinshase a další projekty rychlé realizace v oblasti vzdělávání, zdravotnictví a dopravy. Aktivita CIMIC přispěly k vytvoření kladného postoje místního obyvatelstva vůči EUFOR RD CONGO a přispívaly ke zkvalitnění ochrany sil.

1.3 Vyhlášení konečných výsledků prezidentských voleb

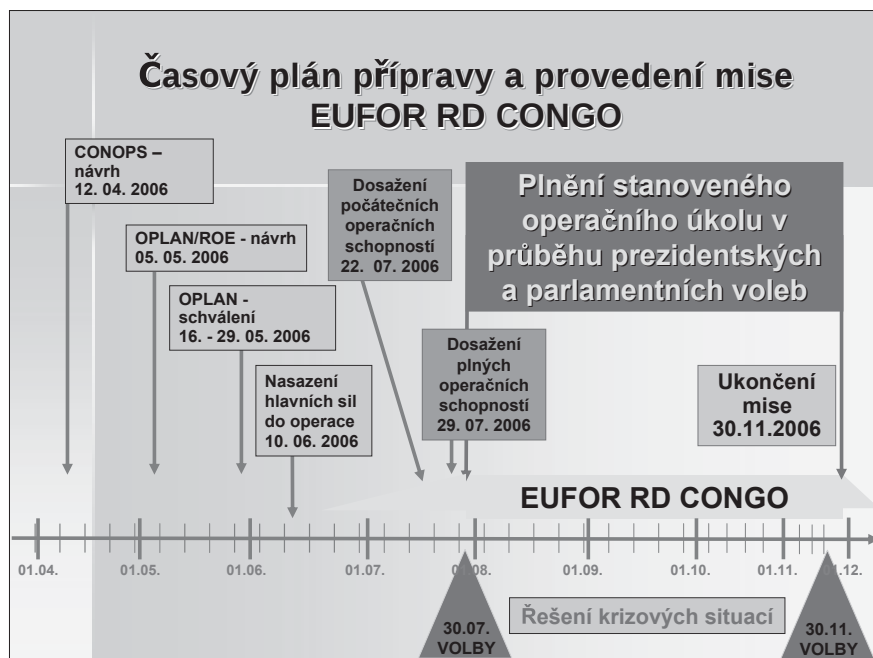
V předvečer 27. 11. 2006 vydal Nejvyšší soud prohlášení, ve kterém odmítl všech osm bodů stížnosti předložené Hnutím za osvobození Konga, které v průběhu voleb podporovalo viceprezidenta Jeana-Pierra Bembu. Nejvyšší soud potvrdil předběžné výsledky a vyhlásil úřadujícího prezidenta RDC Josefa Kabilu vítězem prezidentských voleb. Nedošlo k žádným větším demonstracím ani nepokojům. Národní bezpečnost a ozbrojené síly RDC měly situaci v hlavním městě pevně pod kontrolou. Jean-Pierre Bemba v proslovu vysílaném a celonárodním okruhu TV Kongo dne 29. 11. 2006 přislíbil dodržovat ústavu a uplatňovat politickou činnost opozice vymezenou v rámci platných zákonů.

1.4 Konec mandátu OSN pro EUFOR RD CONGO

Dne 20. 11. 2006 navštívil nově zvolený prezident Josef Kabila Jeana-Pierra Bembu v jeho rezidenci. Cílem této neočekávané návštěvy prezidenta bylo informovat Jeana-Pierra Bembu o bezpečnostních opatřeních, týkajících se inaugurační ceremonie.

Toto setkání bylo velice důležité pro situaci zvláště v Kinshase po vyhlášení konečných výsledků prezidentských voleb. Situace v hlavním městě Kinshasa byla klidná a plně pod kontrolou bezpečnostních sil. EUFOR RD CONGO ohlásily ukončení mandátu vydaného RB OSN o půlnoci 30. 11. 2006. S ukončením mandátu přestala pro EUFOR RD CONGO platit svoboda pohybu, možnost provádět vzdušný průzkum, vést záchranné operace na území RD CONGO, možnost použít síly v souladu s pravidly použití síly (ROE) a provádět přímou leteckou podporu pozemních jednotek.

Při této příležitosti předseda vojenského výboru EU generál Henri Bentégeat prohlásil, že i po ukončení mise a vypršení mandátu OSN dne 30. 11. 2006 si EUFOR RD CONGO uchová důležité kapacity a akceschopnost v prostoru hlavního města Kinshasa, a to přinejmenším až do 15. 12. 2006. Odchodem EUFOR RD CONGO proto nevznikne žádné bezpečnostní vakuum. Zodpovědnost za zajišťování bezpečnosti a pořádku převzme bezpečnostní orgány RDC za podpory jednotek mise OSN MONUC. Dne 1. 12. 2006 bylo v souladu s operačním plánem zahájeno strategické vyvádění sil z RDC.

Obr. 6: Časový plán přípravy a provedení mise EUFOR RD CONGO

2. Vyvedení sil a opuštění operačního prostoru

V důsledku pevně stanovené doby trvání operace musely být přípravy na ukončení mise, plánování vyvedení sil EUFOR RD CONGO a opuštění operačního prostoru zahájeny s dostatečným předstihem, a to v podstatě již koncem srpna 2006. EU OHQ a FHQ v úzké koordinaci s přispívajícími státy vytvořily operační předpoklady pro organizování přepravy vojsk a vojenského materiálu zpět do Evropy. V průběhu první konference k vyvedení sil a opuštění operačního prostoru konané dne 20. září 2006 u EU OHQ Postupim přispívající státy přednesly své vlastní záměry pro vyvedení sil.

Strategické námořní a vzdušné přesuny byly opět organizovány Centrem EU pro koordinaci přesunů (EUMCC) dočasně dislokovaným u EU OHQ. FHQ připravilo a poskytlo podrobné informace o zabezpečení ochrany sil, zabezpečení běžného života vojsk a zdravotnické zabezpečení v prostoru operace a Gabunu.

Provedení přesunů z prostoru operace a logistické zabezpečení zůstalo v národní zodpovědnosti. Avšak s cílem sladit mnohonárodní úsilí k vyvedení sil se u EU OHQ Postupim uskutečnily celkem čtyři konference k vyvedení sil a prostředků z prostorů operace. V průběhu těchto konferencí přispívající státy přednesly své vlastní záměry pro vyvedení sil a prostředků z prostoru operace. Na základě těchto poznatků byl v těsné součinnosti mezi EU OHQ, FHQ, přispívajícími státy a ostatními zainteresovanými činiteli (Koordináční centrum vzdušné přepravy a Koordináční centrum námořní přepravy) zpracován **plán vyvedení sil**.

V průběhu konferencí byla řešena koordinace provádění přesunů v prostoru operace, zajištění ochrany sil, zabezpečení běžného života vojsk a zdravotnického zabezpečení v rámci prostoru operace a Gabunu. Kdekoliv to bylo možné a odsouhlasené přispívajícími státy,

bylo uplatněno mnohonárodní řešení s cílem dosáhnout minimalizace národního úsilí. Pro vyvedení sil byly použity jako místa naložení ty samé přístavy a letiště, které sloužily jako místa vstupu do prostoru operace a vyložení.

K zajištění přesunu jednotek a převozu materiálu bylo zorganizováno celkem 26 konvojů v rámci RDC. Celkem se uskutečnilo 48 přeletů mezi Libreville a Kinshasou s cílem zabezpečit, aby osoby a materiál se nacházely včas v námořních a vzdušných místech naložení.

Celkem bylo provedeno 88 strategických přesunů (5 námořních a 83 vzdušných) s cílem dopravit vyvedené síly a prostředky EUFOR RD CONGO zpět do Evropy. Podobně jako v případech nasazení, se vyvedení sil a prostředků uskutečnilo s pouze nepodstatnými odchylkami od původního plánu a bylo ukončeno v souladu se schváleným harmonogramem a s dodržením stanovených termínů.

2.1 Strategická námořní a vzdušná přeprava

V souladu s konceptem EU pro provádění strategických přesunů a přepravy do prostoru vedení krizových operací bylo plánování nasazení a vyvedení sil a prostředků koordinováno EUMCC s přispívajícími státy a velitelstvím sil (FHQ). Na koordinaci strategické vzdušné a námořní přepravy se podílely Evropské centrum vzdušné přepravy, Centrum pro koordinaci strategické vzdušné přepravy a Centrum pro koordinaci námořní přepravy. Podíl těchto orgánů na organizaci strategické přepravy byl zárukou efektivní a flexibilní koordinace činnosti a maximálně hospodárného využití kapacit strategických prostředků přepravy. Výsledkem bylo, že nasazení a vyvedení sil a prostředků se uskutečnilo koordinovaně, včas a ekonomicky výhodným způsobem.

Pro strategickou vzdušnou přepravu mezi Evropou, Gabunem (operační záloha v Libreville) a RDC (Kinshasa) využila EU na základě uzavřené dohody prostředků SALIS (Strategic Airlif Interim Solution). Tato letecká přepravní společnost má svoji základnu umístěnou na letišti v Lipsku (Německo) a je v provozu od března 2006. Na organizaci a řízení letů SALIS se podílelo Centrum koordinace strategické vzdušné přepravy v Eindhovenu (Nizozemí).

3. Zkušenosti z operace EUFOR RD CONGO

3.1 Hlavní rysy operace

EUFOR RD CONGO byla první mnohonárodní, společná a samostatná mise EU v rozsahu operace prvního vstupu do prostoru operace, s EU OHQ a FHQ postavenými samostatně dvěma členskými státy EU. Plánování operace se neuskutečnilo podle stanoveného postupu vzhledem k nedostatku času a omezením stanoveným politickým vedením. Doba trvání operace byla omezena na čtyři měsíce. Pro operaci byla vydána podrobná pravidla použití síly (ROE).

Mandát EUFOR RD CONGO vypadal na první pohled poměrně prostě do té míry, pokud se týkalo poskytnutí pomoci misí OSN MONUC v rámci zabezpečování procesu voleb. Přesto operační úkol EUFOR RD CONGO a další stanovené úkoly nebyly přesně stanoveny směrem k vojenské oblasti. Neexistovalo přesné vymezení vztahů s misí OSN MONUC.

Z pěti prostorů operačních zásahů vytipovaných misí OSN MONUC pro EUFOR RD CONGO (Kinshasa, M'Bandaka, Kananga, Mbuji-Maji, Lubumbashi) se nakonec v průběhu operace pouze Kinshasa ukázala místem vyžadujícím nasazení sil.

3.2 Plánování a příprava operace

Společné operační plánování operace EUFOR RD CONGO bylo zahájeno včas na úrovni EU OHQ Postupim, a to v době, kdy ještě nebylo plně aktivováno FHQ. Proto požadované úkoly musely být plněny příslušníky mateřského HQ ve prospěch FHQ.

Příprava příslušníků prvotního mnohonárodního navýšení FHQ musí být zahájena s mnohem větším předstihem, aby byl dostatek času na plnění úkolů operační úrovně, sladění jednotlivých oddělení a velitelství sil jako celku a nasazení předem předem daného prvku velitelství sil v prostoru operace.

Nejenom pro fázi provedení, ale i ve fázi nasazení a fázi vyvedení sil a opuštění operačního prostoru se musí jednotky nacházet v podřízenosti operačnímu veliteli. Státy, které poskytují síly, musí předat jednotky do podřízenosti (TOA) po dobu trvání výše uvedených fází. Všechny tři fáze operace musí být taktéž pokryty pravidly použití síly (ROE) a právními dohodami.

Všechny jednotky v prostoru operace se musí nacházet v operační podřízenosti velitele sil. Činnost národních a mnohonárodních sil a prostředků průzkumu musí být koordinována na všech stupních velení a stejně tak mezi státy.

V systému velení a řízení je potřeba z velitelství sil (FHQ) vytvořit velitelské stanoviště a týlové velitelské stanoviště. Všechny jednotky v týlovém prostoru podřídit veliteli týlového velitelského stanoviště.

3.3 Mnohonárodní kooperace a kooperace s misí OSN MONUC

Na operaci EUFOR RD CONGO se podílelo celkem 23 států. Přestože většina štábních důstojníků a vojáků měla zkušenosti z práce v mnohonárodním prostředí, ukazuje se, že dostatečná úroveň jazykových znalostí je stále na prvním místě. A to nejenom pro práci v rámci mnohonárodního štábu, kde je vyžadována dobrá znalost angličtiny, ale také pro práci mezi místním obyvatelstvem, které hovoří francouzsky. Stálé spoléhání se na tlumočníky, kterých nikdy není dostatek, se nemůže stát všelékem na neduh zvaný neznalost jazyků. Proto znalost jazyka hostitelské země zůstává trvalým požadavkem.

Národní námítky musí být vzneseny včas na konferenci k vytvoření sil. Vznášení neočekávaných národních námitek v průběhu operace znemožňuje velení a snižuje efektivnost nasazení sil. Národní zasahování do velení taktéž snižovalo účinnost operací. Národní velení v operaci musí být omezeno na organizační a administrativní záležitosti a nesmí zasahovat do operačních záležitostí.

Je nutno posoudit a zvážit, zda je nezbytné vytvářet rotní úkolové uskupení jako mnohonárodní nebo přijatelnější toto uskupení vytvářet na národním základě.

Pro budoucí operace EU vedené ve spolupráci s OSN musí být co nejdříve navázány přímé kontakty mezi velitelstvím sil EU a velitelstvím sil OSN s cílem dosáhnout společného pochopení úkolů, které mají být plněny s ohledem na prostředky a schopnosti na obou stranách. Vzhledem k očekávané dlouhodobé spolupráci se **standardizace procedur jeví jako nejvhodnější řešení.**

3.4 Využití dostupných schopností

Systém velení a řízení byl dostatečně flexibilní a byl uzpůsoben profilu operace EUFOR RD CONGO.

Síly a prostředky průzkumu plně nepokrývaly stanovené úkoly. Tyto síly a prostředky byly dostatečné pouze k pokrytí oblasti Kinshasa, ale ne ostatních předpokládaných prostorů operačního nasazení. Velmi hodnotné a užitečné výsledky přinášel průzkum prováděný speciálními silami. Jednotka ISTAR poskytovala HUMINT a IMINT pro EUFOR RD CONGO.

Bezpilotní průzkumné prostředky (UAV) se staly význačným posilovým prostředkem vysoké hodnoty zvláště v městském prostředí. Avšak jejich citlivost vůči povětrnostním podmínkám a národní omezení snižovaly jejich využitelnost. Pro vedení vzdušného průzkumu mimo prostory operačních zásahů bylo s úspěchem používáno letounů Mirage F-1CR.

Vzhledem ke vzdálenostem a nedostatku pozemních dopravních sítí závisela operační mobilita plně na prostředcích vzdušné přepravy. Síly okamžité reakce byly v provedení rychlého zásahu plně závislé na prostředcích vzdušné přepravy.

Nedostatek nezávadné vody v prostoru ubytování sil EUFOR RD CONGO na letišti N'Dolo byl vyřešen vyvrtáním dvou studní a úpravou získané vody v polních úpravárnách vody.

3.5 Operační efektivnost

Operační efektivnost ve velké míře závisela na kvalitách příslušníků EUFOR RD CONGO, kteří byli bezpochyby dobře připraveni, vycvičení, odborně zdatní a vysoce motivováni. To vytvořilo podmínky k tomu, což je nutno zdůraznit, že EUFOR RD CONGO neutrpěly v operaci žádné ztráty. Vysoká reputace jednotek EUFOR RD CONGO (francouzských a německých výsadkářů, španělských legionářů, polské vojenské policie a speciálních sil) mezi obyvatelstvem bezpochyby přispěla k dosažení základních cílů zajištění bezpečnosti a zastrášení potenciálních narušitelů veřejného pořádku.

Vedení INFO OPS a jejich nezbytná koordinace s PSYOPS, činností CIMIC a PIO, byly záležitostí prvořadě důležitosti pro operaci EUFOR RD CONGO.

Schopnost provedení policejního zásahu vůči násilně jednajícím davu měly všechny jednotky EUFOR RD CONGO, i když se při plánování příliš nepočítalo s jejím nasazením. Nicméně události v Kinshase ukázaly potřebu specializovaného výcviku pro zvládnání davu. Do budoucna by se pro podobné mise mělo počítat s nasazením větších policejních sil specializovaných na potlačování násilných demonstrací.

V průběhu operace EUFOR RD CONGO se potvrdila zkušenost získaná v operaci Artemis, že činnost CIMIC je vysoce hodnotným nástrojem zabezpečujícím akceptování nasazených sil místním obyvatelstvem. Stejně tak poskytování lékařské pomoci místnímu obyvatelstvu nesmí být opomíjeno, protože to vede k vytváření pozitivních vztahů mezi nasazenými silami a místním obyvatelstvem.

Jednotka ochrany sil musí být početně silná (minimálně rota vojenské policie) tak, aby byla schopna zajistit ochranu jednotlivých kempů, pokrýt požadavky na zabezpečování ozbrojených doprovodů a poskytování ochrany důležitým osobám (VIPs).

Mechanizované jednotky byly vybaveny různými druhy vozidel (obrněnými transportéry, nákladními vozidly terénními středními a osobními terénními vozidly). Jednotky byly na povol připraveny (podle situace) změnit techniku a zahájit plnění stanoveného operačního úkolu, což přispívalo ke zvýšení úrovně flexibility reakce EUFOR RD CONGO.

Závěr

EUFOR RD CONGO byla po operaci Artemis, která se uskutečnila v roce 2003, druhou vojenskou intervencí EU v RDC. Tato operace se mohla stát prvním praktickým použitím konceptu Battle Group, za předpokladu, že by žádost OSN o poskytnutí pomoci misi OSN MONUC shodou okolností přišla přesně se změnou zařazení do pohotovosti mezi dvěma Battle Groups, které již byly postaveny: francouzskou a francouzsko-německou.

Nicméně druhá Battle Group byla dvoj-národní pouze to té míry, že zahrnovala malé množství důstojníků francouzských ozbrojených sil, což znamenalo, že kdyby Rada EU rozhodla nasadit kompletní Battle Group do operace v souladu s konceptem Battle Group EU, Německo by neslo veškerou zodpovědnost a hradilo všechny finanční náklady na operaci. Vzhledem k této skutečnosti Německo trvalo na mnohonárodním složení sil EU pro operaci v RDC.

V působnosti rozhodovacích orgánů EU a v rámci rozhodovacího procesu neexistuje žádný automatický postup pro přijetí rozhodnutí zahájit operaci, protože v oblasti bezpečnosti a obrany jsou jednomyslnost a souhlas pravidlem (ačkoliv pozitivní zdržení se hlasování je přijatelné). S cílem vyhnout se přenechání zodpovědnosti za misi v RDC na bedrech jediné země (Německa – vojensky již vysoce angažovaného v operacích na Balkáně a v Afghánistánu) bylo Radou EU rozhodnuto, že mise v RDC bude provedena klasickým způsobem s přizváním všech členských států EU k účasti na operaci, které poskytnou potřebné síly a prostředky ve formě národních vojenských kontingentů.

Síly EUFOR RD CONGO zůstávaly otevřeny k účasti i pro státy, které nejsou členy EU. Například Turecko přispělo jedním štábním důstojníkem do EU OHQ Postupim a jedním dopravním letounem C-130 H s posádkou, Švýcarsko vyslalo do operace styčné důstojníky a příslušníky

NĚMECKO – nosný stát : účast 23 států (21 EU + 2 ostatní + EUMS)			• operační velitel – NĚMECKO • velitel sil – FRANCIE • autonomní systém velení a řízení		
Přispívatel sil	AOR	EUOHQ	Přispívatel sil	AOR	EUOHQ
Belgie	89	4	Nizozemí	39	4
Česko	-	1	Polsko	130	2
EUMS	-	2	Portugalsko	51	-
Finsko	12	1	Rakousko	3	2
Francie	1061	18	Řecko	26	3
Irsko	2	5	Slovensko	-	1
Itálie	54	3	Slovinsko	1	1
Kypr	1	1	Španělsko	131	6
Litva	-	2	Švédsko	64	4
Lucembursko	1	2	Švýcarsko	5	-
Maďarsko	-	2	Turecko	16	1
Německo	779	80	Velká Británie	1	1
AOR - Celkem 2466			EUOHQ - Celkem 146		

Obr. 7: Přehled států podílejících se na operaci EUFOR RD CONGO [4] a početního stavu sil [5]

zdravotnické služby. Hlavní objem finančních nákladů na vedení operace byl poskytován členskými státy EU. Částka ve výši 16 700 000 eur na pokrytí společných nákladů byla hrazena finanční agenturou EU ATHENA. Společné náklady zahrnovaly rozvinutí velitelství a zabezpečení jejich infrastruktury, zvláště systémy velení, řízení a komunikační a informační systémy.

Toto hledání dobrovolných přispívatelů z řad členských států EU (i dobrovolných přispívatelů mimo EU) pro poskytnutí sil a prostředků s cílem formovat masivní a kompaktní *ad hoc* Battle Group EU – jinými slovy operační svazek se všemi prostředky (co se týká bojových jednotek, potřebného vybavení, jednotek bojové podpory, logistiky a přepravy) potřebnými pro splnění mise – částečně vysvětluje čas, který uplynul mezi obdržením žádosti OSN o poskytnutí pomoci misi OSN MONUC (27. prosince 2005) na jedné straně a zahájením procesu plánování EUFOR RD CONGO (23. března 2006) a zasláním kladné odpovědi OSN (28. března 2006) na straně druhé.

Složka pozemních sil EUFOR RD CONGO se skládala ze:

- ❑ sil rychlé reakce, které byly představovány jednotkou Grupo Táctico Valenzuela španělské legie (130 vojáků a důstojníků, z toho 90 komбатantů),
- ❑ roty vojenské policie polských ozbrojených sil, která byla pověřena plněním úkolu ochrany FHQ a základny na letišti N'Dolo,
- ❑ praporečních úkolových uskupení německých a francouzských pozemních sil, které plnily rutinní taktické úkoly (návčivky, patrolování, navazování kontaktu s obyvatelstvem) a řadu podpůrných úkolů,
- ❑ speciálních sil poskytnutých Francií (dvě roty), Švédskem (jedna rota) a Portugalskem (jedna četa), které značně posilovaly odstrašující, reakční a intervenční schopnosti EUFOR RD CONGO.

Co bylo na EUFOR RD CONGO úctyhodné byla kvalita sil v poměru ke složení operačního svazku – více než polovinu sil tvořili příslušníci speciálních sil a bojových jednotek (okolo 800 komбатantů a téměř 300 příslušníků speciálních sil) – ale také kvalita celkového vybavení, logistika, schopnost přepravy a spojení. Hlavní úlohou sil bylo dosáhnout účinku odstrašení. Je jasné, že síly této velikosti, byť dokonce rozvinuté na plné schopnosti (s více než jednou třetinou se podílející na podpůrných aktivitách), by nebyly samy schopné vypořádat se s opětovným propuknutím vnitřních nepokojů a ozbrojeného násilí velkého měřítká na celém teritoriu RDC.

Kvalita EUFOR RD CONGO byla ovlivňována nutností vyrovnat se při vedení operace s rozdílnými národními omezeními v pravidlech použití síly (ROE).

Každá jednotka vyvíjela činnost podle své národní doktríny, stálých operačních postupů a směrnic, které byly více méně adaptovány na požadavky operace. Tento problém se bude stávat důležitějším s tím, jak bude narůstat počet mnohonárodních operací a mohl by vést ke vzniku třecích ploch ve vztazích mezi kontingenty zúčastněných států, protože v důsledku nejednotné doktríny a stálých operačních postupů nesou vojáci některých států větší díl odpovědnosti a tíhy operace a jsou vystaveni větším rizikům a nebezpečnějším situacím, než je tomu u ostatních.

Jako síly více odstrašující než intervenční sehrály EUFOR RD CONGO rozhodující úlohu ve zvládnutí událostí 20.8. – 22. 8. 2006, když nasazené jednotky společně se silami mise

OSN MONUC pomohly ochránit a evakuovat představitele CIAT (Comité international d'accompagnement de la transition – International Committee for Support of Transition) a ostatní diplomaty, kteří byli obklíčeni a blokováni v rezidenci viceprezidenta a kandidáta na úřad prezidenta Jena-Pierra Bemby, po té, co na tuto rezidenci zaútočily jednotky Prezidentské gardy. Rychlá akce jednotek EUFOR RD CONGO provedená spolu se silami mise OSN MONUC byla rozhodující pro potlačení násilí. Tyto události poskytly příležitost demonstrovat schopnost rychlého nasazení EUFOR RD CONGO, včetně jejich okamžitého posílení provedením vzdušné přepravy jednotek z Libreville (Gabun).

Ad hoc Battle Group EU byla s velkým úspěchem představena v rámci dne otevřených dveří konaného 20. 7. 2006 v Kinshase. V průběhu této akce byla nejširší veřejnosti předvedena technika a výzbroj nacházející se ve výbavě jednotek EUFOR RD CONGO. Dále byly předvedeny ukázky provádění výcviku a nácviky menších bojových akcí. Den otevřených dveří se setkal s velkým úspěchem a širokým ohlasem veřejnosti.

Odpovědnými politickými a vojenskými představiteli OSN a EU byla věnována problematice výstavby EUFOR RD CONGO, přípravy jednotek a samotnému vedení operace mimořádná pozornost. Návštěvu EU OHQ Postupim uskutečnil generální tajemník OSN Kofi Atta Annan (10. 7. 2006), komisař EU pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU – generální tajemník Rady EU Javier Solana (7. 6. 2006), předseda výboru Parlamentu EU pro bezpečnost a obranu Armand Franjulien (11. 7. 2006), kancléřka SRN Angela Merkelová (26. 7. 2006), a dalších 55 významných politických a vojenských činitelů mezinárodního významu.

EUFOR RD CONGO byla misí vysoce úspěšnou, jak ve způsobu jejího profesionálního provedení, tak hodnotným příspěvkem k zajištění bezpečnosti a stability pro celkově pozitivní završení přechodného období k demokracii v Demokratické republice Kongo.

Poznámky k textu:

- [1] Bezpilotní průzkumné prostředky izraelské provenience.
- [2] Lingala je jazyk, kterým se hovoří ve střední Africe (severovýchodních oblastech Demokratické republiky Kongo – především v povodí řeky Kongo). Je mateřským jazykem dvou milionů a druhým (dorozumívacím) jazykem pro deset milionů obyvatel střední Afriky.
- [3] Z operačních důvodů bylo pro EUFOR RD CONGO používáno původní administrativně správní členění RDC a pojmenování provincií.
- [4] Turecko a Švýcarsko nejsou členy EU.
- [5] Do celkového souhrnu nejsou započítány počty příslušníků národních podpůrných prvků (NSE), které nebyly zařazeny do sestavy operačního svazku EUFOR RD CONGO.

Použitá literatura:

- HOEBKE Hans, CARETTE Stéphanie, VLASSENROOT Koen. *EU Support to the Democratic Republic of the Congo*. Brussels: Centre d'analyse stratégique, 2007, str. 13-14.
- KERTTUNEN Mika, KOIVULA Tommi, JEPPSSON Tommy. *EU Battlegroups – Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation*. Helsinki: Finnish National Defence College – Department of Strategic and Defence Studies, Edita Prima Oy, 2005, str. 28.
- KUCHEIDA Jean-Pierre. *The EU battlegroups – reply to the annual report of the Council*. Document C/1964. Paris, 2 May 2007, str. 11-13.
- KULÍŠEK Jaroslav (pplk. Ing.). Týdenní hlášení vedoucího národního zastoupení AČR v EU OHQ Postupim a operaci EUFOR RD CONGO, č. 1-24/2006, SRDS-OS MO Praha.
- BRAUN Martin (Col. GS), PELDSZUS Jesko (LtCol. GS), HUTH Andreas (Maj.). *Operation EUFOR RD CONGO 2006*. Potsdam: EU OHQ, February 2007, str. 24, 30-37, 43-48.
- WILLIAMS Tim. Whose finger will be on the EU Battlegroups' trigger? *Europe's World*, Autumn 2006, str. 48.

An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs. European Defence Agency. Levi, October 3rd, 2006, str. 8.

Council Joint Action 2006/319/CFSP of 27 April 2006 on the European military operation in support of the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) during the election process. *Official Journal of the European Union* [Úřední věstník Evropské unie]. Brussels, 29. 4. 2006, str. 4.

Council Decision 2006/412/CFSP of 12 June 2006 on the launching of the European Union military operation in support of the United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) during the election process (Operation EUFOR RD Congo). *Official Journal of the European Union* [Úřední věstník Evropské unie]. Brussels, 15. 6. 2006, str. 1.

Operační dokumentace EU OHQ a EUFOR RD CONGO 2006. Prezentace EUFOR RD CONGO – The Road to EUFOR. Potsdam: EU OHQ CJ3, 2006, snímek 5, 13, 18 a 32.

United Nations Security Council, Resolution 1671 (2006) Adopted by the Secretary Council at its 5421st meeting, on 25 April 2006, New York, 25. 6. 2006, str. 2.

http://en.wikipedia.org/wiki/European_Union_Battlegroups.

Zkratky užívané v článku a schématech:

12 h NTM	12 hours Notice to Move	s pohotovostí k přesunu do 12 hodin
6 h NTM	6 hours Notice to Move	s pohotovostí k přesunu do 6 hodin
AOR	Area of Responsibility	prostor (operační) zodpovědnosti
ATHENA	---	finanční agentura EU
AU	African Union	Africká unie
CASEVAC	Casualty Evacuation (AmE: Medevac)	zdravotnický odsun, odsun padlých
CCT	Combat Camera Team	tým válečných zpravodajů
CFSP	Common Foreign Security Policy	společná zahraniční a bezpečnostní politika (Evropské unie)
CIAT	Comité international d'accompagnement de la transition (international committee for support of transition)	Mezinárodní komise pro zabezpečení přechodného období
CIMIC	Civilian Military Co-operation	civilně vojenská spolupráce
CIS	Communication and Information Systems	komunikační a informační systémy
CONADER	Commission Nationale de Désarmement, Démobilisation et Réinsertion (NCDDR - National Commission for Disarmament, Demobilization and Reinsertion)	Národní komise pro odzbrojení, demobilizaci a re-integraci
CONOPS	Concept of Operations	záměr operace
CSS	Combat Service Support	všestranné bojové zabezpečení
DPP	Department de protection personnelle	oddíl osobní ochrany
DRC (viz RDC)	Democratic Republic of the Congo	Demokratická republika Kongo
ESDP	European Security Defence Policy	evropská bezpečnostní a obranná politika
EU OHQ	European Union Operation Headquarters	operační velitelství EU
EUFOR RD CONGO	European Union Forces in Republique Democratique du Congo	síly Evropské unie v Demokratické republice Kongo
EUMCC	European Union Movement Co-ordination Centre	Koordinační středisko přesunů EU
EUMS	European Union Military Staff	vojenský štáb Evropské unie
FAC	Forward Air Controller	předsunutý letecký návodčí
FARDC	Forces Armées de la Republic Democratic du Congo	Ozbrojené síly Demokratické republiky Kongo
FHQ	Force Headquarters	velitelství sil
FST	Forward Surgical Team	předsunutý chirurgický tým
GR Det	Guard Republic Detachment	oddíl republikánské gardy

HQ	Headquarters	velitelství
HUMINT	Human Intelligence	zpravodajství získávané lidskými zdroji
IMINT	Imagery Intelligence	zpravodajství získávané fotografováním (povrchovým, vzdušným, satelitním)
INFO OPS (Info Ops)	Information Operations	informační operace
IO/PI	Information Operations/Public Information	tým pro vedení INFO OPS
ISTAR	Intelligence Surveillance Target Acquisition and Reconnaissance	zpravodajství, monitorování, zjišťování cílů a průzkum
KAN	KANANGA	záloha pohotovostních sil předurčená velitelem pro nasazení do prostoru města KANANGA
KIN	KINSHASA	záloha pohotovostních sil předurčená velitelem pro nasazení do prostoru města KINSHASA
MEDEVAC	Medical Evacuation (BrE: Casevac)	zdravotnický odsun
Mirage F-1CR	Mirage F-1C Reconnaissance	průzkumný letoun Mirage F-1
Mirage F-1CT	Mirage F-1C Tactical	bojový letoun Mirage F-1
MLC	Mouvement pour la Libération du Congo	Hnutí za osvobození Konga
MONUC	Mission des Nations Unies en République Democratique du Congo (United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo)	organizační mise OSN v Demokratické republice Kongo
MOU	Memorandum of Understanding	vzájemná dohoda
MV roty	---	místo velení roty
O Sk	---	operační skupina
OLRT	Operation Liaison and Reconnaissance Team	operační styčný a průzkumný tým
OMP	---	operačně manévrující prvek
Op Zál	---	operační záloha
OPLAN	Operational Plan	operační plán
Osk VzS	---	operační skupina vzdušných sil
PIC	Press Information Centre	tiskové a informační středisko
PIO	Public Information Officer	tiskový mluvčí
PSYOPS	Psychological Operations [AmE: PSYOP]	psychologické operace
Pzr	Recce - reconnaissance	průzkum
RB OSN	UNSC - United Nations Security Council	Rada bezpečnosti OSN
RDC (viz DRC)	Republique Democratique du Congo	Demokratická republika Kongo
Reko Sk	---	rekognoskační (průzkumná) skupina
ROE	Rules of Engagement	pravidla použití síly
SALIS	Strategic Airlift Interim Solution	prozatímní strategická vzdušná přeprava
Sk	---	skupina
SOF	Special Operations Forces	síly pro vedení speciálních operací
SOF DET	Special Operations Forces Detachment	odřad pro vedení speciálních operací
TA	Technical Agreement	technická dohoda
Tak Zál	---	taktická záloha
TG1, TG2	Task Group 1,2	taktické uskupení číslo 1,2
TMV	---	taktické místo velení
TOA	Transfer of Authority	předání do podřízenosti
TPT	Tactical PSYOPS Team	taktický tým PSYOPS (taktický psychologický tým)
UAV	Unmanned Aerial Vehicle	bezpilotní průzkumný prostředek
UPN	Union pour la Nation	Národní jednotka
VIPs	Very Important Persons	významné (velmi důležité) osoby
VzS	AF - Air Force	vzdušné síly

Úvod

V současnosti má řešení krizí komplexnější charakter. Buď přímo, nebo nepřímo působí v prostoru krizí mimo NATO řada dalších mezinárodních a nevládních organizací. Navíc některé státy, byť jsou členy některé z přítomných mezinárodních organizací, působí ve stejném prostoru nezávisle.

Na posledním summitu představitelů členských států NATO v Rize bylo zkonstatováno, že čistě vojenské aktivity nemohou vyřešit krizi nebo nouzovou situaci komplexně. Proto v závěrečné deklaraci představitelů členských států NATO stanovili, že NATO musí zlepšit praktickou spolupráci s ostatními aktéry (dále NNAs) [1] a být schopné přispět do tzv. *comprehensive approach*. Pod tímto pojmem je chápáno společné úsilí všech aktérů (mezinárodního společenství) podílejících se na řešení krize v daném prostoru.

Tento přístup ovlivní současný způsob vedení vojenských aktivit. V praxi to bude znamenat, že vojenští velitelé a jejich štáby budou muset v procesu plánování, vedení a hodnocení vojenských aktivit vzít v úvahu jejich dopady na ostatní oblasti řešení krize. Zejména půjde o ekonomickou a sociální oblast a lze předpokládat dopady i na diplomatické úsilí.

Reakcí na uvedené závěry bylo představení koncepce Effect Based Approach to Operations (EBAO) [2] strategickými veliteli NATO, SACEUR a SACT [3]. Cílem EBAO je vytvořit takové mechanismy, které umožní plánovat, vést a hodnotit vojenské aktivity z hlediska účinku.

Zájmový rámec EBAO

Vojenská část NATO začala experimentovat s EBAO v roce 2003 jako součást svých transformačních aktivit v rámci programu „Multinational Experiments 4“ (MNE 4). Výsledky, které byly prezentovány na semináři NATO Senior Leaders v květnu 2006 demonstrovaly, že určité aspekty EBAO posílí schopnosti NATO, a proto by měl být tento přístup zaveden. Ve stejném roce byl vojenskému výboru NATO (MC) prezentován koncepční rámec EBAO. V průběhu cvičení *Allied Reach 2006* byl tento koncepční rámec prodiskutován a posléze byl MC přijat vojenský rámec EBAO [4], i když politické stanovisko k této problematice přijato nebylo.

Koncepce EBAO stanovuje, že realizace vojenských aktivit se bude provádět na základě požadovaných účinků, které vychází ze strategických cílů a definovaného cílového stavu NATO. Tyto účinky budou zaměřeny na ovlivnění chování a schopností cílových subjektů v prostoru zájmu NATO. [5]

Prostor zájmu NATO (Engagement Space) je představován krizovým prostorem a oblastí mimo tento prostor, pokud chování subjektů v této oblasti ovlivňuje řešení dané krize. K dosažení aliančních strategických cílů a cílového stavu bude potřebné zapojit i další nástroje. Při plánování a hodnocení vojenských aktivit bude pak nutné vzít v úvahu možné účinky zapojení těchto nástrojů NATO, ale taky i aktivity NNAs.

NATO má k dispozici následující nástroje k zapojení se do řešení krize s NNAs [6]:

- ❑ Prvním a jedním z nejsilnějších je **vojenský nástroj**. Je představován vojenskými silami a prostředky členských států NATO, které byly jimi vyčleněny k realizaci vojenských aktivit v prostoru zájmu NATO.
- ❑ Dalším významným nástrojem je **diplomacie**. V praxi by to mělo představovat, že NATO bude realizovat potřebné diplomatické aktivity, schválené členskými státy.
- ❑ Následujícím nástrojem jsou **ekonomické aktivity**. Představovaly by realizaci ekonomických programů obnovy určitého státu. Použití uvedeného nástroje bude podstatně závislé na přidělení zdrojů od členských států projektům schválenému ekonomickému programu. Uvedená podmínka bude limitovat použití tohoto nástroje v praxi, a tím i NATO jako celku.
- ❑ Posledně definovaným nástrojem jsou **sociální aktivity**. Představovaly by poskytování poradenské činnosti a realizace projektů v oblastech, jako jsou soudnictví, vnitřní bezpečnost, vzdělávání, média, administrativa a podpora infrastruktury k zabezpečení zdravotní péče a dodávek potravin, energií a vody. Realizace aktivit a projektů v těchto oblastech bude rovněž závislá na přidělení zdrojů od členských států, stejně jako u předchozího nástroje bude limitována.

EBAO bude záviset na interakci mezi vojenskými silami a prostředky NATO, realizující vojenské aktivity, s nevojenskými aktivitami, realizované jednak organizací NATO, tak i NNAs. Tato interakce bude vyžadována ve všech fázích, tj. plánování, vedení a hodnocení vojenských aktivit. EBAO neusiluje o vojenské řízení civilních organizací a naopak.

EBAO je definováno jako komplexní a logicky promyšlená aplikace vojenského nástroje s ostatními nástroji NATO a s NNAs, jež nejsou součástí vojenských sil a prostředků NATO, k vyvinutí účinků pro dosažení plánovaných cílů operace a cílového stavu.

Funkce EBAO

EBAO má čtyři funkce, které se navzájem podporují. Provádí se v nepřetržitých, interaktivních, paralelních procesech a neměly by být chápány jako sekvenční kroky. Těmito funkcemi jsou:

1. Knowledge Development.
2. Effect-Based Planning.
3. Effect-Based Execution.
4. Engagement Space Assessment.

1. Knowledge Development

Využívá systémovou analýzu znalostí o politických, vojenských, ekonomických, sociálních a informačních aspektech daného prostředí a infrastruktury k pochopení chování a schopností důležitých procesů a jejich vzájemné interakce. Potřebné informace jsou získávány analýzou dat z různých zdrojů, které jsou s využitím informačních technologií pak podávány ve formě podkladů k pochopení situace (Situational Awareness).

2. Effect-Based Planning

Operační plánovací proces NATO je specifikován v několika dokumentech, jako např. NATO Crisis Response Manual, Směrnice vojenského výboru (Military Committee directives), dok-

tríny a směrnice operačního plánování apod. Plánování v podmínkách EBAO bude vycházet z procesů, popsaných v uvedených dokumentech. Jeho cílem bude dosáhnout schopnosti vojenských velitelů NATO a jejich štábů zvažovat účinky ostatních aktérů a nevojenských nástrojů NATO v plánovacím procesu.

3. Effect-Based Execution

Vedení vojenských operací a aktivit v podmínkách EBAO bude vyžadovat velení a řízení vojenských sil a prostředků NATO v interakci s aktivitami nevojenských nástrojů NATO a NNAs. Cílem bude dosažení integrace, koordinace a synchronizace vojenských a nevojenských aktivit k vytvoření požadovaného účinku.

4. Engagement Space Assessment

Engagement Space Assessment se vztahuje k hodnocení vojenské operace nebo aktivity. V kontextu EBAO má však hodnocení širší zaměření, protože zahrnuje hodnocení i aktivit nevojenských nástrojů.

EBAO v rámci krizového plánování NATO

Proces krizového řízení NATO (NCMP - NATO Crisis Management Process) je používán k plánování a hodnocení všech operací a misí NATO. Tento proces je rozdělen do několika fází, ve kterých je aplikovaná politická kontrola. Zpracovatelem materiálů, které jsou předkládány Severoatlantické radě, je ve všech fázích vrchní velitel spojeneckých sil v Evropě (SACEUR). Státy mohou být zapojeny do ostatních fází, kromě první. Charakteristiky jednotlivých fází jsou zhruba tyto [7]:

První fáze – indikace krize a varování (Indication and Warning)

V této fázi by Severoatlantická rada byla upozorněna na krizi buď SACEUREm nebo určitým členským státem. Rada může dospět k jednomu z těchto tří závěrů: není nutná reakce; je nutné zvýšit pozornost; nebo se zpracuje hodnocení hrozby.

Druhá fáze – hodnocení a možnosti (Assessment and Options)

V případě přijetí posledně uvedeného závěru Severoatlantickou radou, bude SACEUR pověřen vyhlásit předběžná opatření (Pre-authorised Crisis Response Measures) a zahájí zpracování Strategického vyhodnocení. V tomto dokumentu poskytne Severoatlantické radě zhodnocení potencionálních dopadů dané krize na bezpečnost a zájmy Aliance. Vyhodnocení by mělo obsahovat:

- ❑ nevojenské předpoklady krize,
- ❑ cíle mezinárodního společenství,
- ❑ vojenské síly a prostředky, které by mohly přispět k řešení krize,
- ❑ varianty vojenských možností a souvisejících strategických účinků,
- ❑ možné účinky vojenských sil a prostředků NATO na NNAs,
- ❑ návrhy na zapojení nevojenských nástrojů pro dosažení úspěchu vojenské mise.

Strategické vyhodnocení bude zpracováno ve spolupráci s mezinárodním štábem (International Staff) NATO. Mezinárodním a nevládním organizacím bude nabídnuta možnost jejich

účasti na zpracovávání vyhodnocení. Může to být ve formě přímé účasti v plánovací skupině, nebo jim bude dokument zaslán k připomínkování.

Součástí vyhodnocení budou možnosti (varianty) zapojení vojenských sil a prostředků NATO, z kterých pak Severoatlantická rada odsouhlasí jednu z nich.

Je nutno podotknout, že mezinárodní štáb by rovněž zpracoval obdobný dokument, poskytující hodnocení a možnosti použití nevojenských nástrojů NATO k řešení krize.

Vyhlášení předběžných opatření umožní SACEURovi určit jedno z podřízených velitelství ke zplánování vojenské operace. V rámci příprav tohoto velitelství bude připraven požadavek k jeho posílení o expertní specialisty na civilní, kulturní, politickou, sociální, ekonomickou a další oblasti.

Třetí fáze – plánování (Planning)

Tato fáze začne vydáním počátečního nařízení Severoatlantické rady, která pověří SACEURa zahájit plánování operace podle vybrané varianty. Uvedené nařízení bude obsahovat strategickou směrnicí, kde bude stanoven:

- a) cílový stav a strategické cíle NATO k dosažení cílového stavu,
- b) účinky a potřebné aktivity, které budou provedeny strategickým stupněm velení a řízení, a
- c) předpoklady možných aktivit dalších mezinárodních a nevládních organizací, jejichž dopady ovlivní aktivity strategického stupně velení a řízení.

Na základě počátečního nařízení, plánovací skupina strategického stupně velení a řízení zpracuje ve spolupráci s podřízeným velitelstvím – a jestli bude možné i s NNA – záměr. Záměr bude jasně formulovat požadavky, které by měly být dosaženy v nevojenských oblastech, aby byl dosažen cílový stav NATO vojenskými silami a prostředky. Záměr bude nejdříve předložen vojenskému výboru k vzetí na vědomí a pak Severoatlantické radě ke schválení. Po schválení záměru Severoatlantická rada vydá směrnicí k výstavbě sil.

Čtvrtá fáze – výstavba sil (Force Generation)

Vydání aktivní směrnic Severoatlantické rady k výstavbě sil umožní SACEURovi zahájit a řídit proces výstavby sil.

Souběžně s dokončením strategického plánu na strategickém stupni, zahájí určené podřízené velitelství zpracování svého operačního plánu. Na jeho zpracovávání se budou podílet jednotlivá velitelství druhů sil (Component Command HQ). Po schválení strategického plánu, Severoatlantická rada vydá prováděcí směrnicí, která určí začátek prováděcí fáze, oprávnění k rozmístění sil a vedení operace. Operační velitel předloží svůj plán ke schválení SACEURovi. Tato fáze bude vyžadovat koordinaci se strategickým stupněm velení a řízení.

Pátá fáze – vedení operace (Execution)

Probíhající hodnocení prostoru zájmu (Engagement Space) bude charakterizovat vedení operace. Na strategickém a operačním stupni velení a řízení bude hodnocení analyzovat vedení aktivit vůči účinkům, které tyto aktivity vyvolaly, cílům a cílovému stavu. Na taktickém stupni bude vedení operace zaměřeno na vedení požadovaných aktivit. Nebude prováděna analýza účinků, cílů a cílového stavu, vyvolaných těmito aktivitami.

Na vojensko-strategické úrovni budou výsledky hodnocení z operačního stupně analyzovány vyhodnocovací skupinou a vyhodnoceny ze strategického pohledu. Úspěch mise bude posuzován z hlediska dosahování cílového stavu a použitých opatření, které byly schváleny Severoatlantickou radou. Toto vyhodnocení bude multidisciplinární, tzn. bude obsahovat závěry i z nevojenských oblastí, které ovlivnily vedení vojenských aktivit.

Hodnocení bude předloženo vojenskému výboru. V případě, že SACEUR navrhne doplnění nebo revizi plánu, vojenský výbor vezme dokument na vědomí a předloží jej Severoatlantické radě ke schválení.

V případě, že mise postupuje podle očekávání, NATO zahájí strategii předání odpovědnosti NNAs a stažení vojenských sil a prostředků předtím, než bude dosažen cílový stav.

Šestá fáze – návrat ke stabilitě (Return to Stability)

Stažení vojenských sil a prostředků vyžaduje stejnou úroveň znalosti situace a procesů jako při jejich rozmístění. Stažení se provede, až když předání odpovědnosti NNAs bude dokončeno bez problémů. Navíc musí být analyzovány účinky stažení vojenských sil a prostředků v nevojenských oblastech.

Závěr

EBAO je v souladu s přístupem k zabezpečení bezpečnosti Aliance, který je uveden v Strategické koncepci Aliance [8] a v procesu krizového řízení NATO. Potvrzuje důležitost aplikace různých nástrojů Aliance, které má k dispozici pro své zapojení do řešení krize. Dosažení součinnosti a spolupráce s NNAs a pochopení vnitřních vazeb mezi přispívajícími činiteli umožní vojenskému nástroji Aliance určit jak nejlépe sladit svůj podíl k návratu stability s úsilím těchto činitelů.

Poznámky a literatura:

- [1] K označení těchto aktérů je v NATO používán termín Non-NATO Actors.
- [2] Pojem Effect Based Approach to Operations by se mohl přeložit jako „přístup k operacím, založený na účinku“. Jedná mj. o účinnou spolupráci s nevojenskými organizacemi (vládními, nevládními) i dalšími mezinárodními subjekty různého zaměření.
- [3] SACEUR - Supreme Allied Commander Europe (vrchní velitel spojeneckých sil v Evropě), SACT - Supreme Allied Commander Transformation (vrchní velitel pro transformaci).
- [4] MC-0052-2006, MC Position on an Effect-Based Approach to Operations, 6 June 2006.
- [5] Prostor zájmu slučuje fyzické a sdílené entity a zahrnuje takové dimenze jako geografie, demografie, ekonomické faktory, informace, sociální ovlivňování, politické trendy, dynamiku vůdcovství, kybernetický prostor, znalosti, technologický vývoj a veřejné uvědomění.
- [6] Development of NATO's Effect-Based Approach to Operations (EBAO) – Bi-Strategic Command Discussion Paper. SHJ5PLANS/2920-036/07 – 202494, 3000 TI-388/Ser: NU 0028, 2 July 2007.
- [7] Srovnej dále v čísle: Krásný, Socha, Operace s efektivním účinkem, str. 71–72 (red.)
- [8] The Alliance's Strategic Concept [Strategická koncepce Aliance]. NAC-S(99)65, 24 April 1999.

Článek pojednává o EBAO, které je ve skutečnosti integrací vojenských a civilních zdrojů a koordinací postupů s cílem dosáhnout požadovaného efektu. Jde o promyšlenou a komplexní aplikaci různých aliančních nástrojů v kombinaci s praktickou spoluprací s ostatními účastníky (včetně jejich schopností) k vytvoření efektivních potřeb k dosažení plánovaných cílů a požadovaného konečného stavu definovaného Aliancí.

Reforma ozbrojených sil ČR je věcně i časově provázána s transformací ozbrojených sil NATO, [1] prováděnou systematicky a vzájemně provázaným způsobem v oblastech technologické modernizace, doktrinální reformy a struktury vojenských sil. Ve stručnosti je cílem to, jak musí NATO uvažovat, co potřebuje rozvíjet a čeho dosáhnout.

Hlavní završující koncepcí transformace NATO je rozvoj EBAO, v jehož rámci jsou definovány tři cíle transformace – dosažení převahy v rozhodování, operační efektivnosti a rozmístitelnosti a udržitelnosti zasazených sil (obr. 1).

Obr. 1: Koncepce EBAO

Postup k dosažení cílů transformace: Aliance musí soustavně předvídat budoucí operační prostředí a analyzovat poznatky ze soudobých operací. Je potřebné vyvinout vhodné koncepty a operační postupy, které musí být testovány, prakticky ověřeny a vyhodnoceny. Je nezbytné identifikovat nové schopnosti a pro rozvoj budoucích technologií a schopností vyvíjet moderní a inovační řešení a implementovat změny v rámci obranného plánování, včetně využití obranného výzkumu. Řešení musí být co nejrychleji zavedena a lidé se s nimi musí seznámit v rámci vzdělávání a výcviku podle společných standardů.

Proč EBAO – příčiny vzniku

Poučení z operací NATO (Kosovo, Afghánistán, Pákistán) zdůrazňuje význam obecných přístupů na všech úrovních NATO k řešení krizových situací, tedy nejen použití vojenských prostředků. V současných operacích a misích velitelé NATO čelí různým obtížím v koordinaci a součinnosti s dalšími nezávislými účastníky (civilními subjekty) zejména na taktické a operační úrovni. Složitost a nedostatek součinnosti a koordinace v použití různých nástrojů k řešení krizových situací může způsobit neočekávané a nežádoucí následky, které mohou vést ke komplikacím při dosahování jednotlivých cílů operace včetně požadovaného konečného cíle.

V prostředí globální bezpečnosti je prvotní praktická spolupráce, koordinace a součinnost (v oblasti předcházení a řešení krizí) s mezinárodními, vládními a nevládními organizacemi. NATO nemá požadavek na rozvoj schopností výhradně pro civilní účely. Alianční potřeby jsou zaměřené na „efektivní sjednocení nástrojů krizového řízení NATO“.

Požadavkem NATO je proto zaměření úsilí na zlepšení efektivnosti v praktické součinnosti a spolupráci ve vedení a řízení operací společně s různými účastníky konfliktu, jako jsou mezinárodní a nevládní organizace podílející se na řešení dané krizové situace nebo pouze působící v prostoru operace. Cílem je zabezpečení schopnosti pružného řízení při koordinaci úsilí různých orgánů, organizací, institucí, národů a vojenských sil, tzv. civilně-vojenské spolupráce CIMIC (Civil-Military Cooperation) k dosažení požadovaného výsledku operací včetně post-konfliktní obnovy, a tím dosažení požadovaného konečného stavu [2].

Různí účastníci mohou být současně aktivní v bojových, stabilizačních, nastolovacích, obnovovacích, udržovacích a humanitárních procesech.

EBAO musí mít schopnost „**působit v integrovaném informačním prostředí**“. To je založeno na vyhodnocování a zpřístupňování všech získaných informací o protivníkovi a o všech prvcích, vytvářejících nebo ovlivňujících operační prostředí (zejména terén, povětrnostní podmínky, dopravní a hospodářská infrastruktura, materiální a lidské zdroje včetně zdrojů vody a energií, sociální struktura a situace v zájmovém prostoru atd.), soustředěvaných v účelových informačních systémech a dostupných velitelům a štábům na všech úrovních velení a řízení tak, aby je mohli efektivně využívat při svých rozhodovacích a řídicích činnostech v průběhu přípravy i vedení operace (bojové činnosti).

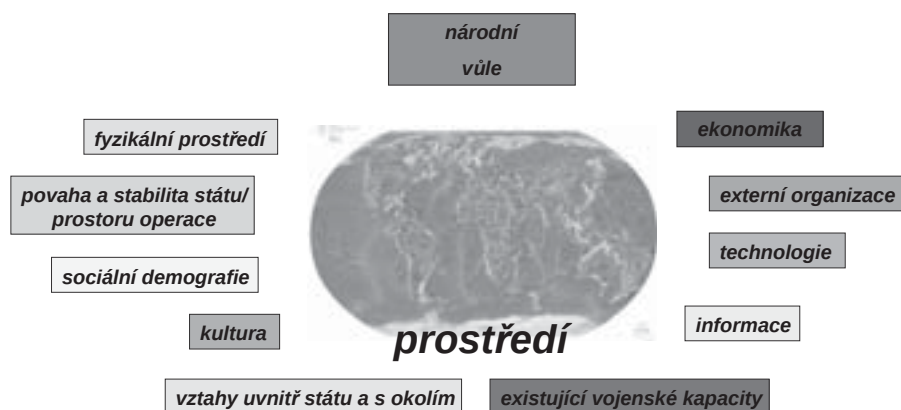
Při dodržování zásad ochrany informací a utajení činnosti vojsk má současně umožnit vytvoření „jednotného obrazu operační situace“ na všech úrovních velení s přihlédnutím k požadované rozlišovací schopnosti (míře detailnosti) na každé z nich.

V EBAO musí být také současně zajištěno vzájemné propojení zdrojů informací (zpráv) v průzkumných a informačních systémech s informačními systémy pro podporu rozhodování velitelů a s palebnými systémy (prostředky) tak, aby velitelé na jednotlivých úrovních velení byli schopni v reálném čase reagovat na změny situace a na zprávy o objektech v sestavě protivníka a o jeho činnosti a tím i výrazně zefektivnit využívání zbraní a zbraňových systémů, včetně všech prvků působících v jejich prospěch.

Zprostředkovaně lze říci, že EBAO je myšlenkový proces vyžadující plánování a vyhodnocování prostředí jako celku. „Holistický“ pohled na prostředí je odrazem toho, co se nazývá „systémové myšlení“ – způsob myšlení, které vidí všechny aspekty světa vzájemně propojené vazbami nebo prostřednictvím vzájemně závislých systémů. Ty zahrnují přírodní, sociální, ekonomické a politické systémy, které jsou součástí holistické představy prostředí.

Obr. 2 znázorňuje možné aspekty prostředí, které je nutno brát v úvahu při řešení jednotlivých krizových situací:

- ❑ **Přírodní** (fyzické) systémy poskytující zdroje – vodu, půdu, potravu atd., které umožňují veškerý život lidí i ostatních organismů, ale také geografie, která ovlivňuje plnění úkolů v operaci.
- ❑ **Sociální** (demografické) a **kulturní** systémy, které poskytují rodinné, společenské a širší zázemí lidem a umožňují, aby lidé žili společně kulturně přijatelnými způsoby. Jde o civilní prostředek vztahující se k oblastem jako jsou politika, soudnictví, policie, vzdělávání, církve, veřejné informace, civilní správa a podpora infrastruktury, zdravotnické péče, potraviny, elektrická energie, voda a správní kapacity a nevládní organizace. Rovněž zahrnuje administrativní schopnosti vládních a nevládních organizací, které jsou pod kontrolou suverénních národů nebo těchto organizací. Snahou NATO v rámci společného koordinovaného postupu, musí být schopnost ovlivňovat aktivity těchto organizací s cílem koordinovaného dosažení společného cíle.
- ❑ **Ekonomické** systémy, které poskytují lidem prostředky k životu v rámci své infrastruktury (práci a příjem). Jde o užívání ekonomických prostředků vztahujících se obvykle k zabezpečení běžného života jako jsou například plynulé dodávky potravin, vody, zabezpečení běžných služeb nebo poskytování finanční pomoci (podpory).
- ❑ **Politické** systémy (národní vůle), které vykonávají sociální moc a vytváří tak politiku a přijímají rozhodnutí i o tom, jak sociální a ekonomické systémy využijí zdroje v přírodním prostředí. Jde o politický prostředek k použití politických a diplomatických činností ke spolupráci s různými (nezávislými) účastníky a k ovlivňování protivníka nebo vytváření výhodných podmínek. Členské státy NATO mohou využít jejich politický vliv a politickou sílu na mezinárodním poli k dosažení požadovaného efektu.
- ❑ **Vojenská** oblast je hlavní nástroj působení NATO. Jde o vojenský prostředek vztahující se k použití vojenské síly k dosažení požadovaného konečného stavu.

Obr. 2: Prostředí EBAO

Na základě výsledků analýz byla přijata Souhrnná politická směrnice, [3] která definuje EBAO takto:

EBAO je promyšlená a komplexní aplikace různých aliančních nástrojů v kombinaci s praktickou spoluprací s ostatními účastníky (včetně jejich schopností) k vytvoření

efektivních potřeb k dosažení plánovaných cílů a požadovaného konečného stavu definovaného Aliancí.

Centrální myšlenkou EBAO je použití různých nástrojů (vojenských i nevojenských) k dosažení požadovaného efektu. EBAO je založena na rozdílném přístupu k použití národních nástrojů moci. Předpokladem je systémové, široké a hluboké pochopení operačního prostředí, [4] a použití kombinace civilních a vojenských nástrojů (akcí) za rámec klasické vojenské činnosti a ozbrojeného střetu.

Základní charakteristiky EBAO:

1. **Nástroj** – politický, ekonomický, civilní a vojenský – viz výše.
2. **Základní slova** – akce, efekt (účinek), objekt (cíl) a požadovaný konečný stav. **Akce** je proces nasazení jakéhokoliv aliančního prostředku na každé úrovni. **Efekt/účinek** tvoří nashromážděné důsledky jedné nebo více akcí pro celé prostředí a ten vede ke změně situace v jednom nebo více dimenzích ozbrojeného konfliktu. **Objektem/cílem** je v prostoru konfliktu dosáhnout požadovaný stav pomocí přesně stanovených záměrů. **Konečný stav** [v souladu s AAP-6 (2006)] je dosažen, když aktivity NATO ve všech oblastech (vojenské i nevojenské) byly úspěšně provedeny a dosažen konečný cíl (stav).
3. **Základní funkce** – informace/komplexní znalost prostředí, efektivní plánování, efektivní provedení operace a efektivní hodnocení.

Teoretický model efektivního přístupu k operacím

Obr. 3: Model efektivního přístupu k operacím

Hlavní myšlenky EBAO – ucelenost, komplexní použití a koordinace:

Je to v prvé řadě **ucelenost** akcí, jejich efektu, cílů a dosažení požadovaného konečného stavu na všech stupních velení.

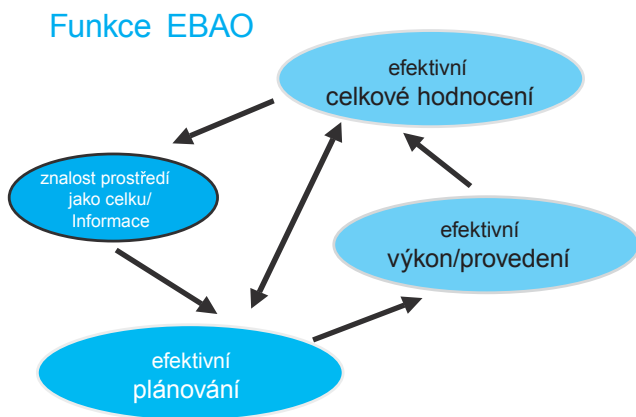
- ❑ Severoatlantická rada (NAC - North Atlantic Council) definuje misi a požadovaný konečný stav operace ve své iniciační směrnici, která bere v úvahu doporučení vojenských představitelů jednotlivých států NATO, civilních a vojenských výborů velitelství v Bruselu včetně doporučení SACEURa, které je předkládáno v jeho vojenském hodnocení (včetně návrhu variant na řešení dané krizové situace).

- ❑ S doporučením těchto výborů a vojenských představitelů států NATO určuje NAC požadované strategické cíle a konečný stav pro vojenskou oblast.
- ❑ SACEUR v součinnosti s nominovaným operačním velitelem formulují požadované vojenské záměry k dosažení strategických vojenských cílů.
- ❑ SACEUR předkládá cestou vojenského výboru NATO (MC - Military Committee) do NAC plánované záměry k dosažení požadovaných cílů a konečného stavu.

Dále je to **komplexní použití** vojenských i nevojenských nástrojů krizového řízení NATO vedoucích k dosažení strategických cílů a plánovaného/požadovaného konečného stavu. K řešení vznikajících nebo již probíhajících krizí nedisponuje NATO pouze vojenskou silou, ale k jejich řešení, zejména v počátečních obdobích krize, může poskytnou svoje síly (schopnosti) k provádění konzultací včetně diplomacie.

Důležitá je i **koordinace** konečného stavu, cílů, záměrů a akcí s nezávislými účastníky při řešení krizové situace. Na řešení krizové situace se mohou podílet i další nečlenské státy NATO nebo mezinárodní, vládní a nevládní organizace. K tomu je nutné, v rámci definovaných cílů a požadovaného konečného stavu, zabezpečit spolupráci a koordinaci s ostatními účastníky (mezinárodní, vládní, nevládní a místní) k řešení situace v rámci jednotlivých postupů ke splnění cíle operace na všech stupních velení.

EBAO je ve skutečnosti integrací vojenských a civilních zdrojů a koordinace postupů s cílem dosáhnout požadovaného efektu.

Obr. 4: Funkce EBAO

Funkce EBAO:

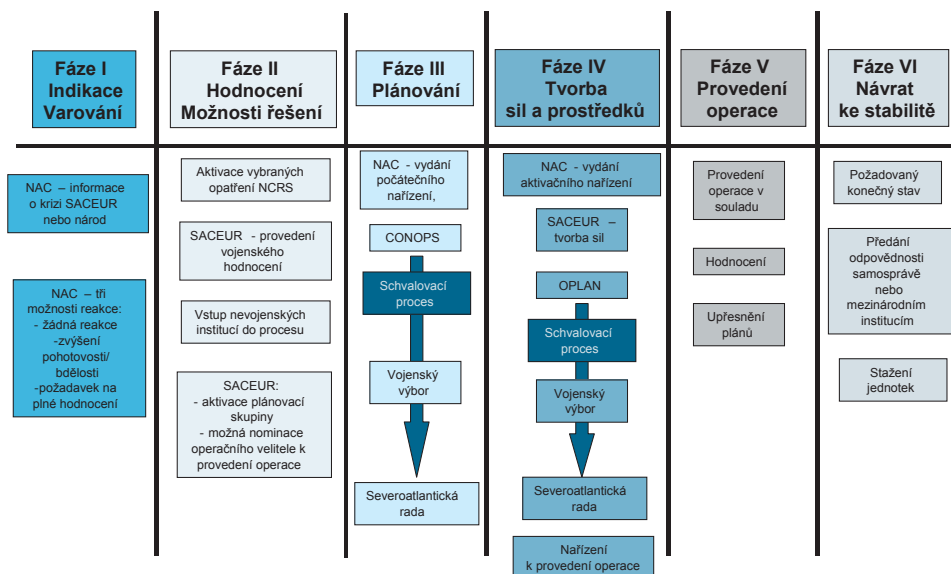
Výchozím předpokladem je dokonalá znalost celkového prostředí operace, všech jeho aspektů. Na základě této znalosti spočívá provedení celkového efektivního zhodnocení, efektivní naplánování a efektivní provedení operace.

Principy EBAO použitelné na všech úrovních velení:

1. Relevantnost EBAO pro strategický a operační stupeň velení.
2. Zaměřit se na konečný stav a vytvořit podmínky k jeho dosažení.

3. Chápat prostředí jako systém, ve kterém nepřátelské, neutrální a spřátelené prvky usilují o dosažení efektu.
4. Analyzovat systém s cílem pochopit problém a vztah mezi akcemi a jejich účinky.
5. Sladit různé prostředky Aliance a dalších účastníků ve prospěch řešení krize.
6. Vyhodnocovat průběžně účinnost akcí.

Možné fáze a hlavní obsah

Obr. 5: Možné fáze a jejich obsah

Možné fáze a obsah činností

Fáze I – Indikace/varování o krizové situaci:

NAC je informován SACEUREm nebo členským státem Aliance o krizové situaci. Na varování před krizovou situací může NAC reagovat třemi způsoby:

- ☐ vezme informaci na vědomí bez reakce,
- ☐ vydá pokyny ke zvýšení bdělosti/pohotovosti, nebo
- ☐ vydá úkol k provedení plného hodnocení situace.

Fáze II – Hodnocení situace:

Aktivace vybraných opatření NCRS (NATO Crisis Response System):

- ☐ provedení vojenského hodnocení SACEUREm včetně možného návrhu řešení a zhodnocení vlivu nebo možného zapojení civilních institucí do řešení krizové situace,
- ☐ vstup nevojenských institucí do procesu s možným návrhem jejich zapojení do řešení situace,
- ☐ nařízení SACEUR k aktivaci plánovací skupiny, včetně nevojenských institucí,
- ☐ návrh SACEUR pro možnou nominaci operačního velitele k provedení operace.

Fáze III – Plánování:

Činnost zahájena vydáním počátečního nařízení NAC (ID - Initiating Directive), včetně požadovaného konečného stavu, cílů operace k dosažení tohoto stavu, akce na strategickém stupni k dosažení požadovaného efektu, a zapojení nevojenských institucí do řešení.

Na základě vydání NAC ID je SACEURem zpracován koncept operace (CONOPS - Concept of Operations) vedoucí ke splnění vojenských cílů operace, se zapojením nominovaného operačního velitele a nevojenských institucí.

Fáze IV – Tvorba sil:

Tvorba sil je zahájena na základě vydání počátečního nařízení NAC.

SACEUR je zodpovědný za proces tvorby sil k provedení operace v součinnosti s určeným operačním velitelem a členskými zeměmi NATO nebo dalšími partnery, kteří se mohou podílet na operaci.

Na základě schváleného CONOPSu je zpracován operační plán (OPLAN - Operational Plan), který je cestou vojenského výboru (MC - Military Committee) předložen ke schválení do NAC.

Po jeho schválení může NAC vydat nařízení k provedení operace.

Fáze V – Provedení operace:

Operace je zahájena na základě nařízení k jejímu provedení v souladu se schváleným OPLANem.

V průběhu operace dochází k průběžnému/periodickému hodnocení akcí, jejich účinnosti (efektu), zda jsou plněny nebo byly dosaženy požadované cíle, které povedou k dosažení požadovaného konečného stavu, včetně činnosti civilních organizací zapojených do řešení situace. Síly NATO jsou pouze jednou z mnoha složek podílejících se na řešení krizové situace, jejich činnost je hodnocena jako činnost integrované složky v celkovém procesu.

Na základě hodnocení a jejich závěrů dochází k upřesnění nebo novému zpracování jednotlivých plánů na všech stupních velení.

Fáze VI – Návrat ke stabilitě:

Po dosažení požadovaného stavu NATO je správa na daném teritoriu předána pod kontrolu místní samosprávy, státu nebo mezinárodních organizací.

Názory na pojetí EBAO se v počátečním období rozvoje různí, a proto byla vytvořena pracovní skupina EBAO WG (Working Group) pod společným vedením strategického velitelství pro operace (ACO - Allied Command Operations) a strategického velitelství pro transformaci (ACT - Allied Command Transformation), která má koordinovat a sjednocovat jednotlivé přístupy a rozvoj konceptu EBAO za vojenskou oblast [5].

Další názory:

- ❑ EBAO je nový způsob myšlení týkající se operačního prostředí a operací.
- ❑ EBAO je plánovací metodologie, účinná metoda stanovování cílů a požadovaného konečného stavu.
- ❑ EBAO je strategický/operační plánovací, prováděcí a vyhodnocovací proces.

Zavedení EBAO do mezirezortní a mezinárodní úrovně se může potýkat s následujícími problémy:

- ❑ kdo bude řídicím prvkem v jednotlivých operacích, civilisté, nebo vojáci? [6]
- ❑ co může přinést větší efekt?
- ❑ co je ekonomičtější ?
- ❑ co je méně náročné na čas, délku angažování?
- ❑ co může zpětně přinést nějaký užitek?
- ❑ rozdílné kultury činnosti, rozdílná terminologie, informační infrastruktura, dostupnost expertních informací v reálném čase,
- ❑ rozdílný mandát ostatních subjektů (civilních) podílejících se na řešení krizové situace,
- ❑ rozdílné způsoby (postupy) činnosti, mezi subjekty není jednotný plánovací cyklus,
- ❑ rozdílné perspektivy vnímání situace, rozdílné úkoly subjektů,
- ❑ rozdílné personální síly a zabezpečení jejich přípravy,
- ❑ rozdílné úrovně disponibilních finančních zdrojů.

Závěr

Ačkoliv nebyla dosud vydána politická směrnice ke zpracování konceptu EBAO, strategičtí velitelé byli požádáni o její zpracování. V květnu 2006 byla schválena působnost EBAO WG, sestaven pracovní plán a vytvořeny pracovní podskupiny. Byly stanoveny problémy k řešení s úkolem:

- a) rozpracovat jednotnou terminologii, prozatímní doktrínu a procesy EBAO a další navazující doktríny,
- b) upravit velitelské struktury a potřebné kapacity včetně zvláštních požadavků na specifické oblasti (politické, ekonomické, sociální). [7]
- c) sjednotit výcvik jednotlivých velitelství a štábů, včetně zpracování výcvikových programů,
- d) upřesnit finanční zdroje, případně vytvořit nové nebo je převést z již existujících k zabezpečení nákupu nebo vytvoření požadovaných schopností, nástrojů a programů (vytvoření operačních prototypů) k podpoře EBAO.

V průběhu roku 2007 byl zpracován a vydán tzv. *Discussion Paper* jako základní dokument poskytující nezbytné informace a podklady pro zpracování potřebných dokumentů v oblasti EBAO za vojenskou oblast. V srpnu 2007 byl tento dokument zaslán členským státům NATO k informaci a diskuzi. Návrh manuálu EBAO je v procesu zpracování. Prověření proběhne na cvičení *ENABLER 2008* na JWC (Joint Warfare Centre) ve Stavangeru, Norsko.

Manuál bude základním východiskem ke zpracování **nové směrnice pro operační plánování** v souladu s EBAO. Pouze čtyři státy jsou v současné době zapojeny do procesu: USA, Německo, Kanada a Francie. [8] Operační plánování v NATO je v současné době prováděno v souladu se schválenými dokumenty MC 133/3 a NATO Operational Planning System.

Aliance požaduje od členských zemí dodání schopností a my (ČR) jako členská země musíme tyto schopnosti vytvořit. Jde o specifikaci požadavků na efektivní rozvoj nezbytných vojenských kapacit a schopností, udržení potřebné úrovně obranných schopností státu v kolektivním pojetí obrany a schopností spolupodílet se na udržení míru v mezinárodním měřítku naší účasti na mírových operacích v krizových oblastech i mimo území státu, včetně

koordinované přípravy na všech úsecích hospodářského a veřejného života při zajišťování zájmů obrany státu a zájmů Aliance.

Nejen Aliance, ale i EU je globálním činitelem, připraveným sdílet odpovědnost za globální bezpečnost. Aby byly tyto ambice věrohodné, musí být ozbrojené (vojenské) síly schopny podporovat diplomacii a další prostředky pro řešení konfliktů kdekoli na světě. Z tohoto důvodu se počítá s tím, že vojenský potenciál bude způsobilý provádět jakékoli akce v zahraničí i ve strategicky vzdálených oblastech operace za účelem potlačit hrozby přímo v jejich kořenech (v prostorech vzniku) v součinnosti s diplomacií, vládními i nevládními organizacemi působícími v prostorech operací.

Do popředí vyvstává potřeba zvládnout koordinaci mezi vojenskými složkami (námořními, pozemními a vzdušnými složkami, složkami speciálních sil a logistickými složkami) a ostatními aktéry na bojišti (v prostoru operace). Úzká součinnost je trvale vyžadována pro sjednocení působení civilních složek s manévrováním a palebnou silou vojsk. To umožní dosažení větších účinků neletálního působení i vyšších temp a rychlejšího účinného použití bojové síly s menšími rozmístěnými silami.

Vojenské síly by měly být připraveny na působení s dalšími nečlenskými zeměmi EU a s národními a mezinárodními (vládními i nevládními) organizacemi, včetně NATO a OSN.

Rovněž tak případné operace EU budou civilně-vojenské komplexně vedené operace, kombinující vojenské a právně vynucené akce, akce humanitární pomoci, ekonomické, legální a politické (diplomatické) akce. EBAO by měly být plánovány a vedeny jako komplexní, využívající různé nástroje OSN, NATO a EU. Toto bude zahrnovat nutnou koordinaci řízení a ovlivní vojenské a civilní uspořádání velení a řízení. Vojenská uskupení by proto měla mít schopnost flexibility pro změnu svého úkolu v oblasti řízení z „podporovaného“ na „podporujícího“, a naopak podle toho, kdo bude určen do vedoucí role v rámci společné kombinované operace.

Poznámky k textu:

- [1] Jako přímé reakce na změny strategického prostředí a na nové komplexní hrozby a s nimi související rizika (istanbulský summit 2004).
- [2] GALATÍK V. a kol. *Postkonfliktní stabilizace – příklad Iráku*. Brno: UO ÚSS, 2007, ISBN 978-80-7231-249-8.
- [3] Souhrnná politická směrnice (CPG - Comprehensive Political Guidance) je politickou směrnicí na podporu implementace Strategické koncepce NATO (1999) v novém bezpečnostním prostředí a stanovuje zadání pro budování schopností Aliance. Obsahuje zadání pro všechny plánovací disciplíny a současně má přispět i k jejich harmonizaci (schválená na summitu v Rize 2006).
- [4] Operační prostředí lze definovat jako oblast, která se zabývá ohrožením, zranitelností a udržitelností ozbrojených sil ve zkoumaném prostoru (prostředí) s cílem dosáhnout úspěchu v operaci v daném časovém horizontu při efektivním využití zasazených sil a prostředků a minimalizaci rizik vzniku nežádoucích událostí a jejich negativních dopadů na síly plnící úkoly operace (včetně rekonstrukce následků způsobených případnou nežádoucí událostí) – VR č. 2/2007, s. 54.
- [5] NATO vyvíjí další přístupy k provádění operací zaměřené na promyšlené a komplexní aplikaci různých plánovacích nástrojů Aliance směřujících k vytvoření efektů, které budou dosahovat požadovaných výsledků (Všeobecná politická příručka NATO).
- [6] V současné operaci PRT (provinční rekonstrukční tým) Lógar jsou řídicím prvkem vojáci.
- [7] Příklad: SHAPE pracuje na změně struktury odboru strategického operačního plánování, kde je cílem začlenit CIMIC do současné struktury, vytvořit nové pozice pro odborníky (ekonom, politický poradce, odborníky se znalostmi jednotlivých kultur apod.) s cílem vytvoření uceleného celku, který bude zabezpečovat aplikaci EBAO v systému plánování se zapojením ostatních vojenských odborností, tak je známe v současnosti.
- [8] Zatím se u nás nedaří vytvořit ucelený myšlenkový model možného průběhu bojových a mírových operací a působení jednotlivých druhů vojsk a sil v nich. Nejsou pak dorešeny problémy a zásady činnosti a součinnosti jednotlivých druhů vojsk a sil v oblastech společné činnosti.

Literatura:

Bezpečnostní strategie České republiky, schváleno vládou 10. prosince 2003, Praha.

Vojenská strategie České republiky, schválená vládou dne 9. června 2004, Praha.

Strategičtí velitelé NATO: Strategická vize: Vojenská výzva. SACT, SHAPE, Belgie a SACT, Norfolk, USA, 2004.

The Report on Long Term Vision Strand 2 as agreed by the EUMC on 06 June 2006.

KRÁSNÝ, A., SOCHA, O. *Operační prostředí. Vojenské rozhledy* č. 2, Praha 2007, ISSN 1210-3292.

Sborník mezinárodní vojensko-odborné konference „Velení a řízení v prostředí NEC-IV“. Brno 2007, ISBN 978-80-7231-491-1.

Některé použité zkratky:

ACO	Allied Command Operations	strategické velitelství pro operace (velí mu SACEUR)
ACT	Allied Command Transformation	strategické velitelství pro transformaci (transformační velitelství)
CIMIC	Civil-Military Cooperation	civilně-vojenská spolupráce
CONOPS	Concept of Operations	záměr operací (zámysl, koncept, koncepce)
EBAO	Effects-Based Approach to Operations	operace s efektivním účinkem, operace založené na účincích-efektu
ID	Initiating Directive	počáteční nařízení
JWC	Joint Warfare Centre	Středisko řízení společných operací
MC	Military Committee	vojenský výbor (NATO)
NAC	North Atlantic Council	Severoatlantická rada (rada NATO)
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Severoatlantická aliance
NCRS	NATO Crisis Response System	systém opatření krizového řízení NATO
OPLAN	Operational Plan	operační plán
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe	vrchní velitel spojeneckých sil v Evropě
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers, Europe	Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě
OSN	[UN - United Nations]	Organizace spojených národů
WG	Working Group	pracovní skupina

Věcně vzato záleží jen na nás, zdali se tak rozhodneme, nebo ne. Už po roce 1989 jsme se mohli uzavřít do izolace, vyhlásit jednostrannou neutralitu a spoléhat na to, že případná rizika jsou dostatečně vzdálená v čase i v prostoru. V době, kdy se zdálo, že s pádem komunismu zavládnou v naší části světa idyllické časy bez válek, se tento názor mohl jevit jako správný. Vždyť ani NATO po skončení studené války dlouho nevědělo, jaký má být vlastně smysl jeho další existence.

**Vlasta Parkanová,
ministryně obrany ČR
Uctili jsme hrdinu, boj pokračuje
Mladá fronta DNES, 28. 3. 2008**

Téma protiraketové obrany je dnes velice živé a mohlo by se zdát, že tento projekt stojí na současné administrativě prezidenta George W. Bushe a zároveň i padá. Je docela možné, že nová administrativa v Bílém domě odsune současný projekt na vedlejší kolej, přesto si je vhodné uvědomit, že vytváření systému americké protiraketové obrany má hluboké kořeny. Ačkoli její realizace je i nyní z technických důvodů možná jen ve velmi omezené míře, již velmi krátce po druhé světové válce se protiraketová obrana stala tématem strategického uvažování.

1. Úvod

Jak SSSR tak USA, studenováleční rivalové, považovali za nutné limitovat rozvoj protiraketové obrany již v roce 1972 tzv. smlouvou ABM. Zásadní úlohu ve vývoji studené války sehrála protiraketová obrana v podobě strategické obranné iniciativy (SDI) prezidenta Ronalda Reagana. Aktivní snaha o vybudování protiraketového štítu otřásla dosavadní strategickou rovnováhou natolik, že supervelmoci začaly reálně jednat o jaderném odzbrojení, o fatálních důsledcích pro samotnou existenci Sovětského svazu nemluvě. Pokračovatelkou SDI se v devadesátých letech stala národní protiraketová obrana (NMD) a po roce 1999 současný projekt obrany proti balistickým raketám (BMD).

Tento článek by měl prozkoumat postavení myšlenky protiraketové obrany ve strategickém uvažování od šedesátých let do současnosti a tímto způsobem ukázat logiku vývoje, v němž se střídaly etapy, v nichž byla protiraketové obraně věnována jen okrajová pozornost, s obdobími, kdy do rozvoje systému plynuly rozsáhlé investice.

V tomto smyslu lze historický vývoj rozdělit na éru *détente* v šedesátých a sedmdesátých letech, kdy vládla doktrína *vzájemně zaručeného zničení* (MAD), dále období Reaganovy *strategické obranné iniciativy* v první polovině osmdesátých let, éra jaderného odzbrojování, která začala roku 1986, a konečně současná etapa budování *obran proti balistickým raketám* (BMD).

1.1 Teorie her

Při analýze jednotlivých období jsou v tomto článku využívány herně-teoretické modely. Teorie her je často užívanou metodou pro výzkum zbrojení a jaderného soupeření [1]. Poskytuje jasnou představu o výsledném jednání aktérů, jejichž rozhodování je závislé na rozhodnutích druhé strany a naopak. Právě takový stav odpovídá fenoménu zbrojení a jaderného soupeření.

Základním předpokladem této teorie je předpoklad matematické racionality hráčů, který sám v sobě ještě zahrnuje několik dalších předpokladů. Hráči by měli být schopni na základě stabilních preferencí stanovovat cíle a volit co možná nejefektivnější strategii k jejich dosažení.

Zkoumaná situace nabízí vždy jen omezený počet alternativ a hráč je podle svých preferencí musí být schopen ohodnotit od nejvýhodnější po nejméně výhodnou. Na základě preferencí

je odvozena *užitková funkce* hráče, jejíž hodnoty se hráč snaží maximalizovat. Teorie her se snaží nalézt bod rovnováhy, v němž hráči volí takové strategie, že žádný z nich ji nemá důvod měnit, pokud ji nezmění i druhý hráč. [2]

Takový bod rovnováhy není vždy snadné nalézt jen pomocí intuitivního uvažování. Teorie her dává vynikající možnosti predikce interakcí mezi aktéry. Při historické analýze, kdy výsledky interakcí známe, ji naopak můžeme využít k vysvětlení priorit jednotlivých hráčů.

Úkolem tohoto článku je srovnat strategické modely, které odpovídají různým obdobím od dosažení jaderné parity mezi USA a SSSR. Postupně jsou popsány a analyzovány model vycházející z doktríny vzájemně zaručeného zničení (MAD), která se největší vážnosti dočkala v šedesátých a sedmdesátých letech minulého staletí, a model ovlivněný projektem strategické obranné iniciativy z první poloviny osmdesátých let. Třetí v řadě je situace od poloviny osmdesátých do poloviny devadesátých let, kdy byly vedeny asi nejaktivnější rozhovory o odzbrojování, a poslední model popisující současný stav, který je formován proliferací zbraní hromadného ničení a americkým projektem Obrany proti balistickým raketám. Při závěrečné syntéze se ukazuje společná logika, podle níž dochází k prohlubování zájmu o protiraketovou obranu.

2. Strategické modely

Teorie her je založena na interakcích jednotlivých hráčů. V tomto případě se jedná o interakce především mezi státy, které vlastní jaderné zbraně, částečně je důležitý i vztah zemí, které jimi nedisponují a stojí tedy před volbou, zda si jadernou výzbroj obstarat či nikoli. Aktéry si pro účel této práce můžeme rozdělit na *jaderné supervelmoci* (USA a SSSR/Rusko), jejichž vztah byl po většinu času pro herní modely dominantní, *jaderné velmoci* (Velká Británie, Francie, Čína etc.) a dosud nejaderné státy, mezi nimiž jsou pro hru významné především ty, které o bombu usilují (Severní Korea, Írán, dříve i Libye).

Primární pozornost se v této práci věnuje protiraketové obraně. Po většinu zkoumaného období byla pouze ideou, které nebyla dána jednotná podoba. Budeme se zabývat ideou štítu, který by dokázal odrazit masivní odvetný raketový útok, stejně jako současným projektem, který by měl být schopen zastavit útok několika málo střel.

2.1 Doktrína vzájemně zaručeného zničení

Doktrína vzájemně zaručeného zničení vznikla počátkem šedesátých let v Kennedyho administrativě. Jejím principem bylo udržování míru pomocí stále hrozby, že útok jedné strany znamená ničivou odvetu druhé, výsledkem čehož by bylo totální zničení společnosti na obou stranách. Jak Spojené státy, tak i Sovětský svaz měly jaderné kapacity schopné takovou hrozbu zabezpečit. Další výhodou takové koncepce bylo, že nemusely vydávat další astronomické náklady na dosažení reálné převahy.

Aktérům se nabízely tři druhy jaderných strategií [3]. Minimalistická strategie se nazývala *finite deterrence* (FD). Podle ní k odstrašení nepřítele postačoval poměrně malý jaderný arzenál. Výhodou takové strategie byla relativně nízká cena, nevýhodou pak omezení pouze na obranu vlastního území. Významným rizikem pro důvěryhodnost takového odstrašení je vytvoření protiraketové obrany. Ke strategii *finite deterrence* přistoupily jaderné velmoci (Velká Británie, Francie, Čína).

Na opačném pólu stojí *counterforce strategy* (CS). Klíčovou pro tuto strategii je představa, že odstrašení může také selhat, neboť nepřítel nemusí být zcela racionální. Podle *counterforce strategy* má aktér vybudovat silnou jadernou sílu pro první útok, při němž by byl schopen zničit převážnou část jaderného arzenálu nepřítele. Kapacity pro druhý útok pak mají plnit funkci odstrašení před odplatou, proti níž má pomoci také systém protiraketové obrany schopný odrazit zbytkové síly protivníka. Výhodou této strategie tedy byla určitá nezávislost na racionalitě a umírněnosti protivníka, nevýhodou naopak byly astronomické náklady na takovou výzbroj, navíc umocněné vysokým rizikem závodů ve zbrojení.

Někde uprostřed stála strategie uplatňovaná supervelmocemi – *damage limiting strategy* (DL). Tato strategie se do určité míry spoléhala na odstrašování, ale zároveň si uvědomovala, že odstrašování může selhat. Podle této strategie byly vytvářeny minimální kapacity pro první útok a silný potenciál pro druhý útok. Poskytovala tak i jiné východisko než totální zničující útok. Náklady na takovou strategii se pohybovaly mezi cenou *finite deterrence* a *counterforce strategy* a společně se strategií pružné odvety, která se v roce 1967 stala strategií NATO, zajišťovala bezpečnost i pro spojence.

Z těchto tří možností počítala s aplikací protiraketové obrany pouze *counterforce strategy*. Úkolem štítu bylo v tomto případě ochránit domácí území po prvním útoku na nepřátelské jaderné síly. Strategie, která počítá s protiraketovou obranou, proto byla považována za agresivní. Tehdejší pohled na protiraketovou obranu vystihuje dialog mezi dvěma americkými strategickými teoretiky Hermanem Kahnem a Bernardem Brodiem. Kahn prohlašoval, že systém protiraketové obrany by zachránil padesát milionů životů, na což Brodie odpověděl: „Hermane, kvůli záchraně padesáti milionů životů bys musel rozpoutat válku.“ [4]. Není proto divu, že smlouva ABM z roku 1972, která limituje budování protiraketových systémů, je jednou z prvních smluv omezujících jaderné zbrojení. [5].

V rámci teorie her se pro jaderné soupeření za studené války často používá tzv. *vězňovo dilema* [6], které vychází z toho, že oba rivalové chtějí dosáhnout převahy nad druhým, zatímco za nevýhodnou je považována situace, kdy se oba soupeři zablokují v závodech ve zbrojení. Rovnovážným bodem (Nashovo ekvilibrium [7]) je pak situace, která nevyjadřuje největší užitek pro oba hráče.

		SSSR	
		nezbroit	zbroit
USA	nezbroit	3;3	1;4
	zbroit	4;1	<u>2;2</u>

Matic 1: Vězňovo dilema

Podle takového modelu jsou obě strany dotlačeny do nevýhodné situace, kdy musí zbrojit jen proto, aby soupeř nedosáhl strategické převahy. Převedením této hry do reality by znamenalo, že obě supervelmoci se budou snažit aplikovat *counterforce strategy* včetně vybudování systému protiraketové obrany. Taková volba by zároveň donutila menší jaderné velmoci, aby výrazně posílily svou jadernou výzbroj, neboť protiraketová obrana by marginalizovala jejich schopnost odstrašování.

Realita šedesátých a sedmdesátých let však byla jiná. Supervelmoci si nepřály vydávat takové náklady na zbrojení, aby mohly aplikovat *counterforce strategy*. Supervelmoci nezbytně potřebovaly pouze udržet důvěryhodnou schopnost odstrašení, která by zabezpečila i jejich

spojení, menším jaderným velmocím postačovalo odstrašování účinné alespoň pro vlastní území v mezích *finite deterrence*.

		SSSR		
		FD	DL	CS
USA	FD	7;7	2;9	1;6
	DL	9;2	8;8	3;5
	CS	6;1	5;3	4;4

Matice 2: Model MADu v 60. a 70. letech

Podle modelu doktríny MAD vzniklo ekvilibrium ve stavu, v němž se obě strany držely *damage limiting strategy* a nebyly dohnány k závodům ve zbrojení na úrovni *counterforce strategy*, k čemuž by směřovalo *věznovo dilemma*. Zablokování se v závodech ve zbrojení by bylo bývalo neodvratné, kdyby neexistovala alespoň minimální míra kooperace a shody na pravidlech hry. Pravidla hry byly kodifikovány při jednáních SALT I a SALT II a ve smlouvě ABM.

2.2 Strategická obranná iniciativa

Stabilní situace, při níž obě supervelmoci respektují pravidla doktríny vzájemně zaručeného zničení, byla narušena s příchodem prezidenta Ronalda Reagana do úřadu. Ve své slavné řeči k Národní asociaci evangelíků v březnu 1983 prohlásil: „Realitou je hledat mír skrze sílu“, odmítl zmrazit jaderné arzenály a „nazývat závody ve zbrojení obrovským nedorozuměním, a tím se stáhnout z boje mezi tím co je dobré a špatné, mezi dobrem a zlem“. [8] Prezident Reagan se nehodlal smířit s rovným postavením USA a SSSR a rozhodl se odstranit vzájemně uznávaná pravidla hry MADu a zahájil projekt strategické obranné iniciativy.

Prezident Reagan upustil od dosavadní preference udržet obranné výdaje co nejnižší a preferenci zachování důvěryhodné schopnosti odstrašení nahradil snahou o dosažení strategické převahy. Cestou k strategické převaze bylo právě vybudování protiraketového štítu. SSSR si naopak přál udržet status quo, neboť na další zbrojení neměl prostředky. Kdyby se podařilo projekt SDI zrealizovat, SSSR by byl donucen výdaje na obranu výrazně navýšit a ohrožena by byla i deterrence menších jaderných velmocí. Neschopnost Sovětského svazu reagovat na nové zbrojení vedla ke konci jaderné studené války a donutila Michaila Gorbačova vyjednávat se Spojenými státy o odzbrojení.

		SSSR	
		St. quo	zbrojení
USA	St. quo	2;4	1;3
	SDI	4;1	3;2

Matice 3: Model SDI

2.3 Jaderné odzbrojování

Dekáda, která se stala „zlatým věkem redukce jaderné hrozby“ [9], je uvozena setkáním prezidenta Reagana a generálního tajemníka Gorbačova v Reykjavíku v říjnu 1986, na němž bylo projednáváno snížení jaderných arzenálů na polovinu, zrušení střel středního doletu

a prezident Reagan také vyjádřil své přání odzbrojit zcela. Další jednání vedla k uzavření smlouvy eliminující rakety středního a krátkého doletu (INF) z roku 1987, smlouvě o redukci strategické útočné výzbroje (START I), která vešla v platnost v roce 1994, a k dojednání smlouvy START II, která však již v platnost nevešla. Podle smlouvy START 2 měly obě supervelmoci do roku 2003 zredukovat své jaderné arzenály na 3500 hlavic. [10]

Plánovány byly i dohody START III, IV etc., kterých se měly účastnit i jaderné velmoci Čína, Francie a Spojené království a jež měly vést k omezení jaderného arzenálu na pouhé stovky jaderných hlavic. Inovacím a další produkci jaderného zbrojení měla zabránit smlouva o celkovém zákazu jaderných zkoušek (CTBT) uzavřená roku 1996, která však dosud v platnost nevešla. Za korunu jednání o odzbrojování je považováno prodloužení smlouvy o nešíření zbraní hromadného ničení (NPT) na neurčito v roce 1995. [11]

K jadernému odzbrojování se postavily vstřícně obě supervelmoci. Reaganovi se naskytla příležitost, že se splní jeho sen „učinit jaderné zbraně bezmocné a zastaralé“, [12] který vyjádřil již ve své řeči o tzv. hvězdných válkách z března 1983. V roce 1985 Michail Gorbačov prohlásil: „Snížení bezpečnosti Spojených států v porovnání se Sovětským svazem by bylo pro nás nevýhodou, neboť by to vedlo k nedůvěře a nestabilitě.“ [13] Obě strany byly upřímně motivovány o odzbrojení vyjednávat. Překážkou odzbrojení, kterou bylo nutné překonat, však stále byla vzájemná nedůvěra.

		SSSR	
		Status quo	odzbrojení
USA	Status quo	<u>2;2</u>	3;1
	odzbrojení	1;3	4;4

Matice 4: Model odzbrojování

V Modelu odzbrojování (matice 4) existují dva body Nashovy rovnováhy. Ačkoli je bod vzájemného odzbrojování pro obě strany výhodnější, přesto pro vzájemnou nedůvěru k němu nemusí dojít.

K odzbrojení, které si obě strany přejí, může dojít jen za předpokladu silného institucionálního zajištění. Ještě více proces odzbrojení problematizuje *dilema vnímání*, [14] které načrtl S. Plous. Plousovo *dilema vnímání* reflektuje vzájemnou nedůvěru mezi hráči. Spojené státy si přejí snížit úroveň zbrojení, ale obávají se, že Sovětský svaz toho chce využít k dosažení strategické převahy. Sovětský svaz má zcela totožnou obavu z převahy Spojených států. Hra se proto odehrává ve dvou maticích, v nichž body druhého hráče vyjadřují očekávání toho prvního. Rovnováha v takových hrách se udržuje na *statu quo*.

		SSSR	
		St. quo	odzbrojení
USA	St. quo	<u>2;(2)</u>	3;(1)
	odzbrojení	1;(4)	4;(3)

Matice 5: Dilema vnímání z amerického pohledu

		USA	
		St. quo	odzbrojení
SSSR	St. quo	<u>2;(2)</u>	3;(1)
	odzbrojení	1;(4)	4;(3)

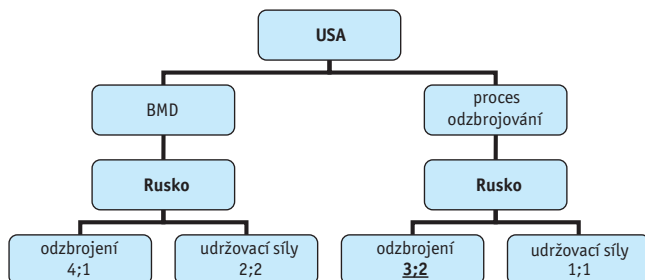
Matice 6: Dilema vnímání ze sovětské perspektivy

Herně-teoretické modely poukazují na potíže, kterým musely být upřímné snahy o odzbrojení na obou stranách čelit. Proces odzbrojování přesto zaznamenal významné úspěchy: smlouva INF, START I či prodloužení NPT na neurčito.

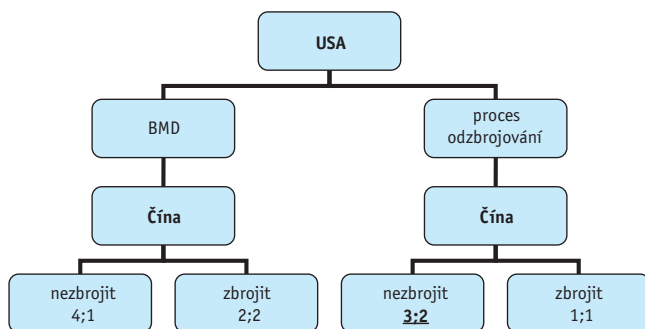
Počet jaderných hlavic se ve světě mezi lety 1986 a 1996 zredukoval na třetinu, i to však vytváří arzenál o síle 24 tisíc hlavic. [15] V Reykjavíku sice Reagan prohlašoval, že SDI má svůj význam i ve světě bez jaderných zbraní podobně, jako jej mají plynové masky i po zákazu používání bojových plynů, [16] vývoj strategické protiraketové obrany ale v této době přitahoval pouze omezenou pozornost. Větší význam byl kladen na protiraketovou obranu válčičště (TMD), která smlouvě ABM nijak neodporovala.

2.4 Obrana proti balistickým raketám (BMD)

V květnu 1999 vydal americký Kongres zákon nařizující vybudovat co nejdříve systém protiraketové obrany schopný ochránit celé teritorium USA. Pokud budeme brát v úvahu jen dosavadní hráče a předpoklad, že kromě budování obrany proti balistickým raketám (BMD) se stále udržuje preference odzbrojování, rovnovážným bodem ve hrách s Ruskem i s Čínou by bylo zachování současného procesu odzbrojování.

Matice 7: Postupná hra, v níž Rusko reaguje na rozhodnutí USA

Matice 8: Postupná hra, v níž Čína reaguje na rozhodnutí USA

Navzdory potenciální reakci Ruska a Číny se USA rozhodly BMD vybudovat. Takové rozhodnutí ukazuje na to, že ani interakce s Ruskem ani s Čínou nejsou v tomto období těmi dominantními. Hlavní roli v tomto posunu hraje proces proliferace zbraní hromadného ničení. Již před koncem studené války totiž někteří realističtí teoretici předvíдали, že nahrazení bipolárního systému multipolárním povede k honbě států za získáním jaderných zbraní. [17] Jako nové hrozby se jeví možnost útoku zbraněmi hromadného ničení ze států, které si přejí narušit *status quo*. [18]

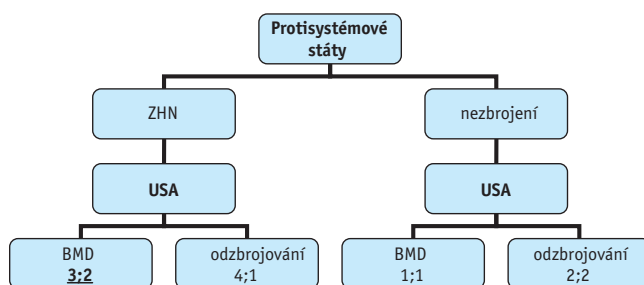
Proti takovým státům je tradiční jaderné odstrašování mnohem méně efektivní [19] a Spojené státy navíc nejsou ochotny akceptovat vztah vzájemného odstrašování se slabšími státy, které

ohrožují jejich životní zájmy. „Vzájemná zranitelnost znamená rovnost autority a ztrátu svobody promítat svou moc a vytvářet řád, což žádný americký politik nemůže připustit.“ [20]

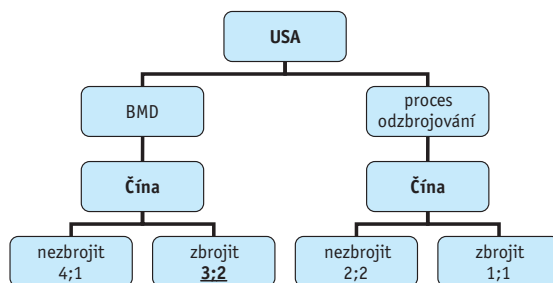
Nová éra „druhého jaderného věku“ může být uvozena nepřistoupením Indie, Pákistánu a dalších zemí k smlouvě o celkovém zákazu jaderných zkoušek CTBT a následným indickým jaderným testem v květnu 1998. Vyzbrojení Indie a Pákistánu znamenalo prolomení dosa-
vadních pravidel a ukázalo na pravděpodobnost další proliferační.

V situaci proliferační zbraní hromadného ničení do protisystémových států se stává americká volba budovat BMD pouze reakcí na nové hrozby. BMD se stává důležitou součástí jaderného odstrašování v prostředí, kde hlavní starostí není jaderný útok, ale zastrašování a vydírání jím. [21]

Protiraketová obrana tak pomáhá vyhnout se strachu z intervence v regionálních konfliktech. [22] Soustředění se na hru s protisystémovými státy, která vede k vytváření BMD, však může vést k zbrojení ze strany Číny a dalších menších jaderných velmocí.

Matice 9: Postupná hra, v níž USA reagují na proliferaci ZHN do protisystémových států

Matice 10: Reakce Číny na budování BMD

3. Existuje společná logika vývoje?

K budování systému strategické protiraketové obrany přistoupily Spojené státy dvakrát. SDI navázala na období *détente*, kdy se obě supervelmoci byly schopné shodnout na základních pravidlech doktríny vzájemně zaručeného zničení (MAD). Současná BMD navazuje na období odzbrojování, ve kterém všichni tradiční aktéři měli upřímný zájem zredukovat světový jaderný arzenál a činili významné kroky tímto směrem. BMD ale zcela jistě takové snahy nepodporuje, ba spíše naopak.

Mají tyto dva přechody ke strategické protiraketové obraně něco společného? V případě SDI přestaly Spojené státy považovat Sovětský svaz za sobě rovného, za stát, s nímž je možné

jednat. Při soupeření s „říší zla“ již nebylo možné dodržovat pravidla, při jejichž porušení čeká jaderný armagedon jak SSSR, tak i USA. V očích USA se Sovětský svaz opět stal „revoluční mocností“, [23] která usiluje narušit světové uspořádání a proti níž je nutné používat sílu. Nic na tomto vysvětlení nemění, že *de facto* se takovou mocností staly právě Spojené státy, které se rozhodly porušit dosavadní pravidla hry. V očích prezidenta Reagana Sovětský svaz nikdy nebyl velmocí *statu quo* a předchozí přistoupení na rovnou hru bylo chybou.

V druhém případě, kdy se Spojené státy rozhodly budovat BMD, opět vyvstala hrozba narušení světového řádu ze strany „revolučních mocností“, které jsou tentokrát nazývány *rogue states* (problematické státy). [24] Současný systém se, obzvláště z pohledu USA, jeví takový, že Spojené státy musí hrát roli ochránce světového řádu. Reálná schopnost odstranění ze strany protisystémových mocností by výkon funkce ochránce světového řádu Spojeným státům znemožnila. Protiraketová obrana se tak stává nutnou součástí jaderného odstrašení Spojených států, díky němuž nebudou muset ustupovat vydírání ze strany *rogue states* a při zachovávání světového pořádku se budou moci chovat bez výrazného omezení.

4. Shrnutí

Spojené státy začaly s vývojem protiraketové obrany již krátce po druhé světové válce, neboť německý raketový program jim ukázal, jaké hrozby se do budoucna mohou objevit. K prvnímu úspěšnému testu došlo v roce 1961, když raketa Nike Zeus sestřelila model nepřátelské hlavičky.

Tento raný vývoj sice zapadal do logiky závodů ve zbrojení, nicméně do šedesátých let nešlo o více než o technickou možnost, kterou bylo třeba rozvíjet. V tomto článku jsme proto sledovali období až od šedesátých let do současnosti, které jsme rozdělili na čtyři etapy. V těchto etapách se střídala období, kdy byl vývoj protiraketové obrany omezován či alespoň nepodporován, s érami rozvoje těchto systémů.

V období *détente* šedesátých a sedmdesátých let byly oba studenováleční rivalové schopni se shodnout na základních pravidlech jaderného soupeření tak, aby se vyhnuli vyčerpávajícím závodům ve zbrojení. Právě smlouva ABM, která protiraketovou obranu zakazuje, byla jedním z nejdůležitějších pravidel. Projekt strategické obranné iniciativy (SDI) vznikl na základě neochoty Ronalda Reagana přistoupit na rovnocennou hru se Sovětským svazem.

Protiraketová obrana se stala prostředkem, kterým Spojené státy mohly dosáhnout převahy nad „říší zla“. Obava ze závodů ve zbrojení a rychlého ekonomického vyčerpání vedla SSSR pod vedením Michaila Gorbačova k jednání o jaderném odzbrojování, k němuž USA rády přistoupily. Proces odzbrojování byl silně zatížen nemožností úplné důvěry mezi supervelmocemi, i přesto ale došlo k významné redukci jaderného arzenálu. Vývoj protiraketové obrany by takový vývoj jistě úspěšně torpédoval.

Od druhé poloviny devadesátých let se stále důrazněji projevovala hrozba šíření zbraní hromadného ničení, které by jejich držitelům daly do rukou žolíka proti zásahům Spojených států na ochranu současného mezinárodního systému. Zákonitou reakcí USA je vývoj obrany proti balistickým raketám, který by Spojené státy osvobodil od případných hrozeb ze strany antisystémových států.

Obě období, kdy se vývoj protiraketové obrany hrál a hřeje na výsluní vládní pozornosti, mají společnou příčinu. Spojené státy nehodlají přistupovat na rovnocennou hru se svými

protivníky, v prvním případě se Sovětským svazem, v druhém s antisystémovými *rogue states*. Naopak období, kdy protiraketová obrana rozvíjena nebyla, se vyznačovala určitou mírou harmonie mezi hlavními aktéry.

Současná etapa rozvoje BMD ukazuje, že potřeba zabezpečit se proti *rogue states* je významnější než řízení interakcí s Ruskem či Čínou. Nedá se předpokládat, že by proces jaderného odzbrojování mohl za současného rozvoje americké protiraketové obrany pokračovat. Naopak Čína americké rozhodnutí tlačí k posílení svého jaderného arzenálu, což může mít další efekt pro čínské rivaly – Rusko a Indii. Tak se alespoň vývoj jaderného arzenálu jeví podle logiky teorie her. Nutno však říci, že taková logika je zpochybňována tvrzením Roberta Kagana, že právě obavy z Číny „ve vší tichosti byly také jedním z důvodů úsilí o vybudování systému protiraketové obrany.“ [25]

Poznámky a literatura:

- [1] Viz KAHN, H. *Přemýšlení o nemyslitelném*. Praha: Naše vojsko, 1966; FRIBERG, Mats; JONSSON, Dan. A Simple War and Armament Game. *Journal of Peace Research*. vol. 5, No. 3. 1968. pp. 233-347; ÄNDERTON, Charles H. Arms Race Modeling: Problems and Prospects. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 33, No. 2. (Jun., 1989), pp. 346-367; PLOUS, S. The Nuclear Arms Race: Prisoners Dilemma or Perceptual Dilemma? *Journal of Peace Research*, Vol. 30, No. 2. (May, 1993), pp. 163-179; LICHBACH, Mark Irving. When is an Arms Rivalry a Prisoner's dilemma? Richardson's Models and 2x2 Games. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 34, No. 1. (Mar., 1990), pp. 29-56.
- [2] DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s.95.
- [3] GRIER, Peter. In the Shadow of MAD. *Air Force Magazine*. Vol. 84, No. 11. 2001. www.afa.org/magazine/nov2001/1101mad_print.html.
- [4] DELPECH, Therese. Missile defences and deterrence. In SCHMITT, Burkard, LINDLEY, Julian. *Occasional Papers 18: National Missile Defence and the Future of Nuclear Policy*. Paris: ISS-WEU, 2000, s. 56.
- [5] V roce 1963 byla podepsána Smlouva zakazující jaderné testy v atmosféře, kosmickém prostoru a pod vodou (PTBT), v roce 1967 Smlouva zakazující jaderné zbraně v Latinské Americe a Karibiku, v roce 1968 Smlouva o nešíření zbraní hromadného ničení (NPT) a v roce 1972 Smlouva zakazující umístování jaderných zbraní na mořském dně. *Arms control and disarmament agreements as of 1st January 2007*. SIPRI. <http://www.sipri.org/contents/library/AnA07sm.pdf>.
- [6] PLOUS, S. The Nuclear Arms Race: Prisoner's Dilemma or Perceptual Dilemma? *Journal of Peace Research*, Vol. 30, No. 2. (May, 1993), pp. 164.
- [7] Pokud se hráči ocitnou v bodě Nashovy rovnováhy, tak žádný z nich nemá zájem měnit svou strategii za předpokladu, že protihráč svou strategii nemění. Racionální hráči, kteří jsou dobře informováni o strategiích a preferencích ostatních hráčů, zvolí právě strategie, které tvoří Nashovu rovnováhu. DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. s. 96.
- [8] *President Reagan's Speech Before the National Association of Evangelicals, March 8, 1983*. The Reagan Information Page. <http://www.presidentreagan.info/speeches/empire.cfm>.
- [9] WALKER, William. Nuclear Order and Disorder. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944)*, Vol. 76, No. 4. (Oct., 2000), p. 710.
- [10] K lednu 2007 držela ruská strana 741 strategických nosičů a 3281 jaderných hlavic a Spojené státy disponovaly 951 nosiči s 5021 hlavicemi. SUCHÝ, Petr. Americká protiraketová obrana a ruský pocit nejistoty. *Obrana a strategie*. č. 1. 2007; o jednání START: plk. Ing. Zdeněk Brousil, Jaderná síla NATO v novém bezpečnostním prostředí. *Vojenské rozhledy* 4/2004, http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/1999_4/27.htm.
- [11] WALKER, William. International Nuclear Relations after the Indian and Pakistani Test Explosions. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944)*, Vol. 74, No. 3. (Jul., 1998), p. 508.
- [12] *Reagan's Star Wars speech*. March 23, 1983. CNN. <http://www.cnn.com/SPECIALS/cold.war/episodes/22/documents/starwars.speech/>.
- [13] Gorbachev, Mikhail S., 1985. Gorbachev's Post-Summit Press Conference, *The Current Digest of the Soviet Press*, 18 December, p. 1 in PLOUS, S. The Nuclear Arms Race: Prisoner's Dilemma or Perceptual Dilemma? *Journal of Peace Research*, Vol. 30, No. 2. (May, 1993), s. 164.
- [14] PLOUS, S. The Nuclear Arms Race: Prisoner's Dilemma or Perceptual Dilemma? *Journal of Peace Research*, Vol. 30, No. 2. (May, 1993), s. 163-179.

- [15] *Table of Global Nuclear Weapons Stockpiles, 1945-2002*. Natural Resources Defense Council. <http://www.nrdc.org/nuclear/nudb/datab19.asp>.
- [16] *Excerpts of Gorbachev-Reagan Reykjavik Talks*. CNN. <http://www.cnn.com/SPECIALS/cold.war/episodes/22/documents/reykjavik/>.
- [17] WALKER, William. International Nuclear Relations after the Indian and Pakistani Test Explosions. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944)*, Vol. 74, No. 3. (Jul., 1998), p.508.
- [18] KENYON, Ian R. Threat perceptions. In SCHMITT, Burkard, LINDLEY, Julian. *Occasional Papers 18: National Missile Defence and the Future of Nuclear Policy*. Paris: ISS-WEU, 2000. s. 1.
- [19] DELPECH, Therese. Missile defences and deterrence. In SCHMITT, Burkard, LINDLEY, Julian. *Occasional Papers 18: National Missile Defence and the Future of Nuclear Policy*. Paris: ISS-WEU, 2000. s. 61.
- [20] WALKER, William. Nuclear Order and Disorder. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944)*, Vol. 76, No. 4. (Oct., 2000), p. 717.
- [21] DELPECH, Therese. Nuclear Weapons: Less Central, More Dangerous? *Chailot Paper*. Paris: ISS-WEU. no.48, 2001. p. 24.
- [22] DELPECH, Therese. Missile defences and deterrence. In SCHMITT, Burkard, LINDLEY, Julian. *Occasional Papers 18: National Missile Defence and the Future of Nuclear Policy*. Paris: ISS-WEU, 2000. s. 58.
- [23] Viz KISSINGER, Henry. *The World Restored: The Politics of Conservatism in a Revolutionary Era*. Boston, 1957.
- [24] *The National Security Strategy of the United States of America*. The White House, Washington, 2002. p.13. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf>.
- [25] KAGAN, Robert. *Labyrint síly a ráj slabosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. s.117.

Použité zkratky:

ABM	Antiballistic Missile Treaty	americko-sovětská Smlouva o omezení protiraketových systémů z r. 1972 (USA od ní odstoupily v prosinci 2001)
BMD	Ballistic Missile Defense	protiraketová obrana (od ledna 2002 souhrnný název pro americký systém protiraketové obrany)
CTBT	Comprehensive Test Ban Treaty	Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek z r. 1996 (dosud nevstoupila v platnost). Z pěti tzv. deklarovaných jaderných mocností (pět stálých členů RB OSN) ji dosud neratifikovaly ČR a USA.
INF	Intermediate-Range Nuclear Forces	smlouva mezi USA a SSSR o likvidaci pozemních balistických řízených střel středního a kratšího doletu (1987)
MAD	Mutual Assured Destruction	vzájemně zaručené zničení (doktrína, která v americko-sovětském vojenském soupeření vedla v 70. letech k významnému snížení počtů mezikontinentálních řízených střel a omezení výstavby protiraketové obrany)
NMD	National Missile Defense	národní protiraketová obrana (název používaný v USA do r. 2002)
NPT	Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (Non-Proliferation Treaty)	smlouva o nešíření jaderných zbraní (1968, platnost od r. 1970)
PTBT	Partial Test Ban Treaty	Smlouva o částečném zákazu jaderných zkoušek (zkrácené označení pro Smlouvu zakazující jaderné zkoušky v atmosféře, kosmickém prostoru a pod vodou) - 1963
SALT	Strategic Arms Limitation Talks (SALT I, 1970-72; SALT II, 1972-79)	americko-sovětská jednání o omezení strategických zbraní
SDI	Strategic Defense Initiative	strategická obranná iniciativa (obránná strategie proti atomovému útoku, 1983)
START	Strategic Arms Reduction Treaty START I (1991), START II (1993), START III (2002)	sovětsko-americká dohoda o snížení a omezení počtu strategických útočných zbraní. (smlouva START se na rozdíl od předchozích SALT I, SALT II netýkala jen omezení počtu strategických zbraní, ale i jejich snížení)
TMD	Theatre Missile Defense	protiraketová obrana bojiště/regionu proti řízeným střelám krátkého a středního doletu (územně omezená protiraketová obrana)

**Terminologie používaná v rezortu MO,
praxe slovem i písmem**

*Nejsme zodpovědní pouze za to co děláme,
nýbrž i za to, co zanedbáváme.
Molière*

Odborná terminologie je jedním z výrazných znaků, jež blíže charakterizují každý obor lidské činnosti, vojenství nevyjímaje. V rezortu Ministerstva obrany byla v minulosti čistota vojenské terminologie součástí širšího fenoménu, možná poněkud nadneseně vnímaného jako stavovská hrdost či stavovská čest, laskavý čtenář nechť si dosadí případně modernější výraz – jistě takový najde snadno, neboť se vůbec nejedná o anachronismus. Všeobecně byl docenován její význam a oprávněně byla i jedním z důležitých kritérií hodnocení nejen dokumentů samotných, ale i osobních schopností vojáků, konkrétně schopnosti srozumitelně se vyjadřovat mluvenou i psanou formou.

Přirozeným a velmi přísným strážcem čistoty vojenské terminologie byl především generální štáb. Dnes již bohužel není používán všeobecné a speciální vojenské terminologii přikládán zdaleka takový význam jako tomu bylo v minulosti, což se ukazuje stále více jako chyba.

Vedle již popsaného fenoménu, který jistě nemusí být důležitý obecně a pro každého, existují pro používání velmi přesné odborné terminologie, resp. pro zpřísnění pravidel jejího používání, i důvody objektivní. Přesná odborná terminologie je bezpochyby nezbytným předpokladem pro rychlou, přesnou a především jednoznačnou komunikaci nejen uvnitř každého oboru, ale i mimo něj [1]. Skutečnost, že tento předpoklad je v současnosti v rezortu MO naplňován nedostatečně, je velmi pravděpodobně jednou z hlavních příčin mnohých nedorozumění uvnitř rezortu i některých zbytečných obtíží v komunikaci s mimorezortní veřejností.

Terminologické nepřesnosti a pochybení včetně zjevného subjektivismu (jsem dokonce v pokušení napsat terminologickou lehkomyšlnost), lze v běžné praxi již při zevrubném pohledu snadno rozpoznat jak v oficiálních dokumentech produkovaných jednotlivými pracovišti všech úrovní řízení rezortu MO, tak i v mluvených projevech pracovníků různé řídicí úrovně. Nesprávná či nepřesná terminologie se následně přenáší mimo rezort. Snaha o zdůraznění významu terminologické čistoty s poukazy na některá vybraná konkrétní pochybení tohoto druhu byla již v minulosti motivem kritických vyjádření v odborném tisku včetně *Vojenských rozhledů* [2], bohužel bez výraznějšího praktického efektu.

Protože se jedná o jev přetrvávající, pozastavme se u některých nejčastěji se vyskytujících terminologických chyb s nadějí, že tentokrát snad bude jejich publikování pro odborné pracovníky účinnější pobídkou k zamyšlení, a že přispěje k přesnějšímu a obecně srozumitelnějšímu formulování myšlenek a záměrů, věcně jinak bezpochyby velmi hodnotných. Stane-li se tak, povede to jistě i k lepšímu – přesnějšímu a jednoznačnějšímu – chápání vyjadřovaných záměrů MO vnitřorezortní i mimorezortní odbornou i laickou, veřejností.

Systémově je v rezortu MO problematika vytváření a užívání názvoslovných norem a realizace nutných změn či jejich případného zrušení ošetřena dostatečně v odborném prováděcím předpisu Vševojsk-15-1 Vydávání interních normativních aktů a služebních pomůcek v působnosti Ministerstva obrany [3] a v RMO č. 26/2004 Zabezpečení obranné standardizace v rezortu Ministerstva obrany [4]. Apel je proto adresován, v duchu motta v záhlaví článku, především organizačním útvarům MO, k jejichž povinností bezpochyby patří nejen zajistit stanovení úplného a správného odborného názvosloví, ale i bdít nad jeho praktickým dodržováním.

Následující text se soustřeďuje na tři charakteristické skupiny pochybení a v nich pouze na nejviditelnější příklady. S ohledem na možný rozsah článku je nutné mnoho dalších chyb, jejichž praktické důsledky jsou většinou méně významné, ponechat protentokrát bez povšimnutí. Text se vědomě, všude tam kde to pro přesné vyjádření smyslu úvahy o terminologii není nutné, vyhýbá polemice o podstatě věcných řešení k jejichž vyjádření je problematických pojmů používáno. Je tomu tak především proto, že smyslem článku nejsou prvotně úvahy o věcných řešeních, a také proto, že případnými exkurzy do věcné podstaty dotčených problémů by nepřiměřeně narostl rozsah textu.

Používání slov v nesprávném významu

V mnoha textech, vzniklých v rezortu MO, je používáno různých obměn pojmu **zdroje** – **lidské zdroje**, **finanční zdroje**, **materiální zdroje**, zpravidla však ve významu nepřesném a neřídka i nesprávném. Nejčastěji bývá užíváno sousloví *lidské zdroje*, a to pro označení personálu a *finanční zdroje* pro označení finančních prostředků. Výrazně méně často je používáno pojmenování *materiální zdroje* ve smyslu majetku v užívání rezortu MO (materiálu, techniky, výzbroje, apod.) či využívaných služeb. Autoři často předpokládají rezortní opatření k vytváření či řízení zdrojů, dokonce někdy předpokládají vliv rezortu MO na vytváření a řízení civilních zdrojů [5], což už zjevně smysl nedává vůbec.

Obecně platí, že jakékoli zdroje [6] jsou dány a lze z nich pouze čerpat. Jak je zřejmé, z hlediska vztahu uživatele pojmů vytvořených s využitím tohoto slova k označovanému předmětu, jsou tyto pojmy vždy relativní. Uvedme pro ilustraci základní kategorie obranných zdrojů ČR – lidské, finanční a materiální. Z těchto státních zdrojů rezort MO (ale i další zainteresované subjekty) pouze čerpá a dále již pracuje s personálem, obyvatelstvem, s finančními nebo rozpočtovými prostředky či s různými formami majetku.

V současné době velmi frekventovaný pojem *lidské zdroje* vznikl překladem anglického výrazu **human resources**. Podle kontextu, v němž je ho použito, označuje širší nebo užší vymezení podmínek, jež vedou k maximálnímu vybuzení a využití kapacity člověka (jeho potenciálu), směřující například k vyšší kvalitě života jednotlivce nebo ke zvýšení jeho pracovního výkonu. V nejširším slova smyslu jde o souhrn podmínek např. vzdělávacích, sociálních, kulturních, ale i jiných. Regulérně je tohoto pojmu používáno též ve strategických demografických či sociologických rozvahách, studiích a prognózách.

Pojmu *rozvoj lidských zdrojů* se i v ČR obecně užívá zpravidla v souladu se současnou převládající mezinárodní praxí, která jím rozumí celoživotní formální i neformální vzdělávání a učení, orientované zejména na lepší pracovní uplatnění. Pod tento pojem se zpravidla zahrnuje široká škála stimulů, příležitostí a aktivit ve vzdělávací soustavě, v hospodářské sféře, ve veřejné správě a v dalších společenských sektorech. Na takovéto úrovni a tímto způsobem jsou pojímány i různé strategie rozvoje lidských zdrojů.

Důležité vždy je, důsledně vnímat relativní povahu pojmu lidské zdroje. Z pohledu uživatele je přípustný například ve všech případech, kdy se jedná o množinu osob – potenciálního personálu. V naší oblasti zájmu se jedná o zákonem vymezenou část občanů ČR, z nichž lze náboem získat personál obou kategorií, vojáků v činné službě a občanských zaměstnanců – tato část společnosti skutečně je pro rezort MO zdrojem.

V praxi bývá pojem lidské zdroje bohužel často chápán nesprávně, když je používán jako obecnější výraz pro označení osob, občanů, obyvatelstva, zaměstnanců apod. (opět podle použitého kontextu). V prostředí rezortu MO je nejčastější chybou používání tohoto pojmu ve smyslu jeho personálu. V naprosté většině předmětných aktivit se totiž zabýváme již konkrétními osobami, které vstoupily do služebního či pracovního vztahu s rezortem MO, tedy bezpochyby jeho personálem, nikoli zdroji pro jeho doplnění.

V rezortu MO se také často hovoří a píše o rozličných aktivitách v oblasti *řízení rozvoje lidských zdrojů*. Nejčastěji se má jednat o zpracovávání různých koncepcí řízení lidských zdrojů, nebo o plánování v oblasti lidských zdrojů či dokonce o vytváření systémových nástrojů řízení lidských zdrojů. Takové aktivity jsou ale zjevně zcela mimo působnost MO, neboť v kompetenci a v možnostech rezortu MO je ovlivnění jen poměrně malé části takto definovaného strategického pole. Nemá-li se tedy jednat o prázdné floskule, lze rozvojové aktivity rezortu MO i řídicí úkony v této oblasti vztahovat opět pouze a jen k pojmu personál.

Je na místě připomenout, že existují místa, např. některá vlivná odborová pracoviště, která nesprávně používání výrazu lidské zdroje vnímají pejorativně. Irituje je dokonce natolik, že se vůči němu ohrazují již i ve sdělovacích prostředcích. Jistě lze velmi dobře porozumět jejich oprávněným výhradám, jež odůvodňují nejčastěji nepřipustností snižování lidské osobnosti a jejího potenciálu na úroveň společenského potenciálu materiálního či finančního, k němuž označováním konkrétních lidských bytostí pojmem zdroj dochází.

O poznání méně často, než je tomu v případě tzv. lidských zdrojů, se objevují v dokumentech vzniklých v rezortu MO a v mluvených projevech sousloví *finanční zdroje* a zcela bezobsažný pojem *zdrojový rámec*, používaný téměř bezvýhradně ve smyslu rámce finančního. Často se předpokládá vynakládání finančních zdrojů, nebo dokonce pouze blíže nespecifikovaných zdrojů, přičemž z kontextu je zřejmé, že se má jednat o finanční prostředky. Jak je ale zřejmé z obecného významu slova zdroj, zdroje ani finanční zdroje vynakládat nelze, z nich lze pouze čerpat. Je proto žádoucí používat v tomto kontextu pojmu peníze, nebo sousloví finanční prostředky, které naopak vynakládat jistě lze.

Tato zbytečná pochybení jsou pochopitelná o to méně, že financování rezortu MO včetně identifikace zdrojů financování je velmi dobře popsáno interním předpisem – RM0 č. 42/2002 Organizace finančního zabezpečení a hospodaření s finančními prostředky v působnosti Ministerstva obrany [7].

Celou řadu nedorozumění vnesl do rezortu MO, v mnoha dokumentech stále ještě hojně používaný, pojem **integrováné Ministerstvo obrany**, resp. proces integrace Ministerstva obrany, aniž by kdy bylo uživateli tohoto pojmu vysvětleno, v čem by měla podstata tolik zdůrazňované integrace ministerstva vlastně spočívat. Ve významu slova integrovaný [8] bylo totiž MO jednotným či sjednoceným (integrováním) již dlouho před tím, než se vůbec o procesu jeho tzv. integrace začalo účelově hovořit a psát – bylo tomu tak prakticky od samého počátku jeho existence.

Nejčastěji se totiž má za to, že integrace MO spočívá v začlenění Generálního štábu AČR do MO, a že k ní došlo v rámci organizačních změn, uskutečněných v MO v období od podzimu

roku 2003 do jara 2004. U nedostatečně informované veřejnosti se tak vyvolává nesprávná představa, jako by GŠ AČR před tímto krokem měl nějakou formu subjektivity a do MO byl takzvaně integrován až v tomto období.

Skutečností ale je, že generální štáb – původně **hlavní štáb** – je, tak či onak, součástí MO prakticky již od roku 1918. Zárodkem hlavního štábu byl vojenský III. odbor ministerstva národní obrany (MNO), vytvořený již v listopadu 1918. Rozhodujícím momentem pro skutečný vznik hlavního štábu byl příchod francouzské vojenské mise, jejíž vedoucí, generál Maurice Pellé, byl jmenován náčelníkem dosud reálně neexistujícího hlavního štábu. Francouzská vojenská mise také vytvořila základ budoucího hlavního štábu. Ten byl fakticky vytvořen v květnu 1919 v MNO sloučením III. odboru MNO a vrchního velitelství vojsk na Slovensku. Náčelník hlavního štábu byl podřízen ministroví národní obrany a až teprve v případě vyhlášení branné pohotovosti státu se stával hlavním velitelem armády.

Generálním štábem se hlavní štáb stal v rámci reorganizace MNO v roce 1950 a tento stav prakticky trvá, s různými drobnými obměnami, dodnes.

Současné právní postavení GŠ AČR je vymezeno zákonem č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR, v platném znění [9]. V souvislosti se zmíněnými organizačními změnami na přelomu let 2003 a 2004 nedošlo v jeho skutečném postavení k žádným podstatným změnám, neopovazujeme-li ovšem za podstatnou formální úpravu označování sekci z nichž sestává GŠ AČR, když bylo označení „sekce GŠ“ nahrazeno označením „sekce MO“.

V tomto kontextu se občas objevuje názor, že integraci MO byla odstraněna nebo přinejmenším porušena nadřízenost tzv. civilně správní části MO Generálního štábu AČR, resp. sekci civilně správní části MO sekcí GŠ AČR. Takový vztah nadřízenosti a podřízenosti ale ve skutečnosti nikdy neplatil.

Není pochyb o tom, že politicko-strategické místo řízení MO, představované jeho politickým vedením v čele s ministryní (ministrem) obrany, je vůči vojensko-strategickému místu řízení, reprezentovanému náčelníkem GŠ AČR, v nadřízené pozici. Neznamená to ale, že ve stejném vzájemném vztahu jsou i sekce MO, které pro tato dvě místa (úrovně) strategického řízení a rozhodování – relativně autonomní segmenty MO – pracují. Jednotlivé sekce MO včetně GŠ AČR jako jeho součásti si jsou naprosto rovny a nikdy tomu nebylo jinak. Občasné půtky, vznikající v důsledku mylného výkladu pozice GŠ AČR v MO, jsou účelové, zbytečné a především kontraproduktivní.

V praxi bývá často, a to bohužel i v prostředí kde se vytváří personální politika rezortu MO a metodiky její implementace, oficiálně používáno pojmů **rekrutace** a **rekrut**.

Není pochyb o tom, že proces získání občana pro službu v ozbrojených silách i proces jeho přijetí do služebního poměru mají jednoznačné právní souvislosti. Základní právní předpisy jež upravují brannou povinnost a její zajišťování a podle nichž se řídí personalistika rezortu MO – zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), v platném znění, zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, v platném znění a zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění, s pojmy rekrutace ani rekrut nepracují [10]. Skutečností rovněž je, že žádný proces, ani jednotlivý úkon, s názvem *rekrutace*, [11] nezná ani personalistika rezortu MO. Stejně tak neexistuje právní postavení občana ČR v němž by byl *rekrutem* [12].

V nedávné minulosti bylo současně používáno pojmů rekrutace a nábor. Odůvodňováno to bylo potřebou odlišit od sebe procesy získávání nových vojáků z povolání z řad vojáků základní služby (označován jako rekrutace) a z občanské veřejnosti (označován jako nábor). I tento slabý důvod již ale v podmínkách plně profesionální armády zjevně pominul a pro

používání pojmu rekrutace žádné důvody neexistují. V praxi rezortu MO je žádoucí důsledně používat pojmu **nábor**, který je jazykově správný, praktické potřebě plně vyhovuje a navíc i koresponduje s platnou právní úpravou.

Podle § 1 odst. 4 platného branného zákona (zákon č. 585/2004 Sb.) se občan dnem, kterým nabude právní moci rozhodnutí o jeho schopnosti vykonávat vojenskou činnou službu (vydaným na základě odvodního řízení), stává vojákem – neexistují proto žádné důvody pro používání pojmu rekrut. Protože podle § 39 téhož zákona se odvedenci, kterým vznikla branná povinnost podle předchozího právního předpisu, dnem nabytí účinnosti tohoto zákona považují za vojáky v povinné záloze, neexistuje ani potřeba používat pojmu odvedenec [13].

Nestandardní označování vojenských útvarů

Jedním z dílčích záměrů reformy ozbrojených sil ČR bylo dosáhnout změny v označování vojenských útvarů AČR a přiblížit je co možná nejbližší standardu označování vojenských útvarů ve spojeneckých armádách s osvědčenou a praxí prověřenou organizační strukturou [14]. Tento zdánlivě logický a srozumitelný záměr se ale dosud daří uvádět do praxe obtížně a bohužel i pomalu.

U vzdušných sil bylo cílem změnit označování leteckých útvarů. Označení letecká základna [15] mělo být spojováno s prostorem dislokace – letištěm, na němž žije, cvičí, a z něhož i zpravidla působí bojový letecký útvar s názvem letecké křídlo. Velitelem na letecké základně měl být přirozeně velitel leteckého křídla [16].

Označování leteckých útvarů – vysoce mobilních (deployable) prvků ozbrojených sil – základnami se v praxi zjevně neosvědčilo. Potvrdily se argumenty, jež byly proti tomuto označování leteckých útvarů již v minulosti marně uplatněny. Na podporu této argumentace budiž připomenuty například i opakující se potíže s přesným, jednoznačným a především obecně srozumitelným vyjádřením rozhodnutí o některých nutných organizačních změnách u vzdušných sil – opatření k redislokaci *letecké základny* (leteckého útvaru) z jednoho letiště (základny) na druhé, či rušení *letecké základny* (leteckého útvaru), nikoli letiště ap.

Důsledkem organizace letectva do leteckých základen je i nepřímé zavedení dalšího stupně velení u vzdušných sil, neboť v organizační struktuře leteckých základen jsou, tak jak tak, vytvořena *letecká křídla* s vlastními štáby. Tato organizace s sebou současně přinesla i vznik nestandardních vazeb podřízenosti a nadřízenosti v leteckém útvaru včetně velmi nelogické hierarchie ve struktuře velení (např. podstatný rozdíl v postavení velitelů bojových letek a velitelů letek zabezpečovacích a provozních vůči veliteli základny).

V současné praxi nejsou k operačnímu nasazení vojsk v zahraničí vytvářena standardizovanými operačními postupy úkolová uskupení, odpovídající svými schopnostmi konkrétnímu účelu (v takovém případě by jistě nic nebránilo tomu vyjadřovat se o nich v obecnějším smyslu jako o českých kontingentech), ale vytvářejí se nové vojenské útvary s názvem **kontingent**, a to nad rámec mírové organizační struktury [17].

K tomuto novému útvaru – XX. kontingentu – jsou jednotlivě odveleni vojáci od ostatních mírových vojenských útvarů a zařízení (případně od vojenských záchranných útvarů) a do jeho tzv. účelově vytvořené tabulky počtů je naúčtován materiál „nad tabulky mírových a válečných počtů AČR“. V tabulce počtů XX. kontingentu jsou soustředěni vojáci, kteří mnohdy v prostoru operačního nasazení (ve vlastní misi) působí v rámci spojenecké operační sestavy odděleně, v operační podřízenosti jiných velitelů, než velitele XX. kontingentu.

Tato praxe, která zřejmě není úplně v souladu ani s Doktrínou AČR [18] ani s Vojenskou strategií ČR [19], má dva pozoruhodné důsledky – na jedné straně takto v zahraničním operačním nasazení působí české necertifikované útvary, na straně druhé máme současně „doma“ kompletní armádu, tedy i vojenské útvary od nichž byli vojáci do kontingentu odveleni, často značně nedoplněné, jež své původní poslání (výcvik, případně použití) plnohodnotně plnit nemohou.

Při tvorbě organizačních makrostruktur je v rezortu MO pro označování jedinečných organizačních prvků (často ale nejen prvků jedinečných) hojně používáno označení **středisko** či **centrum** [20].

Tato označení neodpovídají standardně používaným označením vojenských útvarů a zařízení, a navíc jsou často používána v rozporu s českým významem tohoto slova. Vedle organizačních prvků, u nichž je toto označení použito v celku účelně, nesou označení *centrum* či *středisko* prvky, z nichž naprostá většina nic centrálně nesoustřeďuje, nic centrálně neřídí, a už vůbec není čehokoli centrálou. Bohužel se tak děje často i v organizační struktuře armády, kde je tohoto označení využíváno dokonce i v mikrostrukturách vojenských útvarů a zařízení. Odstraňovat tyto anomálie je velmi obtížné a daří se to velmi pomalu, zatímco je současně připravován vznik nových center.

Z konkrétních případů poukážme jen na ty nejvýraznější příklady, z nichž u některých je náprava již připravena:

- ❑ organizační členění radiotechnického vojska, kde je použito velmi nelogického členění 26. brigády velení, řízení a průzkumu na střediska (současná brigáda nesla v nedávné době dokonce označení sektor),
- ❑ pasivní sledovací systémy a prostředky elektronického boje, které byly organizačně uspořádány do 53. centra pasivních sledovacích systémů a elektronického boje, dále vnitřně členěného na střediska [21] (zde cílové organizační uspořádání spěje logicky k organizaci brigády členěné na prapory),
- ❑ v Ředitelství logistické a zdravotnické podpory, které se vnitřně člení na správy (ty dále na odbory) a samostatné odbory, existuje nesystémově na úrovni ostatních správ centrum vojenské dopravy, členěné na odbory.

Nerespektování standardizovaného obsahu odborných pojmů

Velmi častým pochybením je nesprávné používání pojmu **stupeň velení**. Při posouzení tohoto problému je nutné pracovat se dvěma skupinami těsně souvisejících pojmů. S úrovní řízení operací [22]:

politicko-strategickou; vojensko-strategickou; operační a taktickou, a dále pak se stupni velení (řízení): strategickým – GŠ AČR (HMŘO, HMV, skupina armád, front); operačním – svaz, armáda (armádní sbor, operační svaz); operačně-taktickým – svazek, divize (vybrané speciální brigády); taktickým – útvar, brigáda (pluk).

Protože pochybení mají mnoho podob, demonstrováme si hlavní z nich na nejviditelnějších příkladech:

- ❑ Často se v dokumentech hovoří o *stupních* (operačních, operačně-taktických, taktických) v množném čísle, přičemž každý stupeň velení existuje pouze jeden. Autoři mají v tomto případě nečastěji na mysli označení velitelství na daném (horizontálním) stupni velení.

- ❑ V dokumentech se často mylně hovoří o *operačním stupni velení* v současné organizační struktuře AČR. Tento stupeň velení byl ale v AČR – po zralé úvaze a po rozsáhlé odborné oponentuře – již před řadou let zrušen jako nadbytečný, a to především s ohledem na možné způsoby použití AČR při kolektivním zajišťování obrany v rámci NATO. V případě, že by se otevřela diskuze o potřebě znovuvytvoření operačního stupně velení v AČR, nemůžeme se vyhnout komplikovaným debatám o rozsahu kompetencí, které by bylo nutno z GŠ AČR vyjmout a vrátit zpět na tento stupeň velení, a také diskuzi o poslání a působnostech Společného operačního centra MO.
- ❑ Velmi frekventovaným je pojem *operační velitelství* (v dokumentech, verbálních projevech, ale např. i na portálu štábního informačního systému).

Použití tohoto pojmu k vyjádření příslušnosti určitého velitelství k operačnímu stupni velení nedává, vzhledem ke zrušení tohoto stupně velení, dobrý smysl. Jako operační velitelství bývají v tomto smyslu často chybně označována současná dvě rozhodující velitelství – *Velitelství společných sil* a *Velitelství sil podpory a výcviku*. Někdy se také tvrdí, že tato velitelství vznikla reorganizací operačního stupně velení. Skutečností je, že operační stupeň velení neexistuje v AČR už od roku 2003, a že tato velitelství nejsou výsledkem redukce počtu velitelství na operačním stupni velení, nýbrž již na stupni operačně-taktickém.

K případnému používání tohoto pojmu v souvislosti s operačním nasazením AČR je nutné znovu zopakovat, že samostatné operační nasazení AČR se nepředpokládá, a že jediným stálým prvkem operačního velení je v současnosti **Společné operační centrum MO** – v jeho čele dokonce po určitou dobu stál zástupce náčelníka GŠ AČR–operační velitel. Toto centrum současně plní, vedle jiných funkcí, vůči silám a prostředkům AČR, nasazeným ve spojeneckých či koaličních operacích, úlohu národního prvku velení.

Velmi často je chybně používáno různých obměn pojmu **počáteční operační schopnosti ozbrojených sil ČR** (POS OS ČR). Buď je tomuto pojmu dáván nesprávný obsah, nebo je zasazován do nesprávných souvislostí. Děje se tak, přestože obsah pojmu POS OS ČR je ve všech schválených koncepčních reformních dokumentech věcně shodný, a dokonce i přesto, že diskuze na toto téma naprosto přesně a jednoznačně uzavřel náčelník GŠ AČR ve svém vystoupení na závěr velitelského shromáždění již na podzim v roce 2004.

V podstatě pomocný pojem POS OS ČR zavedl reformní tým proto, aby bylo možné transparentním způsobem vytyčit dílčí cíl, jehož bude rezort MO schopen dosáhnout v konkrétním okamžiku realizace reformních opatření. Jednalo se o popis kýženého stavu ozbrojených sil ČR, jehož bude dosaženo uskutečněním prvního cyklu střednědobého plánování.

Protože se předpokládal pětiletý střednědobý plán, ukončení 1. cyklu střednědobého plánování – dosažení POS OS ČR – se plánovalo k 31. prosinci 2006. Obsahově se jednalo o stav, kdy taxativně vyjmenované útvary a zařízení OS ČR budou k tomuto termínu vybudovány podle nových kvalitativních kritérií, formulovaných v souladu se standardy NATO, a v nové podobě dosáhnou připravenosti podle příslušných standardů NATO.

Dosažením tohoto cíle, které armáda slavnostně ohlásila na sklonku roku 2006, tento pojem ztratil zcela praktický význam. Jeho upravené znění s pozměněným obsahem (vztaheným kupříkladu k jednotlivým útvarům nebo větším pravidelným organizačním celkům, do nichž lze vojenské útvary podle zákona [23] slučovat) je k dispozici k jinému využití, nejúčelněji patrně v systému obranného plánování, resp. v subsystému výstavby sil.

Poněkud jiného druhu, než byly dosavadní úvahy, je úvaha o používání pojmu **úkolová uskupení**. S terminologicky bezchybným označením úkolové uskupení (task force) [24] – lhostejno jde-li o divizní, brigádní, praporní úkolové uskupení (dÚU, bÚU, prÚU) či úkolové uskupení jiné – je totiž nesprávně nakládáno v praxi. V tomto případě se nelze vyhnout krátkému exkurzu do věcné podstaty problému.

Je zřejmé že jakékoliv úkolové uskupení je nástrojem operačním. Úkolová uskupení se vytvářejí v etapě plánování a přípravy operace k dosažení konkrétních cílů, tedy ke splnění zcela konkrétních operačních úkolů. Vytváření úkolových uskupení v mírové organizační struktuře, mimo operační použití vojsk, nedává žádný smysl a význam může mít pouze výcvikový. Téměř s jistotou lze totiž předpokládat, že požadavky na schopnosti úkolového uskupení, které bude v budoucnu třeba sestavit z vojenských útvarů či jejich částí (včetně jednotlivců) pro konkrétní operační nasazení, budou odlišné od schopností, kterými disponuje úkolové uskupení cvičně vytvářené v míru.

Smysl nedává ani systémové vytváření úkolových uskupení nástroji výstavby sil ve formě nových vojenských útvarů s vlastní tabulkou počtů, nad rámec odůvodněné mírové organizační struktury armády. [25] Tento způsob, který před dosažením POS OS ČR, coby nutná improvizace, jistě dával smysl, již ale v současné době žádný smysl nedává. Jeho dalším využíváním by naopak mohl být snadno zpochybněn samotný smysl mírové organizace armády (minimálně její účelnost) a současně bychom se vědomě, a v rozporu s našimi zájmy, vzdávali možnosti získávat neocenitelné zkušenosti ze spojeneckého operačního nasazení pravidelnými jednotkami a útvary (rotami, prapory či brigádami, na jejichž základě mají být úkolová uskupení sestavována), a především jejich štáby, postupně vyšší a vyšší úrovně.

S přijatelnou mírou zjednodušení lze říci, že vytváření útvarů (mírových či válečných) je funkcí systému obranného plánování (plánování sil, výstavby sil), zatímco sestavování úkolových uskupení je funkcí systému operačního plánování.

Jak by tedy vlastně systém pro operační nasazení sil a prostředků AČR (úkolového uskupení) v zahraničních misích měl fungovat [26]:

- ❑ K plnění všech uložených úkolů včetně operačního nasazení má AČR jeden soubor sil. V principu se jedná o AČR v mírové organizační struktuře, skládající se z vojenských útvarů a zařízení, certifikovaných podle náročných standardů NATO, a z vojenských záchranných útvarů. V případě operačního nasazení určených sil a prostředků AČR v zahraniční misi má být úkolové uskupení sestaveno z určených součástí AČR (vojenských útvarů a zařízení, jejich částí či jednotlivců) a není důvod pro ně vytvářet útvary nové.
- ❑ Po politickém rozhodnutí příslušných orgánů, jež je – v návaznosti na projednání na spojenecké (alianční či jiné koaliční) úrovni – připraveno v součinnosti ministerstev zahraničních věcí a obrany (úkon politicko-strategické úrovně řízení) a v jehož přípravě GŠ AČR vystupuje v poradní roli a coby respektovaný konzultant (úkon vojensko-strategické úrovně řízení), se dále již jedná výhradně o problém operačního nasazení vojsk, řešený v gesci náčelníka GŠ AČR.
- ❑ Do operace by mělo být na základě rozhodnutí, učiněného na operační úrovni velení, vždy nasazováno konkrétní úkolové uskupení. Již z podstaty tohoto operačního nástroje se jedná o uskupení vojsk, jež disponuje schopnostmi, potřebnými právě pro splnění konkrétního úkolu.
- ❑ Úkolové uskupení (kontingent) plní úkol v podřízenosti operačního velitele (NATO resp. koalice), přičemž národním prvkem velení je Společné operační centrum MO.

- ❑ Pro realizaci shora uvedeného politického rozhodnutí, tedy k operačnímu nasazení vojsk od počátku do konce, musí mít v ruce všechny potřebné nástroje náčelník GŠ AČR. Nemůže být odkázán ani v jednom z potřebných úkonů na někoho jiného, tedy ani na systém organizačních, mobilizačních a dislokačních změn, který je nástrojem ministryně (ministra) obrany.

Častou chybou v praxi bývá používání pojmu **obranné plánování** ve smyslu **plánování obrany** či jejich zaměňování. Přitom zcela zásadní rozdíl v obsahu obou pojmů je zřejmý již z jejich právního vymezení [27] – *obranné plánování* je subsystémem *plánování obrany*.

Pojem obranné plánování vyjadřuje funkce a vazby systému určeného pro výstavbu sil a má charakter převážně rezortní, s velmi silnými vazbami na alianční plánování sil. Rozhodující roli v něm sehrává GŠ AČR.

Pojem plánování obrany má povahu nadrezortní, zahrnuje vedle obranného plánování i operační plánování, plánování příprav k záchranným pracím a k plnění humanitárních úkolů, mobilizační plánování a plánování připravenosti celého obranného systému státu. Kromě procesů vázaných na Alianci obsahuje i procesy, jež jsou výhradně v národní odpovědnosti. Za plánování obrany a koordinaci celého procesu odpovídá MO [28]. V současném organizačním uspořádání má v tomto procesu v MO rozhodující postavení sekce obranné politiky a strategie MO.

Velmi častou chybou je nesprávné používání pojmů **platnost** a **účinnost právních norem** (předpisů). Oba pojmy bývají zaměňovány, nejčastěji však autoři či uživatelé vycházejí z mylného přesvědčení, že se jedná o synonyma. Problém je jistě citlivý, minimálně v případech, kdy je těchto pojmů použito jako součástí jakékoliv argumentace na jejímž základě má být rozhodováno.

Ve skutečnosti jsou v této souvislosti důležité pojmy tři, vyjadřující podstatné mezníky závěrečné etapy vzniku právního předpisu:

- ❑ *Přijetím* právního předpisu se rozumí souhlasné usnesení obou komor Parlamentu ČR, popřípadě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, o návrhu právního předpisu. Přijatý návrh sice může prezident republiky Poslanecké sněmovně vrátit, ale Poslanecká sněmovna může kvalifikovanou většinou prezidentovo veto zvrátit a návrh je tak definitivně přijat [29]. V této fázi vzniku právního předpisu lze tedy hovořit o *přijatém*, nebo *schváleném* právním předpisu. Právní normy, jež jsou v něm obsaženy, ale nejsou dosud součástí českého právního řádu.
- ❑ Právní předpis je *platný*, pokud byl náležitým způsobem vyhlášen [30]. Tímto okamžikem vstupují v platnost všechny právní normy, které vyhlášený právní předpis obsahuje – právní normy se stávají součástí českého právního řádu, nemusejí ale dosud nutně zakládat vznik práv a povinností.
- ❑ Práva a povinnosti vznikají pro adresáty právní normy až její *účinností*. Je-li právní předpis účinný, začne plnit svoji regulativní funkci – začne zakládat práva a povinnosti. Účinnosti tedy může právní norma nabýt nejdříve okamžikem její platnosti, ale také později.

Jako příklad pro výklad těchto pojmů může velmi dobře posloužit sama Ústava ČR. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, byl přijat 16. prosince 1992, platnosti nabyl dne 28. prosince 1992 a účinnosti dnem 1. ledna 1993. Význam a smysl těchto pojmů je ještě zřejmější z příkladu zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon). Tento zákon byl přijat 26. dubna 2002 a platnosti nabyl dne 28. května

2002. Účinnost jeho jednotlivých ustanovení je ale upravena zvláštním způsobem v § 254 zákona, podle něhož je část obsažených norem účinná dnem platnosti zákona, tj. dnem 28. května 2002, a jiná část až dnem 1. ledna 2009 [31].

Velmi častou chybou zpracovatelů, pravda, jen s malými praktickými důsledky, je rozšiřování **řádných názvů ministerstev**, upravených zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, v platném znění (tzv. kompetenčním zákonem), nadbytečným doplňkem „České republiky“ či zkratkou „ČR“ [32]. Tato chyba se kupodivu objevuje téměř výlučně při označování ústředních orgánů státní správy, v jejichž čele je člen vlády (§ 1 kompetenčního zákona) a prakticky vůbec, nebo jen zcela výjimečně, při označování dalších ústředních orgánů státní správy (§ 2 odst. 1 kompetenčního zákona). Snad je tomu tak díky tomu, že zatímco použití označení např. Ministerstvo vnitra *České republiky* žádný údiv nevyvolá, nad označeními např. Český báňský úřad *České republiky*, či Český telekomunikační úřad *České republiky*, vytvořenými stejnou logikou, by se zpracovatelé i uživatelé dokumentu asi pozastavili, o označení Úřad vlády České republiky *České republiky* [33] nemluvě.

Již staročínský mudrc Konfucius věděl, že – parafrázuji – *chceme-li mít pořádek ve věcech, musíme si udržet pořádek v pojmech, pomocí nichž se o těchto věcech dorozumíváme*. Při posouzení stavu terminologie v rezortu MO proto patrně nelze sdílet názor těch, kdož příliš velkoryse přecházejí pochybení tohoto druhu s tím, že se jedná o banální záležitosti. Nelze zřejmě ani sdílet pobavení jiné skupiny osob, v nadsázce shovívavě přirovnávající podobné autorské počiny k poněkud komickému úsilí *sestromuže* z klasického románu Aloise Jiráska F. L. Věk, s jeho *knihovtipníky*, *bručkami* či *spěšnovedy*. Tato pochybení jistě bagatelizovat nelze, neboť obtíže a nedorozumění, kterých jsou příčinou, se v konečném důsledku v praxi negativně projevují ve výsledcích jinak vysoce kvalifikované práce a mají nezanedbatelné praktické dopady. Není pochyb o tom, že práce na MO by měla mít tu nejvyšší úroveň – nejvyšší, jaké jsou pracovníci MO vůbec schopni dosáhnout.

Není na autorovi těchto řádků formulovat návrhy opatření jež by mohla vést k odstranění naznačených problémů a ke kultivaci systémového prostředí, tak aby již neumožnilo jejich návrat a opakování. Budiž mu ale alespoň dovoleno vyjádřit stručně názor na některé příčiny tohoto neutěšeného stavu.

Z širšího pohledu zřejmě nemůžeme pominout vliv obecnějšího společenského jevu, který sociologové pozorují, studují a snaží se pochopit a popsat již od poloviny 20. století, a který někdy pracovníčně nazývají *pojmenovávacím boomem* [34]. Tento jev má mnoho příčin, z nichž některé lze vyzorovat i v našem odborném prostředí.

Z části, a to je zdá se přirozené, souvisejí např. s rozporem mezi objektivně stále větší otevřeností jednotlivých oborů a potřebou odborně profilovaných skupin vzájemně se vůči sobě vymezit, či s prudkým rozvojem vědy a výzkumu, který přirozeně vyvolává potřebu rozvoje terminologie.

Částečně, a to není příliš povzbuzující, má tento jev příčiny subjektivní, když je složité a často nepřilíživě logicky tvořené terminologie účelově používáno k umělému vytváření iluze o složitosti a důležitosti ve skutečnosti zcela běžných záležitostech. Vyskytují se i případy, kdy tento fenomén slouží buď jako jakýsi způsob obrany odborně méně zdatných, a tudíž méně sebevědomých pracovníků, nebo naopak jako ofenzivní nástroj pracovníků sice odborně stejně málo zdatných, leč nadaných sebevědomím nepřiměřeně vysokým.

Vše nasvědčuje tomu, že v rámci působení tohoto společenského jevu je možné pouze ve zvýšené míře dbát, aby nově vznikající pojmy v našem odborném prostředí byly jazykově správné a pojmový aparát aby nedoplňovaly nadbytečně.

Chyby, jejichž rozsah je článkem jen naznačen (ve skutečnosti je mnohem větší), vypovídají především o úrovni obecné odborné připravenosti personálu v rezortu. To je jistě významný signál pro orgány v jejichž odpovědnosti je systém celoživotního vzdělávání personálu, který by měl absolventy vést nejen k dokonalé znalosti odborné terminologie, ale i k jejímu bezchybnému používání. Pochybení vzniklých v důsledku této příčiny bude jistě s postupujícím časem ubývat, a to především díky zvyšující se všeobecné vzdělanosti personálu a rostoucímu sebevědomí jednotlivých pracovníků. Zvyšování úrovně vzdělanosti se ale v praxi projeví dosti pomalu a tak dlouho čekat asi nelze.

Bylo by bláhové domnívat se či doufat, že v důsledku zveřejnění tohoto zamyšlení bude z praxe trvale odstraněno něco tak lidsky přirozeného, jako je jednorázová chyba. To jistě nebude a s chybami se budeme setkávat i nadále. Nepřirozená je ale nemístná shovívavost k chybám – další z příčin současného nedobrého stavu. Na místě je jistě apel na příslušná místa, aby terminologická pochybení netolerovali.

Přivede-li tento článek zpracovatele k zamyšlení a poté i k větší preciznosti práce, stane-li se podnětem pro zvýšení náročnosti v procesu posuzování vznikajících dokumentů, pak přispěje alespoň malým dílem ke kultivaci našeho odborného prostředí a jeho cíle budou naplněny vrchovatě. Vyvolá-li článek vedle debat na terminologické téma i debaty věcné, bude to jeho nezamyšleným, ale vítaným, vedlejším účinkem.

Poznámky k textu:

- [1] Např. vyslovení pojmu *tank* vyvolá bezpochyby rozdílné asociace u vojáků a jiné u pracovníků pivovaru či mlékárny, stejně tak při použití pojmu *umlčování* si musejí rozumět vojáci stejně jako politologové. Jistě není sporu o tom, že jedni i druzí či třetí si musejí ve svém oboru rozumět ihned a bez složitého dodatečného či ad hoc vysvětlování pojmů.
- [2] Ing. Karel KOŽÁK, Ph.D. Neschopnost používat český jazyk? *Vojenské rozhledy* 4/2004; pplk. Ing. Jaroslav STOJAN. 7. terminologická konference. *Vojenské rozhledy* 4/2006.
- [3] *Předpis Vševojsk-15-1* Vydávání INA a služebních pomůcek v působnosti Ministerstva obrany.
 8. Návoslovné normy MO
 76. Návoslovné normy MO zpracovávají navrhovatelé jako součást a východisko tvorby vojenských předpisů a jiných normativních aktů. K povinnostem součástí MO (GŠ AČR) patří dbát na stanovení odborného názvosloví svěřeného úseku odborné činnosti včetně normalizace odborných zkratk a značek, jakožto zekonomizovaných názvů. Metodika je uvedena v příloze 2 tohoto předpisu.
 77. Návoslovné normy MO stanovují jednotné názvosloví, a to jak všeobecné, tak i speciální, platné pro odborný ústní i písemný dorozumívací styk v rámci AČR. Musí se závazně dodržovat i v ostatních INA.
 79. Podkladem pro zpracování návrhu návoslovné normy je shromáždění dosavadní terminologie oboru po užších tematických okruzích, přesné vymezení pojmového obsahu jednotlivých názvů a ujasnění vzájemných souvislostí (vazeb). Přitom je nutno odstranit významové kolize, nepřesnosti, duplity apod. Návrh návoslovné normy se zpracovává jako souhrn uspořádaného názvosloví, v němž se náročně uplatňují i jazyková hlediska.
 81. Návoslovné normy MO jsou v zásadě dvojího typu:
 - a) normy obsahující názvy (popř. s cizojazyčnými ekvivalenty) spolu s definicemi jejich pojmového obsahu,
 - b) normy obsahující pouze názvy bez definic pojmů (připouštějí se jen výjimečně, je-li obsah pojmů nesporný a odborníkům odjinud známý).
 - O způsobu zpracování normy rozhoduje navrhovatel podle svých podmínek a potřeb po dohodě s OdVP VO, přičemž se za základní formu pokládá uvádění jednojazyčných názvů s definicemi jejich obsahu. Doplnění návrhu normy novými názvy navrhuje OdVP VO ve spolupráci s Ústavem pro jazyk český.
 84. Dojde-li ke změnám v názvosloví stanoveném vydanou normou, organizuje navrhovatel její doplnění nebo přepracování. Změna platné návoslovné normy se řeší doplňkem podle stejných zásad jako u vojenských předpisů (hl. 5 tohoto předpisu). Nová (přepracovaná) návoslovná norma přebírá evidenční značku původní normy. Pozbyla-li návoslovná norma svého opodstatnění (např. jde-li o názvosloví již nepoužívaného materiálu), je nutno ji zrušit.

- [4] RMO č. 26/2004 Zabezpečení obranné standardizace v rezortu Ministerstva obrany.
8. Standardizace v oblasti terminologie
 34. K posuzování problematiky terminologie se zřizuje výbor pro terminologii. Jeho hlavním úkolem je posuzovat tvorbu terminologie v rezortu MO v závislosti na probíhajících změnách terminologie NATO.
 36. Výbor pro terminologii plní tyto hlavní úkoly:
 - a) posuzuje návrh terminologického programu MO;
 - b) projednává změny v terminologii NATO a jejich zavádění do české vojenské terminologie;
 - c) posuzuje oborové terminologické slovníky a překlady standardizačních dokumentů z hlediska dodržování terminologie NATO.
- [5] Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů, ŘeVD VeSPodV, Vyškov 2005, str. 39. *Civilní zdroje* - Zdroje lidského, výrobního, infrastrukturálního, přírodního a finančního potenciálu, které je stát schopen a ochoten vyčlenit na zajištění své bezpečnosti.
- [6] Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost, Academia, 3. opravené vydání 2003, str. 562. *Zdroj*:
1. z čeho něco pochází, vychází nebo je odebíráno: slunce je z. světla a tepla; z. surovin, energie; z. informací; vodní z. - pramen; z. zvuku, proudu, napětí;
 2. hmotný podklad, prostředek (existence apod.): z. obživy; zásobování z místních z.;
 3. knižně co, kdo působí vznik něčeho: z. nákazy, inspirace; lid je z. státní moci - původcem.
- [7] RMO č. 42/02 Organizace finančního zabezpečení a hospodaření s finančními prostředky v působnosti Ministerstva obrany.
4. Zdroje finančních prostředků
 62. Hlavním zdrojem finančních prostředků, které jsou určeny k financování potřeb vojenských útvarů resortu MO, jsou rozpočtové prostředky přidělené ze státního rozpočtu, kapitoly MO. Kromě těchto prostředků mohou ve stanovených případech (v souladu s ustanoveními INA) útvary využívat mimorozpočtové zdroje, zdroje EU a NATO.
- [8] Slovník cizích slov, Encyklopedický dům, spol. s r.o., 2. doplněné vydání 1996, str. 154. *integrováný*: spojený, sjednocený, jednotný, propojený, celkový, kumulující více funkcí.
- [9] Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR, v platném znění.
- § 7 - Ministerstvo
- (3) Součástí ministerstva je Generální štáb Armády České republiky, který zabezpečuje velení armádě. V jeho čele je náčelník Generálního štábu Armády ČR (dále jen „náčelník generálního štábu“).
- [10] Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, v platném znění.
- náborový příspěvek - § 69, 70,
 - výběr uchazeče - § 4.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.
- výběr fyzických osob, zaměstnanců - §§ 30, 62.
- S pojmem rekrutace ani jeden právní předpis nepracuje.
- [11] Slovník cizích slov, Encyklopedický dům, spol. s r.o., 2. doplněné vydání 1996, str. 286, 289.
- recruitment (rekrutment)*: přijímání, nábor zaměstnanců, poskytování služby zabývající se zprostředkováním práce, headhunting;
- rekrutovat se*: pocházet, mít původ.
- [12] Slovník cizích slov, Encyklopedický dům, spol. s r.o., 2. doplněné vydání 1996, str. 289.
- rekrut*: odvedenec (na vojnu).
- Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), v platném znění.
- pojem rekrut nezná, nepoužívá,
 - pojem odvedenec používá v § 39 - podle odst. 2) se odvedenci, kterým vznikla branná povinnost podle předchozích právních předpisů, dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, považují za vojáky v povinné záloze.
- [13] Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), v platném znění.
- § 1
- (4) Dnem právní moci rozhodnutí o schopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu vydaným při odvodním řízení se občan stává vojákem. Voják je povinen vojenskou činnou službu včas nastoupit a osobně vykonávat. Voják, který plní některou z povinností podle odstavce 2 nebo 3, je vojákem v činné službě.
- § 39
- (2) Vojáci nebo odvedenci, kterým vznikla branná povinnost podle dosavadních právních předpisů, se dnem nabytí účinnosti tohoto zákona považují za vojáky v povinné záloze.
- [14] Hlavní typy organizačních struktur pozemních vojsk (jen s malými obměnami používané od druhé světové války do současnosti):
- německá: prapor - divize - sbor - armáda - skupina armád,
 - ruská (navazuje na sovětskou): prapor - pluk (brigáda - zpravidla u druhů vojsk) - divize - sbor - armáda - front,

- americká: prapor - pluk - divize - sbor - armáda - skupina armád,
- britská: používá se ve dvou základních liniích:
 - prapor - brigáda - (divize) - sbor - armáda,
 - prapor - pluk - divize - (sbor) - armáda.

[15] Srovnání:

- základna pozemních sil – na základně dislokována zpravidla mechanizovaná brigáda (v případě manévru manévruje brigáda a na základně může být dislokována zcela jiná brigáda),
- letecká základna – na letecké základně (letišti) zpravidla dislokováno letecké křídlo (v případě manévru neodletí letecká základna, ale letecké křídlo a na základnu může být dislokováno jiné křídlo).

[16] Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů, ŘeVD VeSPodV, Vyškov 2005, str. 310.

Základna – Prostor nebo místo, kde jsou zařízení poskytující logistické nebo jiné zabezpečení.

Prostor, odkud jsou zahajovány a zabezpečovány (podporovány) operace (činnosti).

[17] Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR, ve platném znění.

§ 2 – Vymezení některých pojmů

- (2) Vojenský útvar je samostatná bojová nebo výcviková součást ozbrojených sil s vlastním názvem, popřípadě s propůjčeným čestným nebo historickým názvem, číselným označením a místem stálé dislokace; v čele vojenského útvaru je velitel.
- (3) Vojenské zařízení je samostatná součást ozbrojených sil, která je určena k zajišťování potřeb ozbrojených sil s vlastním názvem, číselným označením a místem stálé dislokace; v čele vojenského zařízení je náčelník, vedoucí nebo ředitel (dále jen „náčelník“).
- (4) Vojenský záchranný útvar je samostatná součást armády, která je určena k plnění humanitárních úkolů civilní ochrany a připravující se k plnění úkolů civilní ochrany pro dobu válečného stavu, s vlastním názvem, číselným označením a místem stálé dislokace; v čele vojenského záchranného útvaru je velitel.

§ 10 – Mezinárodní spolupráce

- (2) Ozbrojené síly se podílejí na činnostech ve prospěch míru a bezpečnosti, a to zejména účastí na operacích na podporu a udržení míru, záchranných a humanitárních akcích; do těchto operací a akcí se mohou vojáci z povolání vysílat i jako jednotlivci.

§ 13

Armáda je základem ozbrojených sil a organizačně se člení na vojenské útvary, vojenská zařízení a vojenské záchranné útvary, které se mohou slučovat do větších organizačních celků.

[18] Doktrína Armády České republiky – schválena náčelníkem GŠ AČR v roce 2004.

12. Operační úroveň velení a řízení spočívá v přijímání rozhodnutí a v realizaci opatření k použití vojenských prostředků pro dosažení strategických cílů. V praxi se uskutečňuje stanovením operačních cílů a řízením operací. Na operační úrovni mohou být vyčleněné síly a prostředky AČR použity k uskutečnění operací v daném prostoru odpovědnosti. Přitom nezáleží, o jak velkou jednotku, útvar, svazek nebo uskupení se jedná. Podstatný je úkol nadřízeného uskupení, jehož součástí jsou (pro operaci) vyčleněné síly a prostředky AČR. Téměř výlučně budou tyto síly a prostředky součástí společných mnohonárodních uskupení za řízení velitelství sil NATO nebo velitelství mnohonárodních společných úkolových uskupení (CJTF - Combined Joint Task Forces). Operační úroveň zajišťuje propojení mezi vojensko-strategickými cíli a působením jednotek na taktické úrovni.

[19] Vojenská strategie ČR (2004).

37. Jednotky, útvary a zařízení společných sil budou organizovány a předurčeny tak, aby v závislosti na charakteru operace umožňovaly vytvářet potřebná úkolová uskupení. Efektivní využívání organizační struktury mechanizovaných brigád a jednotek útvarů bojové podpory a zabezpečení na operačně-taktickém stupni bude umožňovat jejich nasazení v operacích na základě definovaných politicko-vojenských ambicí a postupné navyšování kapacit pro rotace jednotek v zahraničních operacích a misích.

[20] Slovník cizích slov, Encyklopedický dům, spol. s r.o., 1996, str. 53.

centrum: střed, středisko, ústředí.

[21] Obdobnou logikou tvorby názvosloví by bylo možné *pluky* členit na *regimenty*, *prapory* na *bataliony* či *roty* na *kompanie*.

[22] Doktrína Armády České republiky (2004).

[23] Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, v platném znění - § 13. Viz poznámka [16].

[24] Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů, ŘeVD VeSPodV, Vyškov 2005, str. 265.

Úkolové uskupení – Dočasné uskupení jednotek pod velením stanoveného (určeného) velitele, které nemá stálou organizaci a je vytvořené za účelem provedení určité operace nebo splnění určitého úkolu. Nestálá organizace jednotek pod jedním velitelem, která je vytvořena za účelem pokračujícího specifického úkolu.

Síly a prostředky AČR mohou být použity k vytvoření a v závislosti na rozsahu a intenzitě konfliktu nebo operace k použití rotního, praporečního, brigádního nebo divizního úkolového uskupení.

- [25] Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, v platném znění.
§ 2 Vymezení některých pojmů, § 10 Mezinárodní spolupráce, § 13. Viz poznámka [16].
- [26] Doktrína Armády České republiky - čl. 10, 11, 12, 13.
- [27] Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, v platném znění.
§ 2 - Vymezení pojmů
8. Plánováním obrany státu se rozumí soubor plánovaných opatření, vzájemně se ovlivňujících, k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením a ke splnění všech požadavků na zajišťování obrany státu, zabezpečení mezinárodních smluvních závazků o společné obraně, včetně podílu ozbrojených sil na činnostech mezinárodních organizací ve prospěch míru, účasti na mírových operacích a podílu při záchranných pracích a při plnění humanitárních úkolů. Plán obrany státu tvoří obranné plánování, operační plánování, mobilizační plánování, plánování připravenosti obranného systému státu a plánování příprav k záchranným pracím a k plnění humanitárních úkolů.
- [28] Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, v platném znění.
§ 6 - Ministerstva, jiné ústřední správní úřady a Česká národní banka
- (1) Ministerstvo obrany (dále jen „ministerstvo“) k zajišťování obrany státu:
- b) odpovídá za proces plánování obrany státu a koordinuje jeho přípravu; k tomu může vyžadovat od příslušných ministerstev, jiných správních úřadů a obcí podkladové materiály; ministerstva, jiné správní úřady a obce jsou povinny požadavkům vyhovět,
- [29] Ústava je v tomto bodu sice poněkud nejasná, ale za přijatý považuje bezpochyby schválený zákon, který dosud nebyl vyhlášen a není tak dosud součástí českého právního řádu (čl. 52 Ústavy ČR).
- [30] Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění.
Čl. 52 - 1) K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen.
- [31] Zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon), v platném znění.
§ 254
Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2009, s výjimkou ustanovení § 5 odst. 3, § 6 odst. 2, § 9 odst. 3 písm. d) a e) a odst. 4, § 11 až 13, § 32 až 34, § 135, § 136 odst. 2, § 235, § 236 odst. 1 a 2, § 237 odst. 1, 3 a 4, § 242, § 243 odst. 1 až 3, § 252 a přílohy č. 1, která nabývají účinnosti dnem vyhlášení.
- [32] Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, v platném znění.
§ 1.
V České republice působí tyto ústřední orgány státní správy, v jejichž čele je člen vlády:
12. Ministerstvo obrany.
- [33] Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, v platném znění.
§ 2
(1) V České republice působí tyto další ústřední orgány státní správy:
3. Český báňský úřad,
10. Úřad vlády České republiky,
11. Český telekomunikační úřad.
- [34] Miloslav PETRUSEK. *Společnosti pozdní dob*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, str. 12-18.

Doporučená literatura:

- KNAPP V. *Teorie práva*. C. H. Beck, 1995.
- PETRUSEK. M. *Společnosti pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006.
- SLÁDEČEK M., ŠTĚPNIČKA K. *Vojenská strategie*. Praha: MO-Impuls, 1993.
- STEHLÍK E. *Srdce armády – Generální štáb 1919-2004*. Praha: MO-AVIS, 2004.
- VODÁČEK L., VODÁČKOVÁ O. *Management na prahu 90. let*. Praha: Institut řízení, 1991.
- VODÁČEK L., VODÁČKOVÁ O. *Management 80. a 90. let*. Praha: Management Press, 1994.
- ZEMAN P. a kol. *Česká bezpečnostní terminologie*. VA Brno, 2003.
- Doktrína Armády České republiky*. Praha, 2004.
- Sbírka zákonů České republiky (program ASPI)*.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, 2003, 3. opravené vydání.
- Slovník cizích slov*. Praha: Encyklopedický dům, spol. s r.o., 1996. 2. doplněné vydání.
- Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů*. Autorský kolektiv. Vyškov: Správa doktrín ŘeVD VeSPodV, 2005.

EUFOR startuje v Africe nejnáročnější vojenskou operaci v historii EU

(Operation EUFOR Tchad/RCA)

V tomto příspěvku jde o zamyšlení se nad významem operace EUFOR Tchad/RCA, vyhodnocení hlavních problémových faktorů a vize k situaci ve střední Africe v následujícím období. Cílem je poskytnout rámcový přehled o zahájení zatím největší vojenské operace Evropské unie na území Afriky, jejíž spuštění bylo oficiálně schváleno dne 28. ledna 2008. Řada detailů o této operaci podléhá určitému stupni utajení, proto se zaměříme spíše na obecné informace. I přes toto omezení se domnívám, že článek přispěje k hlubšímu pochopení aktuální situace a složitosti této mise.

Zde je třeba upozornit, že se nejedná o typickou operaci dle konceptu EU Battlegroup (EU BG) i když některé znaky k tomuto závěru svádějí. Pouze se využívají podobné prvky (vyslání předurčených osob, financování systémem ATHENA, využití prostor určených pro operační velitelství Evropské unie (EU OHQ) na francouzském území, podobná komunikace s EU apod.). V podstatě se ale jedná o jednorázovou humanitární operaci v rámci „koalice dobré vůle“. Ozbrojené síly států, které jsou zahrnuty v harmonogramu pohotovosti pro EU BG, nejsou aktivovány, zůstávají i nadále připraveny pro případné akutní nasazení dle rozhodnutí EU.

Historie konfliktu v Čadu

Čad, Čadská republika, arab. Džumbúrija Tašád (fr. République du Tchad) se nachází uprostřed Afriky – jde o pátý největší stát kontinentu, rozloha celého Čadu je asi 2,5 x větší než rozloha Francie. Nachází se v těžce dostupném, vzdáleném (cca 4400 km vzdušnou čarou z Bruselu do hlavního města Čadu N´Djameny) a izolovaném regionu, daleko od rozvinutějších částí Afriky. (viz obr. 1).

Čad bývá také často nazýván „Zapomenuté srdce Afriky“. Má necelých 10 milionů obyvatel, z nichž polovina je mladší 15 let. Je to bývalá francouzská kolonie, která získala samostatnost v roce 1960. Od té doby jde o velmi nestabilní, nepokoji zmítanou zemi, údajně s největší korupcí na světě. Nedávno tu byla objevena bohatá ložiska

Obr. 1: Čad – stát ve vnitrozemí střední Afriky

ropy, zlata a diamantů, což podstatně zvýšilo atraktivitu regionu a zájem určitých skupin získat zde vládu. Celková rozloha oblasti plánované operace má rozměry asi 250 km x 850 km, přibližně 215 000 km², což je trojnásobek rozlohy České republiky (obr. 2).

Konflikt v této části Afriky se začal rozvíjet přibližně v roce 2003 v západní části Súdánu zvané Dárfúr. Postupně se situace zhoršovala, často docházelo k ozbrojeným střetům o ovládnutí této oblasti mezi vládními jednotkami, různými skupinami rebelů a rodovými kmeny. Většina obyvatel Dárfúru uprchla do jiných oblastí, řada z nich překročila hranice do relativně klidnějšího a bezpečného Čadu. Celkový počet uprchlíků z Dárfúru za celou dobu konfliktu se odhaduje na dva miliony.

Obr. 2: Čad – Čadská republika

K dnešnímu dni je na území Čadu asi 250 000 uprchlíků (refugees) ze súdánského Dárfúru a asi 190 000 čadských běženců (internally displaced persons), kteří opustili příhraniční území Čadu a stáhli se z míst bojů hlouběji do vnitrozemí. Někteří se nastěhovali ke svým příbuzným, jiní si vybudovali nové domovy, ale většina těchto lidí, uprchlíků i běženců, je soustředěna ve 12 velkých táborech z nichž největší, poblíž města Bredjing, poskytuje azyl pro více než 40 000 osob. Situace podél hranice mezi Čadem, Súdánem a SAR (Středoafriickou republikou) se stala neúnosná, čadské vládě činí obrovské problémy zabezpečit dodávky potravin, vody a léků pro tak obrovské množství lidí. Proto se OSN rozhodlo řešit situaci vysláním speciální mise do této oblasti.

Současný stav se vyznačuje těmito fakty:

- ❑ Nestabilní politická situace – přestože prezident Idriss Déby vládne Čadu již 18 let, má on a jeho vláda jen velmi malou podporu obyvatelstva a zásadně odmítá jakékoliv jednání s opozicí. Navíc nedávno pobouřil veřejnost změnou ústavy tak, aby mohl vládnout ještě další období. Poslední volby byly vyhodnoceny mezinárodními pozorovateli jako zmanipulované a nefér. Přesto má prezident Déby stále politickou podporu Francie, Africké unie i OSN, protože poskytuje alespoň určitou záruku stability a bezpečnosti. V dubnu 2006 byl Déby téměř svržen po silném útoku povstalců, ale na konec svou pozici ubránil.
- ❑ Neustálé boje mezi čadskou armádou a povstalcí, kteří jsou výrazně podporováni znepřátelenou súdánskou stranou.
- ❑ Kmenové boje mezi „arabskými“ a „africkými“ kmeny.
- ❑ Boje mezi různými čadskými kmeny, mezi kočovníky a usadlíky.
- ❑ Sociální nerovnováha a nestabilita kvůli uprchlíkům.

- ❑ Časté ozbrojené střety přes státní hranici se Súdánem.
- ❑ Šíření infekčních nemocí v Čadu a SAR díky špatné hygieně a nízké lékařské péči.
- ❑ Vysoká zločinnost včetně pašeráctví prohlubuje humanitární krizi.

Počet lidí žijících dnes v táborech:

250 000 uprchlíků - Súdánců na území Čadu,
 180 000 běženců - domácích obyvatel na území Čadu,
 15 000 uprchlíků - Súdánců na území SAR.

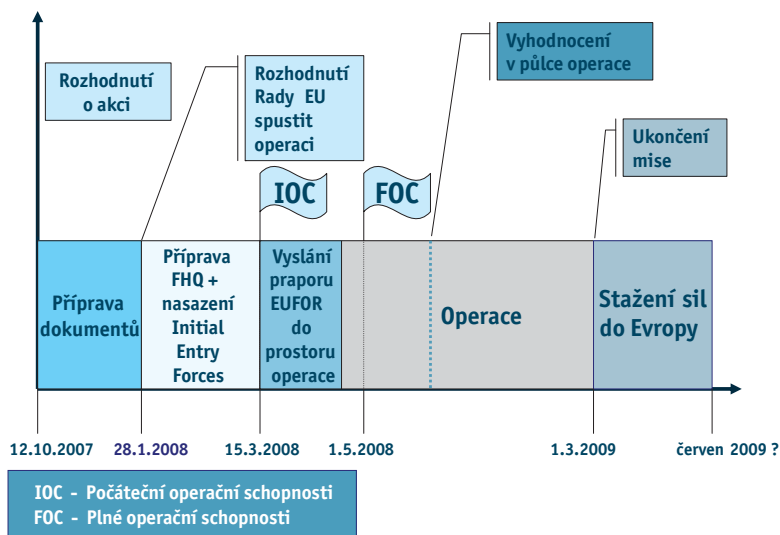
Cíl operace

Cílem několika schválených operací OSN ve střední Africe je především zabránit prohlubování krize v Dárfúru, a tím i rozšiřování nestability do ostatních sousedních regionů. EU chce, v úzké spolupráci s ostatními organizacemi (především s OSN a Africkou unií), přispět k vyřešení krize za použití politických, humanitárních a bezpečnostních nástrojů.

Úkolem jednotek EUFOR, které mají působit ve východním Čadu a severovýchodní části SAR podél hranice se Súdánem, bude především:

- ❑ ochrana civilních osob v nebezpečí,
- ❑ zabezpečení plynulosti dodávek humanitární pomoci (zejména potravin a léků) do uprchlických táborů,
- ❑ zabezpečení volného pohybu osob z humanitárních organizací v prostoru,
- ❑ usnadnění návratu násilně vysídlených osob do původních domovů,
- ❑ v SAR svou přítomností odrazovat ozbrojené skupiny od tranzitních přechodů ze Súdánu do Čadu a zpět.

Jednotky EUFOR nebudou využity k ostraze státní hranice, při místních konfliktech se budou chovat vojensky neutrálně, zbraně mohou použít jen v případě vlastního napadení nebo na ochranu bezbranných civilistů.

Graf 1: Předpokládaný časový harmonogram

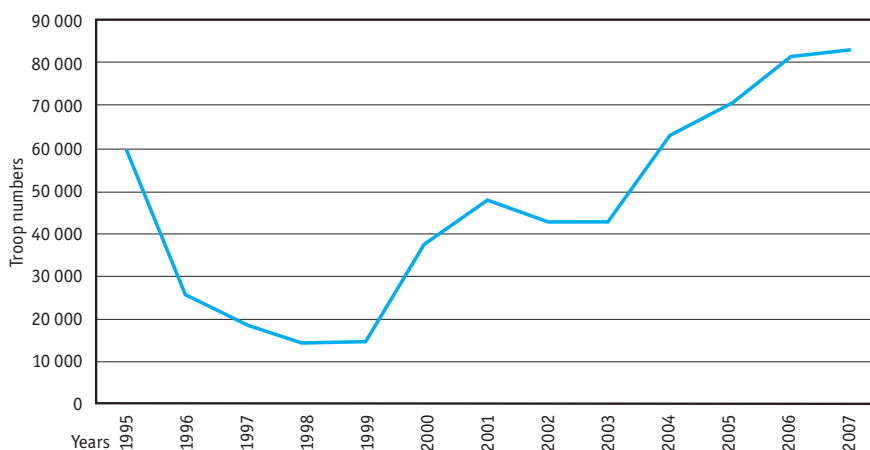
Konečným cílem je vytvoření takového stabilního a bezpečného prostředí, které bude i nadále udržitelné bez podpory mezinárodní vojenské přítomnosti. Schválená doba působení mise EUFOR je 12 měsíců od dosažení počátečních operačních schopností. Situace se bude v průběhu mise vyhodnocovat a pokud ani po ročním působení jednotek EUFOR nedojde k uspokojivému zklidnění situace v oblasti, měla by humanitární operace pokračovat i nadále, ale již pod přímým mandátem OSN (graf 1 na předcházející straně).

Aktivace sil EU

Dne 25. září 2007 byla schválena rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1778 o vojenské operaci OSN v Čadu a SAR pod oficiálním názvem **MINURCAT (UN Mission in the Central African Republic and Chad)**.

Vzhledem k nedostatku vlastních vojenských kapacit pověřila OSN sestavením a vysláním ozbrojených jednotek do těchto zemí Evropskou unií. V říjnu 2007 vyzval velitel operace, irský generálporučík Patrick Nash, předurčené národní zástupce tzv. *primary augmentees*, aby se dostavili na EU OHQ k plnění úkolů souvisejících s připravovanou misí (graf 2).

Number of Troops Participating in UN Peace Operations 1995–2007 (October)

Source: UN Department of Peacekeeping Operations

Graf 2: Historie počtů vojáků nasazených v operacích OSN

AČR má v této operaci dva zástupce. Podplukovník Jaroslav Průcha, příslušník Univerzity obrany v Brně, působí na operačním velitelství Evropské unie (EU OHQ), které se nachází ve Francii, na předměstí Paříže, v areálu starobylé vojenské pevnosti Mont Valérien. Druhým zástupcem je major Leon Šoc z Centra of Excellence ve Vyškově, jenž bude pracovat přímo v Čadu, na oddělení logistiky na velitelství sil (FHQ), které bude umístěno ve městě Abéché.

Rada EU po schválení dvou základních dokumentů – konceptu operace (CONOPS) a operačního plánu (OPLAN) – oficiálně vyslovila dne 28.ledna 2008 souhlas se zahájením mise pod názvem „Operation EUFOR Tchad/RCA“. Tak zní oficiální název operace s názvy států

ve francouzském jazyce, kde RCA znamená République centrafricaine (SAR – Středoafriická republika).

Nasazení jednotek do prostoru operace však bylo po několika dnech pozastaveno v důsledku mohutného ozbrojeného povstání proti prezidentovi Débymu, které proběhlo ve dnech 1. – 4. února 2008. Do této akce bylo zapojeno přibližně 3000–5000 rebelů, kteří se poměrně hladce dostali do hlavního města Čadu N´Djameny a přímo ohrožovali prezidentský palác. Poté se podařilo armádě Čadu situaci zvrátit, část povstaleckých sil byla zničena, část rozprášena a zbytek se stáhnul k soudánské hranici.

V současnosti se dvě hlavní skupiny rebelů opět připravují na boj. Mezi vůdci obou skupin proběhlo intenzivní jednání o společném postupu a rozdělení moci po případném vítězství. Zvyšují počty svých bojovníků, modernizují zbraně a doplňují munici. Pokud se jim podaří v brzké době vytvořit dostatečně silné uskupení, tak je pravděpodobné, že se pokusí ještě do začátku období dešťů o jeden útok. Prezident Déby s variantou útoku zřejmě vážně počítá. Jmenoval nového ministra obrany, zvýšil platy v armádě o 15 %, nábory nové vojáky a kolem hlavního města nechává budovat 18kilometrový obranný protitankový příkop o hloubce tři metry a šířce čtyři metry.

Kritické oblasti této mise:

Doposud největší vojenskou operací EU byla operace ALTHEA v Bosně a Hercegovině, jež byla zahájena v roce 2004. Zúčastnilo se jí od počátku 6270 osob, od února 2007 byl počet snížen na 2500. Zde bylo vše mnohem jednodušší: evropský kontinent, dobrá infrastruktura, mírné klima atd.

Na území Afriky byla největší operací ARTEMIS (v Demokratické republice Kongo), která začala v roce 2003 a měla 2000 vojáků. Jednalo se již o Afriku, ale bylo zde několik ulehčujících faktorů: délka mise pouze necelé tři měsíce; část státní hranice Konga byla tvořena pobřežím s Atlantickým oceánem, což usnadňovalo přepravu materiálu, poměrně rozvinutá infrastruktura atd.

Tato operace v Čadu a SAR však bude mnohem složitější, bude se potýkat s řadou jiných, neobvyklých a o to složitějších problémů. Vyjmenujme zde alespoň hlavní výzvy, které budou postaveny před EU:

- a) Personální a materiální naplnění – klíčovým problémem bylo především naplnění operace prostředky strategické dopravy, vrtulníky, logistickou podporou a zdravotnickým zabezpečením. Po několika konferencích k vyčlenění sil nakonec většinu prostředků poskytne Francie, která bude i logisticky zabezpečovat celou misi.
- b) Strategická doprava do prostoru operace – vzhledem k velké vzdálenosti z Evropy se musí transport řešit kombinovaným způsobem: lodí do přístavu Bengházi v Libyi nebo do přístavu Douala v Kamerunu. Z těchto přístavů je pak potřeba pokračovat nákladními vozidly dalších cca 2000 km do města Abeche. Doba přepravy z Evropy se pohybuje kolem 20–30 dnů přes Libyi. Tato cesta přes pouštní oblasti je však velmi náročná a nespolehlivá, nebo 35–45 dnů přes Kamerun (viz obr. 3). Navíc dopravní propustnost koridoru z Doualy do Čadu je omezená, již teď se denně pohybují po této jediné silnici desítky konvojů a jakákoliv porucha vozidla nebo nehoda zablokuje dopravu i pro ostatní. Navíc situace v Kamerunu, a především v přístavním městě Doula je v poslední době neklidná, probíhají stávky a veřejné demonstrace s rabováním obchodů. A letecky je možné, vzhledem k limitované kapacitě čadských letišť, přepravit pouze 20 % materiálu.

c) Logistická podpora hostitelské země – v podstatě neexistuje, téměř všechny potřebný materiál se musí dovážet z Evropy (od cementu, přes ubytovací materiál, PHM, až po proviant a balenou pitnou vodu).

d) Vysoké náklady na operaci – předpokládané náklady za celou dobu mise byly vyčísleny na 120 miliónů euro, ale podle různých zdrojů mohou dosáhnout až 5x vyšší částky, což by bylo 600 miliónů euro. A to je významná částka i pro bohatou Evropu. Největší část rozpočtu půjde na dopravu do místa nasazení, vybudování nutné infrastruktury, proviant a PHM.

Obr. 3: Porovnání vzdáleností Čad – Evropa

e) Obrovská rozloha versus nízký počet vojáků – při ploše 215 000 km² (trojnásobná rozloha ČR) a počtu 3700 osob je hustota pokrytí méně než 0,02 vojáka na km². Je velmi pravděpodobné, že tento poměr bude časem vyhodnocen jako nedostatečný a bude zde tlak na navýšení počtů osob v operaci. To ještě více zvýší nároky na již tak zatíženou logistiku a rozpočet.

f) Neexistující infrastruktura – žádná železnice, velmi špatný stav nebezpečných silnic umožňuje počítat s průměrnou rychlostí přesunu cca 40-50 km/hod. Všechny přesuny po silnici tak budou vždy několikahodinovou záležitostí. Například cesta autem z hlavního města N'Djameny do FHQ v Abéché (850 km) bude trvat minimálně 15 hodin. V období dešťů budou silnice téměř nepoužitelné. Z tohoto hlediska bude nejrychlejší a nejspolehlivější doprava pomocí vrtulníků, které se tak stávají klíčovým prvkem přepravy, zejména z hlediska rychlé zdravotní pomoci (MEDEVAC) a sil rychlé reakce (QRF).

g) Potřeba koordinace s jinými operacemi – v oblasti působí další operace OSN: UNAMID (25 000 osob v Dárfúru) a UNMIS (11 000 osob v jižním Súdánu).

h) Ochrana vlastních vojsk (force protection) – Jako projev nepřátelství rebelů vůči EUFOR je třeba brát v úvahu i možné napadení menších jednotek EUFOR, ať už za účelem symbolického zastrašení nebo ukořistění různého materiálu, vozidel, zbraní, PHM, potravin ... Zřejmě bude potřebné tuto ochranu při pokračujících nepokojích posílit.

i) Národní omezení – v důsledku multinárodního složení jednotek EUFOR je třeba respektovat různorodá národní omezení (national caveats) v činnosti vojsk. Některé státy umožňují plné využití schopností svých jednotek a techniky, jiné státy mají stanoveny omezující limity.

j) Krátká doba k rozmístění – plných operačních schopností je potřeba dosáhnout před obdobím dešťů, které obvykle začíná na přelomu května/června. Přímý dopad tohoto období na činnost vojsk je významný – prakticky se přeruší veškerý pohyb v oblasti, silnice se rozmočí, řeky rozvodní a přesuny s technikou jsou nemožné.

- k) Tropické podnebí – v létě denní teploty 35-50 stupňů, v noci 15-25, vlhkost až 95 %. V zimě denní teploty 25-35 st., noční teploty 5-15 stupňů, vlhkost 45-60 %

Celkový souhrn těchto faktorů bude znamenat, že jenom udržení vlastní životaschopnosti a akceschopnosti bude denně vyžadovat od jednotek EUFOR obrovské množství úsilí, času a financí. Dá se očekávat, že tím dojde nevyhnutelně k omezení vlastních vojensko-humanitárních ambicí a k narušení plnění hlavních cílů celé humanitární operace.

Zapojení členských zemí EU do operace

Celkem se předpokládá nasazení 3700 osob přímo v Africe. Zde je přehled (zveřejněný ve zprávách ČT 1 dne 28.1.2008), kolik osob vyšlou jednotlivé státy EU do operace:

Bojové a odpůrné jednotky v Africe:

Slovensko	15	Řecko	20
Portugalsko	20	Španělsko	35
Rakousko	50	Finsko	60
Belgie	60	Rumunsko	120
Švédsko	250	Polsko	350
Irsko	430	Francie	2100

Do práce na úrovni štábů OHQ a FHQ se zapojí 22 států:

Belgie, Bulharsko, Česká republika, Finsko, Francie, Itálie, Irsko, Kypr, Litva, Maďarsko, Nizozemí, Německo, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Rumunsko, Slovensko, Slovensko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie.

Závěr

Evropská unie se pustila do historicky největší vojenské operace mimo území Evropy, která je unikátní svým rozsahem, náročností a rizikem. Statisíce strádajících lidí v nouzových příbytcích podél súdánské hranice si určitě zaslouží bezpečné a klidné domovy. Je určitě správné, že EU přešla od dlouhého období hezkých řečí a planých slibů ke konkrétní akci.

Afrika je dnes považována za nejproblémovější světový kontinent, za skrytou časovanou nálož. Dosavadní zkušenosti naznačují, že obecné povědomí místních obyvatel ještě zdaleka nedozrálo k mírovému a stabilnímu řešení místních sporů. Vždyť i na Balkáně, který se nachází na teritoriu „vypělé“ Evropy, je situace i po několika letech vojenské přítomnosti stále neutěšená.

Lze se domnívat, že navzdory všem problémům bude EU schopna tuto operaci zahájit a vést po dobu jednoho roku. Otázkou zůstává, jaký bude stav v Čadu po uplynutí 12měsíčního mandátu. Bezpečnostní situace v regionu bude velmi pravděpodobně i nadále křehká až kritická a bez viditelné přítomnosti vojenských jednotek zřejmě dlouhodobě neudržitelná. A je otázkou, zda OSN bude moci po roce tuto operaci opravdu převzít plně pod svůj mandát a vojensky zabezpečit – viz graf 2 s počtem osob v misích OSN. V tom případě není vyloučeno, že EU se bude muset v této části světa vojensky angažovat i v budoucnosti, s cílem vojensky pomoci OSN ve stabilizaci regionu.

Při tomto případném dalším nasazení bude ovšem mít EU těžkou roli. Při stávajících obrovských finančních nákladech bude mise postupně ztrácet podporu evropské veřejnosti i politiků. A navíc – čím déle by EUFOR v Čadu zůstal – tím více by byl zapojován do řešení dalších komplexních problémů, které se v oblasti hromadily a neřešily během posledních 20 let.

Použité prameny a literatura:

Troop Contributions October 2007. New York: UN Peacekeeping Department, October 2007.
Bernard LANGE. Recent history of Chad. In *Africa South of the Sahara 2006*, Iain Frame (ed.). London: Routledge, 2006.

Neutajované informace z pracovních dokumentů OHQ, OPLAN, CONOPS, INTSUM.

<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/minurcat/>.

<http://www.military.ie/overseas/ops/africa/chad/index.htm>.

http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1371&lang=CS&mode=g.

Některé užívané zkratky:

CONOPS	Concept of Operations	záměr operací (koncepte)
EU OHQ	EU Operation Headquarters	operační velitelství Evropské unie
EUFOR	European Union Force	mnohonárodní síly EU
FHQ	Force Headquarters	velitelství sil
FOC	Full Operational Capability	plná operační schopnost (pohotovost)
IOC	Initial Operational Capability	počáteční operační schopnosti, počáteční operační pohotovost [nejbližší termín pro uvedení do operačního použití, AAP-15]
INTSUM	Intelligence Summary	souhrnné zpravodajské hlášení
MINURCAT	La Mission des Nations Unies en République Centrafricaine et au Tchad (UN Mission in the Central African Republic and Chad)	vojenská mise OSN v SAR a Čadu
OHQ	Operation Headquarters	operační velitelství
OPLAN	Operational Plan	operační plán
QRF	Quick Reaction Force	síly rychlé reakce (rychlého nasazení)
RCA	République centrafricaine (CAR - Central African Republic)	SAR - Středoafriická republika
UNAMID	UN Assistance Mission in Darfur	mise OSN na pomoc Dárfúru
UNMIS	UN Mission in the Sudan	mise OSN v Súdánu

Geografické zabezpečení 1. kontingentu AČR mise ISAF PRT Lógar

Přímá geografická podpora štábů a vojsk v průběhu letos již devadesátileté historie geografické služby AČR (GeoSl AČR) byla vždy neodmyslitelnou součástí její vojensko-odborné působnosti a tak tomu zůstává i nadále. Velmi podstatnou součástí přímé geografické podpory je příprava geografických podkladů podle požadavků Společného operačního centra Ministerstva obrany (SOC MO) a geografické zabezpečení jednotek vysílaných do mezinárodních mírových a humanitárních misí. A to nejen v místě operačního nasazení, ale zejména v rámci přípravy jednotlivých kontingentů před jejich vysláním do zahraničí. Čeští vojenští geografové totiž nejsou zařazováni do sestav všech jednotek operujících na zahraničním území a geografické zabezpečení je mnohdy v gesci jiné koaliční armády.

Geografické zabezpečení kontingentů AČR před vysláním do misí spočívá hlavně v zabezpečení analogovými produkty, digitálními podklady a daty „na zakázku“, které svou formou, obsahem, rozsahem, ale i kvalitou v maximální možné míře odpovídají požadavku konkrétního uživatele v konkrétním prostoru a čase. Z mnoha produktů vyrobených pro tento účel lze uvést například nespočet účelových map převážně malých a středních měřítek, anaglyfy, ortofota, plány měst, satelitní snímky a družicové mapy, ale i komplexní rychlé geografické informace z oblastí celého světa. Z podkladů a dat v digitální formě lze zmínit digitální atlas světa a digitální mapy různých měřítek. Většina z uvedených produktů a digitálních podkladů byla účelově zpracována pro potřeby balkánských misí a v posledních letech i pro kontingenty vysílané do Afghánistánu, Kuvajtu a Iráku.

Dva příklady za všechny: Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad (VGHMÚř) v Dobrušce již od roku 2004 tiskne speciální mapy vyráběné geografickým pracovištěm velitelství KFOR v Prištině. Digitální data jsou přenášena do VGHMÚř a po zpracování a tisku jsou hotové mapy expedovány v rámci zásobovacích závozu do centrálního skladu map KFOR v Prištině.

Vojáci českých průzkumných jednotek působících v minulých letech v afghánské horské provincii Badachšán (v rámci německo-česko-dánského provinčního rekonstrukčního týmu ve Fajzábádu) získali kromě jiného v průběhu roku 2006 knižní vydání topografické mapy 1 : 100 000, které bylo zpracováno oddělením geografické podpory odboru přímého geografického zabezpečení VGHMÚř. To je dislokováno v Praze – částečně v objektu Generálního štábu AČR a částečně v budově bývalého Vojenského zeměpisného ústavu. Vytištění a kartopografické zpracování pak bylo realizováno v Dobrušce.

Protože vojáci národních kontingentů musí být do příslušné operace všestranně a řádně připraveni, další role specialistů GeoSl AČR spočívá i v přípravě příslušníků kontingentů v rámci školící a výcvikové činnosti tím, že zabezpečují teoretická a někdy i praktická zaměstnání vojáků před jejich vysláním do mise.

Tím nejcenějším a nejhodnotnějším, co mohou geografové nabídnout národním vojenským kontingentům a potažmo i koaličním spojencům, je nesporně kvalifikovaný personál. Od roku 2003 geografická služba AČR každoročně obsazuje na šest měsíců funkci náčelníka

geografické služby velitelství KFOR na základně Film City v Přeštíně, který se od roku 2004 střídá s českým databázovým managerem geografického oddělení velitelství KFOR. Příslušníci GeoSI AČR však v minulosti v zahraničních misích uspěli i na funkcích, které s geografickou odborností souvisí jen nepřímo nebo vůbec. Tato zkušenost je současně i cennou zpětnou vazbou dovnitř služby ohledně skutečných potřeb štábů a vojsk v oblasti jejich geografického zabezpečení.

Vojenští geografové v Lógaru

Od března 2008 působí vojáci AČR společně s civilním týmem specialistů v afghánské provincii Lógar, kde převzali odpovědnost za bezpečnostní situaci regionu, který lze svou rozlohou přirovnat k Pardubickému kraji. Jádrem téměř dvousetčlenného 1. kontingentu AČR mise ISAF PRT Lógar tvoří vojáci ze 102. průzkumného praporu Prostějov, dále ze 7. mechanizované brigády Hranice, 13. dělostřelecké brigády Jince, 15. ženijní záchranné brigády Bechyně, 103. střediska CIMIC/PSYOPS Lipník nad Bečvou, 22. základny letectva Náměšť nad Oslavou a příslušníků dalších součástí Armády České republiky.

Současné české angažmá v Afghánistánu je jistě historickým momentem, protože to je vůbec poprvé, co se Češi samostatně a s vlastní odpovědností podílejí na obnově afghánské provincie v systému provinčních rekonstrukčních týmů (PRT) koaličních států, které se snaží pomoci této asijské zemi k nové budoucnosti. A geografická služba AČR je u toho. Přímo v místě nasazení se aktivně spolupodílí na podpoře náročné činnosti příslušníků naší armády v sestavě kontingentu operujícího v Afghánistánu, ale v širším kontextu také na činnosti koaličních vojsk.

Obr. 1: Výřez z mapy TLM50 zpracované pro potřeby kontingentu AČR

V rámci 1. kontingentu AČR mise ISAF PRT Lógar působí jako náčelník pracoviště geografické podpory kapitán Petr Kropáček z Vojenského geografického a hydrometeorologického úřadu (VGHMÚŘ) v Dobrušce, do funkce staršího důstojníka pracoviště byl zařazen nadporučík Martin Furo z Centra geografického zabezpečení 104. zabezpečovacího praporu Velitelství společných sil v Olomouci. Hydrometeorologické zabezpečení kontingentu má na starosti synoptik kontingentu nadporučík Jozef Medveď, také příslušník olomouckého Centra geografického zabezpečení.

Pro potřeby kontingentu AČR byly ve VGHMÚŘ počátkem roku 2008 operativně zpracovány a vytisknuty mapy z prostoru provincie Lógar. Jde o první větší sérii map tvořenou metodou rychlé symbolizace dat GIS (geografického informačního systému) do mapové kompozice, přičemž obsah map je tvořen zejména daty pořízenými v rámci

mezinárodní spolupráce. Vzhled a symbolika jednotlivých prvků na mapách vychází z alianční standardní mapy Topographic Line Map 1 : 50 000 (TLM50). Kromě toho vojenští geografové v Lógaru disponují poměrně širokou škálou vektorových i rastrových dat, včetně dat výškopisných, s jejichž pomocí jsou schopni vyprodukovat rychlé mapové výstupy, případně jiné geografické produkty dle požadavků a potřeb kontingentu.

Mobilní souprava SOUMOP (0)

Jedním z důležitých prvků soudobého profesionálního plnění úkolů přímého geografického zabezpečení je schopnost využívat nejmodernější technologie nejen v kancelářských podmínkách, ale i mimo ně. V současnosti je k plnění odborných úkolů geodetické a geografické podpory krizových, humanitárních a bojových operací předurčena **mobilní souprava geografického zabezpečení operačního stupně SOUMOP (0)** Velitelství společných sil.

Geografická služba AČR touto moderní soupravou, jejímž dodavatelem je VOP-026 Šternberk, s. p., divize Vojenského technického ústavu pozemního vojska (VTÚPV) Vyškov, disponuje od roku 2006. Specialisté geografické služby operačního a částečně i taktického stupně velení s pomocí tohoto prostředku geograficky zabezpečili například mezinárodní cvičení Grim Campaigner-72 v červnu 2007, Grim Campaigner-71 v červenci 2007 a taktické cvičení 7. brigádního úkolového uskupení Strong Campaigner, které se konalo v říjnu 2007. Vzhledem ke svému určení je tedy logické, že souprava SOUMOP (0) byla odsunuta do Lógaru, kde umožňuje geografickým specialistům českého kontingentu efektivní plnění úkolů, pro které byla vyvinuta.

Mobilní pracoviště je určeno k informačnímu zabezpečení velitele, štábu i jednotlivých druhů vojsk vojensko-geografickými podklady pro vyhodnocení zájmového prostoru. Je opatřeno technikou a technologiemi k získávání, shromažďování, zpracovávání, archivování a ke komplexnímu poskytování veškerých dostupných hodnověrných a aktuálních geografických dat, informací a podkladů o místě působení v analogové i digitální formě.

Souprava SOUMOP (0) je tvořena čtyřmi moduly, jejichž základním konstrukčním prvkem je kontejner ISO-1C, který je přepravitelný a manipulovatelný prostředky zavedenými do AČR. Konkrétně se jedná o boční překladač kontejnerů KLAUS na podvozku Tatra. V kontejnerech je kromě speciální zástavby zabudována základní technologie, která se skládá z filtračního a ventilačního zařízení, klimatizační jednotky, nezávislého naftového topení a elektrické instalace. Dva ze čtyř modulů slouží jako zdroje elektrické energie pro celou soupravu a jsou vybaveny elektrocentrálami se vznětovým spalovacím motorem o výkonu 16 kW. Součástí soupravy je i propojovací stanový dílec, pomocí kterého jsou kontejnery propojeny a který tvoří další možný prostor pro práci. Každý z modulů je vybaven prostorem mj. na uložení osobní výstroje nebo prostředky k přípravě a uchování potravin.

Stručný popis modulů soupravy SOUMOP (0):

a) MOGAN – modul geografických analýz

MOGAN je hlavním a řídicím modulem celé soupravy. Jeho součástí je polní počítač, PC se softwarovým vybavením umožňujícím ze získaných dat, informací a jiných podkladů provádět komplexní geografické analýzy zájmového prostoru (např. ArcGIS) a PC se softwarem pro zpracování snímkových podkladů (ERDAS Imagine). Mapové výstupy, analýzy

a další výsledky práce geografů mohou být distribuovány v digitální podobě v různých formátech, ale i analogově, protože technické zázemí modulu doplňuje i velkoformátový plotr a laserová tiskárna A3.

b) MOZIN – modul zásobování informacemi

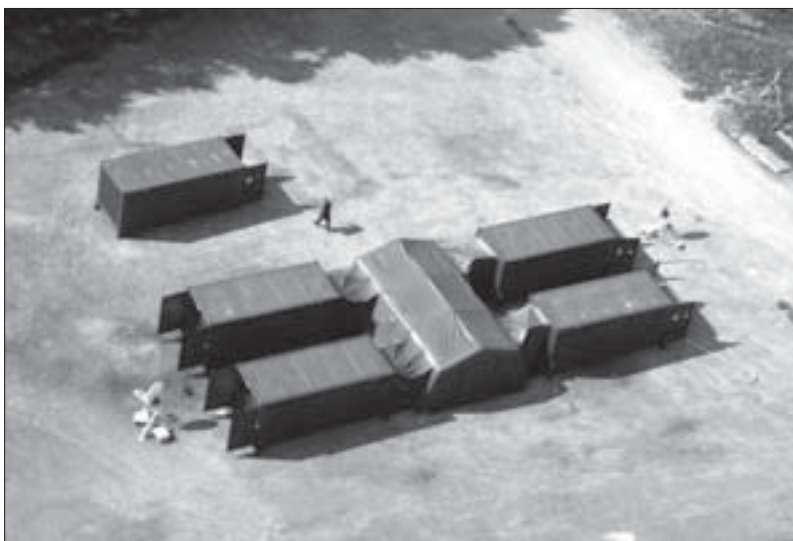
Modul MOZIN je určen k zásobování štábů a vojsk geografickými informacemi a podklady o zájmovém prostoru. Součástí modulu je i skladový kontejner sloužící k uskladnění provozního či jiného materiálu, který není ukládán přímo v jednotlivých modulech SOUMOP (0). Součástí modulu je také velkoformátový skener, plotr a kopírka.

c) MOSIN – modul sběru informací

MOSIN slouží ke sběru, shromažďování, třídění a vyhodnocování dat, informací a podkladů pro zabezpečení geografických prací, doplňování bází dat a následných analýz terénu. K měřickým pracím a sběru dat přímo v terénu slouží lehký terénní automobil Land Rover. Kromě základního počítačového vybavení modul obsahuje totální stanici, přijímač GPS pro sběr dat, ale i digitální fotoaparát a videokameru.

d) MOREP – modul reprografického zabezpečení

Čtvrtý modul MOREP umožňuje základní reprografické zpracování geografických podkladů, např. tvorbu digitálních tiskových předloh, kopírování a jednoduché knihařské práce, jako jsou například laminace, řezání nebo kroužková vazba.

Obr. 2: Mobilní souprava geografického zabezpečení operačního stupně SOUMOP (0)

Mobilní souprava geografického zabezpečení *operačního* stupně SOUMOP (0) je vybavena dostupnými a využitelnými datovými a mapovými podklady z operačního prostoru 1. kontingentu AČR mise ISAF PRT Lógar. Kompatibilita s technickým a technologickým vybavením dalších složek GeoSI AČR umožňuje další případnou výměnu dat dle aktuálních požadavků a potřeb.

V budoucnosti služba předpokládá vytvoření soupravy geografického zabezpečení brigádního typu (SGEOB) *strategického* stupně a perspektivním cílem je dosažení mobility prostředků geografické podpory na všech stupních velení.

Závěr

Nezbytným předpokladem úspěšného splnění stanovených úkolů každého vojenského kontingentu vyslaného do zahraniční mise je maximální součinnost všech jeho složek a mravenčí – někdy na první pohled neviditelná – práce všech vojáků. Mnohé z profesí a odborností navíc nejsou nijak početně silně zastoupené, což je dáno charakterem jejich činnosti i objektivními potřebami kontingentu. Mezi takové druhy vojsk a služeb bezesporu patří i geografická služba AČR a hydrometeorologická služba AČR. Pro činnost jejich specialistů v misi je charakteristické, že pokud je bezchybná a bezproblémová, nebývá obvykle v souvislosti s náročnými úkoly vojáků nějak zvlášť připomínána.

O přípravě 1. kontingentu AČR mise ISAF PRT Lógar před jeho vysláním do prostoru plněných operačních úkolů i o jeho činnosti v místě nasazení bylo a jistě ještě bude řečeno a napsáno mnohé. Cílem příspěvku bylo představit početně – nikoliv významem – nevýraznou složku kontingentu a její možnosti. Profesní připravenost vojenských geografů, technické prostředky a moderní technologie, kterými v Lógaru disponují, jsou předpokladem k tomu, aby v afghánské misi obstáli se ctí a aby svým dílem přispěli ke zdárnému splnění všech úkolů a k šťastnému návratu všech vojáků zpět domů, ke svým rodinám a útvarům.

Literatura:

UDVORKA, P., FURÓ, M. Centrum geografického zabezpečení Olomouc. *Vojenský geografický obzor* 1/2007, s. 16-23. www.army.cz.

Náš vstup do NATO byl vyjádřením našeho odhodlání nebýt – jako už mnohokrát v minulosti – jen trpnou obětí dějin, ale jejich aktivním spolutvůrcem. Proto mi připadá nešťastné, když slyším jako důvod pro nasazení našich vojáků v Afghánistánu, že je to náš závazek vůči NATO. Takový argument je pravdivý jen částečně, respektive nepostihuje celou pravdu. Do NATO jsme nevstoupili proto, abychom bojovali v cizích válkách, ale proto, abychom sdíleli odpovědnost za západní civilizaci, která je přes všechny své nedostatky světem svobody a demokracie. Takový svět není samozřejmostí a čas od času vyžaduje oběti včetně těch nejvyšších.

Vlasta Parkanová,
ministřyně obrany ČR
Uctili jsme hrdinu, boj pokračuje
Mladá fronta DNES, 28. 3. 2008

Zpravodajská činnost je nezbytnou součástí psychologických operací (PSYOPS) ve všech jejich fázích – od plánování, provádění až po vyhodnocení jejich účinnosti. Zpravodajské informace shromažďují, zpracovávají a vyhodnocují zpravodajští důstojníci a analytičtí pracovníci jednotek PSYOPS ve spolupráci se zpravodajskými orgány ostatních složek armády.

Úvod

Zpravodajská podpora psychologických operací se v mnoha směrech shoduje se zpravodajskou činností u bojových jednotek, avšak požadavky na zpravodajské informace jsou rozdílné. Těžištěm pozornosti zpravodajství PSYOPS jsou zejména ty skupiny populace, které mohou ovlivnit průběh vojenských operací. Informace o chování, motivacích, postojích a potřebách těchto cílových skupin jsou klíčové pro úspěšnost programů a produktů psychologických operací. Rovněž znalosti terénu a klimatických podmínek jsou důležité pro efektivní vedení PSYOPS. Zpravodajská podpora je významná i pro realizaci tzv. kontrapsychologických operací (kontra PSYOPS), které se zahrnují do oblasti psychologických operací.

Mezi hlavní oblasti zpravodajské podpory PSYOPS patří:

- ❑ vyhodnocení prostoru předpokládaných psychologických operací,
- ❑ identifikace a analýza cílových skupin,
- ❑ předběžné hodnocení produktů psychologických operací před jejich distribucí,
- ❑ hodnocení účinnosti psychologických operací,
- ❑ analýza propagandy protivníka k uskutečňování kontra PSYOPS.

Vyhodnocení prostoru PSYOPS a analýza cílových skupin

Informace potřebné k úspěšnému vedení psychologických operací se obvykle sdružují do dvou základních studií PSYOPS. První z nich se zaměřuje na předběžné určení klíčových cílových skupin, které mohou mít vliv na průběh vojenské činnosti. Dále se orientuje na charakteristiku politického, ekonomického, sociálního a kulturního prostředí, v nichž se cílové skupiny nalézají.

V britské armádě se tento dokument označuje jako *studie dané oblasti/země* (Country Area Study), v americkém polním řádu FM 33-1-1 *základní studie psychologických operací* (PSYOP Basic Study). [1] Struktura těchto prvotních studií je podle zvyklostí daných zemí různá, ale v zásadě se může členit do těchto kategorií: historie, kultura, politický systém, ideologie a náboženství, ozbrojené síly, sdělovací prostředky, zahraniční politika a vztahy s ostatními zeměmi, klíčové cílové skupiny a názoroví vůdci. Jednotlivé kategorie se pak detailně člení do velkého počtu dalších podkategorií, takže výsledkem shromažďování těchto dat bývá velmi rozsáhlý dokument.

Informace jsou v něm vždy zpracovávány ve vztahu k cílovým skupinám a jsou získávány se značným předstihem z otevřených zdrojů, zpravidla z tištěných a elektronických sdělovacích prostředků. Většina informací má poté charakter tzv. základních zpravodajských informací.

Druhý typ studie se skládá z informací relevantních pro důkladnou *analýzu vytyčených cílových skupin* (Target Audience Analysis) a pro plánování a vedení kampaní psychologických operací. Tento druh dokumentu je průběžně doplňován i o aktuální zpravodajské informace a začíná se zpracovávat v období vzniku krize. V britských PSYOPS se nazývá jako *základní psychologická studie* (Basic Psychological Study), v americkém polním řádu FM 33-1-1 nese název *speciální hodnocení psychologických operací* (Special PSYOP Assessment).

Studie tohoto druhu se již zaměřuje na zjišťování postojů, názorů, nálad, emocí, hodnotové orientace, morálního stavu cílových skupin, jejich motivací, poznání potřeb, tendencí k určitému jednání, mravů, obyčejů, zvyků, tabu, životního stylu, momentálních fyzických a psychologických podmínek a v neposlední řadě jejich zranitelných a citlivých míst, o něž se psychologické operace především opírají.

Vyústěním celkové analýzy cílových skupin pak je:

- ❑ definování cílů psychologických operací vůči jednotlivým cílovým skupinám,
- ❑ rozpoznání faktorů, které mají vliv na chování cílových skupin,
- ❑ identifikace slabých a zranitelných míst,
- ❑ vymezení základních témat a symbolů k vedení psychologických operací,
- ❑ vytvoření seznamu mediálních prostředků umožňujících přístup k cílovým skupinám,
- ❑ odhad vnímavosti cílových skupin vůči psychologickým operacím,
- ❑ vytvoření seznamu indikátorů účinnosti kampaní psychologického působení.

Všechny uvedené dokumenty mohou být doplněny i o *specifické studie PSYOPS*, týkající se terénu, klimatických a povětrnostních podmínek. Údaje o směru, rychlosti větru, teplotě a vlhkosti vzduchu, typu ročního období, druhu a profilu terénu (např. hustota lesního porostu, horská pásma) jsou pro vedení psychologických operací podstatné i proto, že mohou ovlivňovat distribuci zejména tištěných materiálů.

Veškeré dostupné informace získané z jmenovaných studií se integrují do zvláštních elektronických databází, mezi něž patří např. automatizovaný informační systém *SOCRATES* (Special Operations Command, Research, Analysis and Threat Evaluation Data System) a *POADS* (Psychological Operations Automated Data System) užívané armádou USA. Díky těmto rozsáhlým souborům dat a vlastní zpravodajské činnosti nejsou příslušníci jednotek psychologických operací pouze uživateli zpravodajských informací, ale rovněž jejich poskytovateli.

Předběžné hodnocení psychologických operací

Příslušníci PSYOPS využívají zpravodajské informace získané z různých zdrojů také k tomu, aby otestovali efektivnost programů a produktů psychologických operací před jejich distribucí. To jim umožňuje vyhnout se chybám, jichž se lze snadno dopustit při užívání mateřského jazyka cílové skupiny nebo v záležitostech, u nichž se projevují odlišnosti kultur, a které mohou okamžitě vyvolat ztrátu důvěryhodnosti PSYOPS.

V ideálním případě se materiály ověřují na *vzorku cílové skupiny*, který je vybírán na základě vědeckých metod zajišťujících jeho reprezentativnost vzhledem k celkovému rozsahu popu-

lace. Výsledky průzkumů naznačí, zda bude sdělení cílovou skupinou pochopeno, zda na ni bude působit věrohodně či u ní vyvolá žádoucí odezvu, nebo zcela naopak nechtěné účinky. Na základě této analýzy se pak produkt buď upraví, nebo se úplně zruší.

Úspěch metody využívající reprezentativní skupinu účastníků je samozřejmě závislý na relativně volném přístupu k cílové skupině osob. Nicméně předběžné prověřování kampaní psychologických operací bývá někdy velmi problematické, jestliže se cílové skupiny nacházejí v nebezpečných a obtížně dostupných oblastech. K částečné kompenzaci tohoto problému mohou být jako vzorek pro testování produktů využiti *zajatci, uprchlíci* nebo *emigranti* z nepřístupné oblasti.

Další způsob předběžného hodnocení produktů PSYOPS se pokouší vyvážit nemožnost přístupu k cílové skupině tím, že se shromáždí vybrané osoby s určitými znalostmi o cílové skupině. Tito jedinci si vyměňují názory na podstatné otázky daných materiálů PSYOPS. *Diskuze* vybrané skupiny účastníků má však i svá úskalí a slabiny – např. důležité názory mohou být potlačeny kritikou ze strany ostatních členů skupiny.

Důležitou metodou předběžného hodnocení plánovaných psychologických operací je i *hloubkový rozhovor* s jednotlivými osobami cílové skupiny. Měl by jej vést zkušený psycholog nebo zpravodajský důstojník. Hlavním účelem rozhovoru s jednotlivci je hlouběji pochopit smysl událostí a objasnit mechanismus, jímž se utvářejí, zachovávají a mění.

Hodnocení účinnosti psychologických operací

Po zahájení kampaně psychologických operací se od zpravodajství požadují informace o aktuálních účincích propagandistických produktů v cílové oblasti. Působení PSYOPS nemusí zasáhnout pouze zamýšlenou cílovou skupinu. Neočekávaný a možná i nepříznivý dopad psychologických operací se může projevit i u jiné nezacílené části společnosti. Kvalitní a využitelné zpravodajství proto umožňuje přiměřené přizpůsobení kampaně PSYOPS.

Měření účinků kampaní PSYOPS je velmi složitý úkol. Je někdy obtížné zjistit, zda-li k požadovanému chování na straně cílové skupiny došlo působením psychologických operací nebo vlivem jiných faktorů. Pro zhodnocení úspěchu produktů a programů PSYOPS se používají dva druhy ukazatelů – přímé a nepřímé.

Přímým indikátorem je sama reakce cílových skupin na kampaň psychologických operací. Pokud se cílové skupiny osob chovají v souladu se sdělením PSYOPS, např. aby zběhly, vzdaly se nebo způsobily zmatky, je přímým ukazatelem jejich zběhnutí, resp. přechod.

Nepřímé indikátory se využívají v případech, že požadované chování nemůže být snadno pozorovatelné, např. kvůli terénu nebo povaze daného chování. Úspěch programu PSYOPS, jehož cílem je snížit morální stav nepřátelských sil a jejich motivaci k boji, se obtížně kvantifikuje. Příslušníci PSYOPS však mohou shromažďovat a využívat nepřímé ukazatele snížení motivace a morálky, jakými jsou například úspěšnost a neúspěšnost rekrutace sil protivníka. Využitím metody obsahové analýzy tisku, rozhlasového a televizního vysílání a jiných dokumentů lze zjistit informace o odezvě nepřátelské strany na kampaň psychologických operací.

Při ukončení kampaně se její psychologické působení znovu vyhodnocuje. Závěrečné ověřování zahrnuje nejenom potvrzení účinků u předpokládané a nepředpokládané části ovlivňované společnosti a rovněž se vyhodnocuje smysl kampaně. Zpravodajství může být schopno analyzovat, zda-li cílové segmenty populace byly přístupné sdělením PSYOPS či

nikoli. Vhodným způsobem ověřování úspěšnosti kampaně je využití *řízeného rozhovoru* nebo *standardizovaného dotazníku* aplikovaného na reprezentativním vzorku cílové skupiny.

Analýza propagandy protivníka k realizaci kontra PSYOPS

Ozbrojené síly a obyvatelé mohou být vystaveni vlivu nepřátelské propagandy. K ochraně vojsk a obyvatelstva před psychologickým působením nepřítele jsou vedeny kontrapsychologické operace. Kontra PSYOPS zahrnují veškerá opatření, která buď neutralizují či alespoň minimalizují účinky nepřátelské propagandy. Jejich cílem je udržet morální stav vlastních jednotek a neztratit podporu veřejného mínění.

Základním předpokladem pro efektivní protipropagandistickou kampaň je detailní rozbor propagandy protivníka. Podklady pro tuto analýzu poskytuje zpravodajská činnost. Její výsledky se využívají nejen k vedení protipropagandistických aktivit, ale i k plánování vlastních psychologických operací a tvorbě mediálních produktů. Odhalením nedostatků, slabých a zranitelných míst protivníkovy propagandy lze tyto nepřátelské PSYOPS využít ve svůj prospěch.

Analýza produktů psychologického působení protivníka je prováděna příslušníky jednotek psychologických operací ve spolupráci se zpravodajskými službami a vědeckovýzkumnými pracovišti. Tento proces má specifickou strukturu, která se označuje v dokumentech armád Severoatlantické aliance zkratkou **SCAME** (S - source, C - content, A - audience, M - media, E - effect). Proces se zaměřuje na určení původce nepřátelské propagandy, hodnotí její obsah, specifikuje cílové skupiny, vůči nimž je propaganda namířena, zaměřuje se na použitá média šíření a především na zamýšlené a nezamýšlené účinky produktů psychologického působení. Tento metodický postup zaručuje úplné a důkladné posouzení propagandy protivníka a výrazně snižuje možnost chybování v důsledku opomenutí nějaké klíčové skutečnosti.

Kromě analýzy protivníkovy propagandy se při plánování odvetných opatření berou v úvahu další důležité faktory. Především je potřebné zvážit, zda určitá protipropagandistická aktivita podpoří nebo nenaruší průběh právě probíhající činnosti PSYOPS a zda-li program protiopatření nevyvolá nechtěnou publicitu nepřátelské propagandě.

K vytvoření účinného a aktuálního programu protiopatření je také nutné mít k dispozici dostatek času, osob a materiálních prostředků. Klíčovým krokem v procesu plánování je volba nejvhodnějších technik a postupů kontrapropagandy pro danou situaci. O úspěchu kampaně nakonec rozhoduje i přesné načasování a rychlost jejího zahájení, aby vliv nepřátelské propagandistické činnosti na cílové skupiny byl co nejmenší. Ke správnému zhodnocení všech naznačených faktorů přispívá i kvalitní zpravodajská činnost.

Příslušníci jednotek PSYOPS pak na základě analýzy protivníkovy propagandy zpracovávají pro velitele návrh možných protiopatření k eliminaci jejího působení. Po schválení je plán kontrapsychologických operací realizován veliteli na všech stupních velení a řízení s využitím prostředků PSYOPS, tiskové a případně psychologické služby.

Závěr

Spolupráce zpravodajských a analytických pracovníků jednotek psychologických operací s ostatními zpravodajskými orgány ozbrojených sil je nezbytná pro úspěšné vedení psychologických kampaní a realizaci účinných protipropagandistických opatření. Je proto důležité,

aby odborníci v oblasti zpravodajství nechtěně neopomjeli i hodnotné zpravodajské informace, významné pro uskutečňování psychologických operací. Na druhou stranu zpravodajství PSYOPS může svými specifickými informacemi výrazně přispět k celkovému úspěchu bojových a nebojových operací.

Poznámka:

- [1] Pro psychologické operace se v anglickém jazyce ustálily dvě zkratky. V dokumentech Severoatlantické aliance a většiny členských zemí se pro ně uvádí termín PSYOPS; americké ozbrojené síly užívají označení PSYOP.

Literatura:

- AJP-3.7. *NATO Psychological Operations Doctrine*. Brussels: NATO Headquarters, March 2002.
- FM 33-1-1. *Psychological operations: Techniques and Procedures*. Washington, D.C.: Headquarters, Department of the Army, 5 May 1994.
- GORDON, J. Intelligence and Psychological Operations. In GOLDSTEIN, FL., et. al. *Psychological Operations. Principles and Case Studies*. 1st ed. Maxwell Air Force Base: Air University Press, 1996, p. 203-211. ISBN 1-58566-016-7.
- Military Information Support Operations Course (PSYOPS)*. *Precis*. Shefford: Defence Intelligence and Security School, March 1999.

Snaha zajistit trvale udržitelný mír pro válkami zmítaný kontinent byla základní motivace na počátku evropské integrace, nyní se tento cíl zdá být naplněn. Bezpečnost Evropy, ale i jejího sousedství a celého světa, je nový (dosud politiky nenalezený) smysl EU. Nová – lisabonská – smlouva EU proto potvrzuje evropskou obranu a bezpečnost jako společnou evropskou prioritu.

Rozdíl proti době moderní je zřetelný: nejde o to státy porážet a ovládat, jde o to státy obnovovat. Nikdo nepředpokládá výstavbu evropské armády, která na zemi, ve vzduchu a na moři porazí cizí mocnost, třeba Rusko. Nejde ani o konkurenci vůči NATO, se kterým EU spíše spolupracuje a měla by spolupracovat více. Cílem evropské obranné politiky je vojenskými prostředky bránit masovým útokům proti civilnímu obyvatelstvu (koncept human security) a jejich důsledkům, a to i za cenu použití síly, a posléze zajistit jeho další bezpečnost obnovou rozpadlých států a obnovou jejich bezpečnostních struktur, policie, administrativy, justice. K dnešku se tohoto nového typu obrany ujala EU ve více jak 30 misích, ve kterých slouží tisíce vojáků, policistů a civilistů, od Konga, Čadu, Palestiny, Libanonu, Arménie, Bosny až po Afghánistán.

Nemysleme si, že konflikty v těchto zemích jsou od nás vzdáleny a že se jedná pouze o jakýsi jiný druh humanitární pomoci těmto zemím. Opak je pravdou. Děláme to pro sebe, pro své bezpečí. V dnešním světě platí zákon mávnutí motýlího křídla – malá událost na jednom konci planety má bezprostřední důsledky na jejím druhém konci.

Jana Hybášková,
europoslankyně, předsedkyně stálé delegace Izrael-EP
Poučení ze smrti prvního evropského vojáka
24. 3. 2008, neviditelnypes.cz

Právní aspekty institutu „svědomí a náboženské vyznání“ v české a řecké branné legislativě

Doplňování ozbrojených sil České republiky osobami v mírovém stavu, za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu se uskutečňuje na základě právních předpisů České republiky a interních normativních aktů Ministerstva obrany. Současná branná legislativa doplňování teoreticky i prakticky umožňuje, ale je otázkou jak by doplňování skutečně v mobilizaci probíhalo. K dokonalosti chybí propracovanější zákony. Na některých nových zákonech se již začalo pracovat, ať již je to zákon o branné povinnosti (branný zákon), nebo zcela nový zákon o mimořádné službě v ozbrojených silách České republiky, případně zákon o službě vojáků z povolání, o průběhu vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků. Určité zákony by bylo vhodné novelizovat, např. zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Podstatné je zákony zpracovat důsledně a s určitou nadčasovostí, aby měly dlouhodobou platnost (každá změna vyvolává nejasnosti v kvalitě zpracování prvotního zákona). Není ale na škodu nahlédnout také do branné legislativy jiných států a vzít si z ní, v případě kvalitnějšího zpracování, poučení. Situaci v české a řecké branné legislativě v oblasti svědomí a náboženského vyznání hodnotí následující příspěvek.

Úvod

Ozbrojené síly České republiky mají přesně stanovené úkoly, které jsou vymezené zákonem č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky. [1] To umožňuje jejich použití jak při zabezpečení vnější bezpečnosti státu, tj. proti jiným ozbrojeným silám nebo jiným nebezpečím přicházejícím z vnějšího okolí státu, tak při zajištění bezpečnosti vnitřní. [2] Mohou spolupracovat s ozbrojenými silami jiných států, pokud se jedná o plnění závazků České republiky, a také působit v zahraničí, jde-li o nevojenské operace.

V případě stavu ohrožení státu je vyhlášena částečná mobilizace a v případě válečného stavu všeobecná mobilizace. V obou situacích dochází k hromadnému povolávání vojáků v záloze do mimořádné služby a doplňování útvarů a zařízení na válečné počty. Výkonu mimořádné služby předchází zákonné absolvování odvodního řízení občanem, kde se stanovuje schopnost nebo neschopnost vykonávat tuto službu. Zatímco povinnost odvodního řízení je přesně stanovena zákonem č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, [3] nastoupení mimořádné služby (vojenská činná služba za stavu ohrožení státu a válečného stavu) již tak jednoznačné není. V zákoně je totiž uveden § 6, který umožňuje odmítnutí mimořádné služby z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání. Voják v záloze má tedy možnost jak nenastoupit do ozbrojených sil České republiky v případě stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

Charakteristika institutu „svědomí a náboženské vyznání“

Svědomí je vnitřní instance, „mlčenlivé volání“, které vede soudy člověka o tom, co sám způsobil nebo co se chystá způsobit. Navazuje na lidskou schopnost sebereflexe, tj. schop-

nost uvažovat o sobě samém, „podívat se“ na sebe jinýma očima než je pohled vlastního zájmu a prosazování. Proto se svědomí chápe jako podstatný příznak a atribut lidské osoby a vyžaduje si respektování ze strany druhých i společnosti. Tam, kde má člověk ujistit druhé o upřímnosti svých úmyslů, slibuje „na svou čest a svědomí“ (např. poslanecký nebo prezidentský slib, ale i vojenská přísaha).

Svědomí máme každý. Někdo větší, někdo menší. Jestliže však někdo prohlásí, že žádné svědomí nemá, není to pravda. Je to určitá póza. Jedná se o člověka, který potřebuje něco předvést, možná i účelově, případně chce vzbudit určitý zájem. Můžeme dokonce říci, že se nějakým způsobem chlubí. V konečném důsledku je však schopen konat zlo bez výčitek. Snad jen u asociálních žvlů bez citu lze vypočítovat minimální svědomí.

Jestliže mravně hodnotíme lidské jednání, vždy předpokládáme, že jednající osoba dospěla k užívání rozumu a že poznává rozdíl mezi dobrem a zlem. To znamená dvě věci:

- a) předpokládáme, že každý nějak ví, co je dobré a co špatné, alespoň ve všeobecném smyslu. To nevylučuje, že v jednotlivém případě lidé mohou mít o dobru a zlu rozdílné názory,
- b) předpokládáme také, že každý rozhodně ví, že dobro je nutno konat a zlo nekonat. Jde tu o vědomí, že mravní nárok dobra má povahu nepodmíněné závaznosti.

Toto všeobecné poznání dobra a zla, které spontánně a samozřejmě předpokládáme ve styku s lidmi, označujeme běžně jako svědomí. [4]

Svědomí se tedy definuje jako schopnost osobnosti uskutečňovat morální sebekontrolu, samostatně formulovat vlastní morální povinnosti, vyžadovat od sebe jejich plnění a provádět kritické sebehodnocení vlastních činů. Svědomí je tedy základní forma mravního sebeuvědomění osobnosti. [5]

Náboženské vyznání čili konfese je institut, který není příliš uchopitelný a nelze jej zcela přesně právně definovat, i když je garantován na základě Listiny základních práv a svobod. [6] Paradoxně nenajdeme specifikaci nikde v zákoně ani ústavě. Podle názorů některých odborníků s právníkým vzděláním a praxí se jedná o osobní přesvědčení jedince. Ottův slovník naučný definuje náboženské vyznání jednotlivce jako jeho organizační příslušnost k církvi, [7] s čímž ale odborníci ne zcela jednoznačně souhlasí a považují tuto definici za zastaralou a neodpovídající dnešní době.

Jestliže však přihlídneme ke stávající dostupné literatuře, můžeme stanovit, že v případě vystupňovaného nesouladu mezi náboženským přesvědčením jednotlivce a jeho organizační příslušností mluvíme o matrikovém příslušníku té které církve.

Bez vyznání je institut charakterizující člověka, který se nehlásí k žádné církvi nebo náboženství (zde záleží na položené otázce). Není možné pochybovat, že tady náboženské cítění může opět hrát takovou úlohu, že lze nazvat jednotlivce bezkonfesní osobou, vřele nábožensky cítící. Řadí se sem tedy ateisté, agnostici a lidé, kteří věří v Boha (resp. Bohy), aniž by se chtěli přihlásit ke konkrétnímu vyznání. Naopak neřadí se sem lidé, kteří odmítnou na otázku o svém vyznání odpovědět. Ve sčítání lidu z roku 2001 se do skupiny bez vyznání zařadilo 6 039 991 (59 %) obyvatel České republiky. Ve Slovenské republice je to ještě naopak o několik procent méně.

V České republice máme u Ministerstva kultury registrováno ke dni 29. února 2008 celkem 30 církví a náboženských společností, které slouží jako dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založených za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať už veřejně, nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby. [8] V této souvislosti

je zde vhodné uvést, že pouze náboženská společnost Svědkové Jehovovi, jako jediná zaregistrovaná, však zcela jednoznačně odmítá vojenskou službu, jakékoliv používání střelných zbraní jak k osobní obraně, tak k jakýmkoliv jiným, byť i sportovním účelům. [9] Tento přístup však vyplývá z jejich celkového odmítavého postoje ke spolupráci se státem, což se projevuje například neúčtou ke státním symbolům a distancí od politických a občanských záležitostí (účast na volbách apod.). Svědkové Jehovovi se tak stávají snadným objektem diskriminace a – ve svobodné společnosti – obětí nepochopení a pohrdání také kvůli způsobu misie a uniformitě názorů i náboženských postojů. [10]

Charakteristika institutu „pacifismus“

Pacifismus je původně druh náboženského hnutí vycházejícího z biblického přikázání „nezabíješ“, které hlásá mír, odsouzení všech válek a „neodporování zlu násilím“. Pacifismus nerozlišuje mezi válkami spravedlivými a nespravedlivými, vede věřící k odporu ke všem válkám a k odmítání vojenské služby. U některých náboženských sekt jde odpor tak daleko, že odmítají i ozbrojené pořádkové hlídky. Pacifismus lze chápat jako vnitřní princip odmítání násilí, jako individuální etiku, nebo jako toto přesvědčení transformované do kodexu jednání. [11] Z uvedené charakteristiky lze vyvodit závěr, že pacifismus, i když není a nemůže být registrovanou církví nebo náboženskou společností, může být další možností vyhnutí se výkonu mimořádné služby a lze jej tedy považovat za jeden ze zásadních důvodů možného negativního ovlivňování postojů osob při doplňování ozbrojených sil České republiky za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

Institut „svědomí a náboženské vyznání“ v branné legislativě České republiky

Branná povinnost v České republice je povinnost státního občana (muže i ženy) plnit úkoly ozbrojených sil České republiky, zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti vyplývající ze zákona. [3] V mírovém stavu se branná povinnost realizuje pouze na základě **dobrovolného rozhodnutí** občana nebo vojáka v záloze.

S institutem „svědomí a náboženské vyznání“ se v české branné legislativě setkáváme v § 6 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování, ve znění pozdějších předpisů, který hovoří o odmítnutí mimořádné služby z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání.

Zde je uvedeno, že voják v záloze může odmítnout vykonávat mimořádnou službu z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání:

- a) do 15 dnů ode dne předání rozhodnutí o schopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu vydaného při odvodním řízení,
- b) do 15 dnů ode dne účinnosti vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

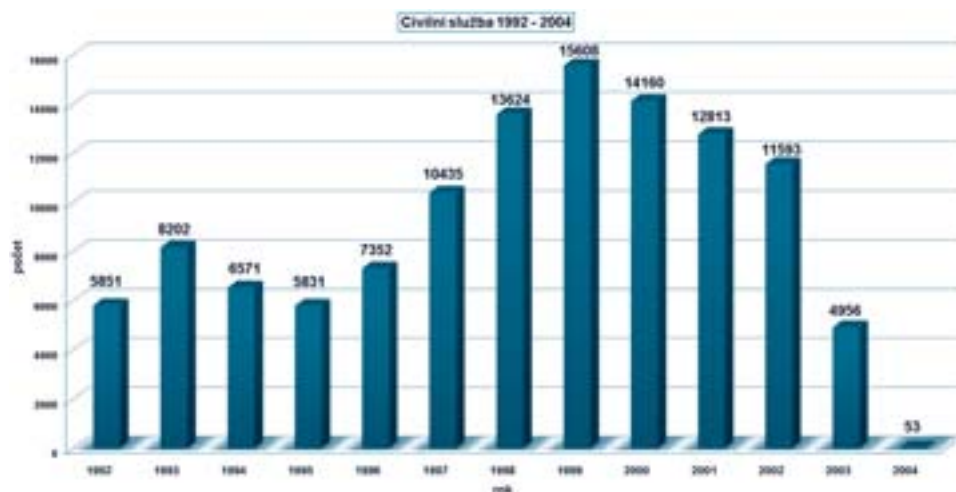
Branným zákonem stanovená možnost odmítnout mimořádnou službu může tedy zásadním způsobem ovlivnit výši zálohy ozbrojených sil České republiky.

Na základě praktických zkušeností z realizace předcházejících právních úprav možnosti odmítnutí výkonu vojenské činné služby lze předpokládat, že do 15 dnů ode dne předání rozhodnutí

o schopnosti státního občana vykonávat vojenskou činnou službu, vydaného při odvodním řízení, odmítne výkon mimořádné služby minimálně cca 16 % odvedených vojáků v povinné záloze. V návaznosti na politicko-vojenskou situaci po vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu lze předpokládat i **výrazně vyšší procento odmítnutí mimořádné služby.**

Možnost odmítnutí výkonu mimořádné služby vojáky v záloze do 15 dnů ode dne vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu lze posoudit jen částečně. Pro stanovení prognózy nejsou žádné praktické zkušenosti. Lze však předpokládat, že i v tomto případě výši podaných prohlášení o odmítnutí mimořádné služby ovlivní momentální politicko-vojenská situace po vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

Jediným praktickým příkladem vlivu odmítnutí výkonu vojenské činné služby na stav ozbrojených sil a schopnost jejich obranné činnosti je rok 1990, kdy po umožnění odmítnutí výkonu základní nebo náhradní služby (i v jejím průběhu), poklesly početní stavy vojáků v základní (náhradní) službě v celých ozbrojených silách až na **cca 15 až 20 % plánovaných počtů!!** [12] Můžeme se však pouze domnívat, zda těch **80 až 85 %** vojáků základní (náhradní) služby opravdu odmítlo výkon vojenské činné služby z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání. Jak je možné zhodnotit uvolněnou společenskou situaci v rámci nastolené demokracie po roce 1989, lze konstatovat, že to byla spíš ideální příležitost a možnost okamžitého úniku od vojenských povinností a výcviku.

Pramen: Vlček, B. Vojenské rozhledy, 2007, roč. 16, č. 2, s. 169-200. [13]

Obr.: Grafické znázornění počtu prohlášení o odmítnutí výkonu vojenské činné služby v letech 1992-2004

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, neobsahuje povinnost krajského vojenského velitelství jako vojenského správního úřadu nebo krajského úřadu, případně nějaké jiné státní instituce, vytvářet zvláštní komise, které by zhodnotily, zda voják v záloze podal prohlášení o odmítnutí výkonu mimořádné služby, jež by bylo řádně odůvodněné a podložené, a hlavně pravdivé!

Podle názorů některých odborníků s právníkým vzděláním a praxí lze považovat za odůvodněné prohlášení již takové prohlášení, kde je pouze uvedeno, že z důvodu svědomí (nebo náboženského vyznání) jmenovaný odmítá výkon mimořádné služby.

Nikdo také jako „vyznavač či příznivec“ nějakého náboženského vyznání není nikde registrován a nemůže se jakýmkoliv dokladem či průkazem v současné době prokázat. Náboženské vyznání nelze tedy za současného stavu branné legislativy zjistit a hlavně doložit. Citovaný branný zákon zároveň blíže nestanovuje, zda např. držitel zbrojního průkazu na jakoukoliv střelnou zbraň, člen mysliveckého sdružení, příslušník bezpečnostní agentury, člen sportovního střeleckého klubu nebo jiného zájmového sdružení, které má vztah k použití zbraně, by mohl být zbaven povinnosti převzetí výkonu mimořádné služby z důvodu svědomí (nebo náboženského vyznání). Tato situace tak účelově nahrává všem občanům, kteří by se chtěli vyhnout nástupu vojenské činné služby za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, aby možnost využili a zároveň „zneužili“.

Institut „svědomí a náboženské vyznání“ v branné legislativě Řecka

Řecko je jednou z několika evropských zemí, kde muži mají povinnost vykonat i v době míru vojenskou základní službu. V důsledku stále neujasněné a vyhrčené situace s Tureckem (členský stát NATO) jsou ozbrojené síly v neustálé pohotovosti a připravené na doplnění vojáků ze zálohy. Pro případ možného konfliktu jsou dokonce zálohy v pohraničních oblastech již v míru vyzbrojeny ručními zbraněmi.

V branné legislativě Řecka se setkáváme s institutem „svědomí a náboženské vyznání“ v zákoně č. 3421/2005 FEK ze dne 13. prosince 2005 o odvodech řeckých občanů a dalších nařízeních, uveřejněných ve Vládních novinách č. 302/2005 FEK ze dne 12. prosince 2005. V tomto zákoně se hovoří, že všichni, jež z důvodu svědomí odmítají vykonat svoji zákonnou vojenskou povinnost a odvolávají se přitom na své náboženské nebo ideologické vyznání, mohou být uznáni jako odpírači z důvodu svědomí. Důvody svědomí však musí vyplývat z obecného generálního přístupu k životu, který je založen na uvědomělých náboženských, filozofických a etických přesvědčeních, jež jsou osobou aplikovány bez překročení (tzn. striktně) a projevují se dodržováním příslušného chování.

Za odpírače svědomí se nepovažují:

- a) ti, jež sloužili ve zbraní po jakoukoliv dobu v řeckých či cizích ozbrojených silách nebo bezpečnostních složkách,**
- b) ti, jež disponují povolením k nošení zbraně nebo žádají o vydání takového povolení, jakož i ti, jež se účastní samostatně nebo v rámci skupiny střeleckých závodů, honů nebo podobných aktivit, jež mají bezprostřední vztah k použití zbraní,**
- c) ti, jež byli odsouzeni anebo je vedeno proti nim trestní řízení za trestní čin, jež má vztah k použití zbraní, munice nebo nezákonného násilí.**

Odpírači svědomí mohou vykonat službu beze zbraně nebo alternativní službu podle zákona č. 3421/2005 FEK, hlava 10, článek 59. [14] Uznání odpírači svědomí jsou povinni vykonat vojenskou službu beze zbraně nebo službu alternativní ve stejné délce, jako by sloužili se zbraní, zvýšenou následovně:

a) povinni k vojenské službě beze zbraně:

- ☐ o dvanáct měsíců pro ty, jež by vykonali úplnou vojenskou službu,
- ☐ o jedenáct měsíců pro ty, jež by vykonávali zkrácenou vojenskou službu v délce devíti měsíců,

- ❑ o deset měsíců pro ty, jež by vykonali zkrácenou vojenskou službu v délce šesti měsíců.

b) povinní k alternativní službě:

- ❑ o osmnáct měsíců pro ty, jež by vykonávali úplnou vojenskou službu,
- ❑ o šestnáct měsíců pro ty, jež by vykonávali zkrácenou vojenskou službu v délce devíti měsíců,
- ❑ o čtrnáct měsíců pro ty, jež by vykonávali zkrácenou vojenskou službu v délce šesti měsíců.

Alternativní služba trvá 18 měsíců pro ty, jež by vykonávali úplnou vojenskou službu, 16 měsíců v případě výkonu zkrácené vojenské služby v délce 9 měsíců a 14 měsíců v případě výkonu zkrácené vojenské služby v délce 6 měsíců. Na základě rozhodnutí ministra národní obrany je možné dobu zkrátit, ne však pod dobu vojenské služby se zbraní zvýšené v případě a) o polovinu a v případě b) o dvojnásobek.

Služba beze zbraně se provádí zásadně v jednotkách mimo prefektury Attika, Thessaloniky, místa narození, trvalého a přechodného pobytu zájemců, jakož i mimo centra s velkou hustotou obyvatel, jež jsou uvedena v rozhodnutí ministra obrany.

Alternativní služba se provádí v zařízeních státního sektoru, jak je dáno příslušným zákonem č. 1892/1990 FEK uveřejněném ve Vládních novinách ve znění zákona č. 3229/2004 FEK. Provádí se v zařízeních veřejného zájmu. [15]

Ke zkoumání, zda se jedná o odpírače svědomí z hodnověrných důvodů, se sestavuje zvláštní komise složená z:

- ❑ dvou profesorů filozofie nebo sociálních studií,
- ❑ jednoho poradce právní komise státu,
- ❑ dvou vysokých důstojníků, jednoho z odvodního oboru a jednoho z oboru hygienického.

Na základě hodnocení komise se rozhoduje o uznání nebo neuznání občana odpíračem z důvodu svědomí, které je založeno na náboženských, filozofických nebo etických přesvědčeních.

Rozhodnutí se může přijmout jak na základě předložených dokladů, tak na základě poho-
voru. [16]

Závěr

Z výše uvedených informací lze učinit jednoznačný závěr, že řecká branná legislativa je kvalitativně propracovanější a dává občanovi daleko menší možnost „úniku“ ze zákonné vojenské povinnosti. Zároveň mu však umožňuje vykonat z důvodu svědomí službu beze zbraně nebo alternativní službu.

Česká branná legislativa, jež je v tomto smyslu nedokonalá, možná by se dalo říci až „děravá“, poskytuje vojákovi v záloze ideální možnost vyhnout se výkonu mimořádné služby. Podle mého provedeného výzkumu na Střední zdravotnické škole a Střední průmyslové škole strojnické v Brně (viz Vojenské rozhledy 1/2007 s. 169-174), bychom měli v případě částečné nebo všeobecné mobilizace a provádění odvodního řízení, například u dvou nej-

mladších ročníků narození, značné problémy s doplněním ozbrojených sil České republiky. Paradoxem je, že za platnosti branného zákona č. 193/1920 Sb., bylo odmítnutí vojenské činné služby podle branných předpisů v Československu v letech 1920 až 1939 z náboženských důvodů výslovně zakázáno. [17] To ovšem neexistovalo současné znění Listiny základních práv a svobod. Nabízí se otázka: „Mohli bychom nebo musíme práva občana za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu omezit?“

Nová branná legislativa v České republice je v období příprav. Z toho důvodu je nutné vymezit zákonné nástroje a způsob odpírání vojenské činné služby a přizpůsobit je možným problémům při zajištění doplnění ozbrojených sil České republiky osobami za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. Zvážit je nutné i vytvoření zvláštních komisí, které by posuzovaly, zda se voják v záloze podle uváděných důvodů odmítnutí vykonávání mimořádné služby chová a také žije.

Poznámky a literatura:

- [1] Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] PERNICA, B. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*, Praha: AVIS, 2007. ISBN 978-80-7278-381-6.
- [3] Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- [4] ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1994. ISBN 80-7113-111-3.
- [5] SCHLANGELOVÁ, J. MATEJOVIČ, P. OBORNÝ, J. ŠKORPÍKOVÁ, H. *Etika a armáda*. Praha: Magnet-Press a Impuls, 1992.
- [6] *Ústavní zákon č. 23/1991 Sb.*, Listina základních práv a svobod.
- [7] *Ottův slovník naučný*, Dodatky, díl čtvrtý, Polička: Argo, 2001. s. 405. ISBN 80-7203-341-7.
- [8] Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů.
- [9] BLÁŽEK, R. POKORNÝ, V. TELCOVÁ, J. *Nebezpečí sekt*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., 2002. ISBN 80-86568-07-5.
- [10] VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: Náboženství, církve, sekty, duchovní společnosti*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.
- [11] *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. s. 370, 749. ISBN 80-7184-164-1.
- [12] VLČEK, B. Možnosti doplňování ozbrojených sil České republiky vojáky v záloze za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. *Vojenské rozhledy*, 2007, roč. 16, č. 1, s. 169-174. ISSN 1210-3292.
- [13] VLČEK, B. Lidské zdroje použitelné pro zabezpečení požadavků souvisejících s řešením krizových stavů a obranou státu. *Vojenské rozhledy*, 2007, roč. 16, č. 2, s. 186-200. ISSN 1210-3292.
- [14] Zákon č. 3421/2005 FEK, Vládní noviny Řecké republiky.
- [15] VLČEK, B. Vojenské správní úřady některých členských států NATO. *Vojenské rozhledy*, 2008, roč. 17, č. 1, s. 86-93. ISSN 1210-3292.
- [16] VLČEK, B. *Právní aspekty institutu svědomí v české a řecké branné legislativě*. [přednáška] Brno 2007.
- [17] Zákon č. 193/1920 Sb., Branný zákon republiky Československé.

Elektronické zdroje:

www.aspi.cz
www.hellas.org./military/index.htm
www.mod.mil.gr
www.sse.gr
www.stratologia.gr
www.wikipedia.cz

Článek mjr. Marka P. Kriegera byl uveřejněn v č. 4/2007 časopisu pozemního vojska USA Military Review. Zkráceno a redakčně upraveno.

Většina spisovatelů, badatelů a učitelů vojenských škol se shoduje v tom, že těžištěm povstání je lid, avšak tak tomu není. Skutečným strategickým těžištěm povstání je jeho kauza, jeho „věc“.

Vojenští vědci často označují lid za těžiště povstání, protože lid představuje zřejmý cíl, proti němuž je možno nasadit prvky státní, především vojenské moci, jejíž účinnost je možno měřit. Zatímco se to zdá být při povrchním pohledu přijatelné, znamená to neporozumění koncepci těžiště, omezené pochopení procesu analýzy těžiště a přehlížení významu a účinnosti nehmotných proměnných. Protože se současný boj ozbrojených sil proti teroristům a povstalcům neřídí vzory z minulosti, je nezbytné inovativní a adaptivní myšlení.

Tento článek zpochybňuje tvrzení, že lid je v povstání těžištěm. Tvrdí, že kauza, „věc“ povstání je jeho strategickým těžištěm, že administrativní organizace povstání je jeho operačním těžištěm spojujícím jeho strategickou a taktickou úroveň, a vysvětluje vzájemnou závislost všech tří: kauzy, organizace a lidu.

Definice těžiště

Jedna z mnoha definic těžiště je tato: **„Těžiště je zdrojem moci, který poskytuje morální a fyzickou sílu, volnost jednání anebo vůli jednat.“** Tato definice odpovídá skutečnosti a umožňuje lépe pochopit pojem těžiště. K diskuzi o definování těžiště dochází vždy, když se plánovači snaží zjistit nepřátelské těžiště. Těžiště udržuje celý systém nebo strukturu bojující strany pohromadě a získává moc z různých zdrojů. Jakmile jsou tyto zdroje získány, těžiště je schopno řídit jejich použití.

Všechna těžiště mají charakteristiky, které usnadňují porozumění jejich teorií a aplikaci.

Existuje jediné těžiště na strategické úrovni války a jediné těžiště na operační úrovni. Taktická úroveň má rozhodující místa. Taktickými rozhodujícími místy je chráněno operační těžiště, které zase chrání strategické těžiště. To částečně vysvětluje vzájemnou závislost různých úrovní války a jejich příslušná těžiště a rozhodující místa.

Za povstání lid (taktické rozhodující místo) chrání povstaleckou organizaci (operační těžiště) z vlastní vůle nebo z přinucení a poskytuje mu aktivní nebo pasivní podporu, čímž umožňuje, aby povstání mohlo vést svoje běžné operace v relativním bezpečí. Povstání, jehož organizace je chráněna a má volnost jednání, je schopnější poskytovat služby, které si lid přeje, a může nabídnout přijatelnější alternativu k současné (zpravidla vládní) moci. Schopnost povstání poskytovat potřebné služby nejen získává další podporu ze strany lidu,

ale vytváří také podporu pro kauzu, „věc“ povstání, tj. pro jeho strategické těžiště. Tento cyklus rozšiřující se ochranné podpory je důkazem vzájemně závislé povahy strategického těžiště, operačního těžiště a taktických rozhodujících míst.

Těžiště se mohou přizpůsobit nebo změnit, když se změní prostředí nebo podmínky. Když se těžišti nedaří být dostředivou silou a řídit zdroje a namísto toho se stane slabým nebo zranitelným místem, musí se přizpůsobit, nebo bude zničeno.

Dejme tomu, že nějaký organizační systém, například politická organizace, je operačním těžištěm zajišťujícím vazbu mezi strategickým těžištěm a taktickými rozhodujícími místy. Jestliže je tato organizace napadena a funkčně zničena, pak se musí objevit nové operační těžiště. Když se neobjeví, nebude existovat spojovací článek mezi strategickou a taktickou úrovní války.

Bez ochrany operačního těžiště se zmenší schopnost strategického těžiště využívat svoje zdroje a strategické těžiště bude stále zranitelnější útokem a ohroženo zničením. Když k tomu dojde, systém představuje slabé, nikoli pevné místo a není schopen jednat jako těžiště.

Totéž platí vždy, když existují slabá místa v ochranných vrstvách těžiště. Například, když povstání nemá podporu lidu, lid tvoří slabé místo, které činí organizaci zranitelnou. Zranitelnost organizace zase přivodí zranitelnost kauzy. Pro překonání tohoto slabého místa musejí povstalci použít metody k vynucení podpory ze strany lidu.

Těžiště organizují a řídí zdroje fyzické a psychické, jimiž disponují. Právě synergie těchto možností umožňuje těžišti uplatňovat moc větší než je jeho vlastní síla. Síla možností a ochrana mezi úrovněmi ztěžují vedení přímého útoku na těžiště nebo jeho zničení jediným úderem. Avšak nepřímý útok na těžiště oslabí jeho možnosti do té míry, že již nebude schopno zajistit synergii, řízení a organizaci a uplatňovat sílu.

Není vždy nutno zničit těžiště. Stejného účinku lze dosáhnout tím, že těžiště bude zbaveno schopnosti plnit svou funkci nebo vůle svou funkci plnit.

Porozumět důležitosti kauzy

Jedinou silou, kterou má povstání na počátku, je ideologická moc jeho kauzy. Kauza je naprosto nezbytným předpokladem pro povstání. Přitahuje podporu. Je dostředivou silou přitahující k těžišti další zdroje. Bez kauzy neexistuje pro lid důvod, aby povstání podporoval aktivně, pasivně, ochotně nebo neochotně. Účelem kauzy je přitahovat co největší počet podporujících, a přitom oslabovat přitažlivost protivníků. Zobecněním stížností lidu a jejich sloučením do jednoduchého poselství se dosáhne toho, že lid se může identifikovat s tím, co odlišuje působivou kauzu přitahující nejsilnější podporu od slabé kauzy neschopné přitahovat potenciální stoupence.

Řečeno jinak, kauza povstání je soustava vytvořená ze stížností lidu. Povstání je systém vytvořený ze subsystémů přitahujících zdroje.

Povstání se musí naprosto identifikovat s kauzou, obyvatelstvo musí být získáno pro kauzu a protipovstalecká strana by neměla být schopna přijmout tuto kauzu bez značného oslabení vlastní moci. Když není splněna některá z těchto podmínek, existuje slabé místo a povstání musí svou kauzu změnit, nebo eventuelně ztroskotá.

Z těchto důvodů **je kauza povstání jeho strategickým těžištěm. Bez kauzy neexistuje povstání.** Když je kauza slabá, je povstání vážně zranitelné vládními opatřeními.

Strategické těžiště: kauza

Jestliže je kauza povstání syntézou stížností lidu, musí účinná kauza tyto stížnosti obsahovat tak, aby se lid s ní mohl ztotožnit a aby ji aktivně podporoval. Za to je odpovědná politická nebo administrativní organizace povstání, jeho těžiště operační úrovně, která přemění stížnosti na hesla a poselství.

Stížnosti samotné však nemohou být strategickým těžištěm. Individuálně nemohou stížnosti přitahovat, působit tvořivě, organizovat a používat zdroje (ačkoli kolektivně mohou, a to ve formě kauzy spravované organizací). Kromě toho, individuální stížnosti jsou zranitelné útokem: jestliže protipovstalecká strana řeší každou stížnost individuálně, může omezit podporu, kterou stížnosti získávají pro povstání. Naopak, jestliže se protipovstalecká strana snaží řešit každou stížnost odděleně, riskuje legitimizaci nebo ospravedlnění existence povstání a potenciálně zmenšuje svou vlastní moc v procesu.

Operační těžiště: organizace

Kauza přitahuje podporu, která vede k vytvoření počáteční politicko-administrativní organizace povstání. Tato organizace se stane operačním těžištěm povstání. Chrání kauzu (strategické těžiště) tak, že vede nepřetržité operace povstání. Ačkoli povstalci nemají žádnou odpovědnost za to, aby se od začátku starali o lid, získávají podporu lidu poskytováním služeb. Čím lépe to dělají, tím větší podporu získávají pro svou kauzu. Stručně, účinná administrativa v zájmu kauzy chrání sílu kauzy. Později, když povstání vyvrává, může upevňovat svoje zisky udržováním pořádku a rozsáhlejším poskytováním služeb lidu.

Taktické rozhodující místo: lid

Lid je velmi důležitý pro úspěch jak povstání, tak protipovstalecké strany. Ve skutečnosti, protože lid je hmatatelným cílem, proti němuž lze použít vojenskou sílu, vojenští plánovači pohodlně považují lid za těžiště. Avšak zatímco lid je klíčovým terénem, důležitým zdrojem, objektem který se obě strany snaží ovládnout, přesto není těžištěm.

Jestliže je lid stejně důležitý pro úspěch povstání i protipovstalecké strany a jestliže bude bitva rozhodnuta podle schopností jednotlivých stran získat co největší možnou podporu ze strany lidu, pak je lid rozhodujícím činitelem v každé operaci. Různé definice a teorie těžiště společně uvádějí, že lid je zdrojem síly, nikdy zdrojem slabosti. Na počátku povstání je podpora ze strany lidu minimální, a proto lid není zdrojem síly. Povstání může vést násilné akce bez počáteční podpory ze strany lidu a získat jeho podporu později na základě těchto akcí. Jakmile vejde kauza povstání ve známost, někteří lidé je budou ochotně podporovat a jiní až k tomu budou přinuceni.

Lid definuje bojiště. Určuje, co je přijatelné a co nepřijatelné poskytováním nebo odmítáním podpory a odoláváním nátlaku některé ze stran. Poskytuje také důležité prostředky jako mužstvo, velitele, zásobovací cesty a informace. Vzhledem k nutnosti ovlivňovat rozhodovací proces lidu je lid objektem působení obou stran. Z těchto důvodů není lid těžištěm na žádné úrovni války. Lid je rozhodujícím místem stejně důležitým pro obě strany.

Názor, že lid je těžištěm povstání, neodpovídá na několik otázek.

Na které úrovni války je lid těžištěm? Vojenští plánovači mají tendenci uvažovat takticky, avšak zaměřením na taktickou úroveň jsou ignorovány skutečné zdroje síly, ty zdroje, které spojují strategickou a operační úroveň války s úrovní taktickou. Jaké jsou vazby mezi úrovněmi? Jsou vzájemně závislé nebo existují izolovaně? Jak se úrovně chrání navzájem? Která jsou taktická rozhodující místa? Ti, kdož se domnívají, že lid je těžištěm, sotva odpoví na tyto otázky. Tento článek na ně do jisté míry odpověděl.

Závěry

Je pochopitelné, proč orgány pověřené protipovstaleckými operacemi mají sklon označovat lid za těžiště: lid je zřejmou entitou, kterou lze s použitím běžných metod plánování a volby cílů označit za cíl, zatímco vést útok na něco tak mnohoznačného, nehmotného a pojmově neznámého jako je kauza, ideologie anebo soustava názorů je nesnadné a nemusí přinést výsledky po měsíce nebo roky.

Některé kultury měří čas na generace, takže jak bychom měli měřit účinnost našeho úsilí pro příští generace? Jak měřit účinnost během jednoroční operace? Je nesnadné zachovat si přesvědčení, že naše úsilí je účinné, když jeho výsledky budou zřejmé teprve v historii.

Úspěšné zaměření a úspěšný útok na strategické těžiště, na kauzu, přímo nebo nepřímo způsobí, že celé povstání skončí neúspěchem. To je podstata těžiště: jeho porážka vede ke všeobecné porážce. Útok na povstaleckou organizaci oslabí její schopnost bránit její kauzu a její schopnost spojit kauzu s lidem. Jakmile k tomu dojde, bude strategické těžiště zranitelné útokem a bude vystaveno riziku zničení.

-nas-

Evropa je hodně kritizována za vojenskou neschopnost, ale přitom nemá tak špatně nakročeno. V rekordně krátkém čase několika let se dostala od politických vizí k reálným evropským jednotkám. Disponuje vznikajícím velitelstvím, včetně plánovacích kapacit sdílených s NATO, konceptem bojových skupin, mezivládním rozpočtovým mechanismem ATHENA, krizovým plánováním. Vznikla obranná agentura, připravují se společná pravidla pro jednotný trh s vojenským materiálem a zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany. Co chybí? Politické zadání pro jednotky rychlého nasazení, schopnost je udržet v krizi jako expediční sbory, nemáme komunikační a zbrojní standardy, transportní letadla a helikoptéry.

Mise EU se uskutečňují na pozvání OSN, po jednání se Spojenými státy, ale hlavně na silné vyžádání NATO. V Afghánistánu je dnes NATO v podobně svízelné situaci jako kdysi Sovětský svaz. Schopnost Evropy spolupracovat s NATO a podílet se na obnově bezpečnostního sektoru Afghánistánu jsou klíčovými předpoklady zajištění postavení poskytovatele bezpečnosti pro 21. století.

Jana Hybášková,
europoslankyně, předsedkyně stálé delegace Izrael-EP
Poučení ze smrti prvního evropského vojáka
24. 3. 2008, neviditelnypes.cz

Ve dnech 29. – 30. listopadu 2007 se v Praze na Novoměstské radnici konala 4. mezinárodní konference „**Velení a řízení v prostředí Network Enabled Capability – NEC-IV**“.

Pořadatelem konference byl Ústav strategických studií (ÚSS) Univerzity obrany (UO) v Brně v součinnosti se sekci komunikačních a informačních systémů Ministerstva obrany (SKIS MO), sekci rozvoje druhů sil – operační sekci (SRDS-OS MO) a agenturou CAROLINA. Konference se konala pod záštitou náčelníka Generálního štábu AČR generálporučíka Ing. Vlastimila Pícky a místopředsedy výboru pro obranu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Ing. Antonína SEDI.

Konference se zúčastnilo první den 223 osob a druhý den 181 osob. Ze zahraničí se zúčastnilo 16 osob (Francie-2, Nizozemí-1, Polsko-2, Slovensko-4, Švédsko-2, Švýcarsko-3, USA-2). Celkem bylo předneseno 40 vystoupení, z toho sedm ze zahraničí.

Vystoupení zazněla v českém, slovenském a anglickém jazyce se simultánním tlumočením do češtiny nebo angličtiny. Tematické okruhy (5) moderovali příslušníci ÚSS pánové Ing. Hřebíček (1), pplk. Mika (2), Ing. Galatík (3) a Ing. Krásný (4 a 5).

Jednání konference bylo hodnoceno jako krok od teorie k praxi, a to jak v oblasti vzdělávání a přípravy na vojenských cvičeních, přes vazby (struktury) a procesy, až po nově zaváděné prostředky, včetně simulátorů a trenažérů.

Závěry

Jedním z nejbližších úkolů v oblasti NEC je vybudovat integrované prostředí pro EU Battle Group (pro AČR rok 2009) a brigádní úkolové uskupení v plném spektru operací.

Je nezbytné vyvinout **vhodné koncepty a operační postupy**, které musí být testovány, prakticky ověřeny a vyhodnoceny, dále je nutné identifikovat nové schopnosti a pro rozvoj budoucích technologií a schopností vyvíjet moderní a inovační řešení a implementovat změny v rámci obranného plánování s využitím obranného výzkumu. Mezi základní požadavky na systém velení a řízení v prostředí NEC patří otevřenost, kompatibilita a interoperabilita.

Vedle **technologických opatření** je potřebné optimalizovat procesy velení a řízení, organizační struktury a operační postupy. Připravovat personál tak, aby uměl plně technologického potenciálu využít. Do současného operačně taktického systému velení a řízení pozemních sil (OTS VŘ PozS) postupně integrovat senzory, zbraňové systémy druhů vojsk a doplňovat nástroje pro podporu práce s informacemi (pro automatizovaný sběr, zpracování a využití grafických informací z bojiště, prvky umělé inteligence). Dále vybavit všechna vozidla (velitelské provozovny) velitelů jednotek funkčním bojovým vozidlovým informačním systémem (BVIS), který jako hlavní komunikační prostředí bude využívat zabezpečené satelitní spojení. Všechny velitelské provozovny vybavit nejméně dvěma radiostanicemi VKV podporující datový přenos a splňující požadavky na COMSEC.

K tvorbě architektur prostředí NEC je třeba přistupovat ze tří základních pohledů: operačního, systémového a technického. Jde o propojování nezávislých složek do větších celků; vytváření nového systému na základě integrace původních systémů; další rozvoj nových složek a systémů; dosažení nové úrovně funkcionality. Důležitá je vzájemná interoperabilita systémů – schopnost spolupracovat, předávat a sdílet data a informace.

Ve velení a řízení je potřebné rozpracovat a ověřit modulární tvorbu míst velení v rámci variant typových úkolových uskupení. Místa velení rozvíjet s důrazem na jejich mobilitu, včasnou rozmístitelnost a utajené velení. Rozvoj modulů míst velení, zabezpečení a podpory zaměřit na funkce plánování a řízení boje. Komplexně implementovat operační standardy v oblasti procesu velení a řízení a zpracovat operační publikace a stálé operační postupy (SOP) v oblasti velení a řízení, operačního umění a taktiky. Zahájit přípravu experimentálního cvičení k ověření efektivnosti procesů velení a řízení (CD&E). Výsledkem uvedeného budou integrované koncepty systémů velení a řízení, se synergickým efektem dosaženým v systému velení a řízení (SVŘ) integrací funkcí. Rozvoj ICT umožňuje novou kvalitu realizace vojenských činností, především velení a řízení, nyní záleží jak budou tyto možnosti využity ve velení a taktice. NEC lze považovat za výsledek tvůrčí činnosti architektů vojenských činností založených na ICT.

Je nezbytné **širší zapojení UO Brno (ÚSS)** do rozpracování linií budování NEC tak, aby bylo dosaženo synergického efektu v oblastech vzdělávací, pedagogické, vědecké a výzkumné činnosti nejen na UO a návrh na jednotlivé formy a obsah vzdělávání NEC nebyl na UO zaměřen na technologie a technické prostředky. Je nutno připravovat personál tak, aby uměl využívat technologického potenciálu.

Příprava příslušníků AČR pro práci v prostředí NEC je dlouhodobý proces, který musí zahrnovat **všeobecnou přípravu** (pro naplnění kvalifikačních předpokladů) – akreditovaná příprava a **profesní přípravu** – neakreditovaná příprava. Na UO je zpracován model kompetencí profesionála a velitele.

Centrum simulačních a trenažerových technologií (CSTT) může být přínosem pro schopnost zvýšit a zkvalitnit připravenost velitelů, štábů, jednotek i osádek bojových prostředků na plnění bojových i nebojových úkolů již v době, kdy uvedené prvky ještě nemohou plnohodnotně využívat přínosy etapizovaného zavádění prvků a služeb NEC. Přenosem informací mezi simulačním systémem a systémem velení a řízení lze poskytnout cvičícím požadované informace v potřebné kvalitě ve velmi krátké době, navíc lze do simulačního systému připojovat další podsystémy, které řeší celou škálu činností jak pro vedení bojové činnosti, tak případně pro řešení krizových situací.

Spolupráce s civilním sektorem – hlavní požadavek je, aby všechny zúčastněné složky (vojenské i civilní) sdílely informace a prováděly neustálou aktualizaci. NEC není specifická vojenská schopnost. Jeho dosažení není specifický proces charakteristický jen pro armádu (ozbrojené složky). integrovaný systém krizového řízení (IS KŘ) a OTS VŘ PozS – oba systémy lze využívat společně. Mezi hlavní úkoly patří: vytvořit integrované operační prostředí pro reakci na krizové situace a udržovat ho neustále aktuální a dostupné všem složkám; vytvořit modely krizových situací založené na operačních standardech.

NEC zatím nepatří mezi priority ČR v oblasti obranného výzkumu a vývoje. ČR není dostatečně zastoupena v projektech EDA a ve vědě a výzkumu chybí zaměření na NEC. Je nezbytné precizněji stanovit operační zadání pro linie budování NEC. Není cíleně využívána vědecko-výzkumná základna, kontinuální přenos (transfer) znalostí je problematický. Projekt NEC nebude úspěšný, pokud přetrvávající problémy nebudou systematicky a systémově řešeny.

Odborné jednání i doprovodný kulturní program – vystoupení ženského pěveckého sboru Iuventus paedagogica a produkce vojenského uměleckého souboru Ondráš, bylo vysoce kladně oceněno všemi zúčastněnými. Svého úkolu se velmi dobře zhostila zabezpečující Agentura CAROLINA, poskytující veškeré logistické i technické zázemí.

Z jednání konference byl vydán elektronický (CD) a tištěný sborník. Zájemci se mohou obrátit na adresu antonin.krasny@unob.cz.

Každé uzavřené období je příležitostí k zamyšlení. Co vlastně přineslo dvanáct měsíců roku 2007 logistické podpoře v AČR, čím byla daná doba výjimečná, čím úspěšná, co se podařilo či nepodařilo naplnit? Úkoly logistiky počínaje rokem 2008 budou jistě poznamenány 2. etapou reformy ozbrojených sil ČR směřující k dalším kvalitativním změnám postavení naší armády ve společnosti při snížení celkového zdrojového rámce.

V průběhu roku 2007 logistika AČR plnila celou řadu plánovaných i neplánovaných úkolů. V polovině roku 2007 byla vypracovaná souhrnná zpráva o stavu první fáze reformy AČR a byly zpracovány základní teze pro realizaci 2. kroku reformy AČR, která se jistě projeví i v plnění úkolů logistiky v následujícím roce 2008 potažmo i v letech budoucích.

Základním problémem zůstává nedostatek finančních prostředků. Proto k zabezpečení složité cesty od zdrojů do míst spotřeby a k plnění celého spektra požadovaných úkolů je nezbytné hledání a nalezení adekvátního zdrojového rámce. Snižující se rozpočet armády opakovaně kritizuje NATO. Státy Aliance se totiž dohodly, že budou na obranu vydávat dvě procenta svého hrubého domácího produktu (dále HDP).

Výdaje na obranu by podle údajů Ministerstva obrany v ČR měly v roce 2009 představovat 1,39 procenta HDP, o rok později to má být 1,38 procenta. V letech 2011 až 2018 by měl podíl obranných výdajů být v rozmezí 1,4 až dvě procenta HDP. Reforma by měla skončit do roku 2018. V armádě by mělo v konečné fázi sloužit 26 200 profesionálních vojáků, 8800 občanských zaměstnanců a 1800 čekatelů, kteří nejsou ve svých odbornostech po dobu přípravy a vzdělávání pro potřeby AČR využitelní.

Úkoly logistické podpory v roce 2007 představovaly a nadále budou představovat realizaci veškerých opatření směřujících k včasnému a komplexnímu zabezpečení vojsk.

Jak byly realizovány hlavní úkoly logistiky AČR v uplynulém roce?

V oblasti výstavby struktur do konce loňského roku byly splněny úkoly spojené s výstavbou střední dopravní roty. Část této dopravní roty je od 1. 1. 2008 vyčleněna do sil rychlé reakce NATO. Rovněž pokračovala výstavba velitelství dopravního praporu a týmu odborníků vojenské dopravy pro zabezpečení a řízení přeprav v prostoru činnosti spojeneckého uskupení a zahájená příprava velitelství dopravního praporu. V oblasti národní podpory bylo pokračováno v plnění úkolů výstavby modulů národních podpůrných prvků pro rotní, praporeční a brigádní úkolové uskupení. U uvedených prvků a jejich součástí došlo k certifikaci.

V roce 2007 byly logisticky podporovány jednotky AČR nasazené v zahraničních operacích KFOR, EUFOR, ISAF KAIA, ISAF PRT, AČR MNF-I. Ke zlepšení systému informací byl v oblasti provozu a výstavby informačního systému logistiky u vybraných jednotek v zahraničí KFOR a některých ostatních misí zabezpečen provoz ON LINE informačního systému logistiky. V roce 2008 bude vývoj ISL zaměřen do rozšíření a dopracování v současné době provozovaných konfiguračních položek software. U jednotek působících v operaci KFOR bylo v průběhu

roku zahájeno zásobování vlastními přepravními prostředky v rámci dopravně zásobovacího systému AČR.

Ve vojenské dopravě byl důraz položen do připravenosti jednotlivých prvků vojenské dopravy, rozvoje systémů informační podpory, zajišťování potřebné dopravní kapacity a zdrojů dopravních prostředků, do přípravy dopravní infrastruktury ČR a její použití ve prospěch ozbrojených sil. Bylo pokračováno v aktivitách k prodloužení kontraktu SALIS na období 2009-2010 pro strategickou vzdušnou přepravu a cestou Athens Multinational Coordination Centre pro zabezpečení strategické námořní přepravy.

V oblasti provozu, údržby a oprav pozemní a letecké techniky na 1. a 2. úrovni byly pravidelně rozebírány důvody neprovozuschopnosti techniky a přijímána odpovídající opatření. Především byl větší důraz položen na plánování, realizaci a vyhodnocování předepsaných údržeb techniky. Meziopravní a meziúdržbové normy pozemní a letecké techniky byly dodržovány v závislosti na přidělených finančních prostředcích k provádění předepsaných údržeb a generálních oprav.

V oblasti outsourcingu bylo po provedení vyhodnocení realizace implementace pokračováno ve 2. etapě implementace s důrazem na zkvalitnění již zavedených outsourcovaných služeb a na jeho rozšiřování do dalších oblastí. Byl dopracován a schválen pilotní projekt „Reforma systému stravování a zásobování AČR potravinami“. V průběhu roku bylo rozšířeno stravování vojsk v místech stálé dislokace outsourcingem o šest stravovacích míst, na základě nově koncipované kupní smlouvy, zohledňující počty skutečně vydané stravy. Dále pokračovala příprava na rozšiřování outsourcingu v dalších oblastech v souladu se schválenými materiály. Jednalo se o oblast zabezpečení provozu a údržby nemovité infrastruktury, vystrojování, provoz silničních osobních vozidel, zabezpečování PHM, rozšíření zabezpečení vstupu a ostrahy objektů a nákup speciálních kurzů. Z důvodu podstatné změny zdrojového rámce rezortu MO se nepodařilo zahájit projekt „Outsourcingu vystrojování rezortu MO“ a veřejná zakázka na „Komplexní službu vystrojování rezortu MO formou outsourcingu“ byla zrušena.

V oblasti **výstrojní služby** bylo v roce 2007 pořizování vojenské výstroje prováděno centrálně. Rozsah pořizovaného materiálu ovlivnilo direktivně provedené snížení objemu finančních prostředků na nákup výstroje a nutnosti úhrady smluv uzavřených v roce 2006 finančními prostředky vyčleněných na rok 2007. V důsledku těchto okolností došlo ke snížení finančních prostředků na nákup výstroje o cca 40 %. Byla zahájena činnost střediska naturálního odívání ve Vyškově. Tím byly vytvořeny podmínky potřebné pro plné a kvalitní vystrojení nově přijatých vojáků z povolání AČR, vojáků z povolání vysílaných do zahraničních misí a účastníků kurzů v posádce Vyškov.

V oblasti **proviantní služby** u všech útvarů plnicích úkoly mimo stálou posádku a útvarů plnicích bojové úkoly byla zabezpečena ze stacionárních posádek soběstačnost v přípravě stravy. Byl ukončen vývoj nového mobilního prostředků pro přípravu stravy, polní kuchyně automobilní s typovým označením POKA 4, vojskové zkoušky jsou plánovány v letošním roce.

V oblasti zabezpečení pohonnými hmotami, mazivy a provozními hmotami byl hlavní důraz položen na vytvoření podmínek pro pokračování spolupráce při zásobování pohonnými hmotami prostřednictvím Správy státních hmotných rezerv. V souladu s poslední fází plnění cíle „Jednotné palivo na bojišti“, byla pořizována pouze technika s dieselovými a proudovými motory schopnými provozu na jednotné palivo F-34.

Zásadním omezením vycházejícím ze změněného zdrojového rámce reformy je snížení finančních prostředků určených k pořizování nové a reprodukci nevyhovující cisternové

techniky. Zejména v kategorii přepravníků PH v rámci plnění cíle „Vybavení k plnění paliva na taktickém stupni“. Nebyla pořízena žádná cisternová technika pohonných hmot. Současně používaná technika neodpovídá normám ADR a EU pro přepravu nebezpečných látek.

V oblasti výzbrojního a technického zabezpečení byl v minulém roce realizován nákup 2 ks dopravních letounů A-319 CJ a vyškoleny obsluhy k zabezpečení jejich provozu a zároveň byl ukončen provoz letounů TU-154. Z důvodu nedostatku finančních prostředků nebylo pořízeno odmrazovací zařízení k zabezpečení provozu letounů A-319 v zimních podmínkách.

V měsíci listopadu byly zahájeny vojenské zkoušky vozidla T-810 v rámci projektu „Pořízení ANS“ a byla dokončena 1. část obměny 114 ks automobilů osobních terénních vozidly LDR Military v provedení Hard Top.

Pokračovalo přezbrojení vybraných organizačních celků AČR prostředky kontejnerizace a manipulačními prostředky. V rámci projektu kontejnerizace bylo ukončeno pořizování vozidel TATRA MULTILIFT. Zakázka byla realizována v letech 2006 až 2007 a touto technikou byly přednostně vybaveny hlavní logistické a zdravotnické jednotky a zařízení.

V rámci investiční výstavby a rekonstrukce infrastruktury Ředitelství logistické a zdravotnické podpory byly realizovány akce v souladu s přidělenými finančními prostředky. Pokračovala 2. etapa výstavby Základny opravovaného majetku ve Štěpánově.

Zahájení 3. etapy bylo posunuto z důvodu podání námítky k výběrovému řízení na zhotovitele akce, která je v současné době řešena Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže. V důsledku snižování zdrojového rámce byly v roce 2007 ze střednědobého plánu vyřazeny akce „Výstavba laboratoře ionizujícího záření“ a „Zkušebny tlakových lahví“. Z toho důvodu bylo rozhodnuto o prodloužení činnosti těchto pracovišť v místě současné dislokace.

Průběžně pokračovalo odstraňování starých ekologických zátěží s důrazem na perspektivní posádky (Kbely, Čáslav).

V průběhu roku 2007 byla plněna závěrečná fáze projektu „Ekologické likvidace munice“. Veškerá munice určená k likvidaci byla vyskladněna a v souladu s plánem zlikvidována k 30. 11. 2007.

V oblasti novelizace a tvorby právních předpisů a interních normativních aktů pokračoval proces aktualizace a tvorby předpisů a pomůcek podle aktuální potřeby. Důraz byl položen na materiální zabezpečení mobilizačních příprav ozbrojených sil ČR, na parky vojenské techniky a provozu v nich, na dopracování již zpracovaného návrhu majetkových potřeb MO pro řízení krizových stavů a jejich zajištění, na změny při zabezpečení přepravních požadavků vojsk AČR, úpravy v odborné způsobilosti pracovníků požární ochrany a novelizace RM0 v oblasti realizace radonového programu Ministerstva obrany.

Protipožární preventivní opatření a zvyšování odborné připravenosti všech pracovníků na úseku požární ochrany se dařilo dodržovat. V souladu s realizací reformy ozbrojených sil byla pozornost věnovaná hospodárnému nákupu a využívání stavebně ubytovacího a opevňovacího materiálu, vyčleněných stavebních objektů a zařízení posádek.

V oblasti vědy a výzkumu byla hlavní pozornost v roce 2007 zaměřena na zkvalitnění a zefektivnění systému logistické podpory na:

- ❑ optimalizaci zapojení národních logistických prvků do mnohonárodní logistiky při společných operacích, požadavky na rozšíření nebo změnu schopností, propojení logistického informačního systému se systémy NATO/EU,
- ❑ zabezpečení stravování pro různou úroveň nasazení jednotek a podle charakteru mise,

- ❑ požadavky na vhodnost rozložení zátěže na těle vojáka,
- ❑ novou koncepci polního ubytování vojsk pro různé varianty operací,
- ❑ optimalizaci dopravně zásobovacího systému s využitím ISL,
- ❑ prostředky pro vzdušnou přepravu v závěsu pod vrtulníky – možnosti a způsob přepravy, požadavky na legislativu, výcvik obsluh, návrh systémového uplatnění v AČR s ohledem na využití v misích AČR,
- ❑ distribuci paliva a modularitu prostředků pro doplňování paliva pozemním jednotkám v polních podmínkách,
- ❑ nové technologie oprav bojových poškození bez použití originálních ND,
- ❑ nové diagnostické prostředky k novým typům techniky, nové mobilní dílenské a vyprošťovací prostředky apod.

Jaké hlavní úkoly bude logistika AČR plnit v letošním roce?

V nadcházejícím období bude hlavní pozornost v oblasti logistické podpory zaměřena na plnění celé řady úkolů. Síly a prostředky logistiky pokračují ve výstavbě svých schopností. Hlavním úkolem ozbrojených sil nové podoby a jejich adekvátní logistiky je snaha o vytvoření soustavné, včasné, úplné a kvalitní podpory jednotek nasazovaných k plnění celého spektra úkolů veškerým potřebným materiálem a službami, jak v mírových, tak především v polních podmínkách. Cílem těchto snah je co nejširší pokrytí požadavků vznášejících podporovanými jednotkami, pokud možno v celém spektru potencionálně očekávatelných operací. V části národní podpory nasazených sil bude pokračováno v plnění úkolů výstavby modulů národních podpůrných prvků pro rotní, praporeční a brigádní úkolové uskupení a v zabezpečení připravenosti logistického prvku k podpoře EU BG, včetně operačních zásob.

Logistika musí být schopna efektivně kooperovat v rámci mnohonárodní logistické podpory při minimální úrovni podpory hostitelské země. Ve vyspělých armádách může být úspěšnější pouze ten, který dovede co nejrychleji a nejkvalitněji reagovat na stále náročnější potřeby a uspokojovat požadavky vojsk novým, vysoce kvalitním materiálem a širokým spektrem služeb.

Dlouhodobou tendencí do budoucna je rozvíjení integrované logistiky se vzrůstajícími požadavky na podporu vedení expedičních operací NATO. Pro zabezpečení plného spektra operací by logistika měla být všestranná, agilní, dostupná, mobilní, rychle rozvinutelná a přizpůsobená úkolu za minimální přítomnosti sil a prostředků. Logistika pro vedení budoucích operací musí mít vysokou připravenost s výdrží v operaci do 30 dnů (po rozvinutí zásobovacího systému samozřejmě déle), schopná zabezpečit příjezd a zasazení jednotek a musí být schopna samostatného působení nebo působení v rámci mnohonárodního společného úkolového uskupení (CJTF - Combined Joint Task Force). Logistické jednotky musí být přepraveny do prostoru současně s bojovými a musí být připraveny odpovídajícím způsobem. Úkoly logistické podpory budou o to složitější, že v některých případech se bude jednat o nasazení v podmínkách neexistující nebo omezené podpory hostitelskou zemí. Velmi naléhavou se stává nutnost sledovat materiál i na cestě do operace a v operaci samotné.

Proto se bude pokračovat ve vytváření předpokladů k vybudování komplexního systému realizace hospodářských opatření pro krizové stavy (HOPKS) v návaznosti na procesy plánování, alokaci zdrojů, rozpočtování a nabývání majetku a služeb. Je potřebné realizovat činnosti spojené se zabezpečením nezbytných dodávek vyžádaných na léta 2009-2010. Aktualizace požadavků na věcné prostředky a zpracování bilanci věcné a teritoriální zabezpečitelnosti.

V rámci plnění dalších úkolů bude důraz položen na:

- ❑ přípravu nové koncepce v rámci aktualizace systému outsourcingu, která bude zaměřena na optimalizaci využití civilních subjektů k zabezpečení vybraných logistických činností,
- ❑ realizaci procesu výstavby a rekonstrukce ZOM Štěpánov v návaznosti na přidělené finanční zdroje,
- ❑ uskutečnění první části nákupu vozidel T- 810V,
- ❑ ujednacení kontrolní činnosti v oblasti hospodaření s majetkem a vytvoření Úřadu kontroly hospodaření s majetkem v podřízenosti sekce logistiky M0.

V roce 2008 dojde na Univerzitě obrany v Brně ke sloučení dvou původně samostatných kateder katedry logistiky (K-104) a katedry materiálu a služeb (K-105). Transformací vznikne jedna katedra logistiky, která bude vyučovat logistiku ve třech studijních modulech (modul „Logistika“, modul „Logistika služeb“ a modul „Ekonomika vojenské dopravy“). Počínaje rokem 2007 je opět otevřeno civilní studium specializace „Logistika“.

Závěr

Stručný výčet některých předpokládaných úkolů v logistické podpoře AČR ukazuje na složitost procesu budování profesionální logistiky v rámci obou etap reformy ozbrojených sil ČR. V příspěvku absentuje nástin hlavních úkolů zdravotnické podpory v roce 2008.

Pro optimalizaci systému velení a řízení logistiky a organizačních struktur logistiky M0 bude k 1. 7. 2008 reorganizovaná sekce podpory M0 na sekci logistiky M0 a samostatný odbor vojenského zdravotnictví M0, který již nebude přímo řízen logistikou a bude přímo podřízen náčelníkovi generálního štábu. V roce 2009 bude dokončena výstavba výkonných prvků zdravotnické podpory s posílením jejich expedičního charakteru.

Zkušenosti z realizace úkolů v minulých letech nás přesvědčily o tom, že se umíme kvalitně vyrovnat s úkoly logistiky v AČR a překonávat všechna další úskalí složitého procesu.

Použité zdroje:

KREJCAR, L. *Vyhodnocení splnění úkolů v oblasti logistické podpory v roce 2007 a způsob plnění úkolů v roce 2008*. Metodický den ředitele SPod M0, Praha, 2008.

Mise IFOR nám otevřela oči a jednoznačně ukázala, že se musíme oprostít od budování a přípravy armády na válku minulou, a naopak vytvářet expediční jednotky určené pro plnění nových úkolů a nových výzev v době po skončení studené války.

Plk. gšt. Ing. Aleš Opata
Velitel odchází
A report 6/2008

Poznámka

Z důvodu zjednodušení je v následujícím textu mužstvo, poddůstojnický a praporčícký sbor zahraničních ozbrojených sil označován jako **poddůstojnický sbor**. V NATO jsou příslušníci ozbrojených sil v těchto hodnostech označováni jako Other Ranks (OR1 až OR9) a v ozbrojených silách Spojených států jako Enlisted (E1 až E9).

1. Úvod

Vyhlašuji rok 2008 v NATO rokem poddůstojnického sboru. Velitel Velitelství NATO pro transformaci a já jsme se rozhodli, že tento rok věnujeme našim poddůstojníkům, a tím zvýrazníme jejich důležitou úlohu v rámci NATO.

NATO si váží jejich nezastupitelné velitelské úlohy ve všech úkolech, které plníme. V průběhu tohoto roku uskutečníme několik shromáždění poddůstojníků, kde si budou vyměňovat informace, zkušenosti a poznatky a mezi ostatními rozšiřovat povědomí o důležitosti poddůstojnického sboru v rámci NATO. Zároveň se zaměříme na příběhy konkrétních poddůstojníků, abychom ukázali hodnoty, kterých si na nich ceníme.

Vyzývám velitele na všech úrovních aby nás podporovali v této důležité práci. Naši poddůstojníci jsou nedělitelným článkem v systému velení a řízení v rámci NATO. Jsou to reprezentanti svých zemí. Pomáhají nám transformovat NATO. Bez jejich pomoci nemáme šanci uspět.

*GEN Bantz John Craddock
velitel Vrchního velitelství NATO v Evropě – Velitelství NATO pro operace
21. ledna 2008*

Z Doktríny Armády České republiky vyplývá, že vedení vojenských operací je hlavním úkolem AČR. Vojenské operace představují základní způsob koncentrovaného a koordinovaného použití ozbrojených sil v daném prostoru a čase. AČR se na jejich realizaci může podílet v rozsahu rozhodnutí orgánů politicko-strategické úrovně řízení. Vojenské operace se mohou uskutečňovat v době míru, krize nebo války a jejich charakter je ovlivňován zejména bezpečnostním prostředím, ve kterém probíhají. [1]

Palebná síla, mobilita, podpora, a systémy velení, řízení a průzkumu (C2I) umožňují nasazení stále menších, samostatně operujících jednotek na stále větším operačním prostoru. Poddůstojnický sbor se v posledních desetiletích stal jedním z nejdůležitějších řídicích i výkonných prvků při vedení vojenských operací. Kvalita a připravenost poddůstojnického sboru je základem úspěchu nebo neúspěchu jednotek, a tím i celé operace.

V AČR dále stoupá důležitost expedičních operací v zahraničí. Tímto se mění nejen charakter činností, které musí být vojáci AČR připraveni provádět, ale zejména prostředí ve kterém musí být schopni tyto činnosti vykonávat. AČR se stále více zapojuje do operací, které se stále více vzdalují mírovým nebo humanitárním a přibližují se bojovým (např. Irák a Afghánistán).

Nepřibližují se však charakterem mandátu, ale bezpečnostním prostředím, ve kterém jsou vojáci AČR nasazeni. V těchto operacích je každý přesun organizován jako ozbrojený konvoj a každá činnost, bez ohledu na zdánlivý klid, se může kdykoli proměnit bojovou situací. Zkušenosti z těchto operací jasně ukazují, že každý voják, bez ohledu na svou hodnost, odbornost a specializaci, musí být připraven vést bojovou činnost, splnit úkol a přežít.

Nejlépeším způsobem, jak zúročit zkušenosti získané při přípravě a operačním nasazení je aktivně zapojit zkušené poddůstojníky do výcviku ve výcvikových útvech a zařízeních. To je neefektivnější způsob aplikace získaných zkušeností a poznatků (tzv. Lessons Learned) do praktického života. Tento systém, kdy zkušení vojáci od bojových útvarů jsou po přísném a náročném výběru přeloženi k výcvikovým útvarům a zařízením na funkce instruktorů, kde předávají zkušenosti a po několika letech se vrací zpět k bojovým útvarům, je v NATO naprosto běžný. Pro zvýšení efektivity výcviku a vzdělávání je nezbytné konečně zavést tento systém pravidelných rotací i do AČR. Právě v získávání, předávání a využívání zkušeností leží do budoucna těžiště hodnoty profesionálního rotmistrovského a praporčíckého sboru v AČR.

Základními podmínkami pro kariérní a odborný růst v rámci rotmistrovského a praporčíckého sboru v AČR by měly být:

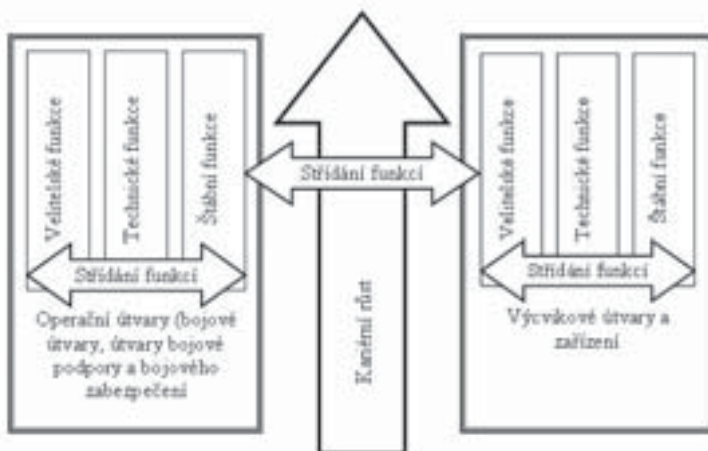
- ❑ střídání velitelských, štábních a technických funkcí po celou dobu činné služby,
- ❑ střídání výkonu funkce mezi operačními útvary a výcvikovými útvary a zařízením po celou dobu činné služby,
- ❑ jmenování do vyšších hodností na základě délky služby, míry schopností, osobních kvalit, potenciálu a výše zásluh (účast v zahraničních operacích, periodické hodnocení apod.).

2. Definice poddůstojnického sboru

Poddůstojník je tím, na něž se vojáci obracejí jako na prvního v případě, že potřebují informace, radu nebo jinou pomoc. Velitelé družstev, vrchní poddůstojníci čet a vrchní poddůstojníci rot vytváří velitelské prostředí, které rozhoduje o tom, zda současná koncepce rozvoje armády bude úspěšná či nikoli. Kvalita poddůstojnického sboru, do značné míry, rozhoduje o kvalitě celé armády.

*SMA Leon L. Van Autreve
vrchní poddůstojník U.S. Army
červenec 1973 – červen 1975*

Poddůstojníka ve většině členských zemí NATO je možno definovat jako příslušníka ozbrojených sil jmenovaného do hodnosti a ustanoveného do funkce, která poskytuje jisté (nedělitelné velitelské a kázeňské) pravomoci nad mužstvem. Poddůstojnický sbor vykonává nižší a střední velitelský, administrativní a technický management v ozbrojených silách. Poddůstojníci v nižších a středních hodnostech slouží zejména ve funkcích velitelů a zástupců velitelů nižších organizačních celků, instruktorů a administrativních a technických specialistů. Poddůstojníci ve vyšších hodnostech obvykle slouží ve funkcích poradců vyšších důstojníků a generálů a administrativních a technických odborných náčelníků. Poddůstojníci vytvářejí „spojovací článek“ mezi mužstvem a důstojníky. Z důvodu, že důstojníci, kteří byli jmenováni do první důstojnické hodnosti obvykle postrádají jakékoli praktické zkušenosti, slouží zkušení poddůstojníci jako jejich učitelé a mentoři.

Obr. 1: Základní podmínky kariérního a odborného růstu rotmistrovského a praporčíckého sboru

3. Místo a úloha poddůstojnického sboru

Je skvělé být poddůstojníkem nebo důstojníkem, protože v armádě máme pro veškeré záležitosti stanovené standardy – ustrojenost, kázeň, údržba a výcvik... Do problémů se dostáváme pouze tehdy, pokud poddůstojníci nebo důstojníci tyto standardy neznají nebo nevyžadují od podřízených jejich dodržování.

*GEN Carl E. Vuono
náčelník štábu U. S. Army
červen 1987 – červen 1991*

V Československu – a později, v České republice – nebyl v letech 1918-2004 poddůstojnický sbor plně profesionalizován. Přestože u některých složek ozbrojených sil (např. Hradní stráž v letech 1918-1939 a 1945-1952), v různých časových obdobích, docházelo k profesionalizaci poddůstojnického sboru, nejednalo se o trvalý nebo plošný trend. K částečné profesionalizaci poddůstojnického sboru (od 1. prosince 1999 rotmistrovského sboru) začalo docházet od roku 1992. V průběhu roku 1999 byla zahájena profesionalizace poddůstojnického sboru ve větším měřítku. K plné profesionalizaci ozbrojených sil došlo 1. ledna 2005.

Hlavním důvodem plné profesionalizace AČR bylo zejména prodloužení doby činné služby u příslušníků AČR vykonávajících nižší výkonné, technické a velitelské funkce. Pokud k tomu budou vytvořeny odpovídající podmínky pro výkon služby, **může** u profesionálních vojáků prodloužením doby činné služby dojít ke zvýšení kvality, na základě dlouhodobě získávaných zkušeností, které vojákům v základní službě chyběly. Tyto podmínky je nezbytné kvalitně zpracovat na základě zkušeností s profesionalizací v ozbrojených silách NATO a zapracovat je do legislativy ČR.

3.1 Výchozí podmínky pro vymezení místa a úlohy rotmistrovského a praporčíckého sboru

Vláda České republiky dne 12. listopadu 2003 schválila svým usnesením č. 1154 Koncepti výstavby profesionální Armády ČR a mobilizace ozbrojených sil ČR přepracovanou na změ-

něný zdrojový rámec. V této koncepci je, kromě jiného, uvedeno, že cílové počty personálu, od roku 2008, budou okolo 26 200 vojáků a 8800 civilních zaměstnanců. Podíl jednotlivých hodnostních sborů na počtu vojáků bude v rozmezí 15 až 25 % důstojníků, 25 až 35 % praporčíků a 40 až 60 % poddůstojníků (v současné době rotmistrů). Předpokládaná struktura personálu znamená, že v letech 2002-2008 došlo ke značnému snížení počtu důstojníků a občanských zaměstnanců a došlo k nárůstu počtu praporčíků.

Zároveň dochází k v podstatě úplné výstavbě poddůstojnického (v současné době rotmistrovského) sboru. Ani v tomto strategickém dokumentu však není vymezeno místo a úloha poddůstojnického a praporčíckého sboru. Dále v tomto dokumentu není nikde zdůvodněno, proč potřebuje AČR složení jednotlivých hodnostních sborů v tomto procentuálním rozdělení. Procentuální rozdělení je navíc velice nekonkrétní viz např. 40 až 60 % poddůstojníků a v celkových počtech AČR tvoří rozdíly až několika tisíc osob (např. 40 % - 10 480 osob, 60 % - 15 720 osob). [2]

Tento dokument byl v době svého vzniku (ještě jako koncepce výstavby profesionální AČR a mobilizace ozbrojených sil ČR schválená usnesením vlády ČR č. 1140 dne 13. listopadu 2002) kritizován i politickými představiteli, kdy například poslanec PS PČR Cyril Svoboda v svém článku nazvaném *Co chybí reformě českých ozbrojených sil* pro Hospodářské noviny ze dne 27. prosince 2001 napsal: „Co je však ještě problematictější [než to, že v mnohých otázkách chybí hloubka a někde má text dokumentu pouze proklamativní ráz], je absence racionálního zdůvodnění navrhovaných struktur ozbrojených sil. Proč vlastně potřebujeme armádu v navrhované struktuře a počtech?“ Dále ve svém článku uvádí:

„Problematika výcviku poddůstojníků zcela odlišného typu, než jak je profilovala Varšavská smlouva (původní koncept v podstatě přetrvává) a jejich principiální role ve vedení jednotek (jako v NATO), není v tomto dokumentu vůbec vzpomenuť.“ [3]

rok (stav k 31.12.)	generálové	vyšší důstojníci	nižší důstojníci	praporčíci	rotmistři (do 1.12.1999 poddůstojníci v dsl.)	rok (stav k 31.12.)	generálové	vyšší důstojníci	nižší důstojníci	praporčíci	rotmistři
1992		27 316		10 625	108	2000		13 284		6607	2093
1993		23 631		9317	334	2001		10 867		6426	2432
1994		21 229		8488	696	2002	25	4153	5528	6489	3219
1995		18 990		7822	842	2003	25	3244	4668	6552	4324
1996		17 344		7725	1271	2004	32	2865	4157	6339	6879
1997		15 360		7196	1203	2005	32	2679	4111	6641	7834
1998		14 694		7122	1150	2006	32	2674	4162	6834	8977
1999		14 240		6744	1761	2007	25	2589	4022	7206	8619

Tab. 1: Změny ve struktuře hodnostních sborů v AČR v letech 1992-2007 [4] [5]

Žádný z výše uvedených strategických dokumentů se ovšem nezabývá otázkou, k čemu poddůstojnický (v současné době rotmistrovský) a praporčícký sbor slouží a co má být jeho úkolem v rámci AČR. Místo a úloha poddůstojnického sboru není v současné době v rámci AČR legislativně vymezena. Žádný ústavní, zákonný nebo podzákonný právní předpis v ČR

se touto problematikou nezabývá a k této problematice nebyla nikdy zpracována žádná koncepce.

Místo a úlohu rotmistrovského a praporčického sboru (stejně tak i důstojnického) je nezbytné vymezit v INA, které mají působnost v rámci celých ozbrojených sil ČR, zejména v Zákl-1 Základním řádu ozbrojených sil ČR. Zároveň, ve stejném právním předpisu, je nezbytné rozdělit úlohy mezi důstojnickým, praporčickým a rotmistrovským sborem tak, aby nedocházelo k překrývání a duplicitě.

V bodu 3.2 je uvedena možná varianta návrhu vymezení místa a úlohy rotmistrovského a praporčického sboru, které je nezbytné legislativně definovat.

3.2 Návrh vymezení místa a úlohy rotmistrovského a praporčického sboru

Základním výkonným pilířem ozbrojených sil České republiky je rotmistrovský a praporčický sbor, který zodpovídá zejména za výcvik jednotlivců, osádek, obsluh, družstev a dalších malých jednotek v rámci své odbornosti. Rotmistrovský a praporčický sbor zabezpečuje transformaci rekruta ve vojáka u výcvikových útvarů a zařízení. Dále je zodpovědný za pokračování této transformace u operačních útvarů tím, že provádí výcvik, jeho analýzu a hodnocení podřízených vojáků dle standardů stanovených ve vojenských předpisech, publikacích a dalších dokumentech. Rotmistři a praporčíci jsou odpovědní za to, že výcvik podřízených vojáků je prováděn s vysokou kvalitou, s vysokým nasazením a zaměřením na poznatky ze soudobého operačního nasazení.

U operačních útvarů zodpovídá rotmistrovský a praporčický sbor za komplexní velení a řízení jednotlivců, osádek, obsluh, družstev a dalších malých jednotek v rámci své odbornosti. Rotmistři a praporčíci plánují, organizují a řídí každodenní činnost podřízených dle pokynů nadřízených důstojníků.

Rotmistrovský a praporčický sbor dále vykonává úzce specializované štábní a technické funkce v rámci své odbornosti a pomáhá nadřízeným důstojníkům v komplexním řízení dané odbornosti.

Hodnostně vyšší a služebně starší rotmistři a praporčíci metodicky a odborně řídí hodnostně nižší a služebně mladší rotmistry a praporčíky. Služebně starší rotmistři a praporčíci radí služebně mladším důstojníkům při současném zachovávání pravidel vojenské zdvořilosti a kázně.

Hlavní úlohy rotmistrovského a praporčického sboru jsou:

- ❑ zaměřit výcvik podřízených jednotlivců, osádek, obsluh, družstev a dalších malých jednotek tak, aby byl v souladu se seznamem základních úkolů jednotky nutných ke splnění cílů operace (METL - unit mission essential task list),
- ❑ plánovat, organizovat a řídit činnost a provádět výcvik podřízených jednotlivců, osádek, obsluh, družstev a dalších malých jednotek,
- ❑ analyzovat a vyhodnocovat výcvik a činnost podřízených jednotlivců, osádek, obsluh, družstev a dalších malých jednotek tak, aby nadřízení důstojníci byli objektivně informováni o stavu vycvičenosti,
- ❑ vykonávat úzce specializovanou štábní a technickou činnost ve své odbornosti,
- ❑ motivovat podřízené ke kariérnímu a odbornému růstu,
- ❑ řídit kariérní a odborný růst podřízených.

3.3 Návrh vymezení charakteristik činností v jednotlivých hodnotech

vojín (v základní přípravě)	Základní příprava jednotlivce v základních bojových dovednostech.
vojín (v odborné a speciální přípravě)	Odborná nebo speciální příprava jednotlivce ve vojenské odbornosti, výcvik člena osádky nebo obsluhy zbraně, zbraňového systému, vojenského vozidla, vojenského plavidla, vojenského letadla nebo jiné vojenské techniky.
svobodník	Stejnorodé jednoduché činnosti s přesně vymezeným zadáním, přesně vymezeným postupem a přesně vymezenými výstupy bez možnosti osobní volby různých postupů, v rámci uceleného systému s pevným vnitřním řádem několika vzájemně provázaných prvků s možností dílčích vazeb na malý okruh dalších prvků v systému. Zvýšené psychické nároky vyplývající z odpovědnosti za činnost vlastního subjektu a z rizika ohrožení života nebo zdraví.
desátník	Stejnorodé činnosti s přesně vymezeným zadáním, přesně vymezeným postupem a přesně vymezenými výstupy bez možnosti osobní volby různých postupů, v rámci uceleného systému s pevným vnitřním řádem několika vzájemně provázaných prvků, v nichž je prvkem nosným, s možností dílčích vazeb na malý okruh dalších prvků v systému nebo systému. Zvýšené psychické nároky vyplývající z odpovědnosti za činnost vlastního subjektu, která má nosnou vazbu na výstup uceleného systému a z rizika ohrožení života nebo zdraví.
četař	Stejnorodé činnosti s přesně vymezeným zadáním a přesně vymezenými výstupy s předpokladem osobní volby z různých přesně stanovených postupů, v rámci uceleného malého systému s pevným vnitřním řádem několika vzájemně provázaných prvků, v nichž je prvkem rozhodujícím s velitelskými pravomocemi, s návazností na malý okruh dalších systémů (např. velitel týmu). Obslužné a zabezpečující činnosti s předem přesně vymezeným zadáním, přesně stanovenými výstupy s předpokladem osobní volby z různých přesně stanovených postupů. Zvýšené psychické nároky vyplývající z odpovědnosti za činnost systému a z rizika ohrožení života nebo zdraví.
rotný	Činnosti s rámcovým zadáním a přesně vymezenými výstupy s předpokladem osobní volby z různých přesně stanovených postupů, v rámci uceleného malého systému s vnitřním řádem více vzájemně provázaných prvků, v nichž je prvkem manažersko-organizačním s velitelskými pravomocemi, s návazností na okruh dalších malých systémů (např. velitel družstva, instruktor). Obslužné a zabezpečující činnosti s rámcovým zadáním a přesně vymezenými výstupy s předpokladem osobní volby z různých přesně stanovených postupů, které mají nepřímý vliv na výstupy uceleného systému (např. mladší pracovník štábu). Vysoké psychické nároky vyplývající z odpovědnosti za předem přesně stanovené výstupy systému a z rizika ohrožení života nebo zdraví vlastního subjektu a z přímé odpovědnosti za ohrožení života nebo zdraví podřízených prvků v systému.
rotmistr	Základní manažersko-organizační činnosti s velitelskými pravomocemi s rámcovým zadáním a rámcově vymezenými výstupy s předpokladem osobní volby z různých rámcově stanovených postupů, uceleného systému skládajícího se z několika ucelených nižších systémů a s návazností na okruh dalších ucelených systémů (např. zástupce velitele čety, starší instruktor). Odborné a speciální činnosti s rámcovým zadáním a rámcově vymezenými výstupy s nutností volby různých rámcově stanovených postupů, které mají přímý vliv na výstupy uceleného systému skládajícího se z několika nižších systémů (např. pracovník štábu). Vysoké psychické nároky vyplývající z odpovědnosti za výstupy předem pouze rámcově vymezené a z rizika ohrožení života nebo zdraví vlastního subjektu a z obecné odpovědnosti za ohrožení života nebo zdraví dalších prvků systému.

štábní rotmistr	Rozhodující zabezpečující a obslužné činnosti s rámcovým zadáním a rámcově vymezenými výstupy s nutností osobní volby různých obecně vymezených postupů, které mají rozhodující vliv na výstupy uceleného systému (např. vedoucí praporčík roty, vedoucí instruktor). Odborné a speciální činnosti s rámcovým zadáním a rámcově vymezenými výstupy s nutností volby standardních postupů, které mají rozhodující vliv na výstupy uceleného systému skládajícího se z několika nižších systémů (např. starší pracovník štábu). Zvýšené psychické nároky vyplývající z rámcového zadání a rámcově vymezeného výstupu, který musí být v konečném řešení zcela konkrétní.
praporčík	Nejsložitější vysoce odborné a speciální činnosti s obecným zadáním a neurčenými výstupy, které je nutno ze zadání vydedukovat, pro které je nutno nalézt nestandardní postupy řešení a které mají rozhodující vliv na funkcionalitu uceleného vrcholového systému skládajícího se z několika ucelených systémů (např. vrchní praporčík praporu). Vysoké psychické nároky vyplývající z nejasného zadání a dedukce správného řešení, které je jedním z rozhodujících pro činnost vrcholového systému a je na něm závislá činnost ucelených systémů.
štábní praporčík	Nestandardní vysoce odborné a speciální činnosti s nejobecnějším zadáním a nespecifikovanými postupy a výstupy, které je nutno vydedukovat z obecně zadaného výstupu vrcholového systému, a které mají zásadní vliv na funkcionalitu uceleného vrcholového systému skládajícího se z několika ucelených systémů (např. vrchní praporčík brigády). Vysoké psychické nároky na správnou funkcionalitu vrcholového systému ve všech oblastech zabezpečovaných hodnotním sborem praporčíků.

Tab. 2: Návrh charakteristik činností v jednotlivých hodnostech

4. Hodnostní systém poddůstojnického sboru

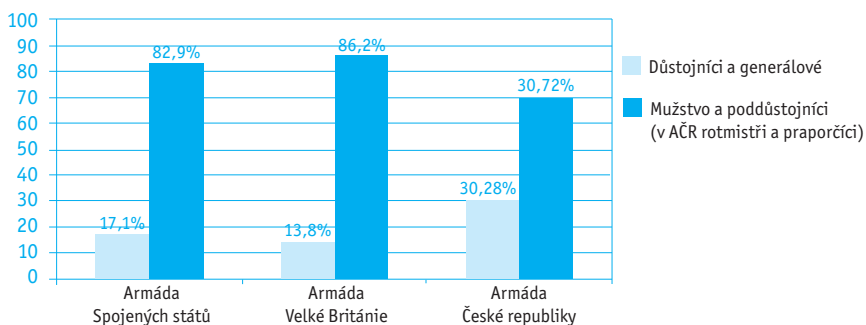
Z důvodu toho, že v rámci NATO mají různé ozbrojené síly (a často i různé složky těchto ozbrojených sil) rozdílné poddůstojnické hodnosti, je v současné době platný dokument STANAG 2116, který slouží jako převodník hodností.

Praporčíci v armádě Spojených států, Warrant Officers, W01 až CW05, nejsou ekvivalentem praporčíků v AČR, jak je často mylně uváděno. Jedná se o vysoce specializované technické důstojníky. [6] V armádě Velké Británie jsou praporčíci, W02 a W01, nejvyššími poddůstojnickými hodnostmi.

Hodnost (kód NATO)	U.S. Army	British Army	Armáda České republiky (současný systém)	Armáda České republiky (navrhovaný systém)
OR9	Sergeant Major of the Army, Command Sergeant Major, Sergeant Major	Warrant Officer First Class	štábní praporčík	štábní praporčík
OR8	First Sergeant, Master Sergeant	Warrant Officer Second Class	nadpraporčík	praporčík
OR7	Sergeant First Class	Staff Sergeant	praporčík	štábní rotmistr
OR6	Staff Sergeant	Sergeant	podpraporčík	rotmistr
OR5	Sergeant		štábní rotmistr	rotný
OR4	Corporal, Specialist	Corporal	nadrotmistr	četař
OR3	Private First Class	Lance Corporal	rotný, rotmistr	desátník
OR2	Private (PV1)	Private (Class 1-3)	svobodník, desátník, četař	svobodník
OR1	Private (PV2)	Private (Class 4)	vojín	vojín

Tab. 3: Hodnostní ekvivalenty dle normy STANAG 2116

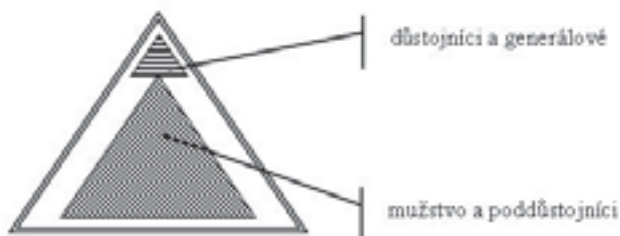
Od poloviny 90. let 20. století dochází v AČR k postupnému tzv. obracení pyramidy hodnostních sborů. Dochází k postupnému snižování počtu míst s plánovanými hodnostmi ve sboru nižších a vyšších důstojníků na úkor jiných hodnostních sborů. I přes tento trend má však v současné době AČR, v porovnání s jinými ozbrojenými silami NATO, stále vysoké procento důstojníků.

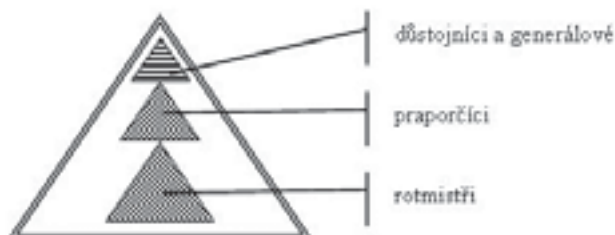
Graf 1: Procentuální poměr hodností vybraných armád NATO [4] [7] [8]

Z uvedených údajů vyplývá, že v AČR stále převyšuje poměrné zastoupení důstojníků, ve srovnání s jinými ozbrojenými silami NATO, v průměru o 10–15 %.

I přes celkovou pyramidu hodnostních sborů existují ještě další pyramidy. Jedná se pyramidu hodností v rámci jednotlivých hodnostních sborů.

Obr. 2: Pyramidy hodnostních sborů v armádě Velké Británie (typická struktura)

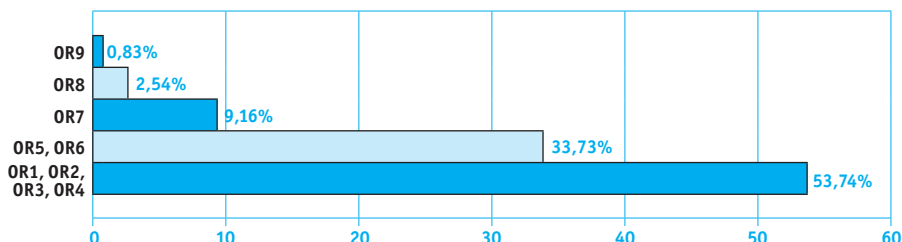

Obr. 3: Pyramidy hodnostních sborů v AČR (atypická struktura)

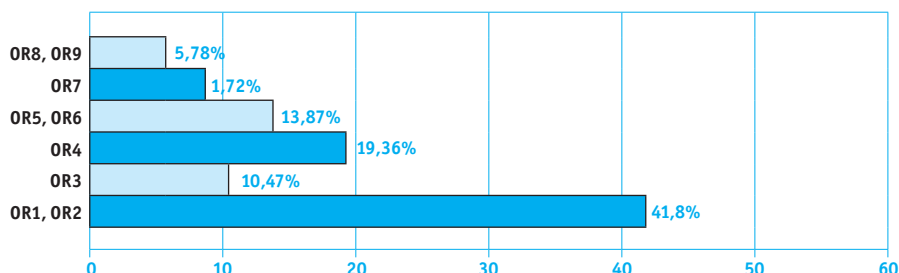
Tyto pyramidy jsou v moderních ozbrojených silách s funkčním systémem řízení kariér (kariérním řádem) uspořádány tak, že v rámci každého hodnostního sboru jsou počty systemizovaných míst plánovaných pro jednotlivé hodnosti seřazeny od největšího počtu plá-

novaných míst pro nejnižší hodnoty (OR1, OR2 a OR3) po nejmenší počet plánovaných míst pro nejvyšší hodnoty (OR9).

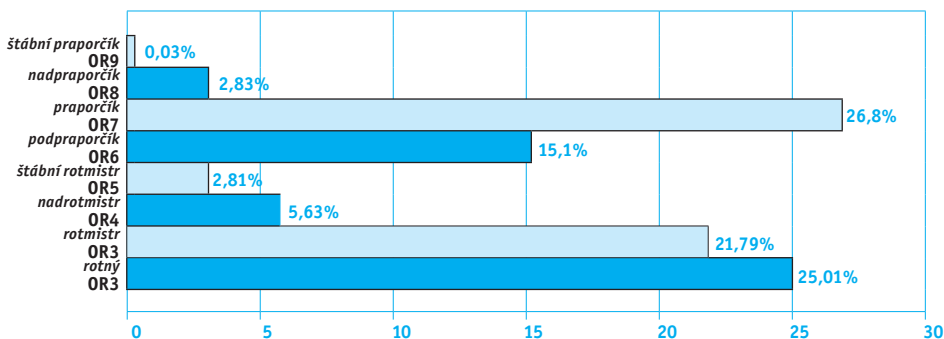
V AČR je, při zachování současného systému oddělení rotmistrovského sboru od praporčického sboru a nevhodného počtu plánovaných míst v jednotlivých hodnotách, velice problematické až nemožné zabezpečit plynulý a postupný průchod hodnotami.

Graf 2: Procentuální poměr hodnot v armádě Spojených států [8]

Graf 3: Procentuální poměr hodnot (včetně příslušníků letectva a námořnictva) v ozbrojených silách Velké Británie [9]

Graf 4: Procentuální poměr hodnot v AČR (součásti M0, útvary a zařízení v podřízenosti NGŠ AČR a Vojenská policie) [10]

Z výše uvedených údajů vyplývá, že v AČR **nebude** možné zabezpečit v rámci rotmistrovského a praporčického sboru systém řízení kariéry (kariérní řád), pokud nedojde k radikálním změnám ve struktuře hodnot v rámci těchto sborů.

Doslova obrovský nadbytek personálu je v hodnotách OR6 – podpraporčík a OR7 – praporčík. Naopak, značný nedostatek personálu je v hodnotách OR4 – nadrotmistr, OR5 – štábní rotmistr a OR9 – štábní praporčík. Lze konstatovat, že v AČR je výrazný nepoměr mezi počtem praporčíků a rotmistrů.

Zatímco v ostatních ozbrojených silách NATO je obvykle tento poměr 1:3 až 1:4 ve prospěch rotmistrů (nižších poddůstojníků), v AČR je tento poměr přibližně 1:1,2. Tímto nevhodným rozložením dochází dlouhodobě k devalvaci praporčických hodností a destrukci celého hodnostního sboru. K zabezpečení optimálního procentuálního rozložení jednotlivých hodností je nebytné stanovit jejich limity do procesu organizačních, mobilizačních a dislokačních změn (OMDZ).

4.1 Vstup do kariéry, průběh kariéry a jmenování do vyšších hodností – současný systém

AČR má v současné době zaveden unikátní (v negativním slova smyslu) systém vstupu do a průběhu kariéry a jmenování do vyšších hodností v rotmistrovském a praporčickém sboru. Systém je částečně pozůstatkem konskripční armády a částečně nekonceptnosti v profesionalizaci ozbrojených sil.

Tento systém devaluje rotmistrovské a praporčické hodnosti, demotivuje a diskriminuje rotmistry a praporčíky, kteří zahájili svou kariéru v nejnižších hodnostech a jsou postupně jmenováni do vyšších hodností. Zároveň tento systém upřednostňuje dosažené akreditované vzdělání před délkou a kvalitou služby, což je základní rozpor s kariérním růstem poddůstojníků ve většině ostatních ozbrojených sil NATO, kde je tomu právě naopak.

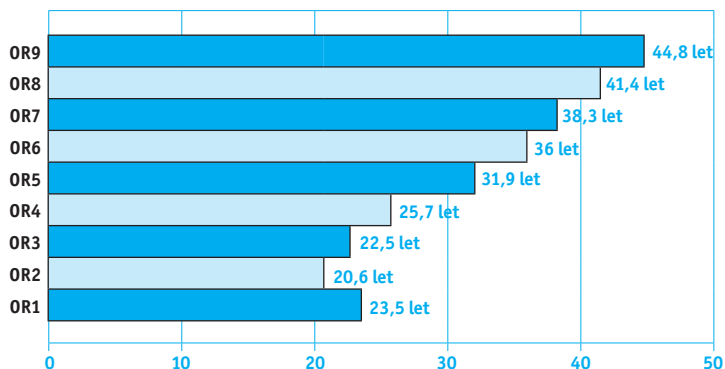
V těchto ozbrojených silách je spravedlivý a průhledný systém pravidelného kariérního růstu jedním z klíčových faktorů pro udržování a zvyšování morálky. Poddůstojníci si zde uvědomují, že jmenování do vyšších hodností závisí jen na jejich vědomostech, schopnostech a dovednostech, které po dobu své činné služby nashromáždili, a jejich úspěšné aplikace do praxe. Zároveň je zohledňován osobní potenciál pro další rozvoj.

V AČR je možné vstoupit do kariéry v jakékoli rotmistrovské a praporčické hodnosti (v případě splnění kvalifikačního předpokladu akreditovaného vzdělání), od hodnosti rotného (OR3) do hodnosti praporčíka (OR7). Jediné hodnosti, do kterých nelze být jmenován přímo při vstupu do kariéry, jsou hodnosti nadpraporčíka (OR8) a štábního praporčíka (OR9). Tím dochází k tomu, že veškeré hodnosti od hodnosti rotného (OR3) do hodnosti praporčíka (OR7) se stávají irelevantními.

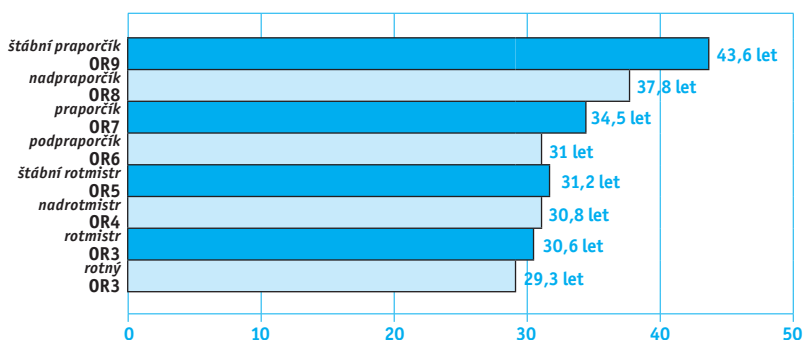
Tato irelevance hodností v rámci rotmistrovského a praporčického sboru je jasně vidět, při srovnání průměrného věku v jednotlivých hodnostech s ostatními ozbrojenými silami NATO. Za příklad poslouží vojenské letectvo Spojených států (USAF), kde dochází s vyšší hodností i k postupnému nárůstu průměrného věku. Jedinou výjimkou je hodnost OR1, která slouží pro vstup do kariéry a do níž jsou vojáci jmenováni po dobu základní přípravy. V průběhu této přípravy dochází k vyššímu počtu odchodů zejména starších rekrutů, kteří mají problém zvládnout náročné fyzické požadavky.

V porovnání s věkovou strukturou rotmistrovského a praporčického sboru v AČR, uvedenou v tab. 12, jsou patrné dvě závažné skutečnosti, které negativně ovlivňují jakýkoli rozvoj těchto sborů:

1. Vysoký věk rekrutů, kteří v AČR vstupují do kariéry v rotmistrovském a praporčickém sboru, neumožňuje dlouhodobou službu (po 10 letech od vstupu do kariéry v nejnižší hodnosti OR3 bude tomuto příslušníkovi AČR již cca 40 let),
2. Ke vstupu do kariéry dochází ve všech hodnostech, od OR3 do OR7 (zejména však od OR3 do OR6), a tím je i **negativně** ovlivněna celková kvalita rotmistrovského a praporčického sboru a kariérní růst, který je naprosto **minimální**.

Graf 5: Věková struktura (průměrný věk) hodností ve vojenském letectvu Spojených států (U.S. Air Force) [11]

Graf 6: Věková struktura hodností (průměrný věk) v AČR (součásti M0, útvary a zařízení v podřízenosti NGŠ AČR a Vojenská policie) [10]

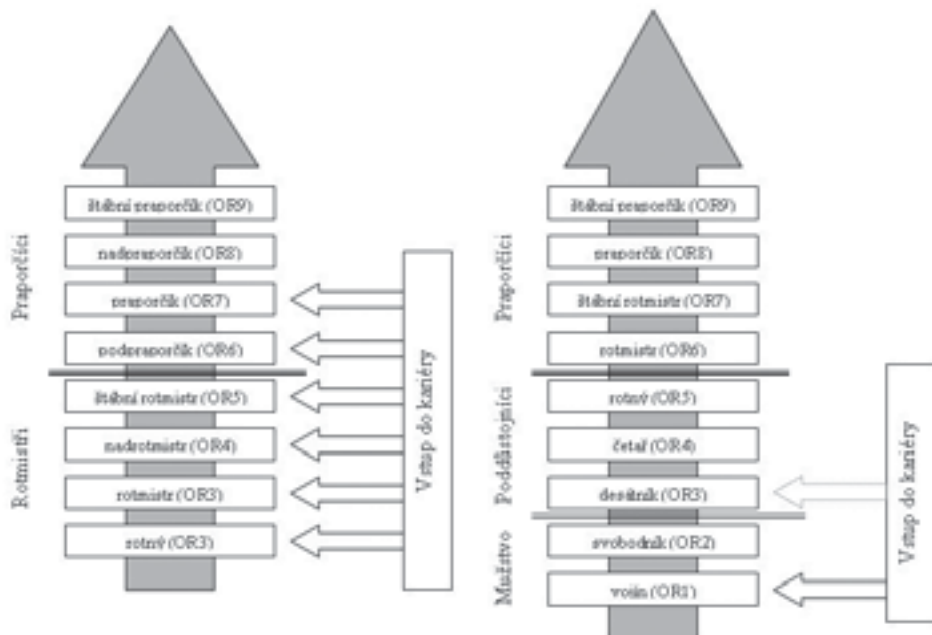
4.2 Vstup do kariéry, průběh kariéry a jmenování do vyšších hodností – navrhovaný systém

Nejpozději počátkem roku 2010 by měl být zahájen nový systém řízení kariér. Zejména se jedná o změnu struktury hodností, změnu poslání hodnostních sborů (vytvoření poddůstojnického sboru), objektivizaci hodnocení a umožnění využívání změn doby výsluhy v hodnosti (minimální i maximální). Součástí systému řízení kariér bude kariérní řád.

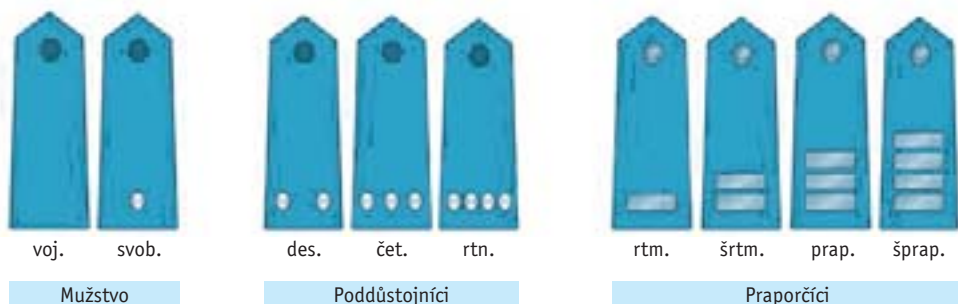
Dále se předpokládá, že nový systém řízení kariér bude vycházet ze základních principů, kterými jsou transparentnost podmínek kariérového postupu vojáků a systémů jeho řízení, rovné příležitosti pro všechny vojáky, objektivnost výběru na základě výkonnosti, výkon služby vojáka v místě podle potřeb ozbrojených sil ČR a možnost výstupu z kariéry na kterékoliv úrovni. [12] Je zcela vyloučeno, že by k výše uvedeným změnám mohlo dojít bez radikálních legislativních změn.

Z výše uvedených důvodů by bylo vhodné v nově navrhovaném hodnostním systému mužstva, poddůstojníků a praporčíků umožnit vstup do kariéry pouze v nejnižší hodnosti (OR1 – voják), ve výjimečných případech, kdy se jedná se zejména o úzkoprofilová ČVO, kde není možné vyškolit VZP v činné službě v nižší hodnosti, v nejnižší poddůstojnické hodnosti (OR3 – desátník).

I přes to, že tímto dojde ke zkrácení kariéry těch příslušníků AČR, kteří vstoupí do kariéry v hodnosti OR3 – desátník (z důvodu zavedení maximální doby výsluhy v hodnostech), nebude toto zkrácení zásadní, jako by tomu bylo při zachování současného stavu.

Obr. 4: Současný (vlevo) a navrhovaný (vpravo) systém vstupu do kariéry

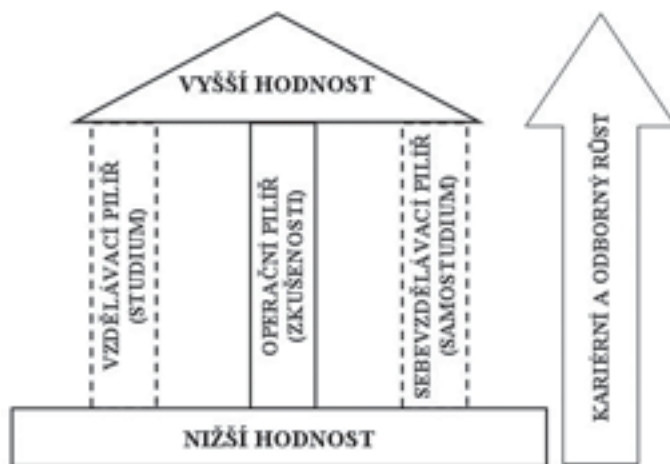

Obr. 5: Návrh hodnostního označení hodnostních sborů mužstva, poddůstojníků a praporčíků

4.3 Kariérní růst a systém řízení kariér

Kariérní růst musí být založen na třech nosných pilířích: **operačním, vzdělávacím a sebevzdělávacím**. Tyto pilíře poskytují kontinuální cyklus výcviku, vzdělávání, výchovy a získávání operačních zkušeností a zabezpečují tak rozvoj rotmistrů a praporčíků, dle potřeb AČR a ve srovnatelné úrovni kvality s ostatními ozbrojenými silami NATO. Cílem kariérního růstu rotmistrů a praporčíků v rámci těchto pilířů musí být tvorba zodpovědných a sebevědomých velitelů a odborných specialistů, kteří mají znalosti, schopnosti a dovednosti relevantní současnému rozvoji vojenské teorie a praxe a jsou schopni působit v mezinárodním prostředí.

K vytvoření kvalitního rotmistrovského a praporčického sboru je nezbytné zavést funkční systém řízení kariér (kariérní řád), aby docházelo ke kontinuálnímu rozvoji a růstu rotmistrů a praporčků, na základě kritérií (charakteristik činností) pro jednotlivé hodnosti, tak jak je uvedeno v **tab. 2**. Přestože může docházet v průběhu kariér k přechodu rotmistrů a praporčků do důstojnického sboru, není tento trend ve větším měřítku žádoucí.

Obr. 6: Pilíře individuálního kariérního a odborného růstu rotmistrovského a praporčického sboru

Kvalitní systém řízení kariér musí zabezpečovat rovné příležitosti pro uplatnění a jmenování do vyšších rotmistrovských a praporčických hodností v rámci celého rezortu MO. Dále musí garantovat adekvátní procentuální rozložení jednotlivých hodností v rámci rotmistrovského a praporčického sboru. Musí motivovat rotmistry a praporčiky ke kariérnímu a odbornému růstu v rámci svého oboru a odbornosti. Musí motivovat rotmistry a praporčiky ke jmenování vyšší hodnosti a na jiné systemizované místo i pokud by to znamenalo přeložení do jiného místa výkonu služby.

Jedním z hlavních principů řízení kariér a odborného růstu rotmistrovského a praporčického sboru by měla být vysoká míra zapojení zejména praporčků (ale i rotmistrů) do řízení těchto procesů na všech organizačních stupních. Klíčovými principy tohoto zapojení by měly být:

- ❑ jmenování do vyšších hodností, ustanovování na systemizovaná místa a vysílání ke studiu na základě doporučení výběrových komisí složených z příslušníků rotmistrovského a praporčického sboru,
- ❑ vytvoření kariérního řádu (v rámci jednotlivých oborů a odborností) pro rotmistry a praporčiky a jeho řízení nejvyšším managementem těchto hodnostních sborů,
- ❑ vytvoření komplexního systému akreditovaného a neakreditovaného vzdělávání pro rotmistry a praporčiky a jeho řízení nejvyšším managementem těchto hodnostních sborů.

Přestože v AČR v současné době existují personální orgány zodpovědné za řízení kariér (např. odbor řízení kariér Ředitelství personální podpory), neexistuje v současné době odpovídající legislativa, která by těmto orgánům vytvořila kvalitní nástroje pro plánování, organizaci a realizaci tohoto personálního procesu. Pro dlouhodobou udržitelnost a rozvoj

profesionálního rotmistrovského a praporčického sboru je nezbytné tuto legislativu (zákonné a podzákonné právní normy) co nejdříve zpracovat a zavést do praxe, aby byly personální orgány schopny účinně naplňovat jednu ze svých hlavních úloh.

5. Příprava poddůstojnického sboru

Vzdělávací systém a instituce nevytváří poddůstojníky. Nebude tomu tak ani v budoucnu a nikdy to tak ani být nemělo. Vzdelávací systém je nástavbou na zkušenosti získané v průběhu služby u útvaru a slouží pouze ke zkvalitnění rozvoje konkrétního poddůstojníka. Tento systém zkvalitňuje poddůstojníky. Předává jim vědomosti a dovednosti, které nemohou získat u svých útvarů. Náplň jednotlivých kurzů a zkušenosti získané od ostatních studentů připravují mladé poddůstojníky k vedení lidí. Pokaždé, když předáme poddůstojníkům vědomosti, zvyšujeme jejich kvalitu, kvalitu jejich útvaru a armády jako celku.

Poddůstojníkem se člověk stává praxí a zkušeností.

SMA Glen E. Morrell

vrchní poddůstojník U. S. Army

červenec 1983 – červenec 1987

Současný systém neakreditovaného vzdělávání rotmistrovského a praporčického sboru v AČR je nevhodný pro přípravu profesionálního sboru, který zastává velitelské, štábní a technické funkce. V *Koncepci vzdělávání personálu rezortu MO v letech 2006-2011*, která byla vzata na vědomí Kolegiem MO dne 6. 6. 2005, je plánován nový systém neakreditovaného vzdělávání rotmistrovského a praporčického sboru. Tento systém je v současné době připravován a rozpracováván ve Vojenské akademii Vyškov. Zároveň s prací na nových programech kariérních kurzů jsou postupně upravovány současné programy tak, aby se přibližovaly cílovému stavu.

Současný systém neakreditovaného vzdělávání rotmistrovského a praporčického sboru je poplatný době svého vzniku, tedy době, kdy ještě nedošlo k plné profesionalizaci AČR, a dokonce se o ní reálně ani neuvažovalo. Úkoly rotmistrovského a praporčického sboru v té době byly naprosto odlišné od nároků, které jsou na rotmistrovský a praporčický sbor kladeny v současné době a které se v budoucnosti stanou ještě komplexnějšími. Řada činností dříve vykonávaná důstojníky byla z objektivních důvodů (změna procentuálního poměru jednotlivých hodnostních sborů, a tím i celkové snížení počtu důstojníků a přechod na plně profesionální AČR) delegována na rotmistry a praporčíky.

Z důvodu změn v nárocích, které jsou na rotmistrovský a praporčický sbor kladeny, je nezbytné i změnit a zkvalitnit systém neakreditovaného vzdělávání rotmistrovského a praporčického sboru a eliminovat řadu výjimek, které současně platná legislativa umožňuje. Do budoucna je nepřijatelné zachovávat současný *status quo* a stavět formálně nepřipravené a nezkušené rotmistry a praporčíky, kteří vstupují doprostřed kariéry na základě dosaženého středoškolského nebo vysokoškolského vzdělání, před úkoly, které převyšují jejich schopnosti.

Systém neakreditovaného vzdělávání musí rozvíjet zejména sebekázeň, tvořivost, iniciativu, zodpovědnost, fyzickou a mentální odolnost, taktické a technické vědomosti a dovednosti, a týmového ducha. Jedná se však pouze o část jednoho z podpůrných pilířů kariérního

růstu, tak jak je uvedeno v tab. 15. Rozvoj rotmistrovského a praporčíckého sboru musí být založen na kombinaci výchovy, vzdělávání, výcviku a operačního nasazení.

Hlavním pilířem individuálního kariérního a odborného růstu jsou zkušenosti, které rotmistr a praporčík v průběhu své činné služby shromáždí. Akreditované i neakreditované vzdělání pouze přispívá rotmistřům a praporčíkům ke zvýšení hodnoty těchto zkušeností. To je největším přínosem poddůstojnického sboru v NATO, kde bývá tento sbor často nazýván „páteří“ ozbrojených sil.

6. Závěr

AČR stojí již delší dobu na počátku procesu který, přestože profesionalizace probíhá již od první poloviny 90. let 20. století, nebyl do současné doby příliš zohledňován, nebyla mu věnována náležitá pozornost a který je daleko náročnější než se na první pohled může zdát. Tento proces ovlivní nejen více než dvě třetiny všech příslušníků AČR, ale svým konečným důsledkem celou AČR.

Dokud AČR nezavede kvalitní systém kariérního a odborného růstu, radikálně nezmění svůj systém akreditovaného a neakreditovaného vzdělávání, neprováže rotmistrovský sbor s praporčíckým sborem (přechod z rotmistrovského sboru do praporčíckého sboru musí být stejný jako přechod mezi nižšími a vyššími důstojníky) a nezamezí přednostnímu ustanovování do rotmistrovských a praporčíckých hodností na základě dosaženého akreditovaného vzdělání a bez předchozí praxe, **nebude rotmistrovský a praporčícký sbor profesionální, ale zůstane pouze profesionalizovaný.**

Je vhodné aby AČR vycházela z příkladů jiných ozbrojených sil NATO, které jsou již delší dobu plně profesionalizované a na základě jejich zkušeností vytvořila vlastní **profesionální** rotmistrovský a praporčícký sbor. Profesionálně připravení a zabezpečení rotmistři a praporčíci zabezpečí odpovědnou a kvalitní obsluhu nejmodernější techniky a zbraňových systémů, kterou je AČR vybavována a vyzbrojována. Profesionální rotmistři a praporčíci převezmou většinu rutinních činností vykonávaných důstojníky, a tím jim umožní soustředit se na to, aby se stali taktickými, operačními a strategickými veliteli, manažery, a plánovači a tvůrci koncepcí.

7. Možná východiska

1. Změnit současně platnou legislativu tak, aby bylo možné vstoupit do kariéry v rámci rotmistrovského a praporčíckého sboru pouze v nejnižší hodnosti (OR3 – rotný, podle nově navrhovaného systému OR1 – voják) a ve výjimečných případech (tyto musí být konkrétně stanoveny a nesmí přesáhnout 5 % z celkového počtu rekrutů za kalendářní rok) v hodnosti vyšší (OR3 – rotmistr, podle nově navrhovaného systému OR3 – desátník). Tyto výjimečné případy musí být podrobně písemně odůvodněné (jedná se zejména o úzkoprofilová ČVO, kde není možné vyškolit VZP v činné službě v nižší hodnosti), aby se předešlo tzv. personální korupci.
2. Změnit současně platnou legislativu tak, aby nebylo možné jmenovat do vyšší hodnosti o více než jeden stupeň (např. z OR3 rotného na OR6 podpraporčíka).
3. Změnit současně platnou legislativu tak, aby nebylo možné dobrovolné snižování hodností o více než jeden stupeň (např. z OR5 – štábního rotmistra na OR3 – rotného)

- a zakázat snižování hodnotí mezi hodnotními sbory (např. z OF2 – nadporučíka na OR8 – nadpraporčíka).
4. Změnit RMO č. 20/2007 tak, aby došlo ke stanovení stejné hodnoty u stejných funkcí v rámci rotmistrovského a praporčíckého sboru (např. systemizovaná místa velitelů družstev jsou v současnosti u některých útvarů a zařízení plánovaná v hodnotě OR5-štabní rotmistr a u některých v hodnotě OR6 – podpraporčík).
 5. Změnit RMO č. 20/2007 a další související INA dokumenty rezortu Ministerstva obrany tak, aby došlo k návaznosti kariér v jednotlivých odbornostech.
 6. Změnit RMO č. 20/2007 tak, aby byly rotmistrovské a praporčícké kariérové kurzy v souladu s *Koncepcí vzdělávání personálu rezortu MO v letech 2006-2011*, která byla vzata na vědomí Kolegiem MO dne 6.6.2005.
 7. V novém systému hodnotí (OR1 – vojín až OR9 – štabní praporčík) vymezit přesné charakteristiky činností v jednotlivých hodnotách a těmito charakteristikami se řídit při systemizaci míst.
 8. V novém systému hodnotí (OR1 – vojín až OR9 – štabní praporčík) legislativně vymezit místo a úlohu mužstva, poddůstojnického a praporčíckého sboru.
 9. V novém systému hodnotí (OR1 – vojín až OR9 – štabní praporčík) zavést pro příslušníky AČR připravující se na službu studiem sbor aspirantů (např. aspirant 1. – 6. třídy), tak jak je běžné v ostatních ozbrojených silách NATO. Studenty vojenských středních a vysokých škol nejmenovat do poddůstojnických a praporčíckých hodnotí.

Poznámky a literatura:

- [1] *Doktrína AČR*, Správa doktrín ŘeVD, 2004, str. 18.
- [2] *A-Report*, 24/2003, AVIS, str. 6.
- [3] http://www.cyrilsvoboda.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=129&Itemid=49.
- [4] *Ročenka 2006*, Ministerstvo obrany ČR, AVIS, 2007, str. 84.
- [5] *Profesionalizace AČR a problém hospodárnosti*, kpt. Ing. Bohuslav Pernica, 2003, str. 73.
- [6] V AČR dochází dlouhodobě a standardně špatnému překladu rotmistrovských a praporčíckých hodnotí. Nelze totiž uplatňovat doslovný a historický překlad, ale je potřeba se podívat na charakteristiku vykonávané činnosti a porovnat funkce (znát realie), které vojáci v těchto hodnotách zastávají. Např. SFC (Sergeant First Class, E7) je v U.S.Army hodnost přiřazená funkci zástupce velitele čety. SFC jsou obvykle poddůstojníci s 10-12 lety činné služby. Nelze tedy překládat rotmistra (v AČR) jako SFC, neboť rotmistr je v AČR základní hodnost (např. funkce starší řidič, starší ženista atd.). **Warrant Officers** jsou v U.S. Army techničtí důstojníci (zdůrazňuji – důstojníci), ne praporčíci. Základními rozdíly mezi Commissioned Officers a Warrant Officers jsou: **(1.)** Commissioned Officers jsou zaměřeni více všeobecně než Warrant Officers (kteří jsou naopak úzce specialisté). Jako příklad uvedu např. důstojníka, který je velitelem spojovací čety (Commissioned Officer, v hodnotě 2nd Lieutenant), a technického důstojníka, který je náčelníkem SATCOM armádního sboru (satelitní komunikace; Warrant Officer v hodnotě Chief Warrant Officer 2); **(2.)** Commissioned Officers (Commission – pověření) jsou jmenováni do první důstojnické hodnoty prezidentem USA (samozřejmě prostřednictvím velitelů, ale na certifikátu je podepsaný prezident). Warrant Officers (Warrant – plná moc) jsou jmenováni do první důstojnické hodnoty ministrem U.S. Army (Secretary of the Army); **(3.)** Warrant Officers mají mnohem delší dobu výsluhy v jednotlivých hodnotách než Commissioned Officers (z důvodu, že je pouze pět hodnotí – WO1 až CW05); .
- [7] Údaje ke dni 14. 1. 2008, Oddělení personálních analýz a statistiky ŘePP.
- [8] <http://www.dasa.mod.uk/natstats/ukds/2007/c2/table207.html>.
- [9] *Soldiers*. The Official U.S. Army Magazine, January 2007, str. 19.
- [10] <http://www.dasa.mod.uk/natstats/ukds/2007/c2/table208.html>.
- [11] <http://www.fas.org/irp/agency/aia/cyberspokesman/97aug/demo.htm>.
- [12] *Transformace rezortu Ministerstva obrany ČR*, Ministerstvo obrany ČR, AVIS, 2007, str. 10.
- [13] *FM 7-22.7*. The Noncommissioned Office Guide, HQ Department of the Army, December 2002, str. 2-14.

Odbornost mechanizovaná / lehká pěchota – kariéra jednotlivce

Model profesního růstu

KARIÉRNÍ RŮST

KARIÉRNÍ POSTUP		OR2 PV2	OR3 PFC	OR4 SPC, CPL	OR5 SGT	OR6 SSG	OR7 SFC	OR8 MSG, 1SG	OR9 SGM, CSM, SMA
hodnost									
min. výsluha v hodnosti		po 6 měsících ve služebním poměru	po 12 měsících ve služebním poměru	po 26 měsících ve služebním poměru	po 24 měsících (36 měsících) ve služebním poměru	po 48 měsících (84 měsících) ve služebním poměru	podle potřeby ozbrojených sil	podle potřeby ozbrojených sil	podle potřeby ozbrojených sil
max. výsluha v hodnosti		po 3 letech ve služebním poměru	po 3 letech ve služebním poměru	po 10 letech (15 letech) ve služebním poměru	po 15 letech (20 letech) ve služebním poměru	po 20 letech (24 letech) ve služebním poměru	po 24 letech (26 letech) ve služebním poměru	po 26 letech ve služebním poměru	po 30 letech ve služebním poměru [5]
klíčové velitelské funkce [1]		všechny	všechny	všechny	velitel týmu, velitel obsluhy PTRS po dobu 24–36 měsíců	velitel družstva po dobu 24 měsíců	vrchní poddůstojník čety po dobu 24 měsíců	vrchní poddůstojník roty po dobu 24 měsíců	vrchní poddůstojník praporu, starší operační poddůstojník
odborné a velitelské funkce		pomocník kulometníka, nosič munice, střelec, řidič, spojat	pomocník kulometníka, nosič munice, střelec, řidič, spojat	kulometník, granátometník, operátor PTRS, řidič, spojat	střelec- operátor, velitel palebného týmu, velitel obsluhy PTRS	velitel pěšího družstva, velitel družstva PTRS, střelecký instruktor BVP Bradley	vrchní poddůstojník čety, mladší operační poddůstojník praporu, střelecký instruktor BVP Bradley	vrchní poddůstojník roty, operační poddůstojník praporu, zpravodajský poddůstojník praporu	vrchní poddůstojník praporu, brigády, divize, sboru; starší operační poddůstojník, velitel poddůstojnické akademie
speciální funkce [1]					instruktor [3], rekrutér	instruktor, rekrutér	starší instruktor, rekrutér	vedoucí instruktor, poddůstojník inspekce ozbrojených sil	vrchní poddůstojník inspekce ozbrojených sil

OPERAČNÍ PILÍŘ

hodnost	OR2 PV2	OR3 PFC	OR4 SPC, CPL	OR5 SGT	OR6 SSG	OR7 SFC	OR8 MSG, 1SG	OR9 SGM, CSM, SMA
kariérové kurzy	Basic Combat Training, Advanced Individual Training Courses			Warrior Leader Course	Advanced Leader Course[4]	Senior Leader Course[4]		Sergeant Major Course
		Airborne, Air Assault, Javelin, Sniper Courses	Airborne, Air Assault, Javelin, Sniper, Rappel Master Courses	Airborne, Air Assault, Jumpmaster, Ranger, Master Gunner, Sniper Courses	Airborne, Air Assault, Battle Staff Course [2], Jumpmaster, Ranger, Master Gunner, Pathfinder Courses	Airborne, Air Assault, Air Tactical Ops, Battle Staff Courses [2], Jumpmaster, Ranger, Master Gunner, Pathfinder Courses	First Sergeant Course, Battle Staff Course[2]	Battle Staff Course [2]
účelové kurzy	Airborne, Air Assault, Javelin, Sniper Courses	Airborne, Air Assault, Javelin, Sniper Courses	Airborne, Air Assault, Javelin, Sniper Courses	Airborne, Air Assault, Jumpmaster, Ranger, Master Gunner, Sniper Courses	Airborne, Air Assault, Battle Staff Course [2], Jumpmaster, Ranger, Master Gunner, Pathfinder Courses	Airborne, Air Assault, Air Tactical Ops, Battle Staff Courses [2], Jumpmaster, Ranger, Master Gunner, Pathfinder Courses		Battle Staff Course [2]
získat třídnostní odznak Expert Infantryman Badge								
organizovat a řídit tělesnou přípravu družstva;	organizovat a řídit pořadovou přípravu družstva;	získat vojenský řídicí průkaz; zahájit akreditované vzdělávání (DiS., Bc., Mgr.)	zpracovat kariérní hodnocení podřízených; zpracovat hodnocení odborné připravenosti podřízených; organizovat a řídit technickou údržbu vozidel; pokračovat v akreditovaném vzdělávání (DiS., Bc., Mgr.)					
organizovat a řídit pořadovou přípravu družstva;			pokračovat v akreditovaném vzdělávání (DiS., Bc., Mgr.)					
doporučené předpisy a publikace	STP 21-1 SMCT, FM 21-20, FM 22-5, AR 670-1, Appropriate –10s, FM 21-11			STP 21-24 SMCT, DA PAM 600-25, FM 7-0, FM 22-100, FM 21-26, Appropriate –10s, Battle Drills	DA PAM 600-25, FM 21-31 FM 3-7, FM 7-0, AR 750-1, 600-3		ARs 601-280, 350-17, 600-200, 600-20,611-201, 840-10, 350-7 220-1, FMs 71-100, 7-1, 100-5, 7-0, 7-20, 7-0, 100-5, 3	AR 600-20, 600-200, 611-201, 350-1, 350-17, 840-10, 220-1, FMs 71-100, 7-1, 100-5, 7-0, 3, JP 3-0, FM 7-30, 3, 22-100
SEBENZDĚLÁVACÍ PÍLÍŘ								
VZDĚLÁVACÍ PÍLÍŘ								

☐ Voják by měl sloužit v různých velitelských a odborných funkcích u útvarů mechanizované a lehké pěchoty.

☐ Před jmenováním do hodnosti SGM/CSM (OR9), se voják musí snažit získat třídnostní odznak Expert Infantryman Badge.

Poznámky k příloze 1:

- [1] Musí sloužit v klíčové velitelské funkci před a po službě ve speciální funkci.
- [2] Po ukončení Battle Staff Course by měl operační poddůstojník (zpravodajský poddůstojník) zůstat ve štábní funkci alespoň po dobu 12 měsíců. Battle Staff Course je účelový kurz pro poddůstojníky sloužící v operačních štábech (S2, S3, S4) praporu, brigád a divizí. Obvykle se to zkracuje jen na Battle Staff.
- [3] Možnost sloužit ve funkci instruktora je nabídnuta pouze vojákům v hodnosti SGT (OR5), které je možno jmenovat do vyšší hodnosti. Voják by neměl sloužit ve funkci instruktora déle než 2 roky v každé hodnosti.
- [4] Po ukončení Advanced Leader Course a Senior Leader Course je vojákům nabídnuta možnost účasti v Ranger Course.
- [5] Voják v hodnosti CSM (OR9), ve funkci vrchního poddůstojníka divize nebo vyšší, splňuje maximální výsluhu v hodnosti po 35 letech ve služebním poměru nebo ve věku 55 let (podle toho, co nastane dřív).

Vysvětlivky:

- Voják vstupuje do kariéry jako rekrut v hodnosti PV1 (OR1). Do hodnosti PV2 (OR2) je obvykle jmenován po ukončení základního a odborného výcviku a ustanovení do funkce u útvaru.
- U minimální i maximální výsluhy v hodnosti je v závorkách uvedena doba, pokud je vojáka možno jmenovat do vyšší hodnosti, ale nejsou neobsazené funkce v těchto hodnostech. Tj. vojáka je nutné ponechat v současné hodnosti do doby, než se některá funkce, kde je plánovaná vyšší hodnost, uvolní.
- Před jmenováním do hodnosti SGM/CSM (OR9) je nezbytné ukončit alespoň 1 rok akreditovaného (DiS., Bc., Mgr.) vzdělání.
- Warrior Leader Course (WLC) – nový název pro Primary Leadership Course (PLDC)
- Advanced Leader Course (ALC) – nový název pro Basic NCO Course (BNCOC)
- Senior Leader Course (SLC) – nový název pro Advanced NCO Course (ANCOC)
- Součástí účelových kurzů jsou i přeškolovací kurzy pro velitele, které slouží k přeškolení při přemístění vojáka mezi jednotlivými druhy pěchoty (kurz pro velitele lehké pěchoty, kurz pro velitele mechanizované pěchoty, kurz pro velitele protitankových zbraní).

Organizační struktura a plánované hodnosti pěší čety armády Spojených států

* zdravotník není organický příslušník čety

Poznámky:

VČ – velitel čety (OF1 – poručík), ZVČ – zástupce velitele čety, zdrav. – zdravotník, VD – velitel družstva, VTm – velitel týmu, gran. – granátometník (s útočnou puškou M16A4 nebo karabinou M4A1 s podvěšeným granátometem M203), kul. – kulometník (v pěším družstvu s lehkým kulometem M249, v družstvu zbraní se středním kulometem M240), panc. – pancéřovnik (s útočnou puškou M16A4 nebo karabinou M4A1 a pancéřovkou M136), odst. – odstřelovač (s útočnou puškou SDM-R), p. kul. – pomocník kulometníka, nos. – nosič munice

Příloha 2: Návrh systému řízení kariérní mužstva, poddůstojnického a praporčíckého sboru AČR

Odbornost mechanizovaná – kariéra jednotlivce

Model profesního růstu

KARIÉRNÍ POSTUP	hodnost[1]	OR2 svob.	OR3 des.	OR4 čet.	OR5 rtn.	OR6 rtm.	OR7 šrtm.	OR8 prap.	OR9 šrap.
OPERAČNÍ PILÍŘ	min. výsluha v hodnosti	po 1 roce v hodnosti	po 1 roce v hodnosti	po 2 letech v hodnosti	po 2 letech v hodnosti	po 2 letech v hodnosti	po 2 letech v hodnosti	po 2 letech v hodnosti	---
	max. výsluha v hodnosti	po 5 letech v hodnosti	po 5 letech v hodnosti	po 5 letech v hodnosti	po 5 letech v hodnosti	po 4 letech v hodnosti	po 4 letech v hodnosti	po 4 letech v hodnosti	---
	klíčové velitelské (řídící) funkce[2]	všechny	všechny	velitel roje po dobu 2 let	velitel družstva po dobu 2 let	zástupce velitele čety po dobu 2 let	vedoucí praporčík roty po dobu 2 let	vrchní praporčík praporu po dobu 2 let	vrchní praporčík brigády po dobu 2 let
	odborné a velitelské funkce	střelec, řidič	kulometník, pancérovník, odstřelovač, starší řidič	velitel roje, střelec-operátor	velitel družstva, mladší pracovník štábu, technik	zástupce velitele čety, výkonný praporčík, pracovník štábu	vedoucí praporčík roty, starší pracovník štábu	vrchní praporčík praporu, specialista operací	vrchní praporčík brigády, velitelství; hlavní praporčík AČR
VZDĚLÁVACÍ PILÍŘ	speciální funkce[2]				mladší rekrutér	instruktor[3], rekrutér	starší instruktor[3], starší rekrutér	vedoucí instruktor[3]	
	kariérové kurzy	základní, odborná a speciální příprava	---	---	vyšší poddůstojnický kurz	základní praporčícký kurz[4]	vyšší praporčícký kurz[4]	štabní praporčícký kurz[4]	---
	účelové kurzy				kurz instruktorů, CONAMS[5] atd.	kurz instruktorů, CONAMS atd.	kurz vedoucích pra- porčíků, kurz instruk- torů, CONAMS atd.	kurz vrchních praporčíků, CONAMS atd.	kurz vrchních praporčíků, CONAMS atd.
	jazykové kurzy					dosáhnout STANAG 6001 1111	dosáhnout STANAG 6001 2211	dosáhnout STANAG 6001 2222	dosáhnout STANAG 6001 3322

hodnost[1]	OR2 svob.	OR3 des.	OR4 čet.	OR5 rtm.	OR6 rtm.	OR7 šrtm.	OR8 prap.	OR9 šrap.
SEBEVZDĚLÁVACÍ PILÍŘ								
	získat řídičský průkaz; zahájit akreditované vzdělávání (maturita, DiS.)			získat třídnostní odznaky 1. , 2. , 3. stupně a stupně mistr				
doporučené předpisy a publikace	Zákl-1, Zákl-2, Všeob-P-47, Vševojsk-16-11, Příručka vojáka AČR	Tank-26-12, Vševojsk-1-5, Vševojsk-4-2, Vševojsk-51-3, Prog-1-3 M		Všeob-Ř-1, Vševojsk-5-6, Pub 53-01-2, Pub 70-01-01	Vševojsk-1-4, Pers-51-1, Pers-51-2, Vševojsk-51-4	Vševojsk-1-3, Doktrína AČR	pokračovat v akreditovaném vzdělávání (Bc., Mgr., Ph.D.) Vševojsk-1-2, Bezpečnostní strategie ČR, Vojenská strategie ČR	

☐ Voják by měl sloužit v různých velitelských a odborných funkcích u mechanizovaných útvarů.

☐ Před jmenováním do hodnosti štábního praporčíka se voják musí snažit získat třídnostní odznak stupně mistr ve své odbornosti.

Poznámky k příloze 2:

- [1] Voják vstupuje do kariéry jako rekrut v hodnosti vojín (OR1). Do hodnosti svobodník (OR2) je jmenován po ukončení základní, odborné a speciální přípravy a ustanovení do funkce u útvaru.
- [2] Musí sloužit v klíčové velitelské funkci před a po službě ve speciální funkci.
- [3] Voják by neměl sloužit ve funkci instruktora déle než 3 roky v každé hodnosti.
- [4] Po ukončení kariérového kurzu by voják měl nastoupit do jazykového kurzu.
- [5] CONAMS - Course of NATO Military Staff (kurz pro příslušníky AČR navržené pro práci ve strukturách NATO a EU).

Zkratky hodností:

PV1 - Private, PV2 - Private, PFC - Private First Class, SPC - Specialist, CPL - Corporal, SGT - Sergeant, SSG - Sergeant First Class, MSG - Master Sergeant, 1SG - First Sergeant, SGM - Sergeant Major, CSM - Command Sergeant Major, SMA - Sergeant Major of the Army.

Možnosti využívání simulačních středisek v procesu přípravy mechanizovaných a tankových jednotek AČR

Již před řadou let byl vysloven názor, že by bylo prospěšné pro zkvalitnění vědomostí, návyků a dovedností do procesu přípravy velitelů a jednotek pevně začlenit výcvik na simulátorech. V souladu s tímto záměrem bylo v Armádě České republiky (AČR) zahájeno budování simulačních středisek pro přípravu specialistů různých vojenských odborností. Ve prospěch mechanizovaných a tankových jednotek, k jejich zdokonalování, byla určena dvě simulační střediska. V Brně bylo zřízeno středisko pro stupeň velení prapor a výše, ve Vyškově středisko pro velitelské stupně do roty včetně.

V průběhu tohoto procesu se zcela zásadním způsobem změnily podmínky pro obranu České republiky tím, že skončila povinná základní vojenská služba a AČR se stala plně profesionální. Na základě této změny byl vysloven předpoklad, že význam simulačních technologií v procesu přípravy vojenských profesionálů se bude neustále zvyšovat.

V současnosti bychom již těžko hledali někoho, kdo by pochyboval o prospěšnosti využívání simulací v přípravě vojenských profesionálů. Po několika letech získávání zkušeností provádění výcviku v simulačních střediscích lze konstatovat, že tzv. „simulace“ získávají své pevné místo především v procesu přípravy specialistů, velitelů a jednotek.

Výše uvedená simulační střediska jsou již v provozu několik let. Je proto možné a žádoucí, na základě získaných praktických zkušeností, nejen průběžně hodnotit úspěšnost těchto středisek a dosahované výsledky, ale také navrhovat možné směry dalšího rozvoje.

Současný stav

Na základě získaných zkušeností lze hodnotit využívání obou simulačních středisek v procesu přípravy velitelů a mechanizovaných jednotek jako možnost, kterou zatím řada velitelů opomíjí. Přitom je zřejmé, že se nejedná o pouhé zpestření samotného procesu přípravy. Využívání simulačních technologií má spoustu nezpochybnitelných kladů. Jedním z nich je velká variabilnost simulovaných taktických situací, což přispívá k rozvoji taktického myšlení cvičících, a zároveň zabráňuje vzniku šablonovitého řešení taktických situací. Dalším kladem je možnost záznamu procvičované situace, na kterém je možné naprosto objektivně vyhodnotit činnost nejen celé jednotky, ale i každého jedince, včetně uskutečněné komunikace (vydávání povelů, upřesňování úkolů, apod.), což přispívá k lepšímu pochopení procvičované tematiky. V neposlední řadě lze mezi klady využívání simulací zařadit ekonomičnost, což znamená finanční úsporu nejen za pohonné hmoty a střelivo, ale i za provoz, údržbu a opravy bojové techniky.

Odpověď na otázku, proč velitelé opomíjejí zařazovat výcvik na simulátorech do procesu přípravy svých jednotek, je až překvapivě prozaická. V první řadě je to přirozená obava z něčeho nového, odlišného od toho, co člověk doposud využíval. Za další je to skutečnost, že velitelé nemohou osobně ovládat simulátor, ale pouze prostřednictvím operátorů simu-

lačního střediska. V neposlední řadě je to nutnost zpracovávat řadu materiálů navíc, oproti klasickému výcviku na posádkovém cvičišti.

Tyto názory v podstatě potvrdily i závěry dotazníkového šetření, které bylo provedeno u útvarů mechanizované a tankové odbornosti, které již mají vlastní zkušenost z využívání simulátorů. Z výsledků tohoto šetření vyplývá, že přibližně třetině respondentů tyto skutečnosti vadí a to je odrazuje. Rovněž z rozhovorů s řídicími funkcionáři útvarů vyplynulo, že řada velitelů jednotek, především z časových důvodů pro zpracování nezbytné dokumentace, upřednostňuje klasický výcvik na posádkovém cvičišti před výcvikem na simulačním středisku.

Tak jak bylo uvedeno, tento názor vyjádřila přibližně jedna třetina dotázaných. Druhá třetina k těmto otázkám zaujala neutrální postoj a poslední třetina dotázaných s těmito názory nesouhlasí, tedy překážky jim nevadí. Jednotky těchto velitelů pak patří k těm, které simulátory v procesu přípravy pravidelně využívají.

V současnosti je před každým zaměstnáním na simulačním středisku nutné provést dohovor, ve kterém se uvádí:

- ☐ termín cvičení,
- ☐ jednotka která bude cvičit,
- ☐ řídicí zaměstnání,
- ☐ téma zaměstnání,
- ☐ terén ve kterém bude cvičení probíhat,
- ☐ předpokládaný počet cvičících,
- ☐ organizace výcviku,
- ☐ věžová čísla simulátorů, které budou využívány a
- ☐ další zařízení simulačního střediska, která plánuje velitel využít.

V druhé části dohovoru se velitel jednotky zavazuje k dodání konkrétních dokumentů v konkrétních termínech, což znamená zpracovat:

- ☐ oleáty (schémata) s přesným zákresem učebních úkolů,
- ☐ plán řízení cvičení,
- ☐ požadavky:
 - ☐ na vjezd vozidel,
 - ☐ na vstup do kasáren a
 - ☐ případně i na ubytování.

Již z pouhého výčtu dokumentů je zřejmé, jak časově náročné je jejich zpracování a co vše musí velitel udělat ještě před zahájením samotného cvičení. V této chvíli je určité každému pochopitelné z čeho rezervovaný přístup velitelů jednotek k využívání simulátorů pramení, protože před výcvikem na posádkovém cvičišti žádný dohovor tohoto rozsahu provádět nemusí.

Je za současného stavu tedy možné dosáhnout toho, aby všichni velitelé jednotek pravidelně zařazovali do procesu přípravy svých podřízených využívání simulátorů? Jedno vojenské řešení se přímo nabízí – direktiva. Prostě se to velitelům nařídí a ti jsou povinni rozkaz splnit. Osobně si myslím, že by tato varianta situaci nevyřešila, spíše by prohloubila nechuť simulátory využívat. Jako vhodnější řešení se nabízí varianta usnadnění přípravy cvičení na simulátorech, a to nejen pro velitele jednotek, ale i pro pracovníky simulačních středisek.

Kromě rozsahu zpracovávaných dokumentů je nezbytné vzít v úvahu rovněž časové hledisko. V současnosti je třeba k době potřebné na zpracování podkladů od velitelů jednotek připočítat dobu nutnou pro operátory simulačního střediska na zpracování předložených podkladů do formy tzv. „scénáře“. Jedná se o tzv. „vlození“ dat do simulačního systému jehož výsledkem je „výchozí taktická situace“. Pod tímto pojmem se rozumí základní rozmístění jednotek a prostředků jak vlastních, tak protivníka. Tedy stav nutný k tomu, aby konkrétní zaměstnání mohlo být zahájeno.

Následně, v průběhu konkrétního zaměstnání, je možné původní data upravovat. To představuje možnost simulovat různé druhy podpory ze strany nadřízeného, nebo naopak úderu ze strany protivníka. Tyto úpravy je možné provádět na základě pokynů řídicího cvičení s ohledem na dosahované výsledky cvičících. Doba potřebná k přípravě „výchozí taktické situace“ se aktuálně pohybuje v řádu několika dnů, podle náročnosti situace a podle stupně cvičící jednotky (četa, rota).

Vezmeme-li v úvahu, že cvičení pro stupeň rota, tak aby bylo možné procvičit naplánovanou tematiku a dosáhnout stanovených cílů – osvojení požadovaných dovedností, včetně konkrétního vyhodnocení – trvá několik dní. Připočteme-li dobu nezbytnou na dopravu cvičící jednotky do simulačního střediska a zpět do posádky. Je možné obecně uvést, že doba potřebná k takovému cvičení je jeden týden (5 pracovních dní), tak jak je uvedeno v následující tabulce.

Den	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek
Činnost	Příjezd do simulačního střediska a ubytování.	Provedení nácviku v ovládání simulátorů a zahájení cvičení.	Procvičování naplánované tematiky s cílem získat požadované návyky.	Procvičování naplánované tematiky s cílem získat požadované návyky.	Provedení vyhodnocení, úklid pracovišť a návrat do posádky.

Připočteme-li dobu potřebnou na přípravu „výchozí taktické situace“, což je aktuálně rovněž několik dnů. Lze dojít k výsledku, že na cvičení pro stupeň rota je nutné vyčlenit dva týdny. Uvedený výsledek tedy umožňuje i při 100% využití časových možností simulačního střediska uskutečnit v průběhu jednoho roku pouze 26 cvičení pro stupeň rota. Tento počet však nezaručuje všem rotám ani dvě cvičení takového typu v průběhu jednoho roku. Takovýto stav lze označit za nedostačující. Aktuální situace, kdy ne všichni velitelé využívají v procesu přípravy svých podřízených simulátory, paradoxně vyhovuje současnému stavu.

Je však vůbec možné dát do souladu požadavek intenzivnějšího využívání simulátorů v procesu přípravy mechanizovaných a tankových jednotek na straně jedné, a zároveň nepřekročit počet týdnů v jednom kalendářním roce na straně druhé?

Možnosti řešení současného stavu

Nejjednodušším řešením současného stavu by bylo vybudování dalšího simulačního střediska čímž by se znásobily kapacitní možnosti tak, aby pokryly potřeby jednotek. Realizace této varianty je však málo pravděpodobná vzhledem k nutnosti výrazného navýšení finančních prostředků.

Další variantou řešení současného stavu by mohlo být navýšení počtu příslušníků simulačních středisek tak, aby bylo možné cvičit tzv. „na směny“. Tímto způsobem by bylo možné navýšit kapacitní možnosti simulačních středisek tak, aby pokryly potřeby jednotek. Rovněž

realizaci této varianty nepovažují za pravděpodobnou vzhledem k nutnosti úpravy tabulkových počtů pracovníků simulačních středisek, což by v konečné fázi vedlo také k nutnosti navýšit finanční prostředky, tentokrát na mzdy.

Přijatelným řešením, jak již bylo uvedeno, se tedy jeví usnadnění = zkrácení přípravy cvičení na simulátorech. Zamýšleným usnadněním by bylo možné z pohledu pracovníků simulačního střediska zkrátit dobu potřebnou pro tvorbu „výchozí taktické situace“ na straně jedné a předpokládám získat větší ochotu z pohledu velitelů k využívání simulací v procesu přípravy jednotek na straně druhé. Tuto variantu je možné uskutečnit bez nutnosti navýšování finančních prostředků nebo úpravy tabulkových počtů pracovníků simulačních středisek. Tedy realizaci této varianty by nemělo nic překážet?.

Samotné usnadnění přípravy cvičení na simulátorech je možné realizovat zpracováním pomůcky pro velitele jednotek tak, aby měli k dispozici jasný a přehledný návod jak postupovat při přípravě cvičení na simulátoru. Součástí této pomůcky bude nejen chronologický postup při přípravě zaměstnání na simulačním středisku s uvedením možných variant zpracování jednotlivých dokumentů, ale i základní informace o možnostech a vybavení simulačního střediska ve Vyškově. Každý velitel, který bude chtít uskutečnit cvičení na simulátoru, bude mít tedy jasný návod jak takové zaměstnání připravit.

Na uvedenou pomůcku by mělo navazovat „Album výchozích taktických situací“ (dále jen Album). Možné členění tohoto Alba je do čtyř tematických oblastí označených velkými písmeny následovně: útok – A, obrana – B, přesuny – C, ostatní – D (do této oblasti by mohly být zahrnuty situace z tematiky jiných taktických činností, přípravy do misí, apod.). Samozřejmě by byla aktualizace zpracovaného Alba a jeho rozšiřování o další témata podle úprav Programů přípravy a měnících se potřeb cvičících jednotek.

Každá tematická oblast by měla obsahovat několik základních výchozích taktických situací, které by vycházely z Programů přípravy mechanizovaných a tankových jednotek (dále jen Programy) Prog-1-3/M a Prog-1-3/T. To znamená, že ke každému konkrétnímu tématu z těchto Programů, u kterého je v metodických pokynech uvedeno, že je vhodné provést cvičení na simulátoru, by byla zpracována „výchozí taktická situace“.

Tato situace bude zadána do simulačního systému a uložena jako „scénář“ pod označením konkrétního cvičení. Tedy velitel, který by připravoval dané cvičení na simulátoru, nebude muset zpracovávat řadu dokumentů, ale pouze by si vybral z Alba tu, která by mu nejvíce vyhovovala. Pracovníkovi simulačního střediska by upřesnil označení „scénáře“ = „výchozí taktickou situací“.

Bude-li tedy chtít procvičovat např. obrannou tematiku, uvede při dohovoru pracovníkovi simulačního střediska, že požaduje připravit „scénář“ např.: „B-3“. To bude představovat usnadnění práce nejen pro konkrétního velitele, ale i pro pracovníky simulačního střediska. Zároveň tento způsob zkrátí přípravnou část cvičení, protože daný „scénář“ („výchozí taktická situace“) již bude vložena do simulačního systému. Možno uvést, že se bude jednat o zkrácení podstatné, protože ze současných několika dní, potřebných od upřesnění podkladů od řídicího zaměstnání k vytvoření „scénáře“ se bude jednat pouze o čas potřebný k uvedení již nahraného „scénáře“ do aktivní podoby. Tedy místo současných dnů se bude jednat o pouhé minuty.

Tímto způsobem by bylo možné zkrátit celkovou dobu na jedno cvičení pro stupeň rota ze dvou týdnů na jeden. Tím by byl vytvořen časový prostor, který umožní ve stejném časovém období uskutečnit dvojnásobný počet cvičení. Toto množství cvičení by mělo být dostatečné

nejen k pokrytí potřeb mechanizovaných a tankových jednotek, ale ještě by měl zůstat prostor pro potřeby odborných kurzů a studentů Univerzity obrany.

Porovnání časového průběhu a obsahu přípravy a provedení cvičení na simulátorech v původní a navrhované variantě uvádím v následujících tabulkách:

den	1.pondělí	1.úterý	1.středa	1.čtvrtek	1.pátek	2.pondělí	2.úterý	2.středa	2.čtvrtek	2.pátek
současný stav	ujasnění podkladů	příprava scénáře	příprava scénáře	příprava scénáře	kontrola scénáře	příjezd a ubytování	průběh cvičení	průběh cvičení	průběh cvičení	hodnocení a odjezd

den	1.pondělí	1.úterý	1.středa	1.čtvrtek	1.pátek	2.pondělí	2.úterý	2.středa	2.čtvrtek	2.pátek
možný budoucí stav	příjezd, ubytování a nahrání scénáře	průběh cvičení	průběh cvičení	průběh cvičení	hodnocení cvičení a odjezd	příjezd, ubytování a nahrání scénáře	průběh cvičení	průběh cvičení	průběh cvičení	hodnocení cvičení a odjezd

Závěr

Závěrem je třeba zdůraznit velký klad navrhované varianty řešení současného stavu možností využívání simulačních středisek. Představená varianta je totiž realizovatelná bez nutnosti upravovat výši finančních prostředků nebo změny tabulek počtů příslušníků simulačního střediska. Lze předpokládat, že realizací této varianty bude vytvořen časový prostor pro větší počet cvičení, a zároveň budou odstraněny překážky, které byly doposud pro některé velitele důvodem k tomu, aby simulační střediska nevyužívali. Prezentovanou variantu lze hodnotit jako všeobecně prospěšnou především proto, že by měla přinést:

- ❑ usnadnění práce pro velitele jednotek (místo shánění informací a zpracovávání řady dokumentů si pouze vyberou z již zpracovaných),
- ❑ urychlení přípravy cvičení pro pracovníky simulačního střediska (místo zdlouhavého vkládání dat do simulačního systému při tvorbě „scénáře“ pouze vyvolají „scénář“ již uložený),
- ❑ získání pevnějších návyků pro účastníky cvičení (jestliže je nějaká činnost prováděna opakovaně, vícekrát, je prokázané, že se vytváří pevnější návyky než u činnosti, která byla provedena pouze jednou).

Všechny uvedené informace a návrhy jsou samozřejmě chápány jako doporučení pro velitele jednotek, kteří ještě nemají dostatek vlastních zkušeností s využíváním simulátorů nebo pro velitele, kteří z jakýchkoliv důvodů nebudou mít dostatek času potřebného pro přípravu podkladových dokumentů.

Pokud si velitel, který již má vlastní zkušenosti z přípravy a řízení cvičení na simulátoru, ze zpracovaných variant nevybere, nebo bude chtít pro svou jednotku připravit cvičení speciální, nikdo mu v jeho aktivitě nebude bránit. Musí však počítat s tím, že celá příprava bude probíhat tak jako doposud, tedy čas se prodlouží. Tuto skutečnost by měl velitel zvážit a oznámit nejpozději při plánování využívání simulačního střediska, aby bylo možné s tímto faktem počítat při přidělování UVZ a nedocházelo k narušování průběhu přípravy jiných jednotek.

Literatura:

Ing. Václav SUCHÝ, Ing. Vratislav TRLICA. *Příprava a řízení zaměstnání mechanizovaných a tankových jednotek na simulátoru*. Praha: AVIS, 2008, ISBN 978-80-7278-455-4.

Prvky dělostřelecké podpory míst velení divizního, brigádního a praporního úkolového uskupení

Armáda České republiky se v současné době nachází v situaci, kdy je zdrojový rámec každoročně výrazně snižován. To se společně s pokračující reorganizací AČR dotýká mimo jiné i tak důležité oblasti, jako jsou místa velení. Otázkou míst velení se zabývá sekce rozvoje druhů sil – operační sekce Ministerstva obrany, avšak každá brigáda si ve svých standardních operačních postupech upravuje strukturu míst velení, názvy jejich prvků, odpovědnost a pracovní náplň funkcionářů a pracovišť podle svých zkušeností a potřeb.

Dělostřelecká brigáda, která se svými dvěma dělostřeleckými oddíly může spoluvytvářet divizní úkolové uskupení, až dvě brigádní úkolová uskupení či několik praporních úkolových uskupení, však vyžaduje jednotný systém vytváření míst velení. Současně musí systém palebné (dělostřelecké) podpory a systém velení a řízení palby dělostřelectva respektovat změny, ke kterým průběžně dochází.

V současnosti je možné, v souladu s koncepcí výstavby profesionální AČR, vytvářet tři hlavní stupně míst velení, kterým je nutné věnovat pozornost. Jedná se o místa velení divizního, brigádního a praporního úkolového uskupení.

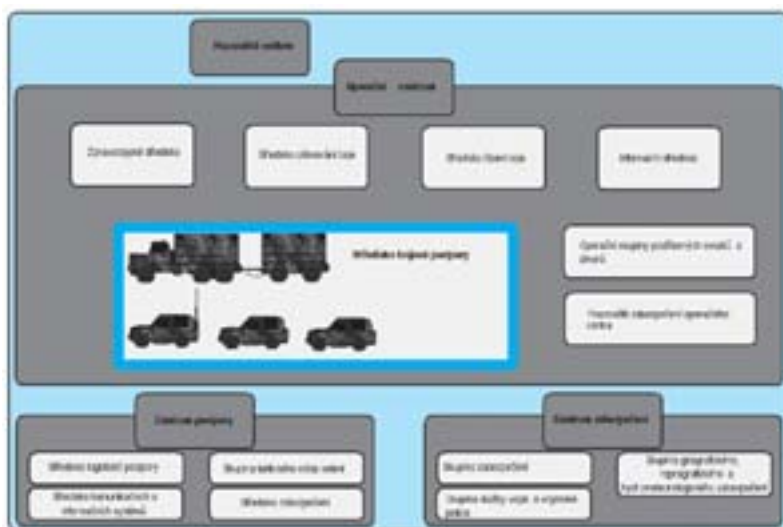
Divizní úkolové uskupení (DÚU)

Hlavní místo velení divizního úkolového uskupení (H MV DÚU) je místem, z něhož se uskutečňuje velení podřízeným při přípravě a v průběhu vedení boje. Rozvinuje se zpravidla za bojovou sestavou prvosledových útvarů v takové vzdálenosti, která zabezpečuje spolehlivé velení a řízení. H MV DÚU je pracovištěm velitele divizního úkolového uskupení, činnost na něm řídí náčelník štábu. K rozvinutí H MV DÚU se využívají mobilní prostředky, vhodné stacionární objekty, případně jejich kombinace.

Prvky velení, řízení a podpory H MV DÚU jsou znázorněny na obr. 1.

Jedná se o:

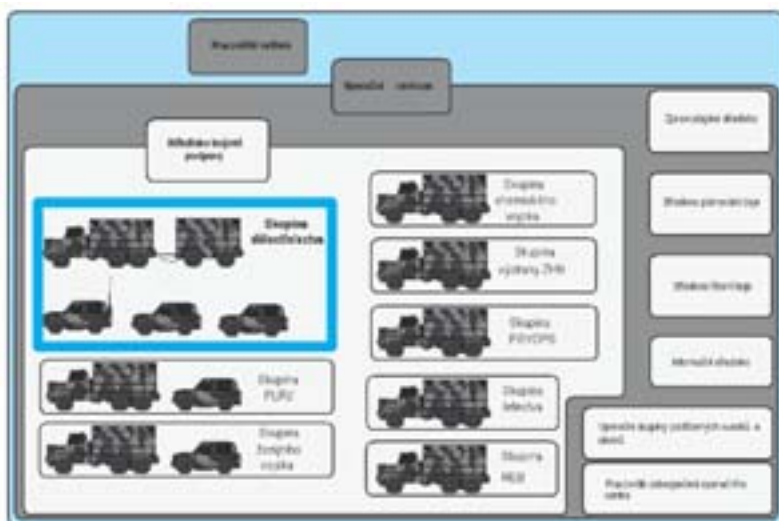
- ❑ pracoviště velitele,
- ❑ operační centrum, které zahrnuje:
 - zpravodajské středisko,
 - středisko plánování boje,
 - středisko řízení boje,
 - **středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení (SBPD)**,
 - operační skupiny podřízených svazků a útvarů,
 - informační středisko,
 - pracoviště zabezpečení operačního centra.
- ❑ centrum podpory,
- ❑ centrum zabezpečení.

Obr. 1: Prvky velení, řízení a podpory hlavního místa velení divizního úkolového uskupení

Diviznímu úkolovému uskupení může být přidělena dělostřelecká brigáda. Velitel DÚU si v přímé podřízenosti ponechá raketometný oddíl a radiolokační četu a smíšené dělostřelecké oddíly zpravidla přiděluje podřízeným brigádním úkolovým uskupením.

Jednou ze základních součástí operačního centra je středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení (SBPD), dosud nazývané středisko koordinace palebné podpory divize (SKPP), jehož základ vytváří skupina funkcionářů z velitelství dělostřelecké brigády. Do střediska bojové podpory divizního úkolového uskupení mohou být začleněny orgány taktického a vrtulníkového letectva a v případě potřeby funkcionáři REB a jiných druhů vojsk, jak je znázorněno na obr. 2.

Obr. 2: Operační centrum divizního úkolového uskupení

Palebná podpora je součástí bojové podpory. Při palebné podpoře jsou nepřátelské cíle vyřazovány palbou. Vzhledem k tomu, že do střediska bojové podpory divizního úkolového uskupení je možné zařadit i skupinu PSYOPS, REB a jiné prvky, které nepřátelské cíle nevyřazují palbou, název středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení (SBPD) lépe vystihuje podstatu činnosti celé skupiny než původní název středisko koordinace palebné podpory divize (SKPP).

Nejvyšším odborným funkcionářem pro koordinaci bojové podpory je zpravidla velitel dělostřelecké brigády, který činnost střediska řídí. Dělostřelecká brigáda vyčleňuje do střediska bojové podpory divizního úkolového uskupení skupinu tvořenou důstojníky a praporčíky velitelství brigády. Středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení, stejně jako pracoviště bojové podpory na všech ostatních místech velení, je nutné vytvářet tak, aby jeho složení umožňovalo činnost ve dvou směnách.

V období plánování a organizování boje pracuje středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení podle pokynů náčelníka štábu divize. V období vedení boje je řízeno velitelem divizního úkolového uskupení. Středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení zodpovídá za informovanost přímo řízených prvků palebné podpory. Činnost střediska bojové podpory divizního úkolového uskupení řídí náčelník střediska bojové podpory divizního úkolového uskupení (NSBPD).

Středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení provádí svou činnost ve třech obdobích. Tato období zahrnují specifické činnosti zabezpečující poskytování efektivní palebné podpory diviznímu úkolovému uskupení. Jedná se o období plánování operace, období bojové činnosti a období po ukončení bojové činnosti.

Středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení v období plánování operace:

- ☐ zpracovává podklady a provádí kalkulace pro návrh koncepce bojové podpory,
- ☐ vede přehled o situaci, stavu a bojových možnostech prostředků bojové podpory divizního úkolového uskupení,
- ☐ podílí se na procesu targetingu v rámci divizního úkolového uskupení a navrhuje způsoby vyřazení cílů,
- ☐ rozděluje úsilí palebného ničení mezi dělostřelectvo, letectvo a ostatní palebné prostředky,
- ☐ v souladu se zámyslem boje navrhuje restriktivní a toleranční opatření koordinace bojové podpory,
- ☐ navrhuje rozdělení normy spotřeby munice mezi prostředky palebné podpory,
- ☐ zpracovává Plán palebné podpory,
- ☐ zpracovává příspěvky do Operačního rozkazu velitele divizního úkolového uskupení a přílohu Palebná podpora tohoto rozkazu,
- ☐ udržuje součinnost s prvky koordinace bojové podpory sousedů a s jejich útvary palebné podpory,
- ☐ metodicky řídí plánování bojové podpory u podřízených.

Středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení v období po zahájení bojové činnosti:

- ☐ sleduje výsledky palebného působení a ostatních způsobů vyřazování cílů a navrhuje případné změny priorit bojové podpory,
- ☐ orientuje průzkum na zjišťování nových nepřátelských cílů,

- ❑ navrhuje způsob vyřazování plánovaných i nově zjištěných cílů,
- ❑ rozděluje nové cíle mezi přímo podřízené prostředky bojové podpory,
- ❑ vede přehled o vyřazovaných cílech a stupni jejich vyřazení,
- ❑ předkládá požadavky zpravodajským orgánům ke zjišťování nebo sledování cílů a informuje je o situaci a cílech, zjištěných podřízenými prostředky průzkumu,
- ❑ vede přehled o situaci a stavu přímo podřízených útvarů bojové podpory,
- ❑ realizuje změny opatření koordinace bojové podpory a informuje o nich nadřízený štáb, podřízené a spolupracující útvary a sousedy,
- ❑ odborně řídí prvky koordinace palby podřízených,
- ❑ připravuje příspěvky do dílčích bojových rozkazů a situačních hlášení,
- ❑ vede předepsanou bojovou dokumentaci.

Středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení v období po ukončení bojové činnosti:

- ❑ shromažďuje údaje o stavu a situaci podřízených prostředků bojové podpory a jejich bojových možnostech,
- ❑ podílí se na organizaci obnovy bojeschopnosti přímo podřízených prostředků bojové podpory,
- ❑ analyzuje výsledky vyřazování nepřátelských cílů a provádí jejich zevšeobecnění,
- ❑ zpracovává hlášení o výsledcích vyřazování nepřátelských cílů.

Brigádní úkolové uskupení (BÚU)

Hlavní místo velení brigádního úkolového uskupení (HMV BÚU) slouží veliteli uskupení k velení podřízeným jednotkám (praporním úkolovým uskupením) a přiděleným silám.

V případě nefunkčnosti HMV přechází na záložní místo velení (ZMV).

Pro specifické podmínky boje se mohou vyčleňovat dočasná taktická místa velení (TMV). Velitel využívá TMV k velení z prostoru blízkého plnění daného úkolu, přičemž v případě nedostupnosti přímého velení využívá systému velení a řízení HMV.

Hlavní místo velení brigádního úkolového uskupení má modulární strukturu a je složeno z těchto základních prvků (center, středisek, skupin):

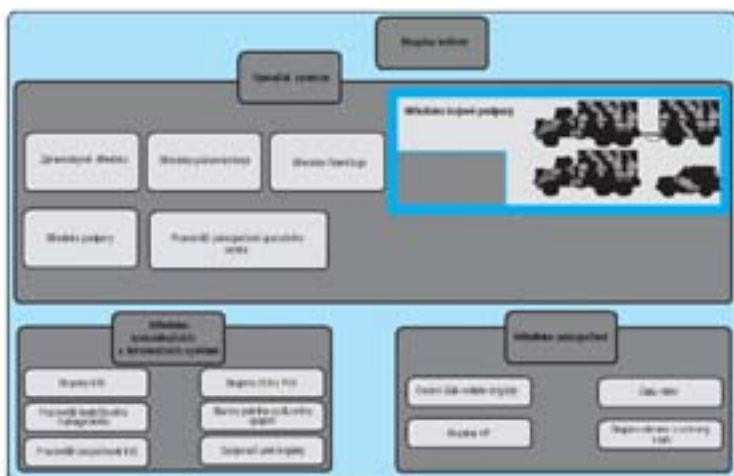
- ❑ skupina velitele,
- ❑ operační centrum,
- ❑ středisko komunikačních a informačních systémů,
- ❑ středisko zabezpečení.

Brigádnímu úkolovému uskupení mohou být pro dělostřeleckou podporu bojové činnosti přiděleny až dva smíšené dělostřelecké oddíly a radiolokační četa.

Prvky hlavního místa velení brigádního úkolového uskupení jsou znázorněny na obr. 3.

Hlavním prvkem HMV BÚU je operační centrum, které zpracovává záměr velitele a jeho rozhodnutí, plánuje použití druhů vojsk a řídí operaci (bojovou činnost).

Struktura operačního centra hlavního místa velení brigádního úkolového uskupení je znázorněna na obr. 4.

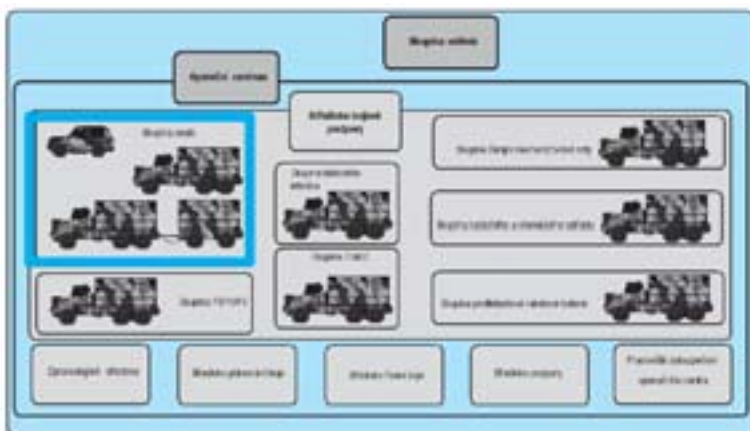

Obr. 3: Prvky velení, řízení a podpory hlavního místa velení brigádního úkolového uskupení

Operační centrum tvoří následující součásti:

- zpravodajské středisko,
- středisko plánování boje,
- středisko řízení boje,
- **středisko bojové podpory brigádního úkolového uskupení (SBPB)**,
- středisko podpory,
- pracoviště zabezpečení operačního centra.

Součástí operačního centra brigádního úkolového uskupení je středisko bojové podpory brigádního úkolového uskupení (SBPB), dosud nazývané středisko koordinace palby brigády (SKP). Zpravidla je tvořeno funkcionáři a prvky přiděleného smdo (velitel smdo, náčelník skupiny palebné podpory, příslušníci zpravodajské skupiny štábu smdo, příslušníci baterie dělostřeleckého průzkumu a družstvo koordinace palebné podpory brigády).

Obr. 4: Operační centrum brigádního úkolového uskupení

Do střediska bojové podpory brigádního úkolového uskupení mohou být začleněny orgány dělostřelectva, PVO a v případě potřeby funkcionáři taktického letectva a jiných druhů vojsk, jak je to znázorněno na obr. 4.

Koordinátorem bojové podpory na místě velení brigádního úkolového uskupení je zpravidla velitel přiděleného smíšeného dělostřeleckého oddílu (smdo).

V období plánování a organizování boje pracuje středisko bojové podpory brigádního úkolového uskupení podle pokynů náčelníka štábu brigády. V období vedení boje je řízeno velitelem brigádního úkolového uskupení prostřednictvím koordinátora bojové podpory brigády. Bojovou podporu v rámci brigádního úkolového uskupení koordinuje u podřízených útvarů prostřednictvím míst bojové podpory praporečních úkolových uskupení.

Středisko bojové podpory brigádního úkolového uskupení zodpovídá za bojové použití přiděleného smíšeného dělostřeleckého oddílu a dalších přímo podřízených prvků bojové podpory. Činnost smíšeného dělostřeleckého oddílu řídí cestou střediska řízení palby smdo, činnost přidělené radiolokační čety řídí cestou místa koordinace radiolokačního průzkumu. Činnost střediska bojové podpory brigádního úkolového uskupení řídí náčelník střediska bojové podpory brigádního úkolového uskupení (NSBP), kterým je zpravidla koordinátor bojové podpory BÚU.

Středisko bojové podpory brigádního úkolového uskupení v období plánování operace:

- ❑ zpracovává podklady a provádí kalkulace pro návrh koncepce bojové podpory,
- ❑ vede přehled o situaci, stavu a bojových možnostech přímo podřízených prostředků bojové podpory BÚU,
- ❑ podílí se na procesu targetingu v rámci BÚU a navrhuje způsoby vyřazování cílů,
- ❑ analyzuje palebné úkoly v pásmu brigádního úkolového uskupení,
- ❑ stanovuje priority bojové podpory a pořadí plnění palebných úkolů,
- ❑ rozděluje úsilí palebného ničení mezi dělostřelectvo a ostatní palebné prostředky,
- ❑ v souladu se zámyslem boje navrhuje restriktivní a toleranční opatření koordinace bojové podpory,
- ❑ navrhuje rozdělení spotřeby munice mezi prostředky palebné podpory pro jednotlivé fáze boje, popř. pro podporu úkolových uskupení,
- ❑ zpracovává příspěvky a přílohu Palebná podpora do Bojového rozkazu velitele BÚU a Plán paleb,
- ❑ udržuje součinnost s prvky koordinace bojové podpory sousedních svazků,
- ❑ metodicky řídí plánování bojové podpory u podřízených útvarů.

Středisko bojové podpory brigádního úkolového uskupení v období bojové činnosti:

- ❑ sleduje výsledky palebného působení a navrhuje případné změny priorit bojové podpory,
- ❑ orientuje průzkum na zjišťování nových nepřátelských cílů,
- ❑ navrhuje způsob ničení plánovaných i nově zjištěných cílů,
- ❑ rozděluje nové cíle mezi přímo podřízené prostředky bojové podpory,
- ❑ vede přehled o vyřazených cílech a stupni jejich vyřazení,
- ❑ předkládá požadavky zpravodajským orgánům ke zjišťování nebo sledování cílů a informuje je o situaci a cílech, zjištěných podřízenými prostředky průzkumu,
- ❑ vede přehled o situaci a stavu přímo podřízených prostředků bojové podpory,

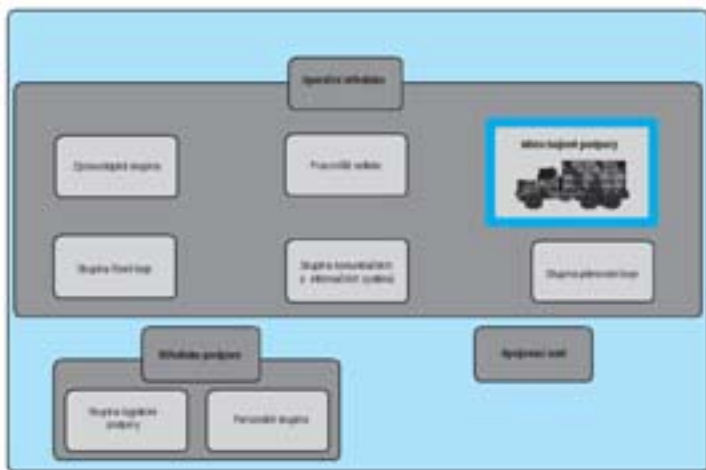
- ❑ realizuje změny opatření koordinace bojové podpory,
- ❑ předává úkoly k vedení palby Středisku řízení palby smdo,
- ❑ odborně řídí prvky koordinace palby podřízených,
- ❑ připravuje příspěvky do dílčích bojových rozkazů a situačních hlášení,
- ❑ vede předepsanou bojovou dokumentaci.

Praporní úkolové uskupení (PrÚU)

Hlavní místo velení praporního úkolového uskupení (HMV PrÚU) je místem, z něhož se uskutečňuje velení podřízeným při přípravě a v průběhu vedení boje, při koordinaci činnosti bojujících jednotek a plánování boje. Rozvinuje se v takové vzdálenosti od předního okraje, která zabezpečuje spolehlivé velení a řízení. HMV PrÚU je pracovištěm velitele praporního úkolového uskupení a činnost na něm řídí náčelník štábu praporního úkolového uskupení. Prostor jeho rozmístění určuje nadřízený velitel. K rozvinutí HMV se využívají především mobilní prostředky.

Struktura hlavního místa velení praporního úkolového uskupení je schematicky znázorněna na obr. 5. Tvoří ji:

1. operační středisko,
2. středisko podpory,
3. spojovací uzel.

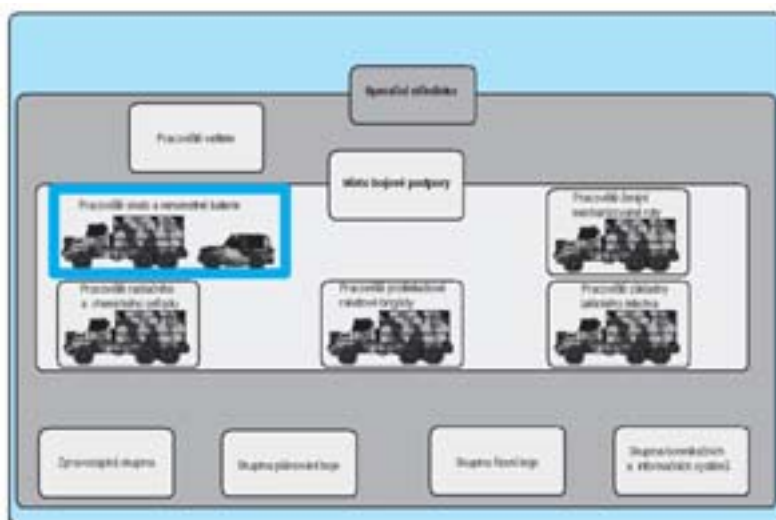

Obr. 5: Prvky velení, řízení a podpory hlavního místa velení praporního úkolového uskupení

Obdobně jako u vyšších stupňů (DÚU, BÚU) je u PrÚU hlavním prvkem HMV PrÚU operační středisko, jehož struktura je znázorněna na obrázku 6. Tvoří ho:

- pracoviště velitele,
- **místo bojové podpory praporního úkolového uskupení (MBPP),**
- zpravodajská skupina,
- skupina plánování boje,
- skupina řízení boje,
- skupina komunikačních a informačních systémů.

Jednou ze základních součástí operačního střediska PrÚU je místo bojové podpory praporního úkolového uskupení (MBPP), dosud nazývané místo koordinace palby praporu (MKP). Tvoří ho důstojník skupiny palebné podpory, který zastává funkci koordinátora bojové podpory, příslušníci čtyř dělostřeleckého průzkumu a družstvo koordinace palebné podpory praporního úkolového uskupení, baterie dělostřeleckého průzkumu smdo. Do místa bojové podpory praporního úkolového uskupení mohou být začleněny orgány taktického letectva a v případě potřeby funkcionáři jiných druhů vojsk jak je znázorněno na obr. 6.

Obr. 6: Operační středisko praporního úkolového uskupení

V období plánování a organizování boje pracuje místo bojové podpory praporního úkolového uskupení podle pokynů náčelníka štábu praporu. V období vedení boje je řízeno velitelem praporního úkolového uskupení prostřednictvím koordinátora bojové podpory praporního úkolového uskupení. Bojovou podporu v rámci PrÚU koordinuje u podřízených jednotek prostřednictvím dělostřeleckých pozorovatelů (podřízených prostředků dělostřeleckého průzkumu). Na stupni rota se zpravidla bude jednat pouze o dělostřeleckou podporu, neboť rota bude mít jako prostředek bojové podpory k dispozici maximálně minometnou četú.

Místo bojové podpory praporního úkolového uskupení zodpovídá za bojové použití minometné baterie a dalších přímo podřízených prvků bojové podpory. Činnost přidělené dělostřelecké baterie řídí cestou místa řízení palby baterie, činnost přidělené radiolokační čety řídí cestou místa koordinace radiolokačního průzkumu. Činnost místa bojové podpory praporního úkolového uskupení řídí náčelník místa bojové podpory praporního úkolového uskupení (NMBPP), kterým je zpravidla koordinátor bojové podpory PrÚU.

Místo bojové podpory praporního úkolového uskupení v období plánování operace:

- ❑ zpracovává podklady a provádí kalkulace pro návrh koncepce bojové podpory,
- ❑ vede přehled o situaci, stavu a bojových možnostech prostředků bojové podpory PrÚU,
- ❑ podílí se na procesu targetingu v rámci PrÚU a navrhuje způsoby vyřazení cílů,
- ❑ analyzuje objem palebných úkolů v pásmu praporu,

- ❑ hodnotí palebné možnosti minometné baterie a možnosti průzkumných prostředků u praporu,
- ❑ rozděluje úsilí palebného ničení mezi dělostřelecké a minometné jednotky a ostatní prostředky bojové podpory,
- ❑ v souladu se zámyslem boje navrhuje restriktivní a toleranční opatření koordinace bojové podpory,
- ❑ navrhuje rozdělení normy spotřeby munice mezi prostředky bojové podpory,
- ❑ zpracovává příspěvky a přílohu Palebná podpora do Bojového rozkazu velitele PrÚU a Plán paleb,
- ❑ udržuje součinnost s MBPP sousedních útvarů,
- ❑ plánuje činnost přímo podřízených průzkumných prostředků.

Místo bojové podpory praporečního úkolového uskupení po zahájení bojové činnosti:

- ❑ sleduje výsledky vyřazování cílů a navrhuje případné změny priorit bojové podpory,
- ❑ orientuje průzkum na zjišťování nových nepřátelských cílů,
- ❑ navrhuje způsob ničení plánovaných i nově zjištěných cílů,
- ❑ rozděluje nové cíle mezi přímo podřízené prostředky bojové podpory, popř. žádá vyřazení cílů prostředky nadřízeného,
- ❑ vede přehled o vyřazovaných cílech a stupni jejich vyřazení,
- ❑ předkládá požadavky vojenským zpravodajským orgánům ke zjišťování nebo sledování cílů a informuje je o situaci a cílech zjištěných podřízenými prostředky průzkumu,
- ❑ vede přehled o situaci a stavu přímo podřízených prostředků bojové podpory,
- ❑ realizuje změny opatření koordinace palby a informuje o nich nadřízený štáb, podřízené a spolupracující jednotky a sousedy,
- ❑ předává úkoly k vedení palby místu řízení palby baterie, je-li praporu přidělena,
- ❑ předává palebné úkoly a koordinuje manévr minometné baterie,
- ❑ odborně řídí dělostřelecká průzkumná družstva u rot,
- ❑ připravuje příspěvky do dílčích bojových rozkazů a situačních hlášení,
- ❑ vede předepsanou bojovou dokumentaci.

V současné době je problematika bojové podpory a jejich součástí ve strukturách míst velení veliteli bojových jednotek v mnoha případech opomíjena. Velitelé bojových jednotek zpravidla nevyužívají možností bojové (dělostřelecké) podpory úkolového uskupení v plné míře.

Je tedy nutné o dané problematice co nejvíce diskutovat tak, aby bylo efektivně využíváno možností dělostřelectva ve strukturách úkolových uskupení, protože v rámci bojové podpory úkolových uskupení má dělostřelectvo nezastupitelné postavení.

Literatura:

Děl 1-1. Bojové použití dělostřelectva Armády České republiky. [návrh předpisu]. Praha: MO, 2007. 259 s.
Standardní operační postupy 4. mechanizované brigády.
Standardní operační postupy 7. mechanizované brigády.

Seznam použitých zkratk:

BÚU	brigádní úkolové uskupení
CIMIC	Civilian Military Cooperation
DÚU	divizní úkolové uskupení
HMV	hlavní místo velení
KIS	komunikační a informační služba
MBPP	místo bojové podpory praporečního úkolového uskupení
MKP	místo koordinace palby praporu
NMBPP	náčelník místa bojové podpory praporečního úkolového uskupení
NSBPB	náčelník střediska bojové podpory brigádního úkolového uskupení
NSBPD	náčelník střediska bojové podpory divizního úkolového uskupení
OUI	ochrana utajovaných informací
PLRV	protiletadlové raketové vojsko
POI	pracoviště ochrany informací
PrÚU	praporeční úkolové uskupení
PSYOPS	Psychological Operations
PVO	protivzdušná obrana
REB	radioelektronický boj
SBPB	středisko bojové podpory brigádního úkolového uskupení
SBPD	středisko bojové podpory divizního úkolového uskupení
SKP	středisko koordinace palby brigády
SKPP	středisko koordinace palebné podpory divize
smdo	smíšený dělostřelecký oddíl
TMV	taktické místo velení
VP	vojenská policie
ZHN	zbraně hromadného ničení
ZMV	záložní místo velení

Článek popisuje úkoly, které mohou plnit vozidla bez osádek v zájmu ozbrojených sil a policie, zvláště pro omezení ztrát, a problémy spojené s jejich použitím.

Vozidla bez osádek mají zvýšit bojovou účinnost vojáků a schopnost jejich přežití, avšak jejich nejdůležitějším určením je umožnit ozbrojeným silám plnit více úkolů s nižším počtem vojáků. Robotika umožňuje překonat meze lidské výkonnosti, a tak rozšířit bojové možnosti vojáka.

Zvyšuje se počet expedičních operací a mírových úkolů, při nichž je bezpečnost ozbrojených sil stále více ohrožována asymetrickým protivníky. Byla vypracována koncepce souhrnné ochrany zasazených ozbrojených sil, jejich táborů, infrastruktury a pochodových proudů. Je nutno dát přednost tomu, že bude riziku vystaven robot, před ohrožením vojáka.

Úkoly vozidel bez osádek

Vozidla bez osádek (neboli roboty) jsou anebo budou používána ve čtyřech oblastech:

- ☐ vojenské operace v zastavěném terénu,
- ☐ likvidace munice u ozbrojených sil a u policie,
- ☐ průzkum zamoření chemickými, biologickými, radiologickými a jadernými zbraněmi,
- ☐ hašení požárů.

Zatímco pyrotechnici ve své každodenní činnosti používají roboty ke zneškodnění výbušnin po desetiletí, jsou možnosti jejich využití v ostatních oblastech dosud předmětem úvah, vývoje a zkoušek.

Hlavní oblasti použití robotů u ozbrojených sil a policie jsou zajištění, pozorování, průzkum a taktická podpora.

Na vozidla bez osádek určená pro jednotlivé oblasti jsou kladeny rozdílné požadavky. Přesto existují požadavky společné pro všechny skupiny, a to přenosnost člověkem, schopnost vniknout do omezených prostorů a schopnost působit za extrémních podmínek. Pro krytí potřeb ve čtyřech uvedených oblastech bude zapotřebí dvou nebo tří velikostí robotů.

Snahou je vyvinout víceúčelová vozidla bez osádek vhodná pro několik skupin uživatelů.

Technologie kolových a pásových vozidel bez osádek umožňují:

- ☐ nahradit člověka při nebezpečných anebo náročných úkolech,
- ☐ plnit úkoly, které nemůže plnit člověk,
- ☐ účinněji plnit úkoly za nižší cenu.

Ozbrojená robotická vozidla budou mít integrované zbraňové systémy a soustavu senzorů pro průzkum a palebnou podporu pěchoty působící mimo vozidla.

Vozidla bez osádek pro boj ve městě

Vozidla bez osádek určená pro boj ve městě musí být rychlá a vysoce mobilní. Provádějí průzkum a eventuálně působí proti zjištěnému ohrožení. Roboty jsou vysílány k průzkumu

vnitřku budov a jeskyní a k pozorování „za roh“, zatímco vojáci v relativní bezpečí před svým dalším postupem pozorují snímky vyslané robotem. Robot může být vyslán do prostoru pravděpodobné léčky, upoutat na sebe palbu a přispět ke zjištění a likvidaci nepřítele.

Pro průzkum bojem může být vozidlo bez osádky vyzbrojeno kulometem, granátometem nebo protitankovými raketami.

Typickým úkolem roty za boje ve městě je zmocnit se prostoru a bránit ho. Ačkoli je rota vybavena obrněnými vozidly, postup se uskutečňuje nejdříve pěšky a zahrnuje nejdříve plížení, přískoky, vnikání do oken a šplhání na střechy. Bude nutno zničit infrastrukturu. To znamená, že veškeré vybavení musí být přenosné. Jeho hmotnost a rozměry představují problém, protože vojáci jsou beztak značně zatíženi. Úkoly se plní bez ohledu na počasí a denní dobu.

K přepravě vybavení se používá nákladní vozidlo bez osádky, obsluhované dvěma muži. Musí se nacházet blízko fronty, aby bylo rychle k dispozici na výzvu.

Informace o vnitřku budovy je předmětem zájmu vojáků před vniknutím do budovy a je hlavním výsledkem působení robota.

Operace mimo budovy je omezena dosahem rádia, rychlostí robota, rozpoznávací schopností kamery a osvětlením. Robot působí lépe uvnitř budov, kde jeho mobilita, odolnost, doba působení a rychlost odpovídají potřebám. Možnosti nočního vidění jsou nezbytné, protože osvětlení uvnitř budov nelze očekávat. Hluk vozidla omezuje jeho postup a jeho infračervený demaskující příznak je značný. Rozšířená vizuální zpětná vazba, větší dosah rádia a dokonalý ovládací přístroj operátora jsou důležité požadavky.

Požadavky na vozidlo bez osádky pro boj ve městě jsou odolnost, schopnost překonávat překážky jako schody, schopnost plnit různé úkoly a jednoduchost používání. Jejich rádiové spojení musí být spolehlivé a demaskující příznaky malé.

Přídavné senzory a užitečné zatížení rozšíří možnosti zasazení robota. Výzbroj je žádoucí. Takticky důležitá. Integrace s jiným vybavením, jako jsou radiostanice, systémy velení a napájecí zdroje, má velký vliv na výkonnost. Potřeba robotů pro boj ve městě se zvyšuje. Uživatelé zastávají názor, že rota v konfliktu vysoké intenzity by za boje ve městě měla mít k dispozici jedno až tři vozidla bez osádek.

Vozidla bez osádek pro pozorování a střežení

Střežení je nebezpečným úkolem, který mohou plnit vozidla bez osádek, která zajistí důležitý časový interval mezi počátečním zjištěním narušení střežené linie a obranným opatřením. Systém působící také svým odstrašujícím účinkem je vybaven pozemními televizními a infračervenými kamerami a radary, jejichž informace je přenášena do operačního střediska. Požadavkem je použitelnost systému ve dne i v noci a za každého počasí.

Ve vývoji je modulární systém pro ochranu táborů tvořený senzory, efektory, výstražnými prostředky a obrannými zařízeními, který může být optimalizován pro daný tábor. Dálka zjištění narušitele je přibližně 100 m. Poplach je vyhlášen v okamžiku vniknutí do chráněného prostoru, takže reakční čas senzor-efektor může být krátký.

Vozidla bez osádek pro likvidaci výbušnin

Požadavky ozbrojených sil a policie na vozidla pro likvidaci výbušnin jsou podobné. Úkoly, které nemohou splnit roboty, plní pyrotechnici osobně, a to se značným rizikem. Nebezpečné

předměty jsou zničeny na místě, nebo jsou odvezeny. Z toho vyplývají požadavky na vybavení robota, který musí umístit prostředek pro roznět předmětu, nebo předmět odvézt.

Požadavky na robota jsou schopnost vnikat do budov, velká kapacita napájecího zdroje, schopnost manipulovat s těžkými předměty a spolehlivé rádiové spojení.

Účelem vozidel bez osádek pro likvidaci výbušnin je snížit ohrožení života pyrotechnika zvětšením vzdálenosti, na kterou může být výbušina zneškodněna, na níž je možno získávat technické průzkumové údaje pro další použití a důkazy pro stíhání pachatelů. Základní možnosti těchto vozidel jsou:

- průzkum,
- manipulace a
- likvidace.

Hlavními omezeními robotů pro likvidaci výbušnin jsou dosah bezdrátového spojení, maximální rychlost vozidla, sjízdnost terénu a velikost robota.

Zvyšuje se potřeba robotů pro likvidaci improvizovaných náloží umísťovaných nepravidelnými silami na silnicích, v automobilech aj.

Jednotky USA v Iráku a Afghánistánu používají přes 1000 robotů pro likvidaci improvizovaných náloží. Ze 150 poškozených robotů jich bylo po opravě 105 vráceno do používání.

Nákladní vozidla bez osádky

Pro budoucí bojový systém (FCS - Future Combat System) pozemního vojska a pro aeromobilní operace USA jsou určena víceúčelová vozidla bez osádky pro přepravu nákladů (MULE-T) nosnosti až 2400 liber vybavení a zásob.

Ve vývoji jsou vozidla bez osádek určená k odsunu raněných vojáků z bojiště anebo osob raněných při pohromách.

Průzkum zamořených prostorů

Průzkum prostorů zamořených chemickými, biologickými a radioaktivními látkami je úkolem nejen ozbrojených sil, nýbrž i policie, záchranných jednotek aj.

Požadavky na průzkumné roboty jsou schopnost vstupovat do objektů všeho druhu, autonomní provoz po několik hodin a možnost odběru vzorků.

Roboty vybavené senzory a prostředky pro odběr vzorků slouží k detekci látek a k odběru a dopravě vzorků. Zkracují čas potřebný k plnění úkolu, zmenšují ohrožení personálu a snižují potřebu odmořování osob. Výhody robotů jsou možnost zahájit akci ihned po příchodu do prostoru a snížit ohrožení personálu.

Roboty slouží také k detekci přítomnosti průmyslových jedovatých látek.

Hašení požárů

Existuje mnoho možností a způsobů použití robotů hasičskými sbory. Požadavky kladené na vozidla bez osádek určená k likvidaci požárů jsou odolnost, spolehlivost, snadné používání, schopnost manipulovat s těžkými předměty a časté zasazení.

Zvláštním úkolem při požáru je prevence výbuchu lahví se stlačenými plyny (např. acetylenem), které ohrožují svoje okolí do vzdálenosti 200 m.

Autonomie vozidel bez osádek

Dříve než bude možno zavést taktická vozidla bez osádek s požadovanými charakteristikami, bude nutno vyřešit mnoho technických a taktických problémů. Dosažení autonomie nebo poloautonomie na zemi je mnohem složitější než ve vzduchu.

Pozemní prostředí je charakteristické rozmanitostí, proměnlivostí a dynamikou.

Vozidla bez osádek bude možno zavést teprve tehdy, až bude jisté, že budou pro vojáka pomoci, nikoli přitěžit. Vozidlo bez osádky nesmí odpoutávat vojáka od jeho úkolu a ohrožovat ho tím, že by se musil věnovat řízení nebo opravě vozidla.

Byla prokázána schopnost vozidel bez osádek sledovat cestu, vyhýbat se jednoduchým překážkám, nacházet body trati pomocí globálního polohového systému a napodobit chování vedoucího vojáka. Avšak tyto možnosti nedosahují požadované úrovně autonomie. Vozidlo bez osádky musí být schopno snadno se vyhýbat nejen definovaným nepohyblivým objektům, ale také automobilům a jiným vozidlům. Při plnění mnoha úkolů bude musit rozpoznat vlastní vojáky od nepřátelských, a také od nekombatantů.

Vozidlo bez osádky musí být schopno rozlišovat druhy povrchu (dláždění, písek, bahno, sníh, voda), aby se vyhnulo uvážnutí v reálném prostředí. V mnoha případech vozidlo bez osádky musí být schopno plavat nebo brodit se při doprovodu vojáků bez vozidel anebo mechanizovaných jednotek. Balvany, pařezy, trosky ve městě, příkrá klesání a jámy je nutno rozpoznat a zhodnotit, aby byla vyvolána reakce pro vyhnutí a pro volbu rychlosti. Rozpoznávání běžných překážek jako ploty, sudy a zdi je považováno za samozřejmé, avšak některé druhy plotů a ostatný drát mohou být pro senzory a algoritmy nezjistitelné.

Co se stane, když vozidlo bez osádky v režimu „následuj mě“ následuje pěšího vojáka a jeho hlídka bude náhle přepadena palbou? Co musí vozidlo bez osádky vykonat, když se voják, jehož následuje, náhle skryje v budově nebo zalehne, nebo když po zranění padne na zem?

Je nutno zmírnit poruchy globálního polohového systému způsobené vnějším prostředím nebo záměrným rušením. Stínění v městských ulicích a roklích a husté koruny stromů mohou způsobit dočasnou ztrátu signálu globálního polohového systému. Pro navigaci vozidel bez osádek lze používat, zvláště ve městě, kombinace elektronického kompasu, inerciálních přístrojů, indikátorů vzdálenosti, palubních senzorů a mapy. Avšak jak bude vozidlo bez osádky postupovat při ztrátě signálu globálního polohového systému v zalesněné oblasti nebo v rozlehlé poušti, tundře a zasněžené krajině bez orientačních bodů?

Velení a řízení

Velení a řízení vozidel bez osádek je spojeno s mnoha problémy. Dosud neexistují koncepce operací, taktika, metody ani postupy. Neexistuje ani infrastruktura pro začlenění vozidel bez osádky do konvenčních sil. Musí být zavedena hierarchie řízení na různých stupních velení, bude nutno vycvičit operátory a zavést personál a prostředky pro ošetřování vozidel bez osádek.

Co se stane, když bude vyřazen voják odpovědný za vozidlo bez osádky, nebo když bude zničen jeho ovládací přístroj? Co bude mít prioritu, když bude velitel praporu potřebovat zasadit vozidlo bez osádky pro důležitý úkol a toto vozidlo bude v daném čase s průzkumnou hlídkou na nepřátelském území?

Jestliže bude plán družstva na použití vozidla bez osádky pro samostatnou operaci zmařen, protože družstvo je vystaveno útoku, co se stane s vozidlem bez osádky, jak bude optimálně

využito a kdo bude za ně odpovědný? Bude jeho řízení předáno někomu, kdo není v boji, možná blízkému družstvu, nebo operátorovi z nejbližší předsunuté operační základny? Jak operátor přejímající řízení rychle zjistí, kde se vozidlo nachází, jakému terénu a překážkám čelí a jaký je jeho úkol? Co se stane, když se vozidlo bez osádky nebo jeden z jeho operátorů dostane do nepřátelských rukou? Musí to vozidlo bez osádky vědět? Jak bude dálkově znemožněno jeho zneužití nepřitelem a jak bude později navraceno do vlastních rukou?

Ochrana, hmotnost a hlučnost

Vozidla bez osádek musejí být do jisté míry chráněna proti ohrožení. Použití lehkého keramického pancéře k ochraně proti mírnému ohrožení, např. kulometnou palbou, představuje značné zatížení i pro vozidlo střední velikosti.

Při některých úkolech, např. pěších hlídek, průzkumu a při speciálních operacích je požadavkem, aby vozidlo bez osádky působilo nehlukně. Hukot dieselova motoru není přijatelný pro jednotku postupující pěšky nepřátelským územím.

Bezpečnost

S vozidly bez osádek je spojeno mnoho bezpečnostních problémů. Vedle všeobecných bezpečnostních problémů (jako např. nerozlišující jízda proti osobám) je nutno vyřešit nouzové zastavení. Jak bude zabráněno nepříteli v použití nouzového zastavení při zachování dostupnosti vozidla pro vojáky, s nimiž je zasazeno?

Vozidlo bez osádky potřebuje systémy sebeochrany proti záměrnému nebo náhodnému poškození nepovolenými osobami, zvláště nepřátelským davem. Budou použité metody smrtící nebo nesmrtící? Jaká budou omezení takových systémů daná etikou, právem, smlouvami nebo obyčejí?

Jakmile je vozidlo bez osádky použito jako nosič zbraně, jsou problémy bezpečnosti složité. Nezbytná je prevence střelby na vlastní a nekomatanty. Použití automatických zbraní proti nepřátelským silám bude pro velení náročné.

Účinnost a cena

I když se podaří vyřešit všechny výše uvedené technické a taktické problémy, bude nákup velkého počtu vozidel bez osádky posuzován z hlediska jejich účinnosti ve srovnání s cenou. Předpokládá se, že se cena jednoho vozidla bez osádky bude rovnat ceně čtyř až pěti víceúčelových kolových vozidel. Ošetřování vozidel bez osádek musí být nenáročné a jejich spolehlivost srovnatelná s jinými vozidly.

Prameny:

Myron E. MILLS. Challenges to Acceptance and Proliferation of Tactical UGVs. *RUSI Defence Systems*, 2/2007.
Kevin IVISON, Use of remote Control Vehicles in Explosive Ordnance Disposal Operations, tamtéž.
UGV Missions for the Military, Police and Fire Brigade, tamtéž.
James MASEY. From Pack Mules to Fighting Scouts, tamtéž.
Ulf STREMMEL. Physical Safety of Armed Forces has Top Priority, tamtéž.
Andy SIMMS. Robot Wars. *Soldier*, 12/2007.

plk. v.v. Ing. Josef Nastoupil

Izraelské letectvo provedlo 5. září 2007 nálet na syrský, údajně jaderný objekt. Článek popisuje některé okolnosti této události a nové problémy, před něž je postavena protivzdušná obrana.

Izrael po desítky let odrazoval státy Středního východu od získávání jaderných zbraní a v roce 1981 jeho letouny dokonce zničily irácký jaderný reaktor, čímž ochromily jaderný program Iráku.

Předseda izraelské komise pro jadernou energii uvedl, že Izrael nemůže ignorovat úsilí některých středovýchodních zemí při vývoji zbraní hromadného ničení a prostředků pro jejich dopravu ohrožujících bezpečnost Izraele. Syrské kontakty s tajnými dodavateli jaderného vybavení byly známy.

Izraelská zpravodajská služba měla zprávy o syrském jaderném objektu již v březnu 2007 a jejich potvrzení získala v červenci. Izraelské speciální síly se zmocnily vzorků jaderných materiálů z objektu Dayr az-Zwar a tyto vzorky byly důkazem severokorejské a syrské jaderné spolupráce.

Náletu izraelského letectva dne 5. září 2007 předcházely některé události, které měly s náletem zřejmě přímou souvislost.

Dne 3. září 2007 připlula do syrského přístavu Tartús severokorejská nákladní loď o výtlačku 1700 tun, která vyplula ze severokorejského přístavu a byla podezřelá, že přivezla jaderný materiál. Vyrožila náklad označovaný jako „cement“. Některé zprávy uvádějí, že právě tato událost byla přímým podnětem k izraelské letecké operaci.

Dne 4. září se izraelská vláda na svém mimořádném zasedání zabývala situací v pásnu Gaza.

Podle několika zpráv byla v noci 4. září vyslána do severní Sýrie **izraelská úderná skupina, jejímž úkolem bylo označit objekt útoku laserem**. Tato skupina se mj. zmocnila i vzorků jaderného materiálu severokorejského původu.

Dne 5. září kolem půlnoci **provedla skupina čtyř izraelských letounů F-15I nálet na objekt**. Skupina byla prováděna čtyřmi víceúčelovými letouny F-16 a letounem včasné výstrahy a řízení G550. Skupina přiletěla ze Středozemního moře, letěla podél turecké hranice a podle syrských údajů provedla nálet na objekt Tall al-Abyad blízko turecké hranice, avšak podle izraelských zpráv byl cílem útoku objekt Dayr az-Zwar dále na jih. Britské Sunday Times popisují tento objekt jako jaderný sklad maskovaný jako zemědělské výzkumné středisko a nálet na něj jako velmi úspěšný.

Syrský prezident později uvedl, že Izraelci zasáhli rozestavěný objekt Tall al-Abyad. Sýrie od počátku popírá, že by byl útok směřován na jaderné zařízení. Prý se mělo jednat o prázdný vojenský sklad. Analytici se ale domnívají, že se mohlo jednat o rozestavěný jaderný reaktor, který byl budován podle severokorejského vzoru.

Izraelský útok lze považovat za pokračování protijaderné politiky a za důraznou zprávu pro Írán, pro Sýrii a pro mezinárodní společenství, že Izrael je ochoten nést vážná rizika pro

zajištění své bezpečnosti a že má možnosti, prostředky i vůli zakročit proti těm, kdo by chtěli ohrožit ho zbraněmi hromadného ničení. Izraelská vláda si byla nesporně vědoma skutečnosti, že nálet by mohl vyvolat konflikt se syrskou armádou.

Izrael žádnou oficiální zprávu o bombardování podezřelého jaderného objektu v Sýrii nevydal, avšak izraelský vůdce opozice Benjamin Netanjahu (předseda strany Likud) jako první podal na veřejnosti zprávu o události, a dokonce k operaci blahopřál izraelskému předsedovi vlády (za což byl některými izraelskými politiky kritizován). Teprve dne 2. října izraelští vojenští činitelé uvedli, že Izrael útok provedl.

Severní Korea okamžitě izraelský nálet na syrský objekt odsoudila, a zároveň popřela jakoukoli jadernou pomoc Sýrii. Nálet odsoudil též Írán, který dva dny po něm vyslal do Sýrie delegaci, což potvrzuje, že izraelský útok poškodil také íránské zájmy.

Syrský prezident vyhlásil, že Sýrie má právo na odvetu. Podle izraelských zpravodajců by syráská odvěta by mohla mít spíše formu teroristických útoků, vedených teroristickými organizacemi proti izraelským cílům po celém světě, než válku vedenou pravidelnou armádou proti Izraeli, případně formu raketového nebo bombardovacího útoku.

Po chronologickém popisu událostí je účelné provést vojenský rozbor útoku, stále ještě zahaleného tajemstvím. Především je nutné odpovědět na otázku, **proč nebyly izraelské non-stealth letouny zjištěny radary syrské protivzdušné obrany ruské výroby?**

USA a Izrael vedou rozsáhlou informační válku proti islámským fundamentalistům, a tak izraelský letecký útok proti objektu v severní Sýrii může znamenat, že obě tyto země začínají vítězit v některých kybernetických bitvách. Ministerstvo obrany USA bylo totiž kritizováno za to, že metody kybernetické války uvádí do praxe pomalu, a že dostatečně rychle neintegruje tyto metody do ozbrojených sil.

Podrobné posouzení několika podrobností izraelského útoku poskytuje náznaky toho, co je nového ve složité oblasti elektronického boje. V USA bylo oznámeno, že Izraelci použili technologii podobnou v USA vyvinutému leteckému systému určenému k útoku na sítě a integrovanému do operací bezpilotních letadel. Izrael po dlouhou dobu používal bezpilotní letadla k provokování a klamání syrských protiletadlových raketových systémů.

Letečtí představitelé často mluví o „**rušení**“, **avšak tento pojem nyní stále častěji zahrnuje složité metody, jako je „útok na sítě“ a „informační válka“**. Není známo, kolik nových možností elektronického útoku bylo zkombinováno a použito při izraelském útoku proti Sýrii.

Verzi podobného systému vyzkoušely ozbrojené síly USA loni v Iráku a Afghánistánu, pravděpodobně proti povstaleckým spojovacím sítím.

Tato technologie umožňuje uživatelům **proniknout do spojovacích sítí, vidět to co vidí senzory nepřítele, a dokonce převzít řízení systémů, takže senzory mohou být vmanipulovány do stavu, v němž nemohou vidět přibližující se letouny**. Proces zahrnuje vysoce přesné zjištění polohy nepřátelských vysílačů-přijímačů a následné řízení toků dat do nich. Tato data mohou obsahovat klamné cíle a zavádějící zprávy umožňující řadu aktivit včetně řízení.

Letectvo a kybernetické velitelství USA požadují aby byl zjednodušen a zrychlen **proces rozhodování o zahájení ofenzivních kybernetických útoků** tak, aby mohl být kybernetický útok schválen služebním postupem během několika minut. Bude zahájeno jednání o přenesení pravomoci k povolení použití kybernetických zbraní na nižší stupně, aby bylo dosaženo vyšší operační pružnosti. Dosud mají pravomoc povolit kybernetické útoky prezident a ministr obrany USA a tento proces často trvá několik hodin.

Ofenzivní kybernetické operace mohou zahrnovat na software založené úderý proti nepřátelským systémům protivzdušné obrany a střediskům velení a řízení.

Je zřejmé, že Izrael při leteckém úderu proti syrskému záhadnému objektu použil elektronický útok. To je důkazem, že je protivzdušná obrana postavena před nové problémy. Software sloužící ke zpracování informace o letounech stealth získané pasivními radary může být objektem kybernetického útoku, stejně jako software radarů aktivních.

V tiskových zprávách na Středním východě se vyskytují pravdivé i nepravděpodobné zprávy o izraelském útoku, a přinejmenším jedna z nich připisuje odpovědnost za jeho úspěch Spojeným státům.

Podle deníku Times Rusko vyslalo do Sýrie techniky kvůli vylepšení jejího obranného systému poté, co se izraelským letounům při zásahu v září 2007 podařilo překonat syrskou vzdušnou obranu. Ruští odborníci na místě zkoumají, proč dva moderní radary ruské výroby nezjistily izraelské proudové non-stealthy letouny pronikající nad syrské území. Stejnou otázku si klade Írán, který nakupuje od Ruska stejné systémy.

V USA převládá názor, že Izrael má právo na sebeobranu vzhledem k existujícímu jadernému anebo vojenskému ohrožení ze strany Sýrie. Prezident Bush při své návštěvě Izraele o útoku na zařízení – jež bylo podle mnoha nezávislých analytiků rozestavěným jaderným reaktorem – řekl, že se jednalo o „důležitou preventivní akci“.

Závěr

Izraelské letectvo použilo sofistikovaný elektronický bojový systém řízený ze stíhaček a dalších letounů, specializovaných na elektronickou formu boje. Systém vysílal signály, které zahltily syrský radar ruské výroby a komunikační prostředky syrské armády.

Tento vysoce utajovaný systém pro vedení elektronické války Izrael použil poprvé a lze se domnívat, že je připraven k pohotovosti pro případný útok na jaderná zařízení v Íránu.

Leteckým útokem proti Sýrii byla izraelská odstrašovací schopnost po válce v Libanonu v roce 2006 rehabilitována. Letecký úder proti syrskému objektu pravděpodobně ovlivní celý regionální systém, včetně Sýrie a Íránu.

Literatura:

ALON Ben-David. Israel remains tight-lipped over Syrian air strike. *JDW* č. 39/2007.

ALON Ben-David. Israel braces for Syrian response. *JDW* č. 41/2007.

David A. FUKGHUM, Douglas BARRIE. Off the RADAR. *Aviation Week*, č. 14/2007.

Jerusalem Post,

<http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1191257209652&pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull>.

<http://www.israel.cz/index.php?module=newsdetail&id=6353>.

Tento článek se zabývá metodami, které jsou používány při výuce cizích jazyků. O jednotlivých výukových přístupech je obecně pojednáno v první části, kde jsou zachyceny základní charakteristiky, použití, klady a zápory jednotlivých metod. Druhá část se podrobně zabývá metodou přirozeného přístupu a komunikativní metodou. Metoda přirozeného přístupu je představena z pohledu celkových cílů, výukových aktivit, role studenta a úlohy studijních materiálů. Komunikativní metoda vysvětluje teoretická východiska, sociální kontext, principy a techniky.

Při výuce cizích jazyků se uplatňuje celá řada metod, které se primárně odlišují v důrazu na dovednost, kterou je třeba u studentů v první řadě dosáhnout. Vývoj metod pak souvisí s rozvojem výuky cizích jazyků tak, jak se objevovala potřeba efektivně zvládnout cizí jazyk. Mezi nejvíce používané přístupy řadíme následující metody:

1. Základní charakteristiky, použití, klady a zápory

1.1 Gramaticko-překladatelská metoda

Tuto metodu poprvé představil nizozemský humanista Erasmus Rotterdamský (1466–1536). Zaměřoval se na osvojování si gramatických pravidel, slovní zásoby, ustálených spojení a kolokací. Užití těchto znalostí pak bylo využíváno především na překladech literárních textů. Tyto texty zároveň sloužily i jako výukový materiál. Aktivita používaná při dnešní výuce zahrnují především: čtení různých textů, na které navazují otázky, lexikální cvičení, dále pak překlady literárních pasáží z cílového do mateřského jazyka a naopak, osvojení si gramatických pravidel a slovní zásoby. Tato metoda je vysoce strukturovaná pro práci ve třídě, kde pedagog kontroluje veškeré aktivity.

1.2 Metoda přímá

Přímou metodou se jako první zabýval německý učitel Wilhelm Viëtor na počátku roku 1800. Zaměřuje se především na dovednost mluvení. Veškeré instrukce jsou poskytovány v cílovém jazyce, bez jakékoliv možnosti překladu. Dovednosti čtení a psaní jsou vyučovány rovněž od začátku studia. Komunikační a poslechové dovednosti pak představují primární zaměření této metody.

1.3 Tichá cesta

Učitel hraje aktivní roli především při určování diskuzních témat. Role studenta pak spočívá ve vyjadřování názorů a idejí při vzájemných interakcích. Čtyři dovednosti (poslech, mluvení, psaní a čtení) jsou vyučovány souběžně od začátku studia. Chyby studentů jsou považovány za běžnou součást výukového procesu. Do určité míry „ticho“ ze strany učitele pomáhá podporovat vlastní samostatnost, sebedůvěru a iniciativu posluchače.

1.4 Sugestopedie

Výukové prostředí je uvolněné a je charakterizováno mírným osvětlením a příjemnou klidnou hudbou v pozadí. Studenti si zvolí jméno a vyberou postavu, za kterou jednájí v cílovém jazyce. Zároveň relaxují a poslouchají konkrétní dialogy doprovázené hudbou, které následně procvičí během tzv. aktivční fáze. Tato metoda se snaží moci studentům eliminovat psychologické bariéry v učení.

1.5 Skupinová výuka jazyků

Pedagogové vědí, že proces učení může představovat pro posluchače do určité míry hrozbu a stresové okamžiky. Tím, že učitel porozumí a akceptuje strach ze strany studentů, je ochoten pomoci posluchačům cítit se bezpečně, a tím eliminuje jakýkoliv strach pramenící z jazykového studia. Studenti jsou vyrovnaní, a zároveň mají možnost vybírat témata výuky v souladu s jejich zájmy a potřebami, což přispívá k odbourání negativního postoje ke studiu a dochází k celkovému zefektivnění studia.

1.6 Čtecí metoda

Čtecí metoda byla významná v USA kolem roku 1928. Původní metoda se podobala tradiční gramaticko-překladatelské metodě a zdůrazňovala úroveň lingvistického porozumění studovaného jazyka. V současné době se tato čtecí metoda zaměřuje na čtení textů se snahou celkového porozumění, neboť vysoká úroveň jazykové dovednosti čtení hraje významnou úlohu a zvládnutí jednotlivých čtecích strategií je velmi důležitým prvkem při použití cílového jazyka v praxi.

1.7 Audiolingvální metoda

Tento přístup je založen na behavioralistické myšlence, že jazykové studium je akvizicí souhrnu správných jazykových návyků. Studenti opakují vzory a fráze v jazykové laboratoři až do doby, kdy jsou schopni vše reprodukovat spontánně se zaměřením na kvalitní výslovnost, schopnost rychle a přesně reagovat při běžném hovoru.

1.8 Technologický přístup

Tento přístup je používán od roku 1920. Jak již název napovídá, jedná se o výuku prostřednictvím audio vizuálního vybavení a materiálů jako jsou nahrávky, rozhlasové vysílání, filmy, CD, DVD a výukové programy. Prostřednictvím těchto materiálů mají studenti možnost kontaktu s autentickými produkty v cílovém jazyce.

1.9 Komunikativní metody

Cíl komunikativních přístupů je vytvořit reálný kontext pro jazykovou akvizici. Metody se zaměřují především na funkční užití. Posluchači mají možnost vyjádřit své myšlenky, pocity, přání a potřeby. Otevřené otázky a aktivity zaměřené na řešení problémů a výměna osobních

informací jsou považovány za primární prostředky komunikace. Při komunikačních aktivitách studenti obvykle pracují v malých skupinkách s autentickými materiály (autentické reálie). Komunikační přístup zdůrazňuje potřebu vyučovat komunikační kompetence, jakožto určitý protiklad k lingvistickým kompetencím. Produktem této metody je výzkum analýzy chyb.

1.10 Metoda „Total Physical Response“

Tento přístup je založen na myšlence, že poslech by měl být plně rozvinut před jakoukoli ústní aktivitou ze strany studentů. Metoda byla vyvinuta dr. Jamesem J. Asherem, profesorem psychologie, který se snažil pomoci studentům s akvizicí cizího jazyka. Vycházel z předpokladů, že akvizice cizího jazyka musí být založena na stejných principech jako učení se mateřského jazyka.

2. Akvizice cizích jazyků

Pro akvizici cizích jazyků existuje celá řada metod. Vhodnost jejich použití při konkrétním studiu závisí na pedagogovi, prostředí a celkových možnostech, jak z pohledu posluchače, tak z pohledu technického vybavení, kapacit a možností. Metody se v obecné rovině liší v celé řadě charakteristik. Zvolila jsem dvě nejvíce používané metody, které se pokusím na následujících řádcích blíže přiblížit.

2.1 Přirozený přístup (Natural Approach)

Tato metoda byla vyvinuta T. D. Terrellem (1977) a S. D. Krashen (1991) na počátku 70. let. Metoda se stala velmi rychle populární nejen v USA, ale i po celém světě, neboť pod pojmem přirozená metoda (přirozený přístup) se skrývá tradiční přístup ke studiu cizích jazyků. Podstatou, jak již název napovídá, je používání cizího jazyka při komunikaci bez jakéhokoliv užití mateřského jazyka, bez reference na gramatickou analýzu, gramatický dril nebo na konkrétní gramatickou teorii. Tyto přístupy byly také označovány jako přirozené, psychologické, fonetické, reformační, přímé a analytické.

Metoda přirozeného přístupu tak, jak ji definují Krashen S. D. a Terrell T. D. (1983) vycházejí z naturalistických principů, které směřují k úspěšné jazykové akvizici. Metoda klade důraz především na samostatný projev, než na procvičování, optimalizuje emocionální připravenost ke studiu, ochotu užívat psanou formu jazyka a otevřenost ke studijním materiálům.

Komunikace je zde spatřována jako primární funkce, cílem je dosažení velmi dobrých komunikativních schopností. Krashen S. D. a Terrell T. D. (1983) tvrdí, že jazyková akvizice může probíhat pouze tehdy, pokud posluchači rozumí zprávám a informacím v cílovém jazyce.

Akvizice cizího jazyka z pohledu Krashena S. D. (1991) spočívá v rozlišení dvou významných cest rozvoje kompetencí. Akvizice je přirozený způsob, který je paralelní s akvizicí mateřského jazyka u dětí. Akvizice se vztahuje na nevědomý proces, který zahrnuje přirozený rozvoj jazykové úrovně prostřednictvím porozumění jazyka tím, že se jazyk používá pro smysluplnou komunikaci. Studium se naopak vztahuje k procesu, ve kterém se rozvíjejí vědomá pravidla týkající se jazykového rozvoje. Vše vyúsťuje v explicitní znalost jazykové formy a schopnost verbalizovat tyto znalosti. Formální výuka je nezbytná, zejména pak korekce chyb pomáhá s rozvojem vlastních studijních pravidel.

Tato metoda je určena začátečníkům a je modelována k tomu, aby jim pomohla dosáhnout pokročilé úrovně. Přináší s sebou očekávání, že studenti budou schopni reagovat adekvátně v reálných situacích, budou schopni porozumět mluvčímu v cílovém jazyce (v některých případech s žádostí o ujasnění) a dále zvládnou vyjádřit své žádosti a myšlenky. Nemusí znát každé slovo v určité sémantické doméně, jejich schopnost vyjadřování není absolutně plynulá, nicméně výstup je srozumitelný. Studenti jsou schopni se vyjádřit, ale mají drobné mezery v gramatické přesnosti.

Přestože naturální přístup nabízí řadu principů aplikovatelných na širokou variantnost situací, specifické cíle závisí na potřebách studenta a jeho schopnostech (čtení, psaní, poslech a mluvení) a studované úrovni. Autoři metody zmiňují důležitost možnosti posluchačů vyjádřit, co od jazykového kurzu očekávají. Dle jejich zkušeností po 100–150 hodinách výuky jsou studenti schopni komunikovat s rodilým mluvčím, číst běžné texty s použitím slovníku a získají dostatečný základ pro další jazykový rozvoj ve vlastní kompetenci.

Mezi základní cíle patří:

1. **Základní osobní komunikační schopnosti** – poslech (poslech např. hlášení ve veřejných prostorech, zprávy).
2. **Základní osobní komunikační schopnosti** – psaní (zahrnuje čtení a psaní osobních dopisů).
3. **Akademické studijní schopnosti** – poslech (porozumění přednášce).
4. **Akademické studijní schopnosti** – psaní (zaznamenávání si poznámek).

Z výše uvedených cílů je patrné, že přirozený přístup je primárně navržen k rozvoji základních komunikačních schopností – jak orálních, tak písemných. Komunikační cíle pak mohou být vyjádřeny v závislosti na situaci, funkčnosti a tématu.

Jazykový kurz by měl vycházet ze zhodnocení potřeb studentů. Jsou determinovány situace, ve kterých použijí cílový jazyk. Je poměrně obtížné specifikovat komunikační cíle, které odpovídají potřebám všech studentů. Seznam témat a situací musí být chápán spíše jako návrh, než specifikace. Obsah studia by měl být zaměřen na vytvoření emocionálního, citového filtru především prostřednictvím volby zajímavých témat či přátelské atmosféry ve třídě. Zároveň je žádoucí poskytnout širokou slovní zásobu, která by měla být užitečná pro základní komunikaci a odpovídat konkrétním potřebám studentů.

Typy studia a výukové aktivity

Metoda přirozeného přístupu klade důraz na prezentování srozumitelného vstupu v cílovém jazyce. Aby došlo k minimalizaci stresu, po studentech se nevyžadují okamžité reakce, pokud se necítí skutečně připraveni, ale očekává se od nich, že budou reagovat na otázky jiným způsobem.

Když jsou studenti připraveni hovořit v cílovém jazyce, učitel poskytne srozumitelné a jednoduché příležitosti reagovat. Pedagog by měl hovořit pomalu a zřetelně, klást otázky a snažit se o minimalizaci jednoslovných odpovědí. Rovněž by zde měla být snaha o to, aby studenti v odpovědích používali, a tím i procvičovali novou slovní zásobu. Grafy, obrázky, reklamy a další vizuální pomůcky mohou účinně přispět ke zdárné komunikaci. Práce ve dvojici či diskuze celé skupiny jsou považovány za velmi přínosné. Cílem je pak poskytnout srozumitelné vstupy, minimalizovat studentův pocit úzkosti a maximalizovat sebevědomí studenta.

Role studenta

Role studenta se mění v závislosti na měnící se úrovni lingvistického rozvoje. Klíčovým prvkem těchto měnících se rolí jsou studentova rozhodnutí, kdy hovořit, téma hovoru či diskuze a jaké lingvistické výrazy použije. Z tohoto úhlu pohledu rozlišujeme tyto fáze:

- ❑ **Předprodukční fáze studenta** – účastní se jazykových činností, aniž by musel odpovídat v cílovém jazyce. Například student je schopen reagovat na učitelův popis, zorientovat se v popisu atd.
- ❑ **Raná produkční fáze** – studenti reagují a odpovídají na otázky, používají jednoduchá slova a krátké fráze, dokážou vyplnit grafy a užít ustálených konverzačních obrátů.
- ❑ **Fáze, při které dochází k rozvoji mluvení** – studenti zahrnují sebe navzájem do rolí a her, přispívají svými osobními informacemi a názory a participují na skupinovém řešení problému.

Na druhé straně studenti mají čtyři druhy zodpovědností:

1. Poskytnout informace o jejich specifických cílech tak, aby se akviziční proces mohl zaměřit na témata a situace relevantní ke konkrétním potřebám.
2. Převzít aktivní úlohu v zajištění srozumitelných vstupů.
3. Rozhodnout se, kdy začnou produkovat mluvu.
4. Studijní cvičení (studium gramatiky) by mělo být částí programu, je třeba stanovit časový plán s jasně vymezenou časovou dotací pro studium ve škole a doma.

Od studentů se očekává, že budou participovat v komunikačních aktivitách s dalšími studenty. Komunikační aktivity jsou pak spatřovány jako přirozené procvičování, které navodí a vytvoří velmi příhodnou studijní atmosféru.

Role učitele

Při této metodě představují učitelé tři základní funkce. V první řadě je pedagog zodpovědný za primární zdroj srozumitelného vstupu v cílovém jazyce. Čas ve třídě je nejdříve věnován zabezpečení vstupu pro jazykovou akvizici. V rámci této role se po učiteli vyžaduje zabezpečit konstantní tok jazykového vstupu, zatímco bude poskytovat nelingvistická vodítka-nápovědy tak, aby pomohl studentům interpretovat tento vstup. Celkově lze říci, že přístup vyžaduje více centrálně orientovanou úlohu učitele.

V rámci této metody se pedagogové snaží vytvářet přátelskou a zajímavou atmosféru. Požadavky kladené na studenty v podobě dovedností mluvení nejsou příliš vysoké a postačuje běžná připravenost studenta. Zároveň je třeba citlivě zacházet s korekcí chyb tak, aby studenti nebyli demotivováni. Dalším předpokladem je poskytnout studentům zajímavý studijní materiál.

V poslední řadě učitel vybírá a řídí aktivity ve třídě ve vazbě na velikost skupiny, obsah a textovou souvislost z předchozích lekcí. Učitel je zodpovědný za volbu studijních materiálů a jejich správné užití. Tyto materiály směřují k pokrytí potřeb a zájmů studentů. Pedagog má jasnou zodpovědnost za komunikaci, poskytuje posluchačům ohodnocení a efektivní organizaci studia cizího jazyka.

Úloha studijních materiálů

Primární úloha studijních materiálů spočívá ve vytváření smysluplných aktivit ve třídě, které zajistí studentům lingvistický kontext a tím jim umožní porozumět studovanému jazyku

(Krashen S. D. 1991, Terrell T. D. 1977). Prostřednictvím aktivit souvisejících s reálným světem se účinně podněcuje živá komunikace mezi studenty. Materiály by měly pocházet ze skutečných reálných zdrojů. Primární snaha těchto materiálů je podpořit porozumění a komunikaci, pedagog následně pomáhá zjednodušit akvizici velké slovní zásoby. Další doporučené materiály zahrnují brožury, reklamní letáky, mapy a knihy přiměřené úrovni studentů. Hry jsou obecně velmi užitečným materiálem, neboť student musí užít cizí jazyk, aby dosáhl svého cíle, který je ve skutečnosti totožný s cílem hry. Výběr, reprodukce a sběr materiálů s sebou přináší značnou zátěž na učitele, nicméně jeho úsilí je odměněno velmi dobrými výsledky studia.

Tato metoda patří do tradičních výukových přístupů založených na pozorování a interpretaci toho, jak se studenti učí cizí jazyk v neformálním nastavení. Zároveň odmítá klasické gramatické přístupy. Vystupuje zde názor, že dospělý student může být efektivně vyučován prostřednictvím gramaticky neuspořádaných materiálů. V rámci tohoto přístupu porozumění a smysluplná komunikace zajistí nezbytné a dostatečné podmínky pro úspěšnou jazykovou akvizici.

2.2 Komunikativní metoda (CLT - Communicative Language Teaching)

Tato metoda klade důraz na komunikaci v reálném životě. Úloha instruktora je poněkud odlišná od tradiční role pedagoga využívajícího jiné metody. V rámci tohoto přístupu učitel vystupuje v roli určitého zprostředkovatele, který umožňuje studentům získat vlastní zodpovědnost za studium.

Učitel stále ještě stanovuje cvičení a vede třídu, studenti ovšem mají více prostoru pro diskuzi ve srovnání s klasickou třídou. Tato zodpovědnost účastnit se diskuzí často vede ke zvýšené úrovni sebevědomí v užívání cizího jazyka. V určitém slova smyslu tato metoda umožňuje snížit míru zátěže učitele.

Komunikace

Jazyk je výhradně používán pro komunikaci. Z tohoto důvodu CLT využívá právě komunikaci pro výuku. Zatímco tradiční jazyková výuka klade důraz na gramatická pravidla, CLT zdůrazňuje reálné situace a komunikaci v kontextu (Littlewood, 1981). Důraz leží právě v komunikaci, zprávách a porozumění slyšenému textu. Studenti procvičují reálné situace např. nákup jídla v supermarketu nebo mají za úkol zjistit informace např. cestu na nádraží, do banky apod. Cílem těchto cvičení je komunikovat tak, aniž by se studenti obávali, zda správně aplikovali gramatická pravidla.

Sociální kontext

Tento přístup také zdůrazňuje sociální a situační kontext komunikace. Například v mnoha jazycích forma Vy se mění v závislosti na věku a statutu mluvčího. Oslovení člověka správným způsobem může mít velký vliv na úspěšnou komunikaci, dokonce i v případech kdy slovesné tvary nejsou ve správných časech. Vzhledem k dopadu a vlivu informačních technologií na společnost a vzdělání, CLT se stává velmi frekventovanou metodou ve výuce cizích jazyků.

Teoretická východiska

Řada odborníků a vědců se věnovala teoretickým přístupům, které se snažili aplikovat v praxi. Podstatou této teorie jsou komunikativní schopnosti (Brandl, 2007). Studenti jedno-

duše nestudují pouze lingvistické struktury a gramatická pravidla, ale soustřeďují se na používání jazyka. Littlewood (1981) uvádí jako jednu z charakteristických podstat této metody skutečnost, že je kladen systematický důraz na funkčnost, jakož i na strukturální aspekty jazyka. CLT zdůrazňuje především komunikativní aktivity zaměřené na reálné použití jazyka v rámci každodenních životních situací.

Cíle

Tato metoda se soustřeďuje na vyvinutí procedur a postupů pro výuku především komunikačních schopností. Komunikativní dovednosti vyžadují správné použití v konkrétním sociálním kontextu. Tento přístup vyžaduje znalosti lingvistických forem, významu a funkcí. Studenti musí být schopni zvládnout proces vyjednávání s jejich spolužáky, učiteli a vnějším světem.

Principy této metody jsou:

- Jazyk by měl být představován tak, jak je užíván v reálném kontextu.
- Studenti by měli být schopni porozumět smyslu diskuze, konverzace či zájmu pisatele v psaném projevu.
- Cílový jazyk je hlavním komunikačním prostředkem ve třídě.
- Studenti by měli mít příležitost se názorově vyjádřit.
- Na chyby je nahlíženo jako na přirozený výstup z rozvoje komunikačních schopností.
- Plynulost řeči je důležitější než přesnost.
- Vytváření situací k podpoře komunikace je jedna ze zodpovědností učitele.
- Sociální kontext komunikačních událostí je podstatný v daném významu projevu či proslovu.
- Během komunikativních aktivit učitel jedná jako poradce, usnadňuje učení studentů, zároveň je manažerem činností ve třídě a vystupuje v roli koordinátora.
- Studenti hrají roli komunikátora a jsou aktivně zahrnuti do diskuzí.
- Jazyk je používán prostřednictvím komunikačních aktivit, jako jsou hry, hraní rolí, řešení problémů.
- Komunikační aktivity mají tři charakteristiky: informace, výběr a zpětná vazba.

Techniky odvozené z výše uvedeného principu jsou následující:

- Předtím, než je prezentován materiál, je důležité studenty seznámit s funkcí daného výukového materiálu.
- Studenti jsou zahrnuti do jazykových her a hraní rolí.
- Třída pracuje ve skupinách.
- Učitelé poskytují instrukce v cílovém jazyce.
- Konkrétní problém je řešen komunikační technikou.
- Otázky a odpovědi jsou dvojího typu: ty, které jsou založeny na poskytnutém materiálu, a ty, které se vztahují k osobním zkušenostem studenta k dané problematice.

Teoretický základ

Studium cizího jazyka pomocí této metody je vnímáno jako získávání jazykových prostředků k dosažení požadované jazykové úrovně. Jsou identifikovány tři dimenze komunikativních kompetencí:

- a. **gramatické kompetence** – vztahují se k lingvistické kompetenci a jsou doménou gramatické a lexikální kapacity,
- b. **sociolingvistické kompetence** – vztahují se k porozumění sociálního kontextu, ve kterém daná komunikace probíhá,
- c. **strategické kompetence** – vztahují se ke zvládnutí strategií, které komunikátor chce použít.

Některé z charakteristik této komunikativní metody jsou následující:

- ☐ jazyk je systém pro vyjádření významů,
- ☐ primární funkce jazyka je interakce a komunikace,
- ☐ struktura jazyka odráží funkční a komunikační užití,
- ☐ primární gramatické jednotky nejsou výhradně gramatického a strukturálního charakteru, ale kategorií funkčního a komunikativního významu.

Dle této metody je studium cizího jazyka zaměřeno především na komunikativní využití než na procvičování jazykových schopností. Aktivity zahrnují reálnou komunikaci, při níž je cílový jazyk používán tak, jako při běžném životě.

3. Jak efektivně studovat cizí jazyk

Výše uvedené metody mají své zastánce i odpůrce, přesto však proces učení zůstává vždy na bedrech studentů, kteří ve většině případů budou studovat cizí jazyk, jen pokud skutečně musí. K usnadnění této nikdy nekončící práce je možno uvést několik typů, jak cizí jazyk studovat s dobrými výsledky.

- ☐ Čtete knihy v cílovém jazyce.
- ☐ Čtete komiksy a časopisy – jsou jednodušší, hovorovější a snáze je zahrnete do týdenní rutiny.
- ☐ Poslouchejte hudbu v cílovém jazyce – poslouchejte ji jako kulisu při dalších činnostech.
- ☐ Čtete internetové stránky.
- ☐ Poslouchejte jazykové nahrávky v autě.
- ☐ Vyhledávejte příležitosti mluvit v cílovém jazyce.
- ☐ Při hodinách si zaznamenávejte vše, co neznáte.

Studium cizího jazyka ve třídě je efektivní, neboť se setkáte s jinými studenty, kteří se rovněž učí cizí jazyk. Ve skupině je pak větší psychická podpora, neboť i pro ostatní je studium cizího jazyka náročné a mají stejné potíže jako vy. Dalším významným faktorem je přistupovat ke studiu motivačně následujícím způsobem:

1. Čtete texty, které jsou pro vás zajímavé. Mnohdy jsou studenti odrazováni právě nudnými texty v cílovém jazyce, které by si za normálních okolností nepřečetli ani ve své mateřštině.
2. Studujte cílový jazyk v zemi, kde je oficiálním jazykem. Pohybuje se mezi lidmi. Pokud nerozumíte, nepadněte.

3. Slovní zásobu studujte v kontextu. Pokud se novou slovní zásobu učíte ze slovníku bez jakýkoliv vazeb na fráze a slovní spojení, vybavíte si tato slova pouze jako součást seznamu. Hovořte s lidmi, slova je třeba asociovat s reálnými životními situacemi.

Vlastní zkušenosti se studiem cizích jazyků

1. Soustředte se na studium slovní zásoby v kontextu, nikoliv pouze na gramatiku.
2. Pokud studujete sami, vedle knih si pořídte i kazety, poslechová CD. Cizí jazyk potřebujete neustále poslouchat. Navíc vše je možné přehrávat v autě na dlouhých cestách.
3. Nebudte nervózní z toho, že nerozumíte filmům v originále, či písničkám (jedná se o nejtěžší příklady mluveného jazyka). Konverzace je podstatně jednodušší, máte garantováno, že rozumíte polovině konverzace (to co říkáte) a partner vám pomůže se zbytkem. Zároveň je snadné se zeptat, pokud nerozumíte.
4. Používejte slovník. Je-li pro vás text obtížný natolik, že z každé věty hledáte slovíčka, které neznáte, zvolte ke čtení něco snazšího.
5. Zhodnoťte metody, které studujete, pokud vám nevyhovují, změňte je.

4. Závěr

Studium cizích jazyků vyžaduje obrovské úsilí. Lidé se budou učit cizí jazyky, pokud je to sociálně, společensky či pracovně nezbytné. Jedná se o nikdy nekončící proces, který vyžaduje neustále s cizím jazykem pracovat. Pokud tato možnost při plnění pracovních povinností není, úroveň znalostí postupně klesá. Platí tedy, že je důležité nejen cizí jazyk zvládnout, ale i dosažené znalosti si udržet. Výše uvedené metody pak mohou být vodítkem pro studium i pro udržení si již získaných znalostí.

Literatura:

- BRANDL, K. *Communicative Language Teaching in Action: Putting Principles to Work*. 2007, Prentice Hall, 464 s., ISBN 13-1579-061.
- KRASHEN, S. D. *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. 1991, Laredo Pub Co, 120 s., ISBN 15-6492-089-5.
- KRASHEN, S. D., TERRELL T. D. *The Natural Approach (Language Acquisition in the Classroom)*. 1983, Alemany Press, 120 s., ISBN 088-0840-056.
- LITTLEWOOD, W. *Communicative Language Teaching*. 1981, Cambridge University Press, 124 s., ISBN 52-1281-547.
- PUSSEL, R. *Communicative Language Teaching*. 2005, Xlibris Corporation, 80 s., ISBN 14-1349-633-4.
- TERRELL, T. D. *Second language acquisition and second language learning*. 1977, Bloodaxe Books Ltd., 197 s., ISBN 13-6099-343.

(Mojmír Šlachta, Ohniska napětí ve světě. Nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o. – Kartografie, Praha 2007, stran 187. Srovnáváno se studií Bezpečnostní politika České republiky. Závěrečná zpráva z výzkumného projektu – vedoucí výzkumného týmu Jaroslav Janda. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1996)

Studie Mojmirá Šlachty má jednoduchou strukturu. V úvodu se zamýšlí nad světem 21. století a Evropou změn a rozdílů, poté se věnuje čtrnácti ohniskům napětí, jimiž jsou: Jugoslávie, Rusko (Moldávie), Kavkazsko, Kypr, Izrael a Palestina, Irák, Írán, Afghánistán, Přední Indie, Srí Lanka, stabilizovanější jihovýchodní Asie (s výjimkou Indonésie a Filipín a nově Barmy a Thajska) a Čína (s výjimkou Tchaj-wanu a Tibetu), Korea a Afrika. Nepřehlíží problémy Severního Irsku, Baskicka ve Španělsku aj. Nezabývá se Latinskou Amerikou, ačkoli zde existují gerilová ohniska napětí, např. v Kolumbii.

K analýze volí geopolitický přístup. Výsledky nezobecňuje a nemá cílený prognostický charakter. Pojem *ohnisko napětí* považuje v podstatě za shodné s pojmem *lokální válka* nebo v jiném případě její hrozbu. Z procesu rozpadu socialistické soustavy a následné demokratické transformace s tržní ekonomikou kladně hodnotí charakter rozpadu Sovětského svazu a způsob rozdělení Československa, negativně rozklad Jugoslávie jako „předznamenání toho, že ani po zániku bipolárního uspořádání světa a hrozby globální jaderné války nebude ve světě klid a mír“. Jako nové nebezpečí identifikuje kvalitativně nečekanou míru rozsahu i charakter pojetí terorismu. Vzhledem k teritoriální dislokaci to potenciálně generuje hrozbu střetu s náboženskou motivací, kterou však autor ve srovnání s jinými autory (Huntington ad.) považuje za odvážnou.

V kapitole Evropa změn a rozdílů autor uvádí, že na tomto kontinentě v současné době existuje 43 států, z nichž 15 vniklo jako vyústění snahy po sebeurčení na národním základě po pádu bipolarity po roce 1990. Další ještě o státní samostatnost usilují, zejména aktuálně Kosovo i Podněsterí; je také možné, což není tak všeobecně známé, že se Farské ostrovy oddělí od Dánska.

Potěšitelné je, že při všech těchto změnách nedošlo zatím ke změnám hranic. Evropa si na základě historických zkušeností uvědomuje, že po takových krocích lze očekávat nadlouhou touhu po odvetě, revanši.

Dozvuky velmocenských rozhodnutí po první světové válce jsou patrné např. u desetimi-lionového Maďarska, které má přinejmenším čtvrtinu, tj. cca 2,5 milionu svých někdejších občanů roztroušeno u sousedů, zvláště na Slovensku a v Rumunsku. Podobně je tomu u části Němců, kteří byli z evropských zemí vysídleni po druhé světové válce. Vícenárodní zůstává Švýcarsko, Belgie (Vlámové a Valoni), Finsko (švédská menšina), doposud nestabilizovaná Bosna a Hercegovina, Srbsko (mimo Kosova i Vojvodina), Makedonie, Černá Hora, Moldávie, pobaltské země (ruská menšina), Ukrajina (Krym) a Rusko (zvláště Čečensko). Své problémy má i Španělsko (Baskicko, Katalánsko, Galicie). Není možné zapomenout ani na Severní Irsko. Přehlíží se (včetně této studie) separatistické tendence na Korsice.

Může dojít i k opačným, tj. slučovacím procesům, např. po osamostatnění Kosova následně realizace ideje tzv. Velké Albánie. Mnohé problémy vznikají a mohou sílit i v souvislosti s migrací. Autor se v této kapitole podrobně věnuje situaci v Belgii (silný zájem separatistických sil provést rozdělení podobně jako to učinilo Československo), Ulsteru (tendence k uklidnění situace), Španělsku (Baskové chtějí být „volně přidruženým státem“ Španělska) a v Maďarsku (politická elita dává najevo, že neslouží jen maďarským občanům, ale i všem rodákům v sousedních zemích, ačkoli jejich etnikum, s výjimkou Slovenska, zde pro nízkou porodnost slábne nebo se asimiluje).

Příčiny ohnisek napětí

Nemá větší smysl kriticky glosovat autorem detailně prezentovaných čtrnáct ohnisek napětí ve světě, ale spíš identifikovat a shrnout jejich příčiny, což v práci explicitně uvedeno není.

Základními příčinami ohnisek napětí především jsou příčiny:

[1.] Nacionalistické: V Evropě byl a stále je nacionalismus, nejsilněji patrný na Balkáně, zvláště na území dnes již do šesti samostatných států rozdělené bývalé Jugoslávie. Tam začala první světová válka a neskončila, zvláště pro nedořešený status Kosova, válka studená, což si vyžádalo ne příliš úspěšně vedený vnější zásah a následně i mezinárodní dohled, aby se tu mohlo pokračovat v transformaci společenského, ekonomického a politického systému. Někteří politologové se domnívají, že ještě stačilo, aby jedna generace žila v obecně respektované jednotné Jugoslávii a nacionální hrozba pro vzájemnou asimilaci odezněla. Nacionální příčiny hrály roli, ačkoli ne tak negativní, jak se původně předpokládalo, i při rozpadu Sovětského svazu na 15 samostatných republik; na ně má nyní Rusko jako bývalá supervelmoc a nejpočetnější evropský národ, s výjimkou neovlivnitelných pobaltských republik, spíše jen formální vliv prostřednictvím Společenství nezávislých států, který však sílí vzhledem k pokračujícímu ekonomickému rozvoji. Nacionální problémy jsou i podstatnou příčinou rozdělení Kypru na Kyperskou republiku a Severokyperskou tureckou republiku, jejichž sjednocení je v nedohlednu. Podobně tomu je v krizových vztazích Izraele a Palestiny, které řada politiků, politologů a publicistů, považuje za neřešitelné nejen v reálném čase; mluvčí palestinské vlády Ghází Hamád řekl: „Jsme vězni mentality konspiračních teorií jako někdo s omezenou kapacitou myšlení.“ Stejně tak předseda izraelské vlády Ehud Olmer otevřeně prohlásil: „Nemůžeme si nadále dovolit kontrolovat území, kde většinu populace tvoří Palestinci.“ Napětí v Iráku po provedené invazi do značné míry determinuje také etnické a náboženské napětí. Írán po válce s Irákem a rozpadu Sovětského svazu jako regionální velmoc vyvolává bezpečnostní problémy navíc svou antisemitskou politikou. Nacionální problémy mohou vést i k rozdělení Afghánistánu, kdy pro afghánské Tádžiky, Uzbeky a Turkmeny může být výhodnější spojit se dříve či později se svými postsovětskými soukmenovci. Etnické problémy sužují i prostor přední Indie, a to zvláště pokud jde o Kašmír, Tamily na Srí Lance a síkhský Paňdžáb. Napětí mezi Indií a Pákistánem může podle bezpečnostních prognóz, nejpravděpodobněji ze všech ohnisek napětí, vyústit v použití jaderných zbraní, a to navzdory jinak prosperující Indii, která dokázala stmelit rasově různorodou zemi, v níž je uznáno 1683 tzv. mateřštin, z nichž se 870 užívá každodenně, i když odborníci dospěli k tomu, že skutečných jazyků je 387 a ostatní je možné považovat jen za dialekty; celonárodním úředním jazykem je zde hindština a logicky

zároveň nepostradatelně angličtina; je to zároveň důkazem, že seberozdílnější etnickou, náboženskou aj. strukturu obyvatelstva lze při určité míře demokracie funkčně stmelit. Pokud jde o Afriku, po pádu kolonialismu se nové elity v převážné většině nově vzniklých nezávislých států nebyly schopny vypořádat se získanou samostatností; základní příčinou nebyla ani tak nekvalifikovanost jako spíš chamtivost spojená s korupcí; přinejmenším čtvrtina afrických obyvatel pro tento způsob vládnutí hladoví. Důsledkem je fatalismus, který je bariérou efektivnějšího rozvoje. Z 53 států je z etnických, mocenských aj. příčin 6 ve válečném stavu a 18 lze považovat za rizikové oblasti; nejvážnější situace je v Demokratické republice Kongo, Nigérii, Súdánu (Dárfúr) a Somálsku.

[2.] Náboženské: Ačkoli to autor přímo neuvádí, i na území Jugoslávie došlo k čistkám nejen z etnických, ale i náboženských důvodů, ke střetu dvou větví křesťanské civilizace – západoevropské katolické a východoevropské pravoslavné s muslimským náboženstvím. Bezprostředně je nástupem islámských fundamentalistů v Předkavkazsku a zčásti v Přední Asii také ohroženo Rusko; muslimskou víru v zemi vyznává přibližně 15 až 20 miliónů ruských občanů a jejich počet pro vyšší porodnost v muslimských rodinách roste; nejsilnější evropská islámská komunita v počtu 2 až 2,5 miliónu obyvatel žije v Moskvě. Náboženské problémy patří i mezi příčiny napětí mezi Izraelci a Palestinci. Hrají vážnou roli i v bezpečnostní situaci v Iráku. Írán je nebezpečný zvláště svým úsilím, jakkoli nepřilíh úspěšným, o šíření islámské revoluce; nadějnější může být úsilí o rozvoj ideje všeperské kulturní jednoty. Islám nesporně ovlivňuje bezpečnostní situaci v zemích ekonomicky převážně úspěšné půlmiliardové jihovýchodní Asie, sdružených v ASEAN, a to zvláště na Filipínách, v Thajsku a v Indonésii; ta je nejlidnatějším muslimským státem s 88 % obyvatelstva vyznávajícího tuto víru, s radikálním jádrem, které teroristicky útočí na křesťanskou menšinu, s cílem vytvořit ze země muslimský stát. Filipíny jsou naopak z 93 % křesťanské a amerikanizované, ale zároveň také dlouhodobě vystavené násilí muslimských rebelů, aktuálně skupinou Abu Sayyafa. Thajci se pro změnu hlásí k buddhismu, ale s více než třímiliónovou muslimskou komunitou mají problémy podobné.

[3.] Ekonomické: Vliv ekonomické úrovně působí nejen na sociální situaci konkrétních zemí, ale sekundárně na bezpečnostní situaci, resp. výskyt bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik. Na rozpad Jugoslávie měl mj. i vliv fakt, že rozdíl výše HDP mezi Slovinskem a Kosovem je sedmínásobný. Prudký ekonomický rozvoj Číny vede i k její expanzi do oblastí Sibiře. Íránská politika omezuje příliv zahraničního kapitálu.

[4.] Sociální: Vyplývají z ekonomické úrovně a sociální politiky konkrétních zemí. Sociální problémy jsou tak základními primárními příčinami bezpečnostních hrozeb, tak jejich důsledky. Nejdrastičtějším případem je Afghánistán, kde v zoufalé sociální situaci po dlouhotrvajících válkách obyvatelstvu nezbyvá nic jiného než si základní životní podmínky zajistit pěstováním a distribucí drog (v roce 2005 přes šest tisíc tun opia a sedm set tun heroinu ročně), což není žádná sebevětší charitativní pomoc schopna nahradit. Příčinou napětí může být také přelidnění, např. v Indonésii žije již na km čtvereční 1000 obyvatel, což je na hranici sociální únosnosti a vyčerpání zemědělského potenciálu.

[5.] Demografické: Spočívají jak ve velikosti populace, jako např. v Číně a v Indii, i když se vládám v těchto zemích daří odlišnými prostředky tomuto problému zatím čelit, často s jinými důsledky a následnými problémy (převaha mužů v Číně), tak v přelidnění území jako např. v Indonésii. Jiným problémem je posilování muslimských, čínských, vietnamských a jiných komunit ve světě, migrace etnik obecně, kdy se bezpečnostní

hrozby z toho vyplývající často projevují až ve druhé či třetí generaci. Vážné důsledky má také vnitřní migrace, opouštění vesnic s nevykonnou zemědělskou výrobou a vytváření megapolí s až řádově desítkami miliónů obyvatel. Některá území mají na svou malou rozlehlost enormně vysoký počet obyvatel, např. Hongkong 6251 a Macao dokonce 18 085 obyvatel na čtvereční kilometr. V jihovýchodní Asii žije 40 miliónů Číňanů (např. Singapur je do značné míry čínský), což je zdrojem napětí přerůstajícím v protičínské výtržnosti, jejichž příčinou je převážně obchodní konkurence. Budoucí hrozbu může představovat také infiltrace Sibiře Číňany. Demograficky se nejdynamičtěji vyvíjí Afrika (roční nárůst o 2,1 %, ve světě průměrně 1,2 %), což je zároveň příčinou krizového sociálního napětí přecházeného v lokální války. Po skončení bipolarity je tu patrný stoupající vliv Číny.

[6.] Politické: Jsou determinovány úsilím o samostatnost, změnu politického systému, způsobu politického vládnutí či míry autonomie. Byly patrné zvláště při rozpadu Sovětského svazu (pobaltské republiky); pokračují např. spory s autonomními republikami – Tatarstánem, Baškortostánem a Tuvou. Podobně je možné zařadit dosud nestabilizovanou situaci v Iráku po útoku Američanů a jejich spojenců na režim Saddáma Husajna, např. je možno uvést úsilí Kurdů o samostatných stát. Základní příčinou bezpečnostní hrozby Íránu je teokratická podoba jeho státního zřízení. Rozdílné politické systémy jsou příčinou bezpečnostního napětí přecházející v určitéch situacích v hrozbu mezi kontinentální Čínou a jeho historickou součástí Tchaj-wanem, dále i Tibetem a Sin-ťiangem. Po Kypru zůstává další rozdělenou zemí jenom etnicky téměř homogenní Korea; příčiny tu tedy nejsou nacionální, ale důsledkem občanské války, která byla podle nejnovějších poznatků vyvolán a režimem Kim Ir Sena a podporována někdejší Sovětským svazem; země se po skončení vojenských operací dostala do totální izolace, vládne tu v souladu s teorií soběstačnosti ču-čche, kasárenský komunismus, je sužována přírodními katastrofami a hladomorem. Obě části země mají silné ozbrojené síly a přes určité zlepšení mezi nimi trvá přes poslední železnou oponu napětí.

[7.] Občansko-právní: Spočívají v nedodržování lidských práv a svobod, což je charakteristické v podstatě pro převážnou část zemí s ohnisky napětí, a to převážně záměrné a zčásti vnucené bezpečnostními okolnostmi. Byly zčásti příčinou i rozhodnutí USA zaútočit na Irák. Nedodržování lidských práv a svobod je vytýkáno zejména Číně. Kritiku však mírní ekonomické zájmy o čínský trh.

[8.] Environmentální: Jsou nyní zjevně patrné všude ve světě, a to jako důsledky globálního oteplování nebo místně častějším výskytem přírodních katastrof nejrůznějšího charakteru. Problémy vytváří také budování megapolí a monstrózních staveb, např. vodních přehrad. Diskuze o stavu životního prostředí mají stále výraznější politický charakter a rozdělují nejen politickou scénu, ale sekundárně i společnost.

[9.] Zdravotně hygienické: Ohrožují všechny rozvojové země, zejména však africký kontinent, zvláště pokud jde o rozšíření AIDS (25 miliónů nemocných). Nejtěživější jsou právě v teritoriích ohnisek napětí.

[10.] Historické: Příkladem může být spor Ruska a Japonska o Kurilské ostrovy. Podobně tomu je pokud jde o vztahy mezi Izraelem a Palestinou, komu historicky patří území, na kterém žijí; aktuálně je územní celistvost narušována existencí izraelských enkláv na palestinském území; v současné době žije v Izraeli něco přes pět miliónu Židů, kdežto rozptýleně ve světě 9,5 miliónu. Irák vážně poznamenalo, jak byl v roce 1920 vytvořen

Velkou Británií bez ohledu na etnické a náboženské složení (Kurdové, Arabové – sunnitě a šiité); jednou z predikcí budoucího uspořádání je vytvoření tří států na tomto principu. Historické příčiny jsou zdrojem bezpečnostní hrozby po přivtělení Tibetu Čínou. Sem je možné také zařadit čínské úsilí o ovládnutí ostrovů i prostoru Jihočínské moře s rybným bohatstvím i nalezišti ropy a plynu.

Publikace Bezpečnostní politika České republiky

Tato studie pracuje – na rozdíl od současně preferované kategorie *hrozba* resp. *bezpečnostní hrozba* – především s pojmem *riziko* a rozeznává:

- ❑ **rizika civilizační** (jako je kupř. devalvace tradičních hodnot chování lidstva a setrvávání na kultu násilí),
- ❑ **ekonomická rizika** (např. nerovnoměrnost ekonomického vývoje a její prohlubování),
- ❑ **rizika vojenská a vojenskopolitická** (k nimž řadí např. přeceňování vojenských nástrojů bezpečnosti, militarizace regionů a používání této síly v mezinárodních vztazích),
- ❑ **rizika životního prostředí a světových zdrojů** (mezi něž patří např. poruchy v čerpání a distribuci surovinových a potravinových zdrojů, velké energetické a průmyslové havárie aj.),
- ❑ **rizika lidských a společenských vztahů** (jako jsou etnické čistky, deportace obyvatel, zneužití hromadných sdělovacích prostředků aj.),
- ❑ **rizika růstu kriminality** (např. aktivity mezinárodního organizovaného zločinu, drogy a narkomafie, podpora kultury násilí aj.).

Zvláštní pozornost publikace věnuje rizikům a hrozbám, která souvisejí s vývojem mezinárodní politiky a vývojem vojenství. Hrozbu z tohoto hlediska představují státy, seskupení a organizace, pro které je hlavním záměrem potlačování základních lidských práv a násilí vůbec vyúsťující až ve válku prostředkem prosazování negativních zájmů, a to etnických, religiozních, ekonomických, sociálních aj. Tyto hrozby se znásobují tam, kde jsou zmíněné síly vyzbrojeny zbraněmi hromadného ničení. Podobně je tomu s terorismem, zvláště je-li zároveň bezprostředně spojen s nedemokratickými a nestabilními politickými režimy.

I přes snižující se počet lokálních konfliktů (v roce 1990 jich bylo 86, 1995 kolem 50, v roce 2000 identifikováno 25, nyní jich Mojmír Šlachta uvádí 14) existují podmínky a situace, aby některé dřívější znovu propukly nebo byly vyvolávány nové.

Příčinou jsou dva paralelně probíhající procesy – nerovnoměrnost světového vývoje, prohlubující se diferenciaci, determinovaná i globalizací, kdy na jedné straně se integrují hospodářsky rozvinuté státy, koncentruje se moc a zvyšuje životní úroveň, na druhé pak dochází k úpadku, nastolování autokratických režimů, neschopných efektivního ekonomického rozvoje.

Příčinou lokálních konfliktů je i narůstající počet států (1850: 44, 1938: 60, 1983: 144, 1995: 191, 2000: na olympiádě bylo 199 zemí), z nichž některé nemají šanci z ekonomického i jiných hledisek dlouhodobě přežít.

Publikace týmu ÚMZ pod vedením Jaroslava Jandy vede k zamyšlení, že lokální regionální konflikty generované rozdíly v životní úrovni jsou spojeny s rizikem politické, a zvláště eko-

nomické migrace. Ta při neřízeném procesu posiluje xenofobní reakce obyvatelstva, a tím ztěžuje jejich integraci. Přednost by měla mít migrace rodin, což je zároveň předpokladem nižší míry kriminality migrujících etnik. Nebezpečnost organizovaného zločinu a terorismu zvyšují nebývalé možnosti komunikace, kdy zločinci jsou často vybaveni modernější spojující elektronikou a informační technikou než bezpečnostní složky. Migrace si vyžaduje promyšlenou a zároveň řízenou politiku i proto, že vyspělé státy pro nízkou natalitu cizí pracovní síly nezbytně potřebují.

Nelze přehlédnout další bezpečnostní rizika, jakými jsou průmyslové, technické a vojenské havárie, živelní pohromy, epidemie, ekologické kolapsy, klimatické změny, úbytek lesů, pitné vody, kdy např. v nejbližším období hrozí kvůli nedostatku vody i válečné konflikty. Na druhé straně nelze přehlížet ani nebezpečí z nekontrolovaného rozvoje vědy, např. v jaderné fyzice, genetice, lékařství, biologii, informatice ap.

Hlavními činiteli bezpečnostní politiky zůstávají dynamicky se rozvíjející národní státy, jejichž role se však mění vlivem globalizace, posilování občanských práv, nevládních organizací, veřejného mínění a hromadných sdělovacích prostředků. V konfrontaci se státní suverenitou se posiluje princip ochrany občanských práv.

Rozšiřování demokracie má zároveň podstatný vliv na zvyšování bezpečnosti v Evropě a ve světě, protože usnadňuje i mezinárodní koordinaci politiky a vytváření nadnárodních institucí k předcházení, blokování a eliminaci ohnisek bezpečnostních rizik a hrozeb. Hospodářsky rozvinuté země s demokratickými systémy euroatlantické civilizace si upevňují a budují bezpečnostní instituce jako je Severoatlantická aliance a vytvářející se ozbrojené síly v rámci Evropské unie. Svou roli v bezpečnostním systému si zachovává i OSN a její Rada bezpečnosti, OBSE a ZEU.

Je zřejmé, že současná bezpečnostní rizika mohou mít multiplikační efekt. Mohou se řetězit a propojovat. Má-li jim bezpečnostní politika demokratických států účinně čelit, musí se rozvíjet komplexně a být na úrovni podstatných objevů, které se na světě vyskytnou. Ve srovnání s tím se jeví postupy minulosti jako izolované a jednoduché a pro dnešek i budoucnost nepostačující.

Potvrzuje se predikce Jandova týmu, že „lidstvu všeobecně hrozí, že bude pokračovat dosavadní vývoj světa, převážně neřízený, do značné míry chaotický a živelný, s nekontrolovatelnými změnami, tedy vývoj celkově nerovnoměrný se zeměmi ekonomicky prosperujícími a upadajícími, které jsou zdrojem ozbrojených konfliktů. Z tohoto hlediska mohou být největším zdrojem napětí a konfliktů stále Balkán, dále extrémní složky fundamentalistického islámského světa, Rusko včetně Zakavkazska a Střední Asie, Čína a dočasně Severní Korea“.

Strategické vládnutí a Česká republika

K tomuto závěru docházejí také po dekádě let autoři publikace Strategické vládnutí a Česká republika, v níž se v úvodu píše: „Lidstvo nedokáže řídit samo sebe. Rozpoutalo takovou dynamiku nekontrolovaných civilizačních změn, že se s nimi zavedené způsoby vládnutí nedokážou vyrovnat. Jedním z nejnebezpečnějších rysů vývoje je neznalost nebo ignorování dlouhodobých důsledků dnešních rozhodnutí. Pro jejich překonání je určující schopnost lidstva adekvátně reagovat na proměny způsobované jeho aktivitami a přizpůsobovat tomu cíle, nástroje poznávání, způsoby řízení a správy. Vstupujeme přitom do proudu událostí, které nemáme a nikdy nebudeme mít plně pod kontrolou

a kterým nebudeme ani schopni plně porozumět. Není zaručeno, že nedojde ke katastrofě. Rozhodujícím jazyčkem na vahách mohou být dostatečné či naopak nedostačující kapacity strategického vládnutí. Mezinárodní zkušenosti navíc ukazují, že země s vyvinutou kapacitou strategického vládnutí nejen vítězí v globální soutěži o nosné koncepty rozvoje a zdroje, ale jsou i lépe vybaveny efektivně přispět k řešení úkolů, které přesahují možnosti jednotlivých států.“

Z výzkumů strategického vládnutí v CESES je zřejmé, že bezpečnostní šance světa je v pozitivně hodnotově zajištěném posilování globálního řízení, zvláště pokud jde o integraci států a zvýšení významu nadnárodních organizací a ve společném řešení bezpečnostních rizik. Pro zahraniční politiku to znamená nejen být členy NATO a Evropské unie, ale hrát v nich odpovídající roli, tj. nejen plnit jejich rozhodnutí.

Komentář a závěr

Práce Mojžíra Šlachty Ohniska napětí ve světě přispívá k dalšímu hlubšímu poznání bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik. Ocenění zaslouží zvláště kartografická část studie a celková úprava. I když poznatky o ohniscích napětí nezobecňuje, nekategorizuje a některá pomíjí, jejich popis a analýza je inspirativní. Nejen potvrzuje poznatky dosavadní, ale přichází s novými pohledy.

Za nejzávažnější lze považovat zobecnění, že se nadále prohlubuje bezpečnostní hrozba spojená se šířením idejí islámské revoluce s bohužel s neodmyslitelným násilím ve formě terorismu. Poslední události v Pákistánu jsou toho smutným dokladem.

Literatura:

ŠLACHTA Mojžíř. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o. – Kartografie, 2007, stran 187.

Bezpečnostní politika České republiky: Závěrečná zpráva z výzkumného projektu. Jaroslav Janda (ed.). Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996.

M. POTŮČEK a kol. *Strategické vládnutí a Česká republika*. Praha: Grada, 2007, 360 str.

Práce vznikla v rámci výzkumného úkolu MSM 0021620841 – Rozvoj české společnosti v Evropské unii: rizika a výzvy.

Kolik je skutečně třeba (peněz pro potřeby národní obrany)?

(Zamyšlení nad knihou, která nestárne)

Bývalý ministr obrany USA v Kennedyho, Johnsonově i Nixonově administrativě, pozdější prezident Světové banky Robert S. McNamara je v historii veřejných financí neodmyslitelně spojen s metodou řízení alokace veřejných výdajů určených na zajištění veřejných statků a služeb, známou jakou jako Planning, Programming and Budgeting System (PPBS).

V této souvislosti bývá citován také jeho výrok: *„You cannot make decisions simply by asking yourself whether something might be nice to have. You have to make judgment on how much is enough,”* představující základní princip kontroly veřejných prostředků přidělovatých rozhodnutím politiků pro potřebu institucí veřejného sektoru uspokojujících poptávku po veřejných statcích a službách.

Více než paralela ...

Osobnost McNamary byla z pohledu poměrů na tehdejší Ministerstva obrany USA (DoD) vnímána jako netradiční. Nejenom že se jednalo o člověka, který neměl žádné praktickou zkušenost s otázkami národní obrany, protože do svého úřadu přišel z pozice viceprezidenta společnosti Ford, ale přes tento „handicap“ se navíc neobklopil poradci z řad bývalých generálů, ale „povolal do služby“ akademiky z renomovaných amerických univerzit.

Společně se pak několik let pokoušeli americké veřejnosti odpovídat na otázku: *„Kolik je skutečně třeba peněz pro potřeby národní obrany USA?”* Problémy, s nimiž se McNamara a jeho tým setkávali při hledání ekonomicky racionálních odpovědí na tuto otázku shrnuje kniha *How Much is Enough? Shaping the Defense Program, 1961-1969* pocházející z per jeho dvou tehdejších spolupracovníků Alaina C. Enthovena a Wayne K. Smithe.

A přestože kniha vyšla v roce 2005 v edici RAND Classic jako reedice vydání z roku 1971 publikovaného u Harper & Row, Publishers, Inc., postřehy, myšlenky a závěry obou autorů, které získali v době svého působení na Ministerstvu obrany USA, nacházejí svou platnost rovněž v současnosti, a to paradoxně v České republice, a právě v jejím odvětví obrany.

Zde se již několik let snaží ministři obrany, politici, akademická sféra i vojáci samotní dát jasnou odpověď právě na onu jednoduchou otázku: *Kolik je opravdu třeba peněz na financování programu obrany České republiky, na provoz a rozvoj akceschopné armády?*

Otázka, která se zdála být přesvědčivě zodpovězena v roce 2002 vládou Miloše Zemana, v souvislosti s přípravou projektu profesionalizace ozbrojených sil České republiky, se s odstupem času, ve kterém se vystřídal několik vlád a uplynulo několik fiskálních roků, se jeví dnes opět jako zcela otevřená.

Na podzim roku 2002 akceptovala česká vláda odhad velikosti armádního rozpočtu potřebného pro úspěšnou realizaci reformy ozbrojených sil České republiky ve výši 2,0 až 2,2 % HDP. Neuplynul však ani rok a stejná vláda rozhodla, že na realizaci celé reformy postačí výdaje nižší než 2 % HDP. V důsledku toho odstoupil tehdejší ministr obrany Jaroslav Tvrdík.

Navzdory tomuto protestu zdůvodněným nedostatečným finančním zajištěním původních transformačních plánů, začal rokem 2004 růst zůstatek rezervního fondu Ministerstva obrany ČR (MO ČR), do něhož se převádějí nespotřebované prostředky kapitolního rozpočtu. Objem rezervního fondu se v roce 2005 vyšplhal na 12 mld. Kč při velikosti kapitolního rozpočtu ve výši cca 55 mld. Kč a v roce 2006 zůstatek rezervního fondu nepatrně klesnul pod hodnotu 12 mld. Kč.

Pro ministra financí odpovědného za financování státního rozpočtu dluhem to bylo signálem, že otázka *Kolik je opravdu třeba na českou obranu?* nebyla zodpovězena správně a rozhodl se hledat odpověď sám. V roce 2006 proto došlo ke krácení v rozpočtovém rámci, ve kterém se mělo MO ČR v následujících letech pohybovat. Avšak i přes vysoký zůstatek rezervního fondu bylo v závěru roku 2006 paradoxně slavnostně oznámeno dosažení jednoho z klíčových uzlových bodů reformy ozbrojených sil ČR. Tím bylo dosažení jejich počátečních operačních schopností.

Z pohledu hodnocení kvality managementu veřejných financí na českém ministerstvu obrany není současná situace zdaleka ideální, nicméně z pohledu autorů knihy na činnost amerického ministerstva obrany (DoD) v letech 1961 až 1969 nejde o situaci zoufalou.

Asi všechny ozbrojené síly jsou v určitém stadiu svého vývoje stejné, i proto lze mezi tehdejšími stavem na americkém DoD, vylíčeným v knize s pomocí úryvků z ministerské korespondence a tabulek shrnujících řešení vojenských úloh, a dnešním stavem na MO ČR, najít množství analogií, a zároveň s tím i nápadů použitelných v českých podmínkách pro řešení problému nízké efektivity vojenských výdajů, a to ve všech devíti kapitolách knihy.

... pro hledání inspirace

Již v první kapitole knihy, nazvané *Neskončená práce, 1961* (Unfinished Business, 1961), lze najít základní inspiraci pro zefektivnění výdajů vynakládaných v odvětví obrany. Je jím aplikace pravidel pro investiční rozhodování známých z komerční sféry: Nej dřív najdi adekvátní počet komplexních variant zabezpečení úkolů ozbrojených sil, a pak vyber variantu s co nejvyšší efektivností vložených zdrojů. K tomu všemu si však uzpůsob systém řízení, abys řídil ty a nikoliv jen souhlasil nebo nesouhlasil s předkládanými řešeními; přesvědči své spolupracovníky o tom, že podstata řešení tzv. ryze vojenských problémů má ekonomický základ.

Naplnění tohoto McNamarova konceptu řízení v podobě centralizace informací o potřebách do té doby izolovaných částí ozbrojených sil a zavedení PPBS je představen ve druhé kapitole nazvané *Nová pojetí a nové nástroje pro formování výdajového programu obrany* (New Concepts and New Tools to Shape the Defense Program).

Třetí kapitola *Proč nezávislé analytiky* (Why Independent Analysts?) vysvětluje úlohu tehdejšího Úřadu systémové analýzy při tvorbě variant řešení úloh, které měly ozbrojené síly plnit, při hodnocení ekonomické efektivity takovýchto variant předkládaných generalitou a při hledání inovací v systému řízení výdajového programu obrany, které by umožňovaly lepší kontrolu tohoto programu a větší efektivnost vojenských výdajů.

Úřad systémové analýzy byl specifický tím, že byl obsazen civilisty, často bez jakékoliv zkušenosti s armádou a mnohdy se jednalo o špičkové akademické odborníky, kteří však dokázali analyzovat problém prostředky a jazykem známým celé civilní veřejnosti a nebyli svými názory vázáni na kariéru v ozbrojených silách. Mohli tedy přímo ministři prezentovat

stav a návrhy řešení, jak se skutečně jevily, aniž by se museli obávat nějakého pozdějšího postihu v podobě kariérových restrikcí nebo nějaké jiné formy vyřizování účtů. Úřad systémové analýzy v tomto plnil roli důležitého generátoru znalostí, které sice mohly být v daném okamžiku odmítány, ale v pozdějším období je mohl kdokoli využít.

Čtvrtá kapitola *Strategie NATO a budování adekvátních ozbrojených sil* (NATO Strategy and Forces) a pátá kapitola *Strategie jaderného odstrašení a budování strategických sil* (Nuclear Strategy and Forces) prezentují způsob, jakým lze čistě ekonomicky přemýšlet o tzv. ryze vojenských problémech, jako je budování konvenčních ozbrojených sil vhodných pro nasazení v rámci NATO v případě vypuknutí konfliktu v Evropě s vojsky Varšavské smlouvy nebo budování strategických sil, a to právě tak, aby investice do těchto organizačních struktur přinesly co největší efektivnost.

Šestá kapitola nazvaná *Měřítka dostatečnosti* (Yardsticks of Sufficiency) ukazuje problémy, které se objevují v souvislosti se zdůvodněním velikosti, struktury a vybavení ozbrojených sil a jejich operačních schopností ve vztahu k cílům jejich použití a ve vztahu k vyžadovaným prostředkům na jejich budování a provoz a existující informační asymetrii mezi politiky a vojenskými odborníky.

Jsou politici odkázáni skutečně na názor vojenských expertů, nebo existují nějaké postupy, kterými by s použitím selského rozumu mohli přezkoumat objektivnost vojenských požadavků? Pro současné evropské chápání je poměrně překvapivé tehdejší zjištění, že v případě financování veřejného výdajového programu neexistuje něco jako je *optimální procento HNP* vydávané na ten či onen výdajový program. Má-li být dosaženo efektivnosti výdajů, pak by státní instituce, a zejména ozbrojené síly měly postupovat podle podobných pravidel hodnocení investic, jako to činí soukromoprávní instituce.

Odvozování výdajového stropu z komparace s nejlepším nebo s průměrem srovnatelných zemí neznamena, že dosáhneme stejného výsledku. Naopak může to vést k vysoké neefektivnosti vyčleňovaných prostředků. V tomto ohledu mají být vždy formulovány vlastní alternativní projekty, spočítána jejich efektivnost, a pak má být vyjednáváno s politiky o prostředcích na jejich krytí.

Šedlá kapitola *Tři sporná programová rozhodnutí* (Three Controversial Program Decision) a osmá kapitola *Vybrané problémy managementu zdrojů v době vedení ozbrojeného konfliktu* (Some Problems in Wartime Defense Management) rozebírají selhání fungování racionální volby, když se došlo k financování projektů, které sice slibovaly zásadní efekty, ale nakonec se staly „černou dírou“ na peníze daňových poplatníků. Šlo o vývojové projekty strategického bombardéru B-70, program Skybolt a netradiční letouny vyvíjené v rámci Tactical Fighter Experimental Program (TFX) a o vojenskou kampaň ve Vietnamu.

Závěry: Lessons Learned

Závěrečná kapitola *Neskončená práce, 1969* (Unfinished Business, 1969) bilancuje výsledky McNamarova působení na ministerstvu obrany a dává potenciálním ministrům a ministryním obrany čtyři klíčová doporučení pro řízení ozbrojených sil omezující možnost neefektivního investování finančních prostředků vynakládaných na obranu:

1. Disponovat systémem pro efektivní a vyvážené získávání informací nutných pro civilní kontrolu ozbrojených sil, který omezí informační asymetrii mezi politiky a vojenskými experty.

2. Stále zlepšovat kvalitu informací předkládaných ministru obrany jako podklad pro jeho rozhodnutí.
3. Prosadit a udržet odpovídající finanční disciplínu.
4. Posilovat vazbu mezi komplexní systémovou analýzou činnosti ozbrojených sil a rozpočtem.

Vzhledem k tomu, že kniha *How Much is Enough?* je knihou, jejíž obsah nestárne, protože v ní popisované problémy se v jiném čase a na jiném místě mohou vyskytovat i dnes, lze tato doporučení považovat za určitý druh výzvy pro management MO ČR ve věcech zajištění dostatečné transparentnosti, efektivnosti a srozumitelnosti financování realizace dalších kroků reformy ozbrojených sil ČR.

ENTHOVEN, A. C., SMITH, K. W. *How Much Is Enough? Shaping the Defense Program, 1961-1969*. Reprint of the 1st ed. Santa Monica: RAND, 2005. ISBN 0-8330-3826-5.

11. září potvrdilo, že bezpečnost je nejdražší komoditou tohoto století. Zdrojem nebezpečí nejsou konvenční armády, ale rozpadající se státy, útoky proti civilnímu obyvatelstvu. Nebezpečí z rozpadlých států, masové uprchlictví, demografické změny, obchod s lidmi, drogová a zbraňová proliferace, radikalizace, kulturní a náboženská nesnášenlivost nejsou jevy zvládnutelné na národní úrovni.

Tato situace sahá do roku 1978, kdy podpisem v Camp Davidu byly ze hry o zničení Izraele vyřazeny velké arabské konvenční armády. Zmizel *raison d'être* řady arabských států. Rok nato začala sovětská tragédie v Afghánistánu a s ní asymetrická, nízkourovňová válka, živěná extremistickým islamismem. Spojené státy byly na začátku tohoto století doma napadeny teroristickou frakcí, nikoliv armádou jiné mocnosti.

21. století je poznamenáno rozpadem moderních států, vznikem nových obtížně definovatelných a proměnlivých entit, jakými jsou nestátní a na státech nezávislé nadnárodní akteři či naopak regionální uskupení států a bezpečnostní organizace. Svět se dělí na konzumenty a poskytovatele bezpečnosti. Tvrdě řečeno, Evropská unie najde oprávnění své existence jen tehdy, stane-li se nejen garantem bezpečnosti svých občanů, ale také poskytovatelem bezpečnosti.

Jana Hybášková,
europoslankyně, předsedkyně stálé delegace Izrael-EP
Poučení ze smrti prvního evropského vojáka
24. 3. 2008, neviditelnypes.cz

* 16. srpna 1923

Narodil se 16. srpna 1923 v Prostřední Suché na severní Moravě. V roce 1939 absolvoval polské gymnázium v Orlové a od roku 1940 pracoval jako dělník v cihelně v Horní Suché, později na šachtě jako dělník na povrchu. Prvního září 1939 přepadly nacistické jednotky Polsko. Život na Těšínsku se tak dostal do nové situace. Ke konci roku 1939 nařídili Němci tzv. policejní registraci všeho obyvatelstva. V roce 1940 zahynul jeho bratr na nucených pracích v Německu na otravu krve. V roce 1942 otec Edvarda Poloka pod hrozbou, že celá rodina bude vysídlena do Německa na zemědělské práce, podepsal tzv. Volksliste č. 3. Krátce nato obdržel Edvard Polok povolávací rozkaz k nástupu do německého wehrmachtu, kde nuceně vydržel až do roku 1944.

Po invazi spojeneckých vojsk v jižní Francii z německé armády dezertoval a ocitl se v zajateckém táboře v Marseille, kde se dozvěděl o možnosti vstoupit do polské spojenecké armády generála Anderse, která byla dislokována v Itálii. Rozhodl se okamžitě a požádal nadřízené o přesun do Itálie. Vzpomíná si na tuto dobu velmi živě:

„Celá procedura, včetně podrobného překádrování a zajištění transportních plavidel, trvala pochopitelně nějakou dobu, takže až teprve koncem října 1944 jsem byl přidělen do vojenské jednotky, a to do 4. volyňské pěší brigády, která byla součástí 5. Kresowy pěší divize. Možná jsem byl, jak se říká – dítě štěstěny –, neboť jako jeden z prvních jsem absolvoval řídicí výcvik a ihned po absolvování kurzu mi byl přidělen jeep, anebo jak mu tehdy říkali v polských jednotkách – gazik, vozidlo, které snad Američané zkonstruovali pro mě. Byla to známá „krabíčka“ s pohonem na čtyři kola odpovídající mé postavě, protože měřím jen 162 cm.“

Do konce války pak jako řidič jeepu plnil úkoly ve štábu brigády i divize. V Itálii se účastnil bojů v severních Apeninách a u Boloně, kde polské jednotky dorazily jako první, až po Lombardskou nížinu.

Po demobilizaci polských jednotek v roce 1946 v Itálii byl v září 1946 přemístěn do Velké Británie a po osmi měsících se přes Polsko vrátil do své vlasti.

Dokončil studium na obchodní akademii v Polském Těšíně. Pokračoval ve studiu na Vysoké škole zemědělské v Brně a následně na Vysoké škole zahradnické v Lednici na Moravě, kde dosáhl vytoužené kvalifikace – inženýr zahradnického směru se specializací zahradnictví. Nastoupil do Výzkumného ústavu ovocnářského v Holovousích. Ve výzkumném ústavu dlouho nepobyl. Při mapování karvinské a těšínské oblasti z hlediska vhodnosti pěstování ovoc-

V prosinci 2007 u pomníku padlých vojáků z druhé světové války v Horní Suché
Foto: Petr Majer

ných druhů mu byla nabídnuta možnost pracovat na ovocných výsadbách v Živicích u Havířova.

Během mnoha let usilovné práce a za pomoci mnoha místních pracovníků byla realizována 70hektarová novodobá jabloňová výsadba, v té době nejpokrokovější v Československu. „Nechci se chválit,“ říká Ing. Polok, „ale jednalo se o supermoderní výsadbu, tzv. štíhlé větveno a hustý spon. Mnozí se se mnou přeli, zda právě tato výsadba jabloní je nejlepší, ale potvrdilo se, že moje argumenty byly správné a dnes berou ovocnáři tuto technologii za samozřejmou.“

V roce 1984 odchází do důchodu s pocitem, že pro svou zemi ve svém oboru udělal mnoho potřebného. Je ve svém ovocnářském oboru uznávaným odborníkem, nejen pokud jde o teorii, ale především v praxi dokázal to, co si předsevzal.

Je nositelem řady vyznamenání a ocenění.

Itálie v roce 1944

Foto: Archiv E. Poloka

Pomník padlých vojáků z druhé světové války v Horní Suché

Foto: Petr Majer

„Na svou zemi jsem hrdý, ale za hrdinu se nepovažuji. Jsem šťasten, že jsem se dožil konce války, a že jsem měl i svůj podíl na porážce fašismu. Mladé generaci bych chtěl vzkázat, aby na svou vlast byla hrdá, a aby znala a vážila těch, kteří za ni položili svůj život. Je mi osobně líto, že dnes někteří úředníci, neznají složitou situaci na Těšínsku v době německé okupace, a že ne vždy přistupují k nám, válečným veteránům, kteří v tomto regionu žijí tak, jak bychom si to zasloužili. Přesto jsem vděčen paní ministryni obrany JUDr. Vlastě Parkanové, která mi 20. února letošního roku napsala, že na základě splnění zákonných předpokladů obdržím osvědčení válečného veterána.“

Plk. v zál. Petr Majer

English Annotation

Wild Cards in the Future Development of Word's Security (*Trends till the Year 2040*) by PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., PhDr. Antonín Rašek. This opening study is written by two authors, members of Centre for Social and Economic Strategies, Faculty of Social Sciences, Charles University Prague, which is an interdisciplinary research and education unit engaged in the development of theory, methodology and practice of exploring possible futures, and the application of analyses and forecasts in decision making. The authors propose to supplement prognostic scenarios by the so-called wild cards that represent something unpredictable, extra players or actors taking part in a global politics. They compare wild cards of 2001 with the present-day situation, and then predict state of affairs till 2040, among others, the islamisation of Europe and hispanisation of the United States. The purpose of this is to promote dialogues between military and security experts, politicians, civil servants, civil sector activists, as well as individual citizens.

Do We Really Understand the Current Epidemic of Suicide Terrorist Attacks? (*An attempt at systemization of terrorism concept*) by Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D., PaedMgr. et ThMgr. Leoš Tuček. Terrorism threatens to attack and destroy the open democracy, but what is terrorism? The main aim of this essay is to formulate some proposals of a minimal operational definition tied with terrorism, as well as a definition of terrorist attack with the ambition to surpass a possibility of an ambiguous construction in the field of semantical research. Terrorism is usually described as unlawful violent activism targeted against civilians or against civilian targets with the aim of achieving political, religious, ideological and other goals. It presents well-considered ways of production and fructification of fear that are applied on civilian targets. A terrorist attack communicates devastatingly as a pure act of violence inside the psychosomatic structure of its recipients (victims). The new terrorism after 9/11 attacks could be characterized by fanaticism and the impending danger of arms of mass destruction. It is a culture of death.

The Future Objectives of the Armed Forces of the Czech Republic by Ing. Josef Procházka, Ph.D. The author of this article considers the prospective changes in the development, character, missions and tasks of the Army of the Czech Republic. Those changes are deduced from the changing security environment and long-term development trends. To meet new

demands, we must continue in building interoperability and compatibility. The battlefield operations will be planned and controlled by the systems of "Network Centric Warfare" and "Reach Back Operations". It will not be necessary for a commander to be in physical contact with operational theatre. Electronical high speed intelligence, surveillance, target acquisition, reconnaissance will enable the high pace of military operations (together with common analyses, integration of collected data, evaluation of enemy's intents and activities). This will enable to build a credible defence, in the frame of collective security system, hand in hand with other NATO allies.

MILITARY ART

Operation EUFOR RD CONGO—Part II (*Deployment, Execution, and Re-deployment of Forces*) by Lt.Col. Ing. Jaroslav Kulišek. This operation was led by Germany, and made up of elements contributed by twenty EU nations; as well as Turkey and Switzerland. The EU deployed FHQ in Kinshasa and simultaneously kept the over-the-horizon force in Gabon, in order to ensure a deterrent capacity and to avoid unnecessary heavy military presence in Kinshasa. After Operation Althea in Bosnia and Herzegovina, the EUFOR RD Congo was a second EU largest military operation, involving a total of almost 3,000 soldiers and officers). The co-operation with MONUC was decisive in containing the potential spread of violence at a particularly sensitive moment in the election process. The operation demonstrated the EU ability to successfully conduct medium scale autonomous multinational operations within a planned time frame under the UN mandate. The views expressed in this assessment are those of the author and do not reflect the official policy or position of EU Military Structure or the Czech Ministry of Defence. All information and data for this paper were drawn from unclassified sources.

EBAO—The Method How to Control Prospective NATO Operations by Lt.Col. Ing. Jaroslav Moravčík. NATO's current operational experience and that from other operations indicates that purely military actions cannot resolve a complex emergency of crisis. The requirement for the military to interact with non-military actors shows a new, more comprehensive approach. In response, NATO's Effect-Based Approach to Operations was highlighted. The four functions of EBAO and their

related activities are mutually supportive. The functions are carried out in a continuous, interactive, parallel process and should not be regarded as sequential steps. They are as follows: Knowledge development; Effect-based planning; Effect-based execution; and Engagement space assessment. EBAO recognizes the importance of applying the various instruments available to the Alliance to create overall effects that will lead to crisis resolution. Achieving synergies amongst NATO and non-NATO actors will enable to identify better how it may best harmonize its contribution with other actors involved in a crisis.

Operations with Effective Impacts (*EBAO - Effect-Based Approach to Operations*) by Ing. Antonín Krásný, CSc., Col. GSO Ing. Oldřich Socha. The reform of the Czech armed forces is factually and timely tied with the transformation of NATO forces, both in the field of technology and that of doctrine. The covering principle of this transformation is the so-called EBAO concept, in the frame of which we define three main transformation objectives: forces must have operational superiority, they must be operationally effective, deployable, and sustainable. The effects-based approach to operations focuses on combining military and non-military actions to influence the overall behaviour and capabilities of other actors: national, trans-national, belligerent and benign, in an operational environment in order to create effects leading to the achievement of strategic objectives and a desired end-state. Its application focuses the planning, execution and assessment of operations. The cited EBAO handbook was followed by several documents (e.g. discussion papers), issued at the end of 2007 as a means to inform future doctrine reviews. Many of the concepts and documents should be validated, either through experimentation, or through specifically designed exercises.

OPINIONS, CONTROVERSY

Rationales behind the Development of Anti-Ballistic Defence by Bc. Tomáš Kučera. Anti-ballistic missiles are missiles designed to counter enemy's ballistic missiles. First, the author compares strategic patterns reflecting various eras of the former bipolar world. Their mutual balance of that time could be described as Mutual Assured Destruction (MAD). As long as MAD was a fact of life, the ABM Treaty fulfilled its important function as a cornerstone of strategic stability. Keeping nuclear arsenals at a level which is not even justifiable is self-contradictory, as the military strategy and targeting policy is based on the capability of the other side, not on its intentions. Today's Russian policy is shaped by the status-driven desire to deal with the United States from a position of power-related symmetry and strategic parity, by negating the unique position of the United States. The American ballistic missile defence policy used to be also a central element of their containment strategy towards China. However, at present, Ballistic Missile Defence (BDM) sets as a top-priority the defence

against the so-called rough states, rather than against Moscow or Beijing.

Terminology Used in MoD Department: Oral and Written Practice by Ing. Vladimír Krulík. Military professional terminology is a special vocational vocabulary used within armed forces, usually only partially understood by outsiders. The author demonstrates several most notorious examples to draw attention of terminology specialists. They are special vocabularies of military and security affairs, such as human resources, integrated MoD, recruit, recruitment, air wing, air base, strategic/tactical levels, names of organizational military structures, battalion, company, regiment (in fact they differ from nation to nation) task force, defence planning and planning of defence, to name at least a few. In spite of several translated AAP publications, generally, those terms are used in a different way. The author calls for creating more cohesive terminology. He intentionally does not put his own proposals, he only appeals to leading military officials to enforce the unified and accurate military terminology. It is high time to solve this task, namely within the frame of a lifelong education of military personnel.

INFORMATION PAGES

EUFOR Starts in Africa the Most Demanding Military Operations in EU History (*Operation EUFOR Tchad/RCA*) by Lt.Col. Ing. Jaroslav Průcha. The situation in Chad, republic in north central Africa, could be characterized by permanent political instability. Its population consists of numerous ethnic groups. Arab peoples are important in the north and east, and black African peoples dominate in the south, estimated population of Chad is nearly 10 million, with 250,000 refugees, 190,000 internally displaced persons, 40,000 persons live in camps. The area of planned operation is three times larger than the area of the Czech Republic. On 25 September 2007, the Security Council, by its resolution 1778, approved the establishment in Chad and the Central African Republic, in concert with the European Union, of a multidimensional presence intended to help create the security conditions conducive to a voluntary, secure and sustainable return of refugees and displaced persons. The multidimensional presence shall include a United Nations Mission in the Central African Republic and Chad (MINURCAT). It is going to be the largest military operation of the EU outside European territory.

Geographic Support to the 1st ACR Contingent, ISAF PRT Logar by Maj. Ing. Jan Marša, Ph.D. The necessary predisposition of successful meeting assigned tasks of every military contingent sent abroad lies in a high cooperation of its elements, hidden performance of all mission members. The purpose of this article is to introduce nearly invisible activities of geographic and hydro meteorological specialists of the ACR, who

prepared and printed geographical maps of Logar province. It is the very first set of maps created by the method of rapid symbolization of GIS data (Geographic Information System), based upon standard Topographic Map TLM50. Vocational preparedness of military geographers is high. Technological means, advanced technology they use in Logar, are an indispensable prerequisite for successful fulfilment of their mission with honours. In fact, the Czech contingent consists of nearly 200 members, formed by soldiers of 102nd reconnaissance battalion Prostějov, 7th mech brigade Hranice, 13th arty brigade Jince, 15th rescue engineers brigade Bechyň, 103rd Centre CIMIC/PSYOPS Lipník, 22nd Air Base Náměšť and other members of Czech armed forces.

Intelligence Support to Psychological Operations by *Mgr. Jiří Hodný*. Intelligence activity is an essential part of psychological operations (PSYOPS). Intelligence data are collected, treated, and assessed by intelligence officers together with analytical specialists in cooperation with intelligence authorities from other services. Two basic documents are made. First, in British Army, it is called Country Area Study; in US forces it is labelled as PSYOP Basic Study. The second type of studies represents the assessment of target audience, called in British Army Basic Psychological Study, in US Special PSYOP Assessment. Gathered information are integrated into special electronic bases, e.g. SOCRATES (Special Operations Command, Research, Analysis and Threat Evaluation Data System), or POADS (Psychological Operations Automated Data System) used by the US Army. The rating of effectiveness of psychological campaigns is extremely difficult and consists of several phases. Even enemy's propaganda is analyzed. This process is of specific structure, categorized as SCAME (Source, Content, Audience, Media, and Effect). For PSYOPS operations is extreme important their precise timing.

Legal Aspects of "Consciousness and Religion" Institute in Czech and Greek Law Legislatures by *Maj. Ing. Bohuslav Vlček, Ph.D.* Manning Czech armed forces in peace, in time of danger or war, are backed by law regulations and DoD internal normative acts. In fact, Czech legislature is still insufficient, so the author advises its revision. Laws concerning defence ought to be timeless, further amendments beg the questions concerning their correctness. When the institute of "Conscientious Objector" was established in 1990, the figures of soldiers in their compulsory service were reduced by 15-20 % of planned numbers. The membership in an established sect, background as an active pacifist was not required for an objector to be eligible for exemption from military service. Greece (the Hellenic Republic) is one of a few European countries still preserving the compulsory military service for all Greek young men even in time of peace. As conscientious objectors are not regarded those who served in armed forces in the past, who are legally entitled to own a deadly weapon, or were prosecuted or sentenced for an offence tied with arms. The author suggests adopting similar arrangements like in Greece.

The Centre of Gravity is a Cause, "Matter", not the People. As the military's current fight against terrorists and insurgents does not follow the templates of the past, it requires innovative, adaptive thinking. This article summarises the main ideas of the essay "We the People are not the Center of Gravity in an Insurgency" by Maj. Mark P. Krieger, published in *Military Review No. 4, 2007*. A COG could be characterized as a source of power from which a military force derives its freedom of action, physical strength, will to act. The definition is important namely when military planners try to identify enemy COGs. There is a single COG at the operational level; the tactical level of war has decisive points. COGs organize and direct critical capabilities, physical or psychological. An insurgency's case is its strategic COG, its organization is operational COG, and the people are a decisive point at the tactical level. The population is important in an insurgency, because the people are a tangible to target, but it is not a COG. Attacking an insurgency's organization will weaken the strategic COG that becomes vulnerable to attack and destruction.

NEC-IV Conference Report. In November 2007, under the auspices of Lieutenant-General Vlastimil Pícek, Chief of the General Staff ACR, there was the 4th international conference held in Prague, dealing with command, control in Network Enabled Capability environment: NEC-IV. The conference was organized by the Institute for Strategical Studies, Defence University Brno, in cooperation with the Department Communications and Information Systems, DoD, and the Department of the Development of Forces-Operational Department, DoD, last but not least with a civilian Carolina Agency, as NEC principles could be utilized even in civil sector. The conference is regarded as a step from theory to practice, both in the field of education, preparation and practical exercises supported by simulators and trainers. In the immediate future, we must develop the integrated environment for EU Battle Groups, brigade task force, covering the whole operational spectrum, so that we could reach a synergy effect in education, pedagogy, science and research: antonin.krasny@unob.cz.

MILITARY PROFESSIONAL

ACR Logistics: the 2nd Phase of Reform by *Prof. Ing. Petr Hajna, CSc.* In its opening part, the article enumerates a short summary of tasks that were met in 2007, in the period of the first phase of ACR reform. At the same time the author marks out the tasks for its second phase in 2008. Logistics involves obtaining, maintaining, and transporting military personnel, supplies, and equipment. Now, we lay emphasis on the preparation of a new logistics concept in frame of outsourcing system (concentrated on optimization of the employment of civilian companies for appointed goods and services); development and reconstruction of Maintaining Material Base Štěpánov (depends on allocated financial sources); purchases of T-810 vehicles; unifying control activities in the field of material economy and the founding of Office

for Economy Management, subordinated to Logistics Department of Defence Ministry.

Professional, or Professionalized NCO Corps? by *CSM Dušan Rovenský*. This article covers the process of transition from conscript army to entirely professional, all-volunteer force (AVF). It deals with the role and responsibilities of NCOs generally, rank and grade structure, career rules, NCOs' training and education. The author identifies the problems of a rapid professionalization, discusses the possibilities for improvement and finally suggests the possible solutions to those problems. Among others, there is some sort of misunderstanding as far as Other Ranks/Enlisted corps is concerned. The Czech translations of those ranks do not always correspond to their general positions, ranks, responsibilities, command authority, the length of service of individual non-commissioned officers (NCOs), sergeants, or warrant officers (WOs). The author, Command Sergeant Major, Support and Training Forces Command (a graduate of U.S. Army Sergeants Major Academy Fort Bliss) puts forward several proposals to make those translations more precise.

Simulation Centres for Training and Preparations of Mechanized and Armoured Units of the ACR by *Maj. Ing. Václav Suchý*. Many years ago, in our army we commenced to build simulators and trainers for the preparation of military specialists in various fields of military skills. Mechanized and armour units have two simulations centres. In Brno, there is the simulation centre for battalion level and above, at Vyškov, there is the centre up to company level. Simulators and trainers are devices or systems that simulate specific conditions or the characteristics of a real process for the purposes military training. Today, most vocational training occurs in simulators, which save both time and money. Different simulators can faithfully simulate nearly every element of a fight. During training, soldiers and instructors meet some problems, details of which are depicted in this article. The author proposes to introduce several variants of study procedures, skills, as well as proceedings of paper work. The article is accompanied by several charts dealing with today's and prospective variants of training on simulators, respective schedules and timetables.

The Elements of Arty Support to Division, Brigade and Battalion Task Forces by *Capt. Ing. Michal Sobarňa, Lt.Col. Ing. Josef Vondrák*. At present, artillery problems are rather neglected. Artillery brigade, which consists of two arty battalions, can form two division task forces, up to two brigade task forces, or several battalion task forces. This presupposes establishing unified chain of command points. At present, we may form three main command points of division, brigade and battalion task force. The author depicts tasks and missions of individual levels of task forces, their composition, main elements of command and control. Special attention is paid to centres of combat support, or places of combat support at battalion level. At present, commanders of combat units do not use fully potential of artillery support.

Therefore it is necessary to discuss those problems, so that our artillery could be used in most efficient way. The article is accompanied by several charts and pictures, showing schemes and tasks of artillery forces and standardized operational procedures.

Tactical Vehicles without Crew Personnel by *Ing. Josef Nastoupil (Col. ret)*. In this article the author explores the potential roles for unmanned ground vehicles (tactical UGVs) in the modern battle space as pack mules, fighting scouts and perimeter sentries as new concepts of operation, designs and products emerge. Remote control vehicles could be also used in explosive ordnance disposal operations. Urban warfare looks set to become a particularly rich field for this sort of robots. The article discusses the challenges in developing and deploying cost-effective UGVs on the battlefield. There are still many problems, namely technological. The price for a UGV is comparable to price for four or five wheeled armoured vehicles. The article is based upon materials from RUSI Defence Systems (No. 2/2007), studies by Myron E. Mills, Kevin Ivison, James Masey, Ulf Stremmel; and Andy Simms: Robot Wars. *Soldier*, No. 12, 2007.

Israeli Air Raid on a Syrian Site and Cyber Attack. Officially Israel kept quiet about the 5 September 2007 air raid in northeast Syria. Reports indicated that the Israeli operation was triggered by the arrival of a North Korean cargo ship carrying suspected nuclear materials. Israel used electronic attack in air strike against Syrian mystery target. Syrian air defence infrastructure is based on for the most part aging Soviet missiles and radars. This air attack means that Israel is beginning to win cyber war battles. For several decades Israel has maintained a policy of preventing any nation in the Middle East from acquiring nuclear weapons, e.g. in 1981 Israel destroyed the nuclear reactor and thus crippled Iraq's nuclear programme. The destruction of a Syrian nuclear site is a continuation of that policy and a strong message to Iran that Israel is willing to take serious risks to maintain its stance. Based upon Jane's Defence Weekly No 39, 44/2007, Aviation Week No. 17/2007 (nas).

LANGUAGE PREPARATION

Methods Used in Teaching Foreign Languages by *Capt. Ing. Petra Vrábliková, Ph.D.* How to master foreign language? There are many methods the teacher can use. The authoress enumerates at least the most important ones: grammatical-translation method and communicative language teaching. Both methods are subdivided into smaller groups, emphasizing different aspects of teaching. The second method puts the stress on communication in practical life. The teacher is only a mediator, learners (students) take over responsibility for mastering foreign language. The language is used prevalently in tangible social context. This method could be called "natural approach". The language acquisition is hard and demands extreme efforts. It is

never ending process, assuming perpetual repetition of gained knowledge. At the end the authoress (language teacher at Komorní Hrádek Institute) describes her own experiences with learning foreign language.

BOOK REVIEW

Local Wars 1996 and Tension Epicentres 2007 (*Book Review and Comparative Study*) by PhDr. Antonín Rašek. The author compares two scholarly books: *World's Tension Epicentres* by M. Šlachta (published in 2007) and *Security Policy of the Czech Republic* by the team of authors headed Jaroslav Janda. The latter study of 1996 uses different terminology: instead of today's favourite teams threat or security threats, they are civilizational risks, economical risks, military risks, environmental risks and so on. The special attention is paid to undemocratic, autocratic states, violating humane rights. Those who owned nuclear weapons are regarded as especially dangerous to peace. Those risks have multiplications effects, they could be solved only by collective effort of all interested states. The recent history confirms predictions made by the team of Jaroslav Janda. The analysis by Mojmír Šlachta contributes to deeper understanding present state of affairs, among others it covers rising Islamic world.

How Much We do Really Need (Money for National Defence)? (*Reflections over the book that is not aging*) by Maj. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. This book written by Alain C. Enthoven, and K. Wayne Smith, was published some forty years ago, but its leading ideas do not grow old. It is a work of enduring value and lasting relevance, this book is both a classic account of the application of powerful ideas to the problem of managing the U.S. Ministry of Defence (DoD) and a cautionary history of the controversies inspired by that successful effort.

Defence secretary Robert S. Namara's device was a new system for allocation defence resources, the Planning, Programming, and Budgeting System (PPBS). Most of those decisions are taken as bedrock defence policy today, and the methods have become embedded in the DoD's approach to defining and resolving issues. According to the author of this article, this book ought to be the inspiration even for our Ministry of Defence in its effort to save restricted means and at the same time to increase Czech military capabilities.

PERSONAL DATA

Ing. Edvard Polok—Veteran World War II, Member of the Anders Army by Petr Majer (*Col., ret.*). Mr. Polok was born in 1923 in the nationally mixed country of Silesia (Cieszyn). After Nazi Germany invaded Poland, his parents were forced to sing up the so-called Voksliste No 3. Shortly after that he was called up to serve as a soldier in the German Armed Forces (Wehrmacht). His unit was stationed in Italy. There he met contingents of Polish troops which were the first that reached Lombardy. He joined the national Polish forces known as the Anders Army (Lt.Gen. Wladyslaw Anders). This Polish Army was subordinated to the Polish-government-in-exile in London, nevertheless fought alongside the Red Army. He served as a Jeep driver, took part in the fights nearby the Apennines, Northern Italy. In 1946 Polish troops were demobilized, he was sent to England, then he returned home, via Poland. In civilian life he graduated from agriculture college (horticulture, fruit-growing) and became a pomology expert. He is very happy that after overcoming many administrative problems, he received a letter from Vlasta Parkanová, defence ministress, saying that he is qualified for the certificate of war veteran.

Představení autorů tohoto čísla

PhDr. Miloš Balabán, Ph.D. (pplk. v.z.), nar. 1962, absolvent VA, 1983–2001 v armádě, mj. zást. vedoucího odd. veřejných vztahů, vedoucí odd. výkonné komunikace odboru pro styk s veřejností MO. Autor a člen řídicích výborů dvou mezinárodních projektů EU/PHARE, 1992–95 viceprezident a člen výkonného výboru Evropské rady braneckých svazů (ECCO), 2002–2004 zahraniční odd. ČSSD, od r. 2001 spolupráce s Centrem pro sociální a ekonomické strategie FSV UK Praha, od r. 2004 vedoucí Střediska bezpečnostní politiky CESES. Externí člen katedry západoevropských studií Institutu mezinárodních studií FSV UK. V rámci European Security Research and Innovation Forum působí jako člen pracovní skupiny Foresight and Scenarios. Člen redakční rady časopisu *Vojenské rozhledy*. Editor monografie *Kapitoly o bezpečnosti* (2007). Publikuje v časopisech *Mezinárodní politika*, *Vojenské rozhledy*, *Trend* a v denících *Právo*, *MF Dnes* a *Hospodářské noviny*.

Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D. (mjr. v.zál.), nar. 1962, VA Bratislava. V r. 2007 absolvoval Vysokou školu finanční a správní, kde získal titul inženýr. Po roce 1992 začal vyučovat na VA v Brně, od roku 1995 působí na Policejní akademii ČR v Praze, kde garantuje výuku politologie. Specializuje se na problematiku politického radikalismu, extremismu, terorismu a náboženského fundamentalismu. Je členem České společnosti pro politické vědy, pro Grantovou agenturu ČR zpracovává posudky o udělení práva týkající se extremismu a politického radikalismu. Uveřejnil řadu článků a monografií: *Extremismus hrozba demokracie*. Praha: Police History, 2002; *Extremismus*, Praha: Triton, 2003. Je jedním ze spoluautorů knihy *Militärische Neuordnung in Mittel-Ost-Europa* (Wissenschaftliches Forum für Internationale Sicherheit, Edition Temmen, Bremen 1994). Publikuje též v časopise *Low Intensity Conflict & Law Enforcement*.

Prof. Ing. Petr Hajna, CSc., (plk. v.z.), nar. 1949, absolvent VA Vyškov v roce 1972, VA Brno v roce 1976, 7 let praxe u týlu (útvár-svazek), od roku 1981 pracoval jako učitel na VA v Brně, kandidáta vojenských věd získal v roce 1984, docentem byl jmenován 1989, od 1994 ZVK ve VVŠ PV ve Vyškově, do roku 2006 vedoucí katedry logistiky, v roce 2003 děkanem Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky a v roce 2004 děkanem Fakulty ekonomiky a managementu na VVŠ PV ve Vyškově. Na Fakultě ekonomiky obrany státu a logistiky habilitace habilitační prací v roce 2002, profesorem jmenován 2005. Zabývá se problematikou logistické podpory Armády České republiky v míru a poli, logistikou Orga-

nizace Severoatlantické smlouvy a hospodářskou logistikou. Je autorem několika vědeckých projektů a celé řady vědecko-výzkumných prací a studijních materiálů v oblasti logistiky Armády České republiky. V dané problematice publikuje v tuzemsku i v zahraničí.

Mgr. Jiří Hodný, nar. 1965, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, absolvoval studium psychologických operací v John F. Kennedy Special Warfare Center and School v USA a kurz psychologických operací ve škole NATO v Oberammergau v SRN. 1990–2004 působil na Vojenské akademii v Brně, po jejím zániku pracoval na Právnické fakultě MU, od r. 2005 působí na Univerzitě obrany, v současné době na katedře sociálních věd a práva Fakulty ekonomiky a managementu UO. Zabývá problematikou médií v ozbrojených konfliktech, psychologických operací a prováděním sociologických výzkumů pro potřeby AČR. Je jedním ze spoluautorů knihy *The European Cadet: Professional Socialisation in Military Academies* (Nomos Verlagsgesellschaft, 1998). Mj. publikoval v časopise *Vojenské rozhledy* a v časopise *The Journal of Slavic Military Studies*.

Ing. Antonín Krásný, CSc. (plk. v.zál.), nar. 1950, v roce 1976 absolvoval VVŠ PV ve Vyškově, po praxi u vojsk na velitelských funkcích na taktickém stupni a po absolvování postgraduálního studia na VAAZ v Brně v roce 1984 se dále věnoval pedagogické práci na VAAZ, později na VA. Koncem roku 1996 přešel na operační správu 2. armádního sboru v Olomouci, oddělení územní obrany. V roce 1997 začal pracovat na MO v sekci obranné politiky na Ředitelství obranných příprav (ŘOP) jako vedoucí oddělení operační přípravy státního území (OPSÚ). Na konci roku 2000 byl propuštěn z armády ze zdravotních důvodů. Dnes pracuje v Ústavu strategických studií Univerzity obrany v Brně. Zabývá se problematikou vojenskosti. Publikuje ve vojenských odborných časopisech.

Ing. Vladimír Krulík (plk. v.zál.), nar. 1953, Vojenská střední odborná škola elektrotechnická a radiolokační v Liptovském Mikuláši, VA Brno, obor inženýrská služba protiletadlového raketového vojska, VŠE Praha: kurz *Ekonomika a manažerské řízení v krizových situacích* (ukončil v r. 1996); VA Brno: kurz *Problematika EU* (ukončil v r. 2000); VA Brno, Středisko obranných studií univerzity v Aberdeenu, Středisko bezpečnostních studií univerzity v Groningenu: kurz *bezpečnostní politiky a řízení obrany* (ukončil v r. 2000). Zastával technické a velitelské funkce u radiotechnických a protiletadlových raketových útvarů PVOS, vedoucí funkce u vojen-

ských územních správních úřadů, na MO, GŠ AČR, mj. zástupce velitele protiletadlové raketové brigády PVOS, zástupce zmocněnce vlády ČR pro přípravu reformy ozbrojených sil ČR. V současnosti působí jako poradce náměstka ministryně obrany.

Bc. Tomáš Kučera, nar. 1985, v roce 2007 absolvoval obor politologie a mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy a nyní studuje obory bezpečnostní studia a mezinárodní vztahy na téže fakultě. V současnosti se účastní dlouhodobé stáže v Informačním centru o NATO (IC NATO) a je členem studentského týmu Střediska bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy (CESES FSV UK). Kromě tématu protiraketové obrany se specializuje především na oblast analýzy a řešení ozbrojených konfliktů.

Pplk. Ing. Jaroslav Kulíšek, nar. 1953, VVŠ PV LS Vyškov (1977), VAAZ Brno (1985), integrovaná škola nizozemských královských sil NIAGOS (1999). Po dobu vojenské služby zastával nejrůznější velitelské a štábní funkce. Účastník mise OSN (UNOMIG), NATO (SFOR, NTMI) a EU (EUFOR RD CONGO). Zkušenosti z vedení operací získal v zónách válečných konfliktů na Kavkaze a v Iráku. Na sekci rozvoje druhů sil-operační sekce MO (SRDS-OS MO) pracuje v oblasti výstavby systému velení a řízení bojových jednotek pro vedení expedičních operací, operačního použití EU Battle Groups, budování operačních schopností integrovaného bojového informačního prostředí NEC v podmínkách AČR a procesu zavádění operační standardizace.

Dr. Petr Majer (plk. v.z.), nar. 1950, Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, vojensko-pedagogická fakulta VA v Bratislavě (1981), kurz pro informace a komunikaci ve Strausbergu v Německu (1995), studium na Právnické fakultě UK v Praze (1996, 1999). Prošel různými velitelskými funkcemi, starší učitel VDS v Hranicích na Moravě. Od roku 1990 na tiskovém oddělení MO, odboru pro styk s veřejností MO, a Centru řízení informačních systémů. Od r. 1993 vykonával funkci zástupce náčelníka odd. informací a analýz AVIS-MO, inspektora Inspekce ministra obrany a byl vědeckým pracovníkem zpětnovazebního informačního systému náčelníka GŠ AČR. Až do svého odchodu do důchodu v únoru 2006 pracoval na tiskovém a informačním oddělení MO. Téměř sedm let vedl Linku Armády České republiky.

Mjr. Ing. Jan Mařša, Ph.D., nar. 1975, VA Brno, jazykový kurz na Defense Language Institute v Lackland AFB, Texas, USA a Advanced Geodetic Course v Defense Geospatial Intelligence School ve Fort Belvoir, Virginia, USA. Do r. 2003 pracoval ve Vojenském topografickém ústavu v Dobrušce, v letech 2003–2007 ve Vojenském geografickém a hydrometeorologickém úřadu. Od roku 2006 působí jako zástupce šéfredaktora sborníku Vojenský geografický obzor, jako šéfredaktor vědeckého časo-

pisu Acta geodaetica a jako vedoucí a oponent bakalářských a diplomových prací. Od prosince 2006 do dubna 2007 velel 1. kontingentu AČR v silách MNF-I, Basra, Irák. Od r. 2008 je zástupcem ředitele odboru rozvoje geodetického a geografického zabezpečení Vojenského geografického a hydrometeorologického úřadu. Publikoval mj. ve sbornících referátů mezinárodních konferencí, ve sborníku geografické služby AČR Vojenský geografický obzor a ve sborníku Univerzity obrany.

Pplk. Ing. Jaroslav Moravčík, nar. 1963, Vysoká vojenská technická škola v Liptovském Mikuláši (SR), obor velitelsko-inženýrský, spojovací, Akademický kurz prvního stupně u K-110 VA Brno, obor řízení obrany státu, brigádní štábní kurz. Do roku 2000 vykonával velitelské a řídicí spojařské funkce u spojovacího praporu a štábu mechanizovaného svazku. V letech 2000–2006 vykonával funkci vedoucího staršího důstojníka-specialisty na GŠ AČR se zaměřením na informační operace, psychologické operace a civilně-vojenskou spolupráci. Od roku 2006 působí na Vrchním velitelství Aliance pro transformaci (SACT HQ), kde se zabývá problematikou rozvoje civilně-vojenské spolupráce. Pro ÚSS VA Brno zpracoval dílčí studii pod názvem „Informační operace Armády České republiky“. Je autorem několika článků o informačních a psychologických operacích, které byly publikovány ve Vojenských rozhledech.

Ing. Josef Nastoupil, (plk. v.v.), nar. 1924, absolvoval reálné gymnázium, vystudoval vševojskovou akademii a v letech 1945–1982 aktivně sloužil v armádě, nejdelší v protivzdušné obraně státu. V současné době je v důchodu a zabývá se překladatelskou činností (francouzština, němčina, angličtina) ve vojenském oboru. V roce 1996 přeložil pro vzdušné síly ČR známou publikaci Johna A. Wardena „Plánování leteckých operací“ (1989), uvádějící novou filozofii a teorii s letecké války na operačním stupni. Pro armádu mj. také přeložil z francouzského originálu publikaci „Malá encyklopedie vojenské strategie“ (AVIS 2000). Je externím spolupracovníkem vědecké knihovny AVIS, publikuje ve Vojenských rozhledech a dalších odborných časopisech.

Mjr. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D., nar. 1973, VVŠ PV v oboru finanční zabezpečení Armády České republiky (1997), v roce 2003 doktorát na VVŠ PV s dizertací *Problém hospodárnosti a profesionalizace Armády České republiky*. Po skončení školy pracoval jako náčelník finanční služby protiletadlové raketové pluky, 1998–2007 odborný asistent (katedra obchodně finanční Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky VVŠ PV ve Vyškově, katedra ekonomie Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany v Brně). V současné době pracuje jako plánovač sekce plánování sil MO. Zabývá se otázkami financování obrany a ozbrojených sil a tematikou lidských kapitolů v ozbrojených silách. Je autorem dvou monografií, členem České společnosti ekonomické a Asociace veřejné ekonomie.

Ing. Josef Procházka, Ph.D., (pplk. v. zál.), nar. 1966, VA v Brně, logistická stáž v Bundeswehru, kurz obranných zdrojů v USA, kurz generálního štábu UO, doktorské studium na UO. Působil jako učitel technické přípravy, pracoval na sekci logistiky GŠ AČR, na majetkové sekci M0, Ústavu strategických studií UO. V současné době je pracovníkem sekce obranné politiky a strategie M0. V roce 1999 působil v jednotkách SFOR a v letech 2004–2005 v jednotkách EUFOR na území Bosny a Hercegoviny. Zabývá se strategickým rozvojem rezortu M0. V oblasti vědy byl v letech 2000 – 2007 řešitelem a spoluřešitelem výzkumných projektů zaměřených na budoucí rozvoj ozbrojených sil. Přednáší na UO, na Masarykově univerzitě v Brně a Karlově univerzitě v Praze. Publikáční činnost zaměřuje na problematiku dlouhodobého rozvoje ozbrojených sil (strategické řízení a plánování, obranné zdroje, akvizice).

Pplk. Ing. Jaroslav Průcha, nar. 1960, absolvent Vysokého učení technického v Brně (1985), IS00C – Netherlands Defense Academy (1997), NATO Defense College v Římě (2002). Účastník mise SFOR (2000), EUFOR Chad/RCA od 2007 do současnosti. Pracoval na velitelství 2. as a později na Velitelství pozemních sil v Olomouci jako náčelník oddělení zahraničních vztahů. V období 2003–2006 působil na NATO Defense College jako *faculty advisor* a vedoucí národního zastoupení. Nyní působí na Univerzitě obrany v Brně, Ústavu operačně taktických studií jako náčelník skupiny mechanizovaného vojska od roku 2006. V roce 2007 zahájil externí doktorandské studium. Zabývá se operačním použitím vojsk, především EU Battle Groups a obchodováním s lidmi při vojenských operacích.

PhDr. Antonín Rašek (genmjr. v. v.), nar. 1935, sloužil u letectva, FF UK, stal se vojenským novinářem, pracoval ve společenských organizacích v armádě. Po r. 1968 z armády propuštěn, za aktivity v Pražském jaru zařazen do seznamu akce Norbert. Po odchodu z armády pracoval jako poradce v několika výzkumných ústavů a institucí. 1990–92 civilním náměstkem ministra obrany pro sociální a humanitární věci, ředitelem Institutu pro strategická studia (1993). Podílel se na ustavení a nasazení naší protichemické jednotky v Perském zálivu. Absolvoval kurz v NATO Defense College v Římě. Pracuje ve Středisku bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Obdržel Cenu Jaroslava Jandy udělovanou Bezpečnostní radou státu za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky České republiky za rok 2005 v hlavní kategorii. Je čestným členem Asociace B00SS (klub pro bezpečnost, obranu a ochranu společnosti a státu) a Ústavu strategických studií UO v Brně.

Prap. Dušan Rovenský, nar. 1977, je v činné službě od roku 1996. Prošel základními výkonnými (starší průzkumník), velitelskými (velitel družstva, velitel čety) a štábními (pracovník štábu na stupni prapor, brigáda,

operační velitelství) funkcemi. V roce 2003–2004 absolvoval U.S. Army Sergeants Major Academy ve Fort Bliss. V roce 2002 se zúčastnil zahraniční operace v Kuvajtu a v roce 2006 v Iráku. V současné době působí ve funkci vrchního praporčíka velitelství sil podpory a výcviku ve Staré Boleslavi.

Kpt. Ing. Michal Sobarna, Ph.D., nar. 1978, absolvoval Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově, Fakultu řízení vojenských systémů v bakalářském i magisterském studijním oboru velitel dělostřeleckých jednotek-manažer v roce 2002. V roce 2005 úspěšně obhájil dizertační práci na katedře řízení palebné podpory Univerzity obrany v Brně. Od roku 2005 do roku 2007 působil ve funkci starší důstojník skupiny palebné podpory štábu 132. smíšeného dělostřeleckého oddílu v Jincích. Od roku 2007 pracuje jako odborný asistent na Univerzitě obrany v Brně, kde se věnuje zejména problematice střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva a automatizovaným systémům řízení palby dělostřelectva.

Plk. gšt. Ing. Oldřich Socha, nar. 1954, VVŠ PV ve Vyškově, kurz PGS na VAAZ v Brně, kurz VYSTREL, štábní kurz NATO, kurz pro práci ve velitelských strukturách NATO, operační velitelský kurz generálního štábu, kurz INFO OPERATIONS. Na přelomu let 1998 a 1999 byl pověřen vedením českého styčného tým připravujícího vstup ČR do struktur velitelství AFNORTH. V roce 2001 se zúčastnil mise SFOR ve funkci náčelníka styčné sekce velitele SFOR pro Chorvatsko. Od roku 1974 do roku 2004 prošel velitelskými a štábními funkcemi u vojsk po divizi. V současné době vykonává funkci zástupce ředitele operačního odboru – vedoucího oddělení operačního plánování sekce rozvoje druhů sil – operační správa M0. Je členem vědecké rady Ústavu operačně taktických studií UO Brno.

Mjr. Ing. Václav Suchý, nar. 1965, VVŠ PV ve Vyškově (1987). Prošel základními velitelskými funkcemi u bojového útvaru na stupni četa a rota. V letech 1989–92 zastával různé funkce u školních jednotek na VVŠ PV. Od r. 1992 vykonával velitelské funkce u ŠDZ ve Vyškově. 1996–1997 pracoval ve štábních funkcích u štábu 6. mb v Brně. V roce 1998 byl přemístěn do Vyškova, na rektorát VVŠ PV. Od roku 1999 pracoval na katedře všeobecné taktiky a taktiky druhů vojsk na funkci asistenta skupiny taktiky jednotek až do roku 2004. Od 1. září 2004, po zrušení VVŠ PV ve Vyškově, byl přemístěn na Univerzitu obrany do Brna, kde ve funkci odborného asistenta katedry vojenského managementu a taktiky Fakulty ekonomiky a managementu UO působí doposud.

PaedMgr. et ThMgr. Leoš Tuček, nar. 1966, PedF UHK Hradec Králové (1990), HTF UK v Praze (1990–1996), studijní pobyt Institut Bourghiba des Langues Vivantes, Tunis, Tunisko (2001). Po roce 1990 externě vyučoval na katedře českého jazyka a literatury. Od roku 2003

vyučuje na FZŠ při PedF UK a jako externista na Policejní akademii ČR, kde je rovněž doktorandem. Specializuje se na problematiku politického islámu, vztah náboženství a násilí, dynamiku sociální změny v blízkovýchodních a severoafrických státech a na problematiku islámu v EU. Publikuje v periodiku PA ČR. Odborná spolupráce a fotografická účast (Náprstkovo muzeum 2006-7, Lidové noviny aj.). Člen České společnosti pro religionistiku.

Mjr. Ing. Bohuslav Vlček, Ph.D., nar. 1958, v roce 1982 absolvoval Vojenskou akademii v Brně, poté vykonával různé technické funkce u útvarů. V letech 1988-95 zastával funkci staršího důstojníka na Okresní vojenské správě Brno-venkov. V letech 1995-2006 pracoval jako odborný asistent skupiny mírového a válečného doplňování oddělení řízení obrany státu Ústavu operačně taktických studií Univerzity obrany. Zde také získal pedagogické vzdělání v rámci doplňujícího studia. V roce 2005 absolvoval tříměsíční odborný štábní kurz II. – brigádní úkolové uskupení. Od roku 2007 zastává funkci velitele školní roty na Fakultě vojenských technologií UO. V roce 2008 obhájil dizertační práci na téma „Problematika činnosti vojenských správních úřadů při mobilizaci ozbrojených sil ČR“.

Pplk. Ing. Josef Vondrák, nar. 1962, VVŠ PV Vyškov, obor raketového vojska a dělostřelectva, postgradu-

ální studium na VA Brno. Velitel čety, baterie, náčelník průzkumu pluku, zástupce velitele dělostřeleckého oddílu, velitel oddílu. Z důvodů neustálých reorganizací v letech 1994-2003 postupně prošel řadou funkcí, v r. 1995 absolvoval šestitýdenní kurz předsunutých pozorovatelů v nizozemské armádě. 2003-2004, vykonával funkci vedoucí starší důstojník-zástupce náčelníka oddělení dělostřelectva operační sekce GŠ. V roce 2004 byl ustanoven do funkce vedoucího skupiny řízení palebné podpory-zástupce vedoucího katedry, nejprve na VVŠ PV ve Vyškově, po reorganizaci na Univerzitě obrany v Brně. Stejnou dobu vykonává i funkci vedoucího katedry z pověření.

Kpt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D. nar. 1977, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (studijní obor účetnictví a finanční řízení podniku), studijní pobyt na Technical College Ede, Holandsko (1996), Université de Bretagne Sud, Francie (1999), International Teaching and Training Centre in Bournemouth, Velká Británie (2002). Při studiu pracovala na FÚ Soběslav (oddělení kontroly, majetkové daně), Silvi Nova CS, a.s. (překlady, tlumočení). SVŠ MO Komorní Hrádek - lektorka angličtiny (2001-2002). Po ukončení dvouletého nástavbového studia na ŠVS MO zde působí na funkci náčelníka skupiny jazykové přípravy francouzského jazyka.

Upozornění pro autory časopisu Vojenské rozhledy

Příspěvky v českém jazyce zasílejte na adresu redakce na disketě v textovém editoru (T 602, RTF, Word), případně v jednom vytištěném exempláři, nebo prostřednictvím E-mailu voj.rozhledy@army.cz.

Obrázky posílejte zvlášť, odděleně od textu (týká se hlavně příspěvků ve Wordu); studio zpracovává obrázky (grafiku) v programovém balíku Adobe Photoshop. Materiály určené ke skenování (fotografie, mapy) mají být kvalitní, obrázky dodávané v digitální podobě musí být skenované nejméně na 300 dpi velikosti 1:1 a uložené ve formátu EPS, TIFF, BMP, RAW či JPEG s minimální kompresí (tj. komprese = 10).

Vlastní text příspěvku pište vždy hned od prvního sloupce, pro odstavce nepoužívejte tabulátor (tj. zarážku), ale funkci: Formát \ Odstavec \ Speciální \ První řádek. Slova na konci řádku nedělte a nezarovnávejte. Tvrdé ukončení řádku (pomocí klávesy Enter) používejte pouze na ukončení odstavce, respektive titulu ap., ne jednotlivé řádky. Za textovými znaky: . , : ? ! nechte vždy mezeru. V textu na zdůraznění používejte pouze *kurzivou* nebo **tučné písmo**, nikoliv podtržené písmo. Poznámky v textu označujte číslicí (ne indexem), nejlépe v hranaté závorce. Poznámkový aparát připojte souhrnně za celým textem, nikoli na jednotlivých stranách pod čarou, bez použití poznámkového aparátu textových editorů (funkce: Poznámky pod čarou). Je-li to v možnostech autora, je vítané ke každému příspěvku přiložit stručné resumé v angličtině, v rozsahu cca 15 řádek.

Na konec každého příspěvku uveďte pod čarou svůj krátký životopis, včetně adresy, rodného čísla; u voj. z povolání či o.z. též číslo jeho VÚ respektive VZ a číslo příslušného RFO.

Číslo účtu na nějž je možné zasílat honorář je třeba zaslat okopírované, stačí část výpisu účtu s tímto číslem, bez jakýchkoli dalších údajů. Stačí poslat např. faxem (973) 215 569 „pro Vojenské rozhledy“. Důležité je uvést způsob kontaktu (telefonní číslo, fax, e-mail, kontaktní adresa).

Článek by měl mít ideálně rozsah zhruba do 15 tzv. normostran. Jedna normostrana představuje třicet řádek na jedné straně při formátu A 4 řádkování 2 - a šedesát úderů (písmen + mezer) na řádku, respektive 1800 znaků. Počet znaků se zjistí, když si otevřete funkci: Soubor \ Vlastnosti \ Statistické údaje \ Znaků s mezerami).

Co se týče uvádění použité literatury za článkem: od roku 1996 platí nová norma ČSN ISO 690: *bibliografické citace. Obsah, forma, struktura*. Praha: Český normalizační institut, 1996.

V odkazech na prameny dodržujte toto pořadí údajů: **Monografie:** Jméno autora (v pořadí PŘÍJMENÍ [velkým písmem], křestní jméno) – spoluautoři. *Název: Podnázev* [kurzivou]. Místo vydání, nakladatel, rok vydání, rozmezí stran. **Stať z časopisu:** Autor stati – spoluautoři [viz výše]. *Název: Podnázev* [ne kurzivou]. In: Editor sborníku – spolueditori [obdobně jako u autora monografie] (ed.). *Název sborníku: Podnázev* [kurzivou]. Místo vydání: nakladatel, rok vydání, rozmezí stran. **Stať z časopisu:** Autor stati – spoluautoři [viz výše]. *Název: Podnázev*. In: *Název časopisu* [kurzivou], ročník, číslo (rok), rozmezí stran. **Stať z denního tisku.** Autor stati [viz výše]. *Název: Podnázev*. In: *Název novin* [kurzivou], přesné datum, rozmezí stran. **V odkazech na archivní fondy a sbírky** dodržujte toto pořadí údajů: název archivu a jeho umístění (při opakovaném odkazu jen jeho vžitá zkratka), název a značka fondu (sbírky), signatura, název nebo popis dokumentu. Dvojtečka uvozuje pouze podtitul knihy, dále se užívá za jménem místa vydání, před názvem vydavatele či nakladatelství.

Více viz mj. článek J. Golembievské a V. Vincence Bibliografické citace ve VR 1/2003.

CONTENTS

PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., Ph.D. Antonín Rašek Wild Cards in the Future Development of Word's Security <i>(Trends till the Year 2040)</i>	3
Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D., PaedMgr. et ThMgr. Leoš Tuček Do We Really <i>Understand</i> the Current Epidemic of Suicide Terrorist Attacks? <i>(An attempt at systemization of terrorism concept)</i>	18
Ing. Josef Procházka, Ph.D. The Future Objectives of the Armed Forces of the Czech Republic	31

MILITARY ART

Lt.Col. Ing. Jaroslav Kulíšek Operation EUFOR RD CONGO—Part II <i>(Deployment, Execution, and Re-deployment of Forces)</i>	39
Lt.Col. Ing. Jaroslav Moravčík EBAO—The Method How to Control Prospective NATO Operations	61
Ing. Antonín Krásný, CSc., Col. GSO Ing. Oldřich Socha Operations with Effective Impacts <i>(EBAO - Effect-Based Approach to Operations)</i>	66

OPINIONS, CONTROVERSY

Bc. Tomáš Kučera Rationales behind the Development of Anti-Ballistic Defence	76
Ing. Vladimír Krulík Terminology Used in MoD Department: Oral and Written Practice	86

INFORMATION PAGES

Lt.Col. Ing. Jaroslav Průcha EUFOR Starts in Africa the Most Demanding Military Operations in EU History <i>(Operation EUFOR Tchad/RCA)</i>	100
Maj. Ing. Jan Marša, Ph.D. Geographic Support to the 1st ACR Contingent, ISAF PRT Logar	108
Mgr. Jiří Hodný Intelligence Support to Psychological Operations	113
Maj. Ing. Bohuslav Vlček, Ph.D. Legal Aspects of “Consciousness and Religion” Institute in Czech and Greek Law Legislatures	118
The Centre of Gravity is a Cause, “Matter”, not the People	125
NEC-IV Conference Report	129

CONTENTS

MILITARY PROFESSIONAL

Prof. Ing. Petr Hajna, CSc. ACR Logistics: the 2nd Phase of Reform	131
CSM Dušan Rovenský Professional, or Professionalized NCO Corps?	136
Maj. Ing. Václav Suchý Simulation Centres for Training and Preparations of Mechanized and Armoured Units of the ACR	157
Capt. Ing. Michal Sobariňa, Ph.D., Lt.Col. Ing. Josef Vondrák The Elements of Arty Support to Division, Brigade and Battalion Task Forces	162
Tactical Vehicles without Crew Personnel	172
Ing. Josef Nastoupil Israeli Air Raid on a Syrian Site and Cyber Attack	177

LANGUAGE PREPARATION

Capt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D. Methods Used in Teaching Foreign Languages	180
---	-----

BOOK REVIEW

PhDr. Antonín Rašek Local Wars 1996 and Tension Epicentres 2007 <i>(Book Review and Comparative Study)</i>	189
Maj. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. How Much We do Really Need (Money for National Defence)? <i>(Reflections over the book that is not aging)</i>	196

PERSONAL DATA

Ing. Edvard Polok—Veteran World War II, Member of the Anders Army	200
English Annotations	202
Who is Who in This Issue	207
English Table of Contents	212

OBSAH

PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., Ph.D. Antonín Rašek

Divoké karty v budoucím vývoji světové bezpečnosti (<i>Trendy do roku 2040</i>)	3
---	---

Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D., PaedMgr. et ThMgr. Leoš Tuček

Opavdu rozumíme současné epidemii sebevražedných teroristických útoků? (<i>Pokus o systematizaci pojmu terorismus</i>)	18
--	----

Ing. Josef Procházka, Ph.D.

Budoucí úkoly ozbrojených sil České republiky	31
--	----

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Pplk. Ing. Jaroslav Kulíšek

Operace EUFOR RD CONGO – 2. část (<i>Nasazení, vedení operace, vyvedení sil a opuštění prostoru operace</i>)	39
--	----

Pplk. Ing. Jaroslav Moravčík

EBAO – přístup jak řídit budoucí operace NATO	61
--	----

Ing. Antonín Krásný, CSc., plk. gšt. Ing. Oldřich Socha

Operace s efektivním účinkem (<i>EBAO - Effect Based Approach to Operations</i>)	66
--	----

NÁZORY, POLEMIKA

Bc. Tomáš Kučera

Co vede k rozvoji protiraketové obrany	76
---	----

Ing. Vladimír Krulík

Terminologie používaná v rezortu MO, praxe slovem i písmem	86
---	----

INFORMACE

Pplk. Ing. Jaroslav Průcha

EUFOR startuje v Africe nejnáročnější vojenskou operaci v historii EU (<i>Operation EUFOR Tchad/RCA</i>)	100
--	-----

Mjr. Ing. Jan Marša, Ph.D.

Geografické zabezpečení 1. kontingentu AČR mise ISAF PRT Lógar	108
---	-----

Mgr. Jiří Hodný

Zpravodajská podpora psychologických operací	113
---	-----

Mjr. Ing. Bohuslav Vlček, Ph.D.

Právní aspekty institutu „svědomí a náboženské vyznání“ v české a řecké branné legislativě.	118
--	-----

Těžištěm povstání je kauza, „věc“, nikoli lid	125
--	-----

Informační zpráva o konferenci NEC-IV	129
--	-----

OBSAH

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Prof. Ing. Petr Hajna, CSc.

Logistika AČR ve 2. etapě reformy	131
--	-----

Prap. Dušan Rovenský

Profesionální, nebo profesionalizovaný poddůstojnický sbor?	136
--	-----

Mjr. Ing. Václav Suchý

Možnosti využívání simulačních středisek v procesu přípravy mechanizovaných a tankových jednotek AČR	157
---	-----

Kpt. Ing. Michal Sobarňa, Ph.D., pplk. Ing. Josef Vondrák

Prvky dělostřelecké podpory míst velení divizního, brigádního a praporečného úkolového uskupení	162
--	-----

Taktická vozidla bez osádek	172
--	-----

Ing. Josef Nastoupil

Izraelský nálet na syrský objekt a kybernetický útok	177
---	-----

JAZYKOVÁ PŘÍPRAVA

Kpt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D.

Metody používané ve výuce cizích jazyků	180
--	-----

RECENZE

PhDr. Antonín Rašek

Lokální války 1996 a ohniska napětí 2007 <i>(Recenze a srovnávací studie)</i>	189
---	-----

Mjr. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.

Kolik je skutečně třeba (peněz pro potřeby národní obrany)? <i>(Zamyšlení nad knihou, která nestárne)</i>	196
---	-----

PERSONÁLIE

Ing. Edvard Polok – veterán druhé světové války, příslušník armády gen. W. Anderse	200
---	-----

Anglické anotace	202
-------------------------------	-----

Představení autorů tohoto čísla	207
--	-----

Obsah v angličtině	212
---------------------------------	-----

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Časopis **VOJENSKÉ ROZHLEDY**
čtvrtletník

Vydává:

MO ČR - AVIS (Agentura vojenských informací a služeb)
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy, číslo 2/2008

Ročník: XVII. (XLIX.)

Datum vydání: 23. května 2008

Rozšiřuje:

AVIS, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
Olga Endlová, tel. (973) 215 563, endlovao@army.cz

Redakce:

Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon: (973) 215 733
E-mail: voj.rozhledy@army.cz
Fax: (973) 215 569

Redakční rada: doc. Ing. Josef Janošec, CSc., PhDr. Miloš Balabán, Ph.D.,
Ing. Jan Doksanský, genmjr. Ing. Jiří Halaška, Ph.D., Ing. Vladimír Karaffa, CSc.,
doc. Ing. Josef Kašpar, CSc., plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Antonín Konrád,
Ing. Miroslav Musil, Ph.D., doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., PaedDr. Jaroslav Ševčík,
plk. Ing. Vlastimil Šlouf, Ph.D., Ing. Milan Štembera, CSc., Ing. Štefan Zigo.

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:

http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm (1998-2003)
<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3538> (2004-2008)

Časopis je evidován v databázi České národní bibliografie:

<http://aip.nkp.cz/engine/webtor.cgi>

Články ve všeobecné části a některé další jsou recenzovány.

Grafická úprava: Ing. Bořivoj Beránek

Tiskne: AVIS – Praha

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292